

כתבי מהר"ר אליהו סלימאן מני זלה"ה

כסא אליהו

כסא אליהו

הקדמות ושערים בחכמת הקבלה

והוא פתח השער אל כל הבא להכנס לחכמת הקבלה
כולל מוסרים והנהגות חסידות להעוסקים בחכמה

חיברו גם יסדו בהעלם שמו הגאון הגדול המקובל
רב רבנן כמוהר"ר אליהו סלימאן מני זלה"ה
מחור"ר בבל ורבה של חברון ת"ו
(תקע"ח-תרנ"ט)

הוצאת אהבת שלום

יד שמואל פרנקו

סניף מודיעין עילית

ירושלים, תשע"ה

ספרי מכון "אהבת שלום" ירושלים

יד שמואל פרנקו • YAD SAMUEL FRANCO

מס' ספר 503 Book No.

© כל הזכויות שמורות להוצאת "אהבת שלום" ירושלים

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליד, לתרגם, לאחסן במאגרי מידע, לסדר או לקלוט בכל דרך ובכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – חלק כל שהוא מהחומר שבספר זה, ללא רשות מפורשת בכתב. הן על פי דין תורה והן על פי החוק הבינלאומי.

הכתובת לכל עניני הספר:

הוצאת "אהבת שלום" ת.ד. 5515 ירושלים 91054

טל': 02-5370970, פקס: 02-5370088

office@ahavatshalom.org.il

עיצוב ועימוד:

ח' ולדנברג

9761979@gmail.com

Printed in Israel

נר יי נשמת אדם

לעילוי נשמת

יצחק בן צחלה

אפרים בן נועם

נוחם עדן

סדרת כתבי מהר"ר אליהו מני זלה"ה

תשע"ה

ספר ראשון - כסא אליהו

ספר שני - קרנות צדיק

ספר שלישי - ליקוטי אליהו

ספר רביעי - מנהגי ק"ק בית יעקב בחברון

התוכן

דברי פתיחה | 9

דברים אחדים | 11

תולדות הרב המחבר זיע"א | 18

ספר כסא אליהו

הקדמת המחבר | ג

שער א • ראשית חכמה | ה

ביאור מאמר הזוהר 'פתח אליהו' | יד

שער ב • יראת ה' | פט

שער ג • שכל טוב | קכט

קריאת שמע על המטה | קלד מצות פריקה וטעינה ושכר שכיר | קלז מצות הלואה לעני ולא יגוש | קלח מצות הבאת ביכורים | קלח מצות בנין בית הכנסת | קלט הדלקת נרות בבית הכנסת | קמ מצות מחצית השקל | קמ מצות כסוי הדם | קמא מצות הוכח תוכיח | קמא מצות כבוד תלמידי חכמים | קמב מצות צידוק המאזנים והמשקלות | קמב מצות שכר שכיר | קמב איסור אכילת חרש | קמב מצות שמיטת כספים | קמג מצות חלה | קמג מצות לא יחל דברו | קמג מצות ברכת המזון | קמד מצות הענק תעניק | קמד מצות ראשית הגז | קמד מצות הלואה לנכרי ברבית | קמה מצות מוצא שפתיך תשמור | קמה מצות השבת אבידה | קמה מצות שילוח הקן | קמה תיקוני עונות ופדיון תעניות | קמח הצעת ביטול ההפרזות בתוארים | קנא

שער ד • תהלתו עומדת לעד | קנג

סדר 'כתר מלכות' ליום הכפורים | קנג

מפתחות

מקרא ומאמרי חז"ל | קעה ספרים וכתבי יד | קפח מובאות, אישים ומקומות | קצ

נספח - מאמר בענין סדר הכניסה ללימוד הקבלה | קצא

דברי פתיחה

בשבח והודיה לה' יתברך ויתעלה הנני בזה לפתוח פתחא זוטא לספרא דמארי טב, הגאון הגדול חסידא קדישא רב רבנן המקובל המופלא מהר"ר אליהו סלימאן מני זצוק"ל, מגידולי עי"ת בבל בדור דעה, ולימים נמנה בין חסידי ק"ק בית אל בירושת"ו, ועלה ונתעלה לכהן פאר כרבה של עה"ק חברון ת"ו עד סוף ימיו.

והנה זכה מחברנו להתחיל ולגמור חיבורים גדולים ועצומים, בהלכה באגדה בחסידות ובקבלה, בפרד"ס התורה, ומרובי חיבוריו נותרו בידינו אחדים וטובים, כמנין י"ד ספרים, והשאר ספו תמו בעקבות הזמן ומאורעות הימים.

והנה זה שנים שזכינו להטפל בדבר מצוה, להדפיס כמה וכמה מחיבוריו היותר נחוצים שחיבר רבינו הרא"מ הגדול ז"ל, הן בנגלה והן בנסתר. אמנם זה זמן רב ספו תמו הספרים, ורבים הלומדים צמאים חופשים ומבקשים לההדורי מילי. ועתה עת דודים הגיע, וחזר והאיר מזליהו דהני ספרי רברבי, עת חזרנו על המכתב, כתבי ידו של הרב המחבר ז"ל, הדק היטב בהגהה מדוקדקת, ויוצאים לאור הספרים בזה אחר זה בפאר והדר.

ואמרנו מה טוב להקדים את הספרים שכבר נדפסו בחיי הרב המחבר ז"ל וסמוך לפטירתו, והם הספר הראשון בסדרה הוא ראשון לחיבוריו הנדפסים בחייו, ספר כסא אליהו, הנדפס בירושת"ו בעילום שם מחברו בשנת תרכ"ה, ועתה יוצא לאור מחדש ע"פ כתי"ק המחבר הרא"מ ז"ל שנתגלה לעינינו לאחרונה.

בספרו זה, מתווה הוא דרך ישרה ומתוקנת לפני הבא לעלות במעלות חכמת הנסתר במסילה העולה בית אל, ובו פותח פתח צר להאיר באור החכמה, מה שיוכלו המתחילים לשאת ולהבין, וליקט וכתב הקדמות היותר נחוצות בלשונות סדורות וקלות כדי להקל על הלומדים, ולהגיש לפנייהם התחלות יסודי החכמה, וסדר ההנהגה, ועוד הקדמות יסודיות שהן עיקרי הידיעות הנחוצות לכל מתחיל בלימודי האצילות.

לחיבת הקודש צרפתי בסוף הספר הני מילי קטני, כננס על גבי ענק, להביא אל הנכנסים אל גן הפרדס כמה עצות והדרכות הנחוצות לפי מצב דורנו אנו, לזכות את הרבים.

עוד זה יוצא וזה בא הספר השני בסדרה, ספר קרנות צדיק, שחיברו הרא"ם ז"ל בעי"ת בבל ונדפס אחר עלותו לארץ ישראל, בשנת תרכ"ז, ע"י החכם ר' דוד חי ב"ר צאלח יעקב יחזקאל ז"ל. בו אסף וקיבץ המחבר ז"ל מפי ספרים ומפי סופרים איזה דרך ישכון אור האדם בימי חלדו, להנצל מעון הקרי ופגם הברית, וענייני טהרה וחסידות. לפנינו יוצא לאור הספר מוגה ע"פ הדפוסים הראשונים, עם כמה תוספות ומעלות כאשר יחזה כל קורא נאמן.

הספר השלישי הנדפס בסדרה זו, הוא ספר ליקוטי אליהו, כשמו כן הוא ליקוט נכבד של אמרי חכמה ומוסר מספרי גדולי המחברים ובפרט מספרי החסידות, מסודרים ע"ס אלפ"א בית"א, בתוספת חידושים מאת הרב המחבר ז"ל, דברים יקרים ומועילים שיש בהן מן החידוש.

הספר הרביעי הנדפס בסדרה הוא ספר מנהגי ק"ק בית יעקב בחברון ת"ו, והמה מנהגי קודש שהנהיג הרב המחבר ז"ל בקהלה הקדושה אשר הקים בימיו בעי"ת חברון ת"ו, לנהוג בה סדרי התפלה ועשיית המצוות ע"פ מנהגי רבינו האר"י ז"ל, ולאור שיטתו הבהירה של רבינו הרש"ש ז"ל, ומנהגי החסידים בק"ק בית אל שבירושלים ת"ו.

ובכן זה היום ראינו אורה קוינו וקיימנו רצון צדיק הרב המחבר ז"ל, שבגודל ענוותנותו לא נדפס שום אחד מספריו בחייו על שמו או בהשתדלותו, מגודל ענוותנותו, ועתה לאחר מות קדושים אמור יאמר לאסורים צאו, והטמונים והגנוזים יוצאים ביד רמה, להיות שפתותיו של המחבר דובבות. ויה"ר שבזכות זה יושפע שפע קדושה וטהרה לעם ישראל, ונזכה בקרוב לביאת משיח צדקינו במהרה, אכ"ר.

לא נצרכה אלא לברכה למשתדל בדבר מצוה, דובב שפתי ישנים, צדיקים וחסידים, ה"ה ידידנו הנאמן הר"ר שלמה שאשה שליט"א, שהוא הרוח החיה העומד מאחורי מפעל כביר זה, הדפסת כל ספרי הרב המחבר במהדורות חדשות ומתוקנות, והגדיל עשות בהעמדת המעות הצריכין להדפסתן, יחד עם אחיו ר' יונתן שוע שליט"א. יה"ר שזכות הרב המחבר וזכות הפצת תורתו תגן ותעמוד להם להתברך בברכות נצח, אכ"ר.

הכותב והחותם לכבוד התורה ולומדיה בקדושה

הצעיר יעקב משה הלל יצ"ו

דברים אחדים

ספר כסא אליהו, הנדפס בזה לפנינו מחדש, ראה אור לראשונה בעילום שם מחברו בשנת תרכ"ה בעה"ק ירושלים ת"ו. בשער הספר נכתב: 'הועתק זה הספר מכ"י כדי לזכות את הרבים ולא נודע מי הוא המחבר, יהא רעוא שזכות המחבר יעמוד לכל המשתדלים בהדפסתו, והשי"ת יתן להם ישוב טוב לעבודתו ית' באה"ק אכ"ר'¹.

בספר זה כלל המחבר ארבעה שערים נפתחים, כולם נקראים על שם הכתוב בתהלים: ראשית חכמה, יראת ה', שכל טוב לכל עושיהם, תהלתו עומדת לעד.

על פי הנראה בכמה מקומות בגוף הספר ניתן הרושם כאילו מחברו היה מחכמי אשכנז בשלהי שנות הת"ק, וכי מתלמידיו של הגאון מהר"ח מואלאז'ין בוילנא היה. דוגמת לשונותיו: 'ולכן צריך להעתיק לך בס"ד לשון הרב המחבר ישר לבב (והוא מהרב משנת חסידים) הספרדי זצוק"ל זי"ע'; 'שיר בדרך מוסר כמו קערת כסף שחבר החכם הספרדי ז"ל'; 'ויש מדקדקין לומר נוסח מי אנכי שאזכה להתפלל וכו' הנדפס בסידורים של הספרדים הי"ו, ואח"כ אומר ליקבה"ו ויתחיל להתפלל, ויפה הם עושים'; 'עוד ראיתי לכתוב כאן תוכחת מגולה מאהבה לחכמי הזמן, אשר הוכיח במישור רב אחד מרבני הספרדים, הוא נר המערבי אשר תורתו זורחת בעה"ק'; 'וכאשר העיד בזה מורינו הרב הגאון מהר"ח זלה"ה'; 'והנה כדי להבינך מגמת רצונינו בזה בס"ד, אעתיק לך בס"ד דברי מורי הגאון מהר"ח ז"ל בכ"י בכדי שתבין הדברים על בריין'; 'ואתה הקורא נעים הבט נא וראה בדברי מורינו הגאון זלה"ה הנז"ל, ותמצא שהם בנויים על קו האמת וכו', ודע לך כי יש סמך לדברי מורי הגאון זלה"ה....'.

מזמן הדפסתו עד עתה מצאנו כמה השערות שהועלו וקביעות שנמסרו בדבר זהות מחברו. ראשונה בדברי מהר"ר עקיבא יוסף שלזינגר, מנקי הדעת בירושת"ו, אשר

1 עובדת היות שם מחברו עלום, נתנה מקום לכל החפץ להטעות ולייחסו אל עצמו. כך בספריית מונטיפיורי באנגליה מצוי עותק של הספר דפו"ר אשר נשלח מירושלים כמתנה לסי' משה מונטיפיורי, כאשר בשער הספר נמחק במיומנות תיבות 'ולא נודע מי הוא המחבר', ובסוף הקדמת המחבר חתם את שמו מאן דהו מתושבי ירושלים החפץ ביקרו.

בהזכירו בפתח ספרו בית יוסף חדש (ירושלים תרל"ה) את הגאון החסיד מהר"ר אליהו סלימאן מני, רבה של חברון, מתארהו: 'בעה"מ ס' כסא אליהו³ וס' שו"ת גולת מים⁴ וכו'. קביעה זו מסרה מפי השמועה גם הגרי"מ חרל"פ במילואים לס' תולדות חכמי ירושלים (עמ' 87): 'ויש שמיחסים את הספר כסא אליהו שנדפס בירושלים תרכ"ה בעלום שם המחבר, אל הרב הגדול המקובל ר' אליהו סלימאן מני ז"ל'.

מאידך, יש שהציעו לייחסו לידידו ועמיתו של הרא"מ, הלא הוא הרב החסיד המקובל מהר"ר נסים עני, מחכמי מדרש חסידים בית אל⁵, כפי שמוסר הרה"ח

- 3 אף שניתן לדחות כי כוונתו לס' הנמצא ביד מחברו בכתיבת יד, דוגמת שו"ת גולת מים הנזכר עמו. ואכן בין חיבורי הרא"מ שנותרו עדנה בכתיבת יד נמצא ס' שבראשו נרשם 'כסא אליהו'.
- 4 כאן המקום להעיר כי ס' בשם 'גולת מים' נמנה בהקדמת ס' זכרונות אליהו (באורים לאילן המשפחתי עמ' 14) כאחד מחיבוריו של ר' אברהם ברוך מני בנו של הרא"מ, שם נכתב עליו: 'למרות גילו הרך לא התבששו רבני הדור הישישים והזקנים ממנו לבא אתו בשקלא וטריא, עדים הם התשובות שנתפרסמו בספרי רבני הדור, ועדים הן הכתיבות שהשאיר אחריו. הוא חבר ספר שקראהו בשם "גולת מים" שנתן לדפוס לאחר מותו, אלא שמלאכת ההדפסה לא נגמרה והספר אבד בענין רע. כי למן היום שהרב אברהם ברוך נפטר לעולמו לא העיז שום אדם לעורר את זכרו או זכר מפעליו וכתיבותיו באזני הרב המחבר שלא בנקל קבל עליו נחומים'. אך יתכן ועדות זו בטעות יסודה ואינו אלא אחד מחיבוריו של הרא"מ עצמו שהשתדל בנו בהדפסתו ואבד, חע"ד.
- 5 בצעירותו נמנה עם גדולי תלמידי אביר הרועים רבינו עבדאללה סומך. בשנת תרט"ז, כאשר החלה איתערותא דלתתא בין חכמי בבל לשום פעמיהם לארץ הקודש, עלה בצוותא חדא עם ידידו ועמיתו החסיד מהר"א מני ז"ל. את מושבו קבע בירושלים ועל סגל חכמי המקובלים המסתופפים במדרש ק"ק בית אל ו'חסד אל' נמנה. החכם רש"ט גאגין, יליד ירושלים, מתאר בשרט את זיו פניו המאירים והנהגותיו הנפלאות בסתר המדרגה (כתר שם טוב, חלק ו', עמ' 275): 'איש חסיד, תוארו כמלאך ה' צבאות, זקן ונשוא פנים. עורנו עומד בזכרוננו תמונתו וסדר הנהגתו. הוא היה יליד בגדאד, ובא לירושלם לשכון כבוד באה"ק עורנו צעיר לימים. הוא היה בקי כמעט בכל התלמוד, והיה מקובל גדול בקי בזוהר הקדוש ובשמונה שערים להרח"ו. לא הלך לביתו אלא מליל שבת לליל שבת, ותמיד היה נמצא בק"ק בית אל לילה ויום, ויהי בחצי הלילה אחר שגמר שיעור לימודו, היה יושב על הארץ ומתפלש באפר ואומר תיקון חצות, וישן והוא יושב על מקומו כשינת הסוס, ובשעת עמוד השחר היה מנגן בספר תהלים עד הבוקר, תנצב"ה'. נודע היה במלאכת הקודש, העתקת כתבי יד בחכמת הקבלה, מהם לעצמו ומהם לשם הבאתם לבית הדפוס. ובמקומות הרבה עיטרם בהגהות חשובות ומעמיקות. בין השנים תרנ"ג-תרנ"ה ערך והגיה את הסידורים והמחזוריים 'חקת עולם' שיצאו לאור ע"י ר' שלמה מוסאויב, ונשא חן ויקר אצל גדולי הדור, ובכללם רבינו הרי"ח הטוב (עוד יוסף חי, פרשת שמות אות ז'). עם פטירתו ביום ז' אדר א' תר"ס, פרסם רבי בן ציון חזן ידיעה על סילוקו (חבצלת, תר"ס, שנה ל' גליון 26, י' אדר א'), וזו תוכנה: 'חבל על דאבדין, ביום ג' פרשת תצוה חשך השמש וירח קדר והכוכבים אספו נגהם, כי עלה מות בחלוננו בא בארמנותינו, וקטף משופרי

ריא"ז מרגליות: 'ספר הקדוש כסא אליהו שנדפס פה לפני מאה שנה בעילום שם מחברו, מיוחס לאחד מהני תרי צנתרי דדהבא הגאונים צדיקי חסידי עליון רבני עיר האבות רבי אליהו מני זצ"ל ורבי נסים עני זצ"ל, שעלו מבבל ואוו למושב להם בעיה"ק חברון תובב"א. ודכירנא אשר מורי ורבי הקדוש, הכהן הגדול מאחיו, גאון חכמת הקבלה, רבי חיים שאול דוויך זצ"ל, סיפר לי מענותותם ומצדקתם וקדושתם וצניעותם מהני תרין חברין קדישין נבג"מ".

עוד מצאנו דברי חכם נודע מחו"ר בבל, רבי שלמה בכור חוצין, מתלמידיו המובהקים של מהר"ר עבדאללה סומך, בהזכירו במאמרו שהתפרסם בכתב עת 'המגיד' את רבינו יוסף חיים מבבל, כותב הוא: 'הרב המובהק המופלא וכבוד ה' מלא הדרשן המהולל ב"ה ס' אדרת אליהו וס' ברכת אבות וס' רב ברכות כמהר"ר יוסף חיים נ"י, בן הרב הצדיק המקובל האלהי ב"ה [=בעל המחבר] כסא אליהו כמהר"ר אליהו נ"ע, נין ונכד למורינו הרב הגאון המפורסם כמהר"ר משה חיים זלה"ה...'. וכפי הנראה כוונתו לספר שכבר בא בדפוס, דוגמת שאר הספרים שהזכיר ברשימתו זו שכבר נדפסו בזמן כתיבת מאמרו בשנת תרכ"ט⁶.

עם זיהוי וגילוי טופס כתב היד המקורי ממנו נדפס הספר בירושלים במהדורתו הראשונה – אשר ממנו הוגה הספר בדקדוק במהדורה הנוכחית – נתברר מעל לכל ספק חלקו של מהר"א מני בספר זה, שהרי כל סימני העריכה וההגהות שנוספו בו, כולם כתובים בכתובת יד קדשו של הרא"מ הידועה לנו מחיבוריו האחרים שנתורו בכתובים.

שופרי את הרב החסיד המפורסם כקש"ת ר' נסים עזרא עני זלה"ה. הרב המנוח היה מתושבי עוב"י בבל רבתי יע"א, וזה כארבעים שנה אשר עזב את עיר מולדתו ונכסוף נכסף לשכון כבוד בארץ הקודש, ופרנס עצמו כל ימיו בצער ודוחק, והפריש עצמו מתענוגי עולם הזה, ומאן להיות בשום שררה וכבוד ובשום מנוי על הקהל, ולא עברה עליו לילה אחת שלא היה קם בחצות לילה ממש ובוכה ומתאונן על חרבן בית המקדש וגלות השכינה, ולא מש מאהלה של תורה משיבת בית אל יכב"ץ, והיה לתקופת השבוע בליל שבת קודש ילך לביתו. ואם באנו לספר חסידותו ומדותיו הטובים, תכלה היריעה מהכיל, ווי למרגניתא דאבד מנן. כבוד גדול עשו לו במותו, קהל רב לוהו לבית עולמו וספדנים רבים הספידוהו כהלכה ויקוננו וי לארעא דישראל דחסרא גברא רבא, ואוי לתושביה שאבדו אבירה שאין לנו תמורתה, תנצב"ה'.

6 אכן באחד העותקים שעמדו לפנינו, נרשם בשער הספר על ידי בעליו: 'זה הספר הוא מתנה מרבי נסים עזרא עני יצ"ו'.

7 ליק, שנה י"ב, תרכ"ט, גליון 49.

8 אך יתכן כי ט"ס הוא, וצ"ל מדרש אליהו, שהרי באותו זמן כבר בא בדפוס (ליוורנו תרכ"ב) ולא נזכר בידיעה זו.

אלא שלא מן הנמנע הוא כי כל שלושת החכמים הנ"ל נתנו חלקם כחם ואונם בספר זה. שהרי כבר נודענו מעוצם וגודל האהבה והידידות ששררה ביניהם עוד בהיותם בבגדאד עיר מולדתם, ואף אחר שנפרדה דרכם בעליית הרא"מ ור' נסים עני לארץ ישראל, היה ר' אליהו בן הרמ"ח תומך ביד הרא"מ ומסייע בכל כוחו בישובו באה"ק, כעדות בנו בכורו מהר"ר סלימאן מנחם מני, ממלא מקומו ברבנות חברון, בהקדמת ספר שיח יצחק:

...פנה [הרא"מ] בכל לבו אל חכמת האמת היא חכמת הקבלה, ויחד עם אוהבו חבר דבק מאח הרב הגאון הגדול החק"ל המקובל האלהי זרע קודש כמוהר"ר אליהו ח"ר משה חיים זצ"ל, אשר הלכו צמודים ביראת ה' טהורה, עשו חיל בחכמה הקדושה הזאת, ויבלו רוב לילותיהם בלמדם לימוד זה בקדושה וטהרה ובהסתר גדול מתחלת הלילה עד הבקר...

בראשית שנת התרי"ו החלה תנועה חדשה להניעו בכח, היא תנועת המסע של ארץ הקדש תו"ב, העליה מבבל לארץ ישראל, וחרף כל הפחדים והסכנות... אזור כגבר חלציו וישם לדרך פעמיו, כי ידידו ואוהבו מטיבו ואיש חסדו אשר נפלאות אהבתם מאהבת דוד ויהונתן הרב כמוה"ר אליהו הנ"ל, עורר את לבו ויחזקהו ויאמר לו לך אל ארץ אבותינו וכל מחסורך עלי, בהחישו עתידות כי ביאת הרב המחבר זצ"ל לארץ הקודש תצמיח צמח ברכה ויהיה מופת לרבים באהבתו את התורה בחסידותו ויראתו, ויפרד מאוהבו הרב הגאון הנ"ל ועינו במר בוכה על פרידתו וליבו שמח בקראו עתידות הרב המחבר בארץ ישראל. מני אז ועד יומו האחרון תמך הגאון הנ"ל את עט"ר הרמ"א זצ"ל וינהלהו ואת כל אשר לו. גם מלא את ידו לעשות שמה ככל אשר תמצא ידו, מצות התלויות בארץ, לעשות צדקות ולהרביץ תורה בישראל, כי הרב הנ"ל זכה לשתי שולחנות כרבינו הקדוש...

כזה היה הקשר אמיץ גם בין הרא"מ ועמיתו ר' נסים עני, באשר נקשרה נפשם בעבותות אהבה עוד בארץ מולדתם, וביתר שאת עת עלותם יחד לארץ ישראל בשנת תרט"ז, מאז היו מתהלכים יחדיו שלובי זרוע בלימוד התורה ובהנהגות חסידות עד שנודעו לשם ולתפארת. על כך ראוי להביא את התיאורים הבאים שנמסרו אודותם:

הרב החסיד ח"ר אליהו מני ז"ל כשהיה בעיר בגדאד קודם בואו לחברון היה יושב ולומד עם ח"ר נסים עני זלה"ה, והיו לומדים בדברי שלום נכדו של

הרש"ש זיע"א, נתקשה בדברי שלום, אמר ח"ר אליהו ז"ל על הרב דברי שלום שלא הבין דברי מר זקנו הרש"ש, בה שעתא נתאלם פיו ולא היה יכול עוד לדבר, וצווח בקול דווקא בלי חיתוך דברים ובוכה ומתחנן, אחר ד' שעות ראו אותו שהוא מתוודה ואומר חטאתי וכו' ונתרפא. שאלו את פיו, אמר להם נגלה אליו הרב שר שלום ואמר לו מה כוחד לדבר על נכדי שלא הבין דברי, אתה לא הבנת דברי, עד שביקש מחילה ומחל לו וחזר לדבר (ר' אהרן עילי הכהן טוויל, יששכר וחבולון, ירושלים תרע"ג).⁹

הטה אנך ושמע מה שמעידים על קדוש האלקים מר"ן הרש"ש ז"ל וזיע"א, ועל ב' עמודי עולם הגאונים יכין ובוועז בשם נקראים, חסידי עליון כולם טהורים, הרה"ג אליהו סלימאן מני זלה"ה והרה"ג נסים עני זלה"ה וזיע"א, שהיו מתחכמים בחכמתם לישב נעורים מתחילת הלילה עד חצות ועושים סדר התקון חצות כפי הנקודה, ואז ישנים, ואח"כ נעורים קודם עלות השחר כדי לחבר לילה ביום בעסק התורה, ולא עבר עליהם לילה א' בלי תקון חצות, אשריהם ואשרי חלקם (ר' בן ציון חזן, תיקון הכללי, ירושלים תרס"ב).

ועל כל אלו, אופיו הייחודי של הספר, הטבוע כולו בחכמת הקבלה והנהגות חסידות יתירה, בפרט השער השלישי הנקרא 'שכל טוב', הולם ומתאים להפליא עם דמותם של שלושת החכמים הנ"ל, הנודעים בגדולתם בחכמת הקבלה, וביותר במידת חסידותם המופלגת עם קונם בכל דרכיהם והנהגתם.¹⁰

מעשה נודענו בבירור כי כל אותן לשונות המובאות למעלה המורות על מוצאו של המחבר, לא באו אלא כדי להעלים את זהותו האמתית, זמנו ומקום כתיבת חיבורו. ויותר מהמה, כשהוצרך המחבר להביא בחיבורו מספרי האחרונים שכבר נדפסו בזמנו, כותב עליהם שעמדו לנגד עיניו ב' כתיבת יד', אף זאת בנסיונו להסתיר זהותו ותקופתו. כאשר מצינו בשער ד'¹¹: 'אעתיק לך בס"ד דברי מורי הגאון מהר"ח ז"ל בכת"י' - והוא מספר נפש החיים למהר"ח מוואלאז'ין הנדפס ראשונה בוויילנא

9 מהדורת אהבת שלום, ירושלים תשס"ח, עמ' סח.

10 על חסידותו ותומתו של רבי אליהו למדנו מתוך הנהגותיו הרבות, מילי דחסידותא, שאסף בנו - רבינו הגרי"ח - אל כליו בספריו המרובים. ראה כל המצויין בזה בספר 'בן איש חי' - תולדותיו קורותיו ומורשתו לדורות' עמ' 38.

11 לפנינו עמ' קס.

שנת תקפ"ד. עוד שם¹²: 'ראיתי לכתוב כאן תוכחת מגולה מאהבה לחכמי הזמן אשר הוכיח במישור רב אחד מרבני הספרדים, הוא נר המערבי אשר תורתו זורחת בעה"ק כאשר מצאתי כתוב בקונטרס קטן כתיבת יד העתק דבריו הנעימים, וז"ל וכו' – והדברים כולם נעתקו מספר חפץ ה' למהר"ח ה' עטר ז"ל, אמשטרדם תצ"ב.

נסיון הסתרת זהותו של המחבר באמצעים מעין אלו, כבר ידועה ומוכרת לנו מכמה מחיבוריו של עמיתו רבינו יוסף חיים מבגדאד (תורה לשמה, כתר מלכות, תקון תפלה, ועוד), ואין ספק שמנהגו של מחבר כסא אליהו היא שעמדה לו בבואו לחבר חיבוריו הנ"ל. דומה בדומה הוא חיבור קטן שנמצא גנוז בספריית מהר"א מני בחברון, כתוב כולו בטהרת כתיבת יד הרי"ח, ואף הוא כספר כסא אליהו מחולק לארבעה שערים נפתחים נקראים כולם על שם כתוב אחד (ישעיה לג, ו) והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ודעת, אלא שבהקדמתו העלים שמו וייחסו לחכם אחר, וכך נרשם בראשו: 'אמר המעתיק בנימין בן לא"א משה בן מלכה, הנה לקטתי דברים יקרים אלו מספר שלום רב הנמצא בבית המדרש של פה עיר מולדתי, כדי ללמוד בהם בעז"ה וישועות. וחלקתים לד' חלקים על דרך מ"ש הכתוב והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ודעת. והשי"ת יהיה בעוזרי להבין דברי המחבר ז"ל אשר רמז על כל דבר ודבר מדברי הרב האר"י זלה"ה, וגם שאר רמזים נסתרים המלוקטים פה, כי חביבים עלי דבריו, ולכן לקטתי מעט מזער כדי ללמוד בהם בע"ה, והוא ית' יזכני ללמוד תורה לשמה תמיד מעתה ועד עולם אכי"ר'. והנה אף כאן כבר נתברר מעל כל ספק זהות מחברו האמתי הוא רבינו הרי"ח, וכבר הופיע בדפוס באחרונה על שם בעליו בהוצאת אהבת שלום (ירושלים תשע"ב), ראה שם באורך בפתח הספר.

* * *

ספר כסא אליהו, זכה וקנה מקומו הראוי לו כספר יסוד וכמפתח אל כל הבא להכנס בשערי חכמת הקבלה, באשר בו נאספו ונלקטו כל ההקדמות היותר נחוצות ונצרכות כדי להכנס בשלום ולצאת בשלום, כולל כל האזהרות והנהגות חסידות אשר סגולתן נודעת לקיום חכמת האמת ביד העוסק בה ולראות ברכה בעמלו.

בשנית הובא הספר לדפוס בעה"ק ירושת"ו שנת תשכ"ג על ידי הרה"צ מנחם מנדל מרק, ובראשו הסכמת הרבנים הגאונים ר' פנחס עפשטיין ראב"ד העדה החרדית, ר' ישראל יצחק הלוי רייזמאן, ר' דוד הלוי יונגרייז, ר' ישעיה אשר זעליג מרגליות,

ר' יצחק צבי סופר, ור' אברהם אביש קנר סג"ל. שוב נדפס בשלישית על ידינו, בירושלים שנת תשס"ו, במהדורה חדשה מתוקנת, ובכמה מעלות טובות ומועילות.

כנזכר מעלה, זכינו ובמהדורה חדשה זו אינה ה' לידינו טופס כתב היד מתוכו נדפס הספר לראשונה, כתוב כולו בכתיבת סופר, ובגליונותיו סימני עריכה תיקונים והגהות בכתיבת יד מהר"ר אליהו סלימאן מני¹³. על פיו הגהנו לראשונה את הספר במהדורה הנוכחית בתכלית הדקדוק, ודומה כי בכך באנו אל השלימות הרצויה, כאשר כל הטעויות אשר נפלו בדפוסים הראשונים תוקנו, ורוב ראשי וחצאי תיבות אשר באו בנדפס, נפתרו והושלמו על פי כתב היד.

אנו תפלה ותקוה כי חפץ ה' בידינו יצלח, ותמצא מלאכתנו חן בעיני הוגי התורה ושוחריה, וזכות הרב המחבר ז"ל והלימוד בספרו תגן בעדנו ובעד כל המסייעים להתברך בכט"ס, ונזכה במהרה לחזות בביאת גואל צדק יחיש לגאלנו גאולת עולמים, אכי"ר.

שלום בהגרי"מ שליט"א הלל

13 כתב יד בית הספרים בירושלים (Ms. Heb. 38° 533). אכן אין הכס'א שלם ובכמה מקומות לאורך הספר נחסרו דפים בודדים וחצ"ד. תודתנו להנהלת הספריה על מתן רשות השימוש בכתה"י.

תולדות הרב החק"ל המחבר זיע"א¹

בשנת התקע"ח ליצירה, נולד הרב המחבר עט"ר מרן אבא זיע"א, בעיר בגדאד הגדולה בישראל, להוריו הנכבדים למשפחת מני.

ימי עלומיו וראשית תלמודו

וכאמרם ז"ל בוצין בוצין מקטפיה ידיע, כן נראו בו בעודו צעיר לימים, עקבות כשרונות נפלאים, לחכמה ומדע, ונטיה נשגבה לתורת בת אל חי. ויהגה בה לילה כיום, בבית מדרשו של שם, אשר התנוסס אז כאבן חן ושכיות כל חמדה, תחת ראשות והנהגת הגאון הגדול מר דודי רבן של כל חכמי בגדאד, כקש"ת כמוהר"ר עבדאללה סומך זיע"א, מי שהיה אח"כ גיסו של הרב המחבר, המפורסם בכל קצווי תבל, מקום אשר נקבצו באו בו למאות ולאלפים מנערי בני ישראל, לשתות בצמא מגבא המורה הגדול הנ"ל, ויצאו משם שלמים וכן רבים, מוכתרים בכתר תורה וכתר יראה גם יחד.

בית המדרש הנשגב הזה, והשגחת המורה הגדול אשר היתה רבה על התלמידים בכלל, ועל הרב המחבר ז"ל בפרט, עזרו הרבה לפתח כשרונותיו על מבועי התורה, ולהוסיף שמן זית זך על מוקדי אהבתו הנפלאה לתורת אל נאור. עד כי בקרב שנים לא רבות, היה למופת לכל נערי בגדאד בכלל, ונערי בית המדרש בפרט, ויזכה בעודו נער עול ימים להקרות בפי כל בשם חכם ורבי.

ענוה, צניעות ופרישות

השפעת המורה הגדול הזה, לא הצטמצמה בהרב המחבר ז"ל רק בתורה וביראה, כי גם בנזירות מהבלי העולם הזה, באהבה לחיות חיים בודדים, לשנוא את הכבוד ולבלתי רדוף אחר השררה. בענות חן, ובאהבת החסד והצדקה, וביחוד בבטחון

1 רשימה זו נכתבה ע"י בנו וממלא מקומו מהר"ר סלימאן מנחם מני, ופורסמה בראש ספר שיח יצחק (ירושלים תרס"ב). בראש דבריו כתב בהערה בזה"ל: בתולדות ימיו אלה, השתדלנו לתת רק את הנקודות הבהירים אשר קרו במשך שני חייו. כי לו אמרנו לספר כמו, את כל מעשיו אחת אל אחת, תקצר היריעה מהכיל.

נפלא באלקי אמן, שאב הרבה ממורהו הגאון הנ"ל ז"ל השפעה גדולה אשר לותה אותו עד יומו האחרון מיום היותו.

ואף אחרי צאת מוניטון שלו בעולם היהדות כאחד השרידים אנשי השם, לא התהדר במלבושים לרוח היום, לא עטה צניף כבוד לנחול כבוד ויקר מרובי האנשים אשר באו מקצות הארץ לראותו ולקבל ברכתו, ורק אדרת פשוטה היתה עליו תמיד תחת גלימא דרבנן. ומלבושיו, מאכלו, וארחות חייו מבית ומחוץ, נשאו עליהם חותם דעות חיי אחד הפרושים, אשר לא נוצרו ורק לסבול חיי צער בעולם שפל זה, ולנחול כבוד בעולם הנצחי.

במאכלו ומשקו לא דקדק הרבה, ובעת אכלו התכוון תמיד להחזיק מבנה גויתו, רק למען יוכל לעבוד את בוראו בבחינה נפרדה, ויעשה את כל אשר לאל ידו להנזר מהמותרות. ולכן כמעט לא בא בשר אל פיהו עשרות בשנים, ויסתפק במאכל קטניות וזרעונים. ורק כאשר נפל למשכב אך לפעמים נאות לשמוע בקול הרופאים אשר האיצו בו לאכול מרק עופות ותרנגולים להחזיק את גויתו.

מעולם לא דאג דאגת מחר, כי שגורה היתה בפיהו כי האל זן ומפרנס לכל. לכן מימיו לא השליך יהבו על אדם, ולא דבר חלקלקות. ואף כי אהב את אחיו ובני עמו בכל נפשו, לא חשך אף פעם מענות בפניהם כחשם, אם ח"ו ראה באחד מהם דבר אשר לא כהוגן. ואם אך העדיפה ההכנסה על ההוצאה, פזר נתן לאביונים מאחיו, גם לרבים מעניי עם הארץ, לקדש שם שמים ברבים.

יניק וחכים

עוד בהיותי כבן חמש עשרה שנה - סיפר הרב המנוח עט"ר הרמ"א ז"ל - ואנכי בבית מדרש מורי, ראיתי והנה איש ובידו ספר נתנו למורי. אנכי אשר לא ידעתי טיב האיש וטיב הספר, שאלתי עליו את מורי, ויענני: האיש הזה חיבר ספר חדש, ויבקשני לתת את הסכמתי עליו להדפיסו ולשלחו על פני חוץ. אין די מילין בלשוני לתאר את הרגש הכביר אשר עוררה בקרבי תשובת מורי, ואעמוד כמשתאה, כי עד היום ההוא לא האמנתי כי ישנם עוד אנשים בדורנו שכח בהם לחבר ספר בתורתנו הקדושה. ויהי לעת ערב אך יצא יצאתי מעל פני מורי, רצתי אל בית הכנסת אשר שמה קבור שייך יצחק, על פי ההגדה המצויה בפה ההמון, הוא הרב רבי יצחק גאון, כי כן יקראו את הרב בשפת ערב שייך, נפילתי מלא קומתי ארצה, נסכתי דמעותי על

קבר איש האלקים זה, ואדור נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי וזיכני לחבר ספר, והיה ראשית בכורי מחברותי מוקטר מוגש לשם שייך יצחק. על כן קרא את שם מחברתו ראשונה זאת בשם שייך יצחק, ככתוב בהקדמת הספר.

הספור הקטן הזה, יתיצב לנגד עינינו כעד נאמן על חשקו הכביר ללמוד וללמד, ועל אהבתו הגדולה להיות נמנה במספר התלמידי חכמים שתורתם אומנותם. לכן לא נפלא איפוא אם צעד בצעדי ענק ברחבי ים התלמוד ונושאי כליו אשר היו לו שעשועים כל היום.

לימוד הקבלה בטהרה

אפס כי בחשבו שלא רק בחכמת הפשט יצא ידי חובת שמים, פנה בכל לבו אל חכמת האמת, היא חכמת הקבלה. ויחד עם אוהבו חבר דבק מאח הרב הגאון הגדול החק"ל המקובל האלקי זר"ק כמוהר"ר אליהו ח"ר משה חיים זצ"ל, אשר הלכו צמודים ביראת ה' טהורה, עשו חיל בחכמה הקדושה הזאת, ויבלו רוב לילותיהם בלמדם לימוד זה בקדושה וטהרה ובהסתר גדול מתחלת הלילה עד הבוקר. באופן שעל מזבח חכמה זו הקריב כליל את מיטב חלבו ודמו, ופעולתה נראתה בגיותו כל ימיו, כי בחשבו שלא כל הבא ליטול ולזכות בלי טהרה וקדושה יבוא ליטול ולזכות, הרבה סגופים וצומות, וכאשר שכב, אהב לשכב על מחצלת מבלי מצע, ואבן שם מראשותיו, עד כי רז גופו, כוחותיו כוחות עלומים עזבוהו, ויתהלך אך בצלם. בכל זאת לא אמרה נפשו הון, ולא עזב את החכמה הזאת כאשר יסופר במרוצת הדברים.

עלייתו לארץ ישראל

בראשית שנת ה'תרס"ז החלה תנועה חדשה להניעו בכח, היא תנועת המסע של ארץ הקודש תו"ב, העליה מבבל לארץ ישראל. וחרף כל הפחדים והסכנות אשר פגשו הנוסעים בכל מדרך כף רגל בארץ ערב זה לפני כחמישים שנה, אימות המות אשר אפפו את הולכי ארחות עקלקלות האלה במדבר שממה וארץ ציה וצלמות מבגדאד עד אר"ן, למרות רצון כל אוהביו ומיודעיו אשר הניאוהו מעזוב ארץ מולדתו ולנווד ולנוע אל ארה"ק, אור כגבר חלציו, בלוית עט"ר הורתי תבורך מנשים, ושלושת בניו, וישם לדרך פעמיו. כי ידידו ואוהבו מטיבו ואיש חסדו, אשר נפלאות אהבתם מאהבת דוד ויהונתן, הרב כמוהר"א הנ"ל, עורר את לבו, ויחזקהו ויאמר לו לך לך

אל ארץ אבותינו, וכל מחסורך עלי, בהחישו עתידות כי ביאת הרב המחבר זצ"ל לארה"ק תצמיח צמח ברכה, ויהיה מופת לרבים באהבתו את התורה, בחסידותו ויראתו. ויפרד מאהובו הרב הגאון הנ"ל, ועינו במר בוכה על פרידתו, ולבו שמח בקראו עתידות הרב המחבר בארץ ישראל.

מני אז ועד יומו האחרון תמך הגאון הנ"ל את עט"ר הרמ"א זצ"ל, וינהלהו ואת כל אשר לו. גם מלא את ידו לעשות שמה ככל אשר תמצא ידו, מצוות התלויות בארץ, לעשות צדקות, ולהרביץ תורה בישראל, כי הרב הנ"ל זכה לשתי שולחנות כרבינו הקדוש. כה התהלכו השנים שלובי זרוע לפעול ולעשות ככל אשר לאל ידם. אך אהה! כי הזמן הרע בהיות עינו צרה על אשרם, קרא עליהם לא לעולם חוסן ולא לנצח נצח ישועות! והה הקריאה הזאת אשר תתן קולה על כל היקום, גם כל היצור יחרדו ממנה באין מבדיל, הרעימה בחוזק את לבות שני הנאהבים והנעימים האלה, ואחר שנתיים שלש לביאת עט"ר הרמ"א ז"ל לערי קודש, פתאום עלה אליהו בסערה, וילך למנוחות שאננות, ויעזוב את אהובו בעמק הבכא זה לאנחות. ימים רבים בכה הרב המחבר את רעו זה, ויקשר עליו הספר, והמר עליו כהמר על היחיד. גם עד ימיו האחרונים לא סר צל ידידו מעל פניו, ויזכור אותו תמיד באנחה מתפרצת מקירות לב, באמרו "כל עוד היותי על האדמה לא המר לי כאבדת רעי ואיש חסדי מלאך אליהו זצ"ל". בכל זאת לא נשכח הרב המנוח עט"ר הרמ"א ז"ל, כי אחריו החרו החזיקו בו בני הגאון הנ"ל זיע"א, והכי נכבד בהם מעלת הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול, סבא דמשפטים מבני עליה, רב משרשיא, כקש"ת כמוהר"ר יוסף חיים ח"ר אליהו משה חיים הי"ו, ברא כרעא דאבוהא, לו נאווה תהלה, יוסף חיים נעימים עד בלתי ירח שקט ושאנן והיה עלהו רענן אנס"ו. הרב הנ"ל החזיק בידי החק"ל עט"ר הרמ"א ז"ל שנים רבות, עד אשר יד הזמן נגע בבית מסחרם. ה' ישלם להם כפעלם, וימלא חסרונם שבעתים.

סוף כל סוף אחרי יגיעה רבה וסכנות עצומות אשר הכתירוהו בדרכו זאת, ביחוד ביום שבת קודש אשר לא חפץ ללכת עם האורחה לבלתי חלל קדושת שבת, ויהי נאלץ לשבת בדד כל היום וכל הלילה, ובליל יום הראשון רדף אחרי האורחה כל הלילה עד השיגו אותה. אחר עמל ותלאה כמשלש חדשים, הגיע למחוז חפצו עיה"ק ירושלם תו"ב, אל הארץ הזאת אשר למענה השליך את נפשו ונפש עולליו מנגד לבוא אליה לשקת את עפרה ולחונן אבניה. ודעת לנבון נקל לתאר את הרגש אשר מילא לבבו בהמצאו בשערי ירושלים, בראותו בפעם ראשונה את הארץ אשר אליה נכספה וגם כלתה נפשו מיום היותו עלי אדמות. וכה אמר תמיד: מימי לא ראיתי

שמחה ואבל מתרוצצים בקרב איש אחד, כאשר ראיתי אני בהציגי את כף רגלי על אדמת ירושלים, כשתי להבות לזהטות עלו אל קרבי כתומם יחד, גילה ותוגה, נהי ורנה, ובאותו רגע אשר קרעו בגדי, וברכתי ברכת דיין האמת, הרגשתי את לבבי כאלו נתק ממקומו, ומרוב עצב ובהלה כמעט התעלפתי.

במסילה העולה בית אל

תושבי ירושלים, חכמיה וחסידיה, אשר לקחה אזנם שמץ דבר מגדולת האורח החדש, האיצו לקראתו, ויקבלוהו באותות אהבה וכבוד. ושמה בעיר בה זכה לחזות שרידי עם קדש מעון אביר יעקב, שמה בעיר בה שפך כמים לבו על חרבנות קדשי ישראל ובית תפארתנו, שכח כליל את גלותו תנועתו ונדודו ואת כל התלאה אשר מצאתהו בדרך. ויבלה את ימיו בחברת הרב החסיד החק"ל כמוהר"ר היר"א זלה"ה, ראש ורב לכל חסידי בית אל, אשר כבדהו בכל נפשו, וינשאהו למעלה ראש, בראותו את היד הרחבה והחזקה של החק"ל עט"ר הרמ"א בחכמת הקבלה, ויקראהו בשם "ארי שעלה מבבל".

המעבר לחברון

אפס כי אויר עיה"ק ירושלים תו"ב לא התאים אל מזגו ומזג אנשי ביתו, ויהי רוב ימי שבתו בה מוטל על ערש דוי, עד אשר חזקה עליו מצות הרופאים לעזוב את העיר ולנסוע חברונה, מקום שמה יוטב מצב בריאותו. ובשנת ה'תרי"ח הופיע בשערי חברון תו"ב, ובה אוה למושב לו שארית ימי חלדו.

קורות ימיו, והשלשלת הארוכה אשר אחת אל אחת את מעשה עבודתו ומפעליו הטהורים מן היום והלאה, היא אמנם שלשלת ישוב עיה"ק חברון תו"ב, קורות חכמתה ומוסרה, קורות ימי תור הזהב לאנשיה לענייה ליתומיה ואלמנותיה יחד.

בעיר חברון, מצא כר נרחב ללחום מלחמת הקודש, להקריב את כוחותיו על מזבח אהבתה, ויקדיש לאנשיה, לקדמתם בתורה ומוסר ברוח וגשם. את מיטב הגיונותיו ורעיוניו הטהורים אשר הרה והגה לבו לב נלהב להטיב מצב אחיו. ובמרחביה זה מצא מקום להתמכר רובו וכולו במעשה ועבודה זאת עבודת שמים, כמו לא נוצר אלא להחיות תאומים עם חברון, כי לאיש נלהב כמוהו נדרש לו מקום כזה אשר בו יוכל לזרוע בדמעה ולקצור ברנה. ומקום זה במצבו הישן, אשר חסרונות רבים

נרגשו בו בתמונה בולטת מאד, היה תובע בפה מלא איש כעט"ר הרב המחבר זיע"א, לעדור במלחמת יה, לישר הדוריה, ולתקן כל מעוות בה.

שמה מצא לו חבר דבק מאח, את עט"ר מר חמי הרב הגדול סבא דמשפטים כמוהר"ר משה פירירה זצוק"ל, אשר שימש הרבה שנים בכתר הרבנות בעי"ת שראי דמן בוזנא יע"א, ולעת זקנותו עלה לשכון כבוד בארצנו, לבלות טפחות ימיו באדמת הקודש, ויקבלוהו תושבי עיה"ק לרב ומורה צדק להם בכל ימיו. שני הרבנים עט"ר הנ"ל התהלכו כאחים מבטן, ואהבתם גדלה לאין קץ, עד אשר הואילו להתחתן ביניהם.

איש על העדה

הצעד הראשון אשר צעד הרב המנוח עט"ר הרמ"א זיע"א לטובת עיה"ק חברון, הוא יסוד בית המדרש ובתי כנסיות. בראשונה יסד בית ישיבה, ויקבץ בה מספר תלמידי חכמים ללמוד כל יום גמרא ופוסקים. ויביא להם רב מובהק מירושלים ת"ו, ויתן להם שכר מדי חדש בחדשו, בכסף תועפות אשר הריק להם ממעייני נדיבות מטיבו ואיש חסדו, המלאך אליהו זצ"ל הנז', ואחריו יבדלו לחיים הרבנים בניו הי"ו. וכאשר ראה כי אין להעדה רק בית תפלה אחד וקטן – הבית הכנסת הזה הוא קדוש בעינינו כמקדש מעט, על פי המסורות אשר קבלה בידיהם איש מפי איש, כי בו נגלו אבותינו הקדושים זיע"א. גם ביום חג הכפורים בהעדר להעדה איש להשלים המנין מפני המהומות אשר קרה אותם, נגלה פתאום האב הזקן אברהם אבינו זיע"א, וישלים להם המנין עד מוצאי יום הכפורים, ואז נעלם והנה איננו וכו'. וימהר להודיע הדבר למטיבו ואיש חסדו המלאך אליהו ז"ל, ויושט לו יד לעזרה, ובמטיב כספו וכסף בניו הרבנים הי"ו – כי עוד טרם תחל מלאכת הקדש עלה השמימה ויעמדו בניו יבדלו לחיים תחתיו – הוקם על בית תפלה כלול בהדרו ויהי לנזר תפארה להעם. אמנם בבנין הבהכנ"ס נמנו ימי עמל ותלאה לעט"ר הרמ"א ז"ל מהחל ועד כלה, כי רבות צררוהו עם הארץ, וירדפוהו בכל כוחם לבטל הבנין. ואולם בחפצו הכביר, בעוזו נפשו הטהורה העשויה לבלי חת, לא פנה אל עם הארץ ונכליהם, אשר הרווהו חמת תנינים. וישם רק להתם מלאכת הקדש פניו, עד אשר ראו עיניו בזכותו ה' להשלים בנין בית מקדש מעט. כאיש לא מאמין למראה עיניו שחפץ ה' בידו הצליח, רץ אל הבמה ביום חג הפסח שנת תרכ"ג, ובעינים מלאות אגלי דמע גיל, נשא כפיו השמימה, ויתן תורה לאל מרום אשר זיכהו להחל ולכלות מלאכת הקודש. וכל העם

מקצה בראותם את עזוז אהבתו הטהורה לעם ישראל ואדמתו, קראו כולם מקצה, כן תזכה ונזכה לראות בבנין בית הבחירה.

מרא דאתרא חברון

בחודש אייר ה'תרכ"ד, באה עדת חברון עד משבר, במות עליה רבה ומנהלה עט"ר וצ"ת הרב הגדול מר חמי כמוהר"ר משה פיריהר זצוק"ל, ידיד ומחותן עט"ר הרמ"א זיע"א. ובהוותרם כצאן בלי רועה, נזעקו כל העם, ויבואו לחלות פני הרב המחבר זיע"א לקבל עליו משרת הרבנות. אכן בהיות הרב עט"ר הרמ"א ז"ל שונא את הרבנות מטבעו, ובהיותם הימים ההם ימי פחד ומגור, כי מחלת החולי-רע פרצה בכל ארץ מצרים, ויחרדו העם מקצה, יכול להשתמט מהם, באמרו חכו נא עד יעבור זעם והיתה הרוחה.

בחדש אלול ותשרי תרכ"ה פרצה מחלת החולי-רע בחברון, ותשם בעם הארץ שמות. איש איש נס מנוסת חרב מפני חרון אף המשחית. ורק עניים האומללים אסירים בזיקי המחסור והעוני, אנה ילכו? ולכן קשה מאד היה למצא די אנשים לגמול את הנופלים מהעדה את החסד האחרון. אף כי לנהלם בהיותם על ערש דוים. ופנחס הוא אליהו עט"ר הרמ"א ז"ל, רק הוא עמד בין המתים והנגפים, ולילה ויום היו ידי אמונה, לנהל את הנופלים על ערש דוי בסמי מרפא, ולחבוש את גויותיהם, ואת המתים להביאם לקבורה. לא חת ולא זע מפני חרב המשחית. ובכח מאמרם ז"ל שלוחי מצוה אינם נזוקים, סבב את בתי בני ישראל, לראות את מחסורי העם, להפיח בקרבם רוח אמן וסבל, ולחזק את מצבם החמרי בתועפות הכסף אשר הוריצו לידו מעלת שרי צבאות ישראל פקידי ומשגיחי ארה"ק תו"ב אשר בעי"ת אמשטדרם יע"א. לילות שימורים היו הלילות ההן לעט"ר וצ"ת החק"ל הרמ"א זיע"א, ותהיינה רגליו כאילות לדלג מחולה אל חולה בלי הפוגות. וכל מי שלא ראה עמלו ותלאותיו בימים ההם, לא ראה עמל מימיו. גם לכסף והוצאות אין די באר, ולא נחשב למאומה נגד אהבת אחד העם.

לא נפלאות היא בעינינו איפוא אם לבות אחינו אחרים ראותם כל זאת, נקשרו בעבותות חזקות עם הרב המנוח וצ"ל. והי כאשר אפס המץ, כלה שור, ומחלת החלי-רע ספה תמה כליל, וזעק העם כולו כאיש אחד לתת כתר הרבנות על ראשו. אמנם הרבה טרח ויגע להשמט מהמשרה אשר אמר העם לשית על שכמו. לשוא חבל דבריו בהבטיחו אותם לעשות את אשר לאל ידו לטובתם גם בלי הקרא רב ומורה צדק.

אכן המה היו כאחד, ביודעם בטח כי רק להרב המנוח זיע"א תאות המשרה הזאת. ויהי כי חזקו עליו דברי העם, נאלץ סוף סוף להעתר להם, ולקבל משרה זו, על מנת שלא לקבל פרס, רק לשם יחוד קוב"ה. ומשנת תרכ"ה והלאה עד סוף ארבע עשרה שנה לימי רבנותו, חתם תמיד בחותם "משרת עי"ק חברון לשם יחוד קוב"ה". אך אחר י"ד שנה אשר רבו הוצאותיו ויעלו למעלה ראש, הוכרח בעל כרחו לקבל שכר ולשנות את מטבע חותמו. מובן הדבר מאליה כי עד כה פעל ועשה לטובת העם רק מצד אהבה ורשות בבחינה נפרדה, נתהפך הדבר עתה לחובה קדושה אשר לא יוכל להמיש צוארו ממנה, כי היה להם לאב ולמדריך. ואם עד כה ויתר להעביר רגעים אחדים בארבע אמות של עולמו הקטן, נאלץ עתה לצאת לפני העם לחיות תמיד בקרבם ולהקדיש להם את כל עתותיו.

פעולותיו לצדקה וחסד

או אז הגיעו לחברון הימים הטובים, ימי תור הזהב השקט והמנוחה, אנשיה התענגו על רוב שלום בגשם ורוח ולא ידעו מחסור. התמיכה החדשית אשר קבלו תמיד מכיס הכוללות לא חסרה לעולם, ותהי דיה לנהלם במים ולחם, בריוח ולא בצמצום, וכל העם שקטו. ואחרי שבעים כעס מימים ראשונים, אור יקרות נגה עליהם ויראו מנוחה כי טוב. רק עט"ר הרמ"א ז"ל היה עומד ביניהם, ותהינה שתי ידיו אמונות להרים את העדה ממצבה השפל. ואם ביד ימינו הרים נס לקרא לאחינו הנדיבים לצאת לעזרה לבנות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ולנער את מצב העם הרוחני, לא חשך אף רגע להניף יד שמאלו לקרא לאדירי עם אלקי אברהם מקצות הארץ להושיט יד עוזרת לחלצם מתגרת יד העוני. ובימי החגים והמועדים ימים שבהם תגדל ההוצאה שבעתים, בקש על פי דלוג רב את נדיבי עמנו, והכי בהם השרים לבית ששון בערי הודו, והמה לא התעלמו בעת צרה ויעניקו את אחיהם ביד נדיבה.

נסיון גאולת המצודה במערת המכפלה

בכל זאת עוד לא אמר עט"ר הרמ"א ז"ל הון לנפשו העיפה. ובשנת תרכ"ט התרוצץ פתאום רעיון קדוש בקרבו, לקנות את המצודה החרבה אשר בשכונת מערת המכפלה, ולהקים על חורבנותיה בית תפלה, אשר יהיה צד עם צד לקברי אבותינו הקדושים זיע"א. הרעיון הקדוש הזה הלהיב את לבבו כל כך, עד אשר נדדה שינה מעיניו, בחשבו מזמות לקנות את החלקה השמנה הזאת. ויהי מוכרח לנסוע לדמשק

להתנפל לפני שלטון המדינה ולבקש מלפניו להחזיק בדבר המקנה. אפס כי הפעם לא האירה ההצלחה את פניה, וכל יגיעו היה מאפס ואפע. אמנם נדיבים רבים באו לעזרתו, והכי בהם השר הגדול המנוח סי' שמעיה אנג'ל נ"ע, ואולם הגוים עם הארץ, אשר על פי אגדתם נטמן במצודה ההיא יוסף הצדיק זיע"א, עמדו בדרך הרב החק"ל מרן אבא זיע"א, וישימו כל עמלו לאל.

בית הכנסת "בית יעקב"

בלב מלא צער ודאגה שב הפעם לעיה"ק חברון תו"ב. ואי הצלחתו בדבר המקנה, היה דוקר את בשרו כמחט. עד אשר אמר להמיר מחשבה טהורה זו באחרת טובה, ולבנות בית מקדש מעט תוך חצר היהודים, ולהתפלל בו כמנהג הותיקין, על פי שיטת הרב הקדוש האר"י זיע"א, וכמנהגי ק"ק בית אל אשר בעיה"ק ירושלם תו"ב. ועד מהרה מצא לו אזנים קשובות מנדיבי עם אלקי אברהם בערי מצרים והורו, והכי בהם השרים לבית עבדאללה דוד ששון, והשר הצדיק סי' רפאל הלוי זצ"ל מעי"ת ביירות יע"א. ולא עבר זמן רב והבית הוקם על כמו רמים, הוא הנקרא בשם בית יעקב יכב"ץ. והי רוב ימיו הש"ץ בו, ומנהלו ומנהיגו על פי המנהגים אשר באו בסוף הספר הזה, עד יומו האחרון. מעולם לא קדמו אדם בבית הכנסת, ואף בהיותו לפעמים חולה, היה הוא מהעשרה הראשונים, כי קרוב מאוד בית הכנסת לביתו. ורק ט"ו ימים לפני עלותו השמימה לא יכול לשחרר בית אלקים זה כמקדם.

בית מדרש "מדרש אליהו"

אף כי כל ימיו כתב בספר כל הכנסותיו, להפריש מהם מעשר למעשה הצדקה ולמקנת ספרים, בכל זאת בראותו כי לא די הכסף הזה למלאות את חסרון הספרים די הצורך, ואין הקומץ משביע את הארי, פנה בבקשה אל השר הצדיק המנוח החכם והשופט סי' יחזקאל יאושע נ"ע בערי הודו, אשר תמיד החזיק בידו, ובכסף זה האחרון, וכסף בני המלאך אליהו הנז' הי"ו, קנה ישיבה אחת שלפי המסורת נגלה בה המלאך המגיד, היא היתה ישיבת הרב הגדול מחבר ספר אורים גדולים ז"ל, וגם הרב הקדוש חיד"א זיע"א למד בה רובי תורתו, לכן חשק בה, ויקנה כמות שהיא עם ספריה, אף כי היא צרה ועתיקה לימים. ואז התחיל לטעום טעם מנוחה, בקבצו בישיבה זו אנשים חכמים, ויכלה עתותיו בחברתם בתלמוד וגפ"ת ביום, ובחכמת הקבלה כלילה. ויקרא שם המקום שהוא מדרש אליהו.

מדותיו התרומיות וצדקת פזרונו

גם על מצות הכנסת אורחים הגדולה מהקבלת פני השכינה, שם עיניו לטובה. ויפתח את שערי ביתו, ויטע בו אש"ל לכל הולך ושב, על מנת שלא לקבל פרס. לכן היו האורחים באין מבדיל תמיד מאנשי ביתו, המה אכלו לשבעה, ושתו לרויה, והרב המנוח עט"ר זיע"א שעשע אותם בדברי תורה ומוסר הנכנסים בלב שומעם. אף גם ביום העדר אורחים, הלך לבקש את עניי העם לבוא ולהסב על שולחנו. באופן כי יותר משלשים שנה לא עבר מהם אף יום אחד כמעט בלי אורחים בביתו. רק כאשר מטה ידו, עת תלאות רבות סבבוהו, לא יכול עוד להחזיק הרבה במצוה זאת, ואך לעתים רחוקות קרא עניים להסב על שולחנו, בימים טובים, ובימי השבת, ובעת מצא נחת על שולחנו. אך תושבי עיר בוכארה ומדינותיה, אשר מאז דרכה רגלם על מפתן ביתו מצאו די נחת ועונג בשמעם מפיו דברי מוסר ויראה לוקחים לבבות, לא חדלו מסור אל ביתו תמיד כל הימים, ואף גם אחרי עלותו השמימה.

לעומת כל אלה כבר יצא מוניטון שלו בעולם היהדות, ושמו הטהור דאה כעל כנפי רוח לכל מקום אשר עם ישראל נחתים שם, כי בעיניהם ראו את גודל חסידותו וקדושתו וטוב לבבו, ויספרו לאחיהם בקצות הארץ, וביחוד בארצות מצרים, הודו, סוריה, וערי בוכארה, ובכל מקום אשר הזכירו את שמו הטוב, כבדוהו בתור אדם המעלה, ויקומו מביניהם אנשים עושים ומעשים לעזרת הרב זיע"א, והראשון בהם אשר קדם את רבים בתמיכת הרב זיע"א, היה השר המרום ירא אלקים מרבים סי' דוד מוצרי הי"ו. זה הנדיב האחרון, בבואו להשתטח על קברי הצדיקים בחברון, וירא את איש האלקים זה הוא הרב זיע"א, נקשר לבו בעבותות אהבה, ויהי כשופר על חכו להודיע צדקתו וחסידותו בכל הארץ. ה' ישלם לו כפעלו, יפרח בימיו צדיק ורב שלום עד בלי ירח.

ישיבת מעשה נסים תכב"ץ

לא על חנם אמרו רז"ל כל הבא לטהר מסייעים אותו. כי זה הרב עט"ר זיע"א, בכוונתו הטובה לשם שמים בכל מחשבה ומעשה, הלך מחיל אל חיל. גם ההשגחה העליונה כמו בחרה בו להיות בעל בעמיו בכל רעיון נכבד ומחשבה טובה. בשנת תר"ל בשמוע השר הנדיב הצדיק פנחס הקטן נ"ע מנכבדי ועשרי בוכארה את שמע הרב הנ"ל זיע"א, שחרהו ללכת תחתיו על חשבונו להשתטח על קברות הצדיקים אשר בארבע ארצות הקודש תו"ב. ויהי בדרך בלכתו באניה, והנה איש קרב אליו

ויאמר: האתה זה אדוני אליהו. ויענהו ויאמר אני. מרחוק שמעתי את שמך – הוסיף האורח לדבר – והנה עתה בשוותי לנגד עיני את תמונתך על פי השמועה, את נזירותך ופרישותך, ותמונתך, עתה ידעתי כי אתה הוא האיש. ומן היום ההוא והלאה נקשר לב הנכבד הזה בלב הרב זיע"א בקשר אמיץ וחזק באהבה נפלאה, שגם ברבות הימים לא כהתה אור פניה ולא נס ליחה. ואהבה זו הביאה בכנפיה חיים וחסד לעניי חברון בכלל, ולחכמיה בפרט, כאשר נספר במרוצת הדברים.

האיש הדגול מרבבה זה הוא השר הצדיק רודף צדקות ורב חסד סי' נסים ביך מוצרי נ"ע, זה האיש ראש למשפחת מוצרי הנכבדה במצרים, אשר קורותיה ביחס אל קורות הרב המחבר עט"ר הרמ"א זיע"א, היו רק שלשלת של צדקה ועשות חסד עד להפליא. על ידי השר הדגול מרבבה זה נושעו העניים פעמים רבות מתגרת יד העוני. כי בבוא עליהם מכת בצורת, אחרי התוודע הרב עם השר הנ"ל, קם המלאך אליהו ז"ל להושיע אותם, וישם פניו מצרימה, מקום שמה שכן ידידו, לדפוק על פתחי הנדיבים ולבקש מלפניהם על עמו. ובעזרת השר הצדיק הנ"ל, ומשנהו כסף הגביר השוע היקר סי' ברכה גרין נ"ע, הצליח הרב ז"ל בשליחותו זאת, וישב אל עדתו שמח וטוב לב, וחצניו מלאות הון רב אשר כלכל את העניים בשנת בצורת ההיא. ולא אך הפעם עמד השר מוצרי נ"ע לימין הרב בעזרת עדת חברון, כי תמיד מדי ביקר הרב את מצרים, בהצר לו עוני העדה, מלאו את ידיו כסף תועפות.

אחרי התוודע בזמן לא רב, ביקש השר מאת ידידו הרב המנוח ז"ל, לייסד ישיבה לנפש אביו השר סי' יוסף מוצרי נ"ע, מעשרה תלמידי חכמים, ויקצוב להם פרס מדי חדש בחדשו. ותוסד הישיבה מעשה נסים, ויהי הרב הנ"ל ז"ל המנצח על ישיבה זו, עד שנת תרנ"ח, עת גברה עליו יד הזקנה, ויפקד אותי הכותב למנהל עליה. וכה צונוי ויאמר לי: "המלמד תורה ברבים זוכה לברכות" אמרו רז"ל, "ותלמוד תורה דרבים גדולה מקיום המצוות" שנו במדברות קדשם, לכן הנני מפקידך עתה על ישיבה זו, אשר היא נטע שעשועי ופרי יגיעי בחברון תו"ב, הנני מוסרה אליך, פקח עיניך עליה לאהבת אביך זה ילדך, ולאהבת ארץ אבותיך.

הישיבה הזאת, מעשה צדקה זה, הועילה הרבה לחזק את יתדות אהבת שני הנאהבים האלה, להזכר תמיד איש מאהובו. משפחת מוצרי הנכבדה והשר הנ"ל נ"ע נגלו תמיד לעיני הרב עט"ר הרמ"א ז"ל כמלאך מושיע, בצרתו להם צר, ובשמחתו שמחו גם המה.

"רחוק כמעט מהאמין – היה אומר תמיד עט"ר החק"ל זיע"א – אם אח מבטן יחמול

עלי אחיהו, כאשר חמל עלי תמיד ידידי וידיד ה' השר נ"ע. ולכן מדי הזכירו את שמו, נראו אגלי דמע על עיניו מרגש גדול ואהבה עזה. "מרגיש אנכי – אמר תמיד – כי הרבה יותר מדי סובלים הרחמנים האלה ממני, איש כי יחפוץ ללכת למצרים, ואהי אני הראשון לבקש עליו מלפני השר נ"ע ומשפחתו הנאורה. אבל אם הם יסבולו, הן גם אני חפצתי לזכותם. "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, כי אין ירושלים נפרדה אלא בצדקה, וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים" אמרו רז"ל. ידעתי כי אשגה מאד אם אומר כי יבוא יום ואוכל להשיב להם כפעלם. אך היושבי בשמים אדון הכל וכל יכול, ישלם להם כפעלם כפלים וכמעשה ידיהם ישיב להם. ובמלה אחת, משפחת השר הנ"ל היתה שיחתו תמיד. והשר לא עזב חסדו ואמתו מעם הרב המנוח עד יומו האחרון. מעולם לא שם לאל בקשתו. ויהי הוא קורא והשר עונה.

לא ימיש מתוך האוהל

או אז אמר לתור לו מנוחה כי טוב, להסתופף בחצרות ה' ולבקר בהיכלו, לבלות טפחות ימיו באהלה של תורה, בחברת עשרה תלמידי חכמים אשר היו בישיבה. ומהיום ההוא, נראה הרב המנוח עט"ר הרמ"א זיע"א יושב בזוית ישיבתו, קורא והוגה בתלמוד וגפ"ת. ויהי הדבר הזה לשכר גדול בעיניו, בעד כל העמל והתלאה אשר עמל תמיד בעיה"ק חב"ר תו"ב.

הוא היה אומר: "כל מצוותיה של התורה אינן שוות לדבר אחד מהתורה". לכן היה לימוד התורה בעיניו תאות נפש ורוח, וכדבר שלא כל אדם יזכה לו. ומדי יושב ללמוד, עד תום הקביעות, אהב תמיד לבלתי בטל התלמוד תורה. וכאשר באו אליו לפעמים גדולי העדה לטכס עצה, או לדרוש רשות לעשות דבר, והוא לומד בתורה, או אז צעק מנהמת לבו ואמר: "התורה היא נשמת עם ישראל, וגדולה תורה שנותנת חיים לעושיה אמרו רז"ל, ועתה האם לא רב לכם כי הנני מפנה רוב עתותי לעסקי צבור, כי גם בעת למודי אדרש לבטל תורה?". וישתמט מהם עד תום הקביעות, ואז נשא ונתן עמהם.

כה התהלך הרב המנוח עט"ר ז"ל במספר שנים, מבלי מצא מכשול בדרכו להפריעהו מתלמודו, וישבע די עונג ממצבו, אף אם תנאי החיים היו מעט במצור ומצוק. אפס כי לא לעולם חוסן, ולא לנצח נצח ישועות, וגם לעט"ר החק"ל הרמ"א ז"ל נצפנו בעתידותיו עבי ענן צלמות, להעיב את שמי הצלחתו, ולעכור את נפשו במדה נפרזה, כאשר יסופר הלאה.

תלאות ויסורים

בשנת תרמ"א, נאלץ פתאום לעזוב רבצו, את מקום תורתו, ואת ישיבתו מחמד עינו, לנוד ארצה דמשק, להציל את בנו מעלילה נתעבה אשר העלילו עליו עם הארץ. שמה נראה הרב עט"ר החק"ל זיע"א עמל ויגע ושבע תמרורים עד אין קץ. ובערב ראש השנה שנת תרמ"ב, הרעימה אותו הבשורה הרעה ממות עליו בנו חמודו הרב המובהק חסיד וקדוש וחשקן בתורה כמוהר"ר אברהם ברוך מני ז"ל, עין ימינו של עט"ר הרב המחבר זיע"א, ובו קוה מאד כי יהיה לאור גדול, וכוכב מזהיר על שמי היהדות, וכל רואהו חש עתידות לו כי בן פורת זה יציץ ויפרח בהיכל תורתנו הקדושה כנטע נעמן, ויהיה לברכה בארץ. אך אהה! כי ידי המות האכזרי אשר לא תדענה רחם, נתקו את נטע נעמן זה מבין זרועות הוריו. ובהיותו עוד באביב עלומיו בן כ"ז שנה, מתוך טרדתו בהדפסת ספרו השני, קראהו רבו ויאמר לו רב לך שבת בעמק הבכא, ועלה אלי אל השמים ליהנות מזיו השכינה ולשבוע נעימות נצח. תנצב"ה.

אמנם הרב המנוח עט"ר זיע"א, קבל עליו את הדין בדומית שקט, ויקרא ויאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. עד כי כל תושבי דמשק ראו כן תמהו בראותם כי הרב המנוח החק"ל זיע"א יושב על השולחן, שונה בתורה כתמול שלשום, מבלי הראות על פניו אותות עצב ויגון, כמו לא קרא דבר, כי ירא מאד לחלל קדושת יום טוב. ואולם הצרה הזאת עשתה פצע אנוש בקרבו, אשר לוהו עד יום לכתו בדרך כל הארץ.

התקופה הזאת היתה לעט"ר החק"ל זיע"א, תקופה הרת עמל ופגעים, צרות ותלאות. ועוד טרם יתנחם מעט על בנו חמודו אשר נקטף באביב שנותיו, נפל למשכב בחלי מעים, מחלה כבדה וארוכה, עד אשר אמרו הרופאים נואש לנפשו. כשנתיים רצופות שכב הצדיק בחלי זה, מחלת צדיקים, וההוצאות הרבות אשר הוציא במשך ימי שכבו על ערש דוי, היו בעוכרי נפשו להצר את תנאי חייו. מחלתו היתה כשאול לחד במשאון את כל הכסף אשר בא לו מידידיו ואהוביו, וגם כסף רב אשר לקח במלוה, ותשלח רזון במצבו החמרי, ויסבול צרות רבות ואיומות בדומית שקט. מקצה מזה היה מצדיק עליו את הדין, באמרו: "לא חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא". ולא היה מהרהר חלילה במעשה הרוממות. ומקצה מזה נתן דומי לנפשו לבלתי הכביד על ידידיו רב יתר מאשר המה נושאים משאו ומשא עמו. ורק קורות ביתו הנידו ראש לו על כל תלאותיו, בהשתפך נפשו לפני יוצרה ובוראה לבקש

רחמים. ויען כי לא לעונג יהיו הדברים האלה בתקופה הרעה הזאת באזני הקוראים הנכבדים, לכן נשליך המסוה על פני חזיון תוגה זה, ונעבור אל אשר קרהו אחרי כן.

צדיקים תחילתם יסורים וסופם שלווה

בגודל בטחונו באלקי אמן, וכפי המאמר: "אם אינך מצליח, תִּקְוָה לישועה", אשר היה שגור בפיו, צפה הרב עט"ר הרמ"א זיע"א כי יבוא יום ותשכחנה הצרות, ישמח כאשר נענה. ותקותו זאת לא אחרה מבוא, שמש ההצלחה אשר עד כה הסתתרה מעיני הרב הצדיק מענני עננים אשר התגודדו עליה, שבה להאיר כתמול שלשום, ולשלוח את קויה הבהירים אל תוך לב הצדיק הפצוע והמדוכא. ובעזרת אחינו הנדיבים ידידיו ואוהביו החדשים גם הישנים, שב אל איתנו הראשון כמאז וכמקדם. מהיום הזה והלאה הצטיינו באהבת הרב המנוח זיע"א אחינו הנדיבים בערי בוכארה ומדינותיה, אשר לא אמרו הון לנפשם, מצאת לעזרת איש אלקים זה, ותהייה עיניהם תמיד פקוחות עליו לטובה, ישלם ה' להם כפעלם וכמעשה ידיהם ישיב להם. והכי נכבד עושה ומעשה ידיד הרב צוק"ל הגביר היקר והמרומם רודף צדקה וחסד ירא אלקים מרבים כמוהר"ר ברוך ג'יהאן נ"ע, אשר אהב את הרב הצדיק כבבת עינו, ויבוא מדי שנה בשנה לחזות בנועם פני קדשו, ולקבל ברכתו פעם ושתיים ושלש. ויהי הוא מודיע את צערו בשערי בת רבים, ויהיו מגישים להרב עט"ר זיע"א את ידם הטובה והנדיבה בקומץ משביע, אשריו ואשרי חלקו שזכה וזיכה את אחרים. גם מעלת השר מוצירי הנ"ל, והשר המנוח ח"ר יחזקאל יאושע נ"ע, ותבדל לחיים טובים וארוכים הגברת המעטירה שרתי בנשים צבית תפארה הנדיבה מרת מזל טוב אליה יוסף עזרא מב"ת, קצבו לו תמיכה שנתית. או אז נהפכו לו ימי אבלו לששון, וגיעו אליו ימי תור הזהב, ותחל אהבת הפרישות והנזירות לפעמו והוא שמח וטוב לבב, ויוכל להעביר רובי עתותיו בתורת ה', ולצמצם את כל רעיונותיו בתוך ארבע אמות של הלכה, עד כי כמעט לא עברה עליו שעה אחת בלא תלמוד תורה, באמרו: "כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה ונשימה צריך להלל יה וללמוד בתורתו".

הליכותיו בקודש

וכה היה מנהגו תמיד, בבוקר בבוקר חרד להיות ראשון לעשרה הראשונים, רץ ובא ברגש אל בית תפלתו "בית יעקב" יכב"ץ. ואחר התפללו על פי משפט הרב האר"י ז"ל, כמנהג הותיקין, קרא חק לישראל, ואיזה קביעות בספרי מוסר אשר

אהב, בטלית ותפילין. ואחר כך פשט אותם, ובא אל הבית לאכול ארוחת הבוקר, ואז היו באים חכמי ויחידים הישיבה, וישב ישיבת קבע עד הצהריים על התורה ועל העבודה. ותחת כי בימים הראשונים בלה עתותיו אלה בעניני הצבור, נפרש עתה אחרי עשותו הרבה, והביאו כל דבר העדה אל מקומו בשלום, ויצמצם כל מחשבותיו בתלמוד תורה. אחרי אכלו ארוחת הצהריים, שכב לנוח כשיתין נשמי, ואח"כ קם ושב אל למודו עד הערב. התפלל מנחה, ולפני ערבית קרא באזני העם פרק במוסר, התפלל ערבית, וישוב אל ביתו. שתי לילות בשבוע, ליל יום א' וליל יום הששי, הקדישם להיות ער בהם כל הלילה, להגות בחכמת הקבלה בהתבודדות גדולה, ובהסתר גדול, לבלתי יודע לאיש. ובשאר הלילות, מעולם לא עברה עליו נקודת חצות, קרא חצות, ויהי ער עד אור הבוקר, להגות בחיבוריו ולכתוב חדושי תורתו.

כהות עיניו ונס רפואתו

בסדר יום זה, מצא די עונג להשביע בצחצחות נפשו לילה ויום. אפס כי עוד נצפן לו בחיק עתידו עב ענן כבד מאד, אשר היה לאל ידו לשום חייו עליו למשא, כי בשנת תרנ"א כהו עיניו מראות, מרוב עמלו ועבודתו בלילות בקריאה וכתובה. ותהי אנהתו כל כך גדולה כל כך נוראה, עד כי לא יכול להתנחם על העדר תלמודו. ואף כי תמיד קראו לפניו, והוא שמע, לא הפיק רצון, באמרו כי אינו דומה תא חזי לתא שמע.

אוי לי מעלבונה של תורה - נאנח הרב תמיד בבכי תמרורים - ירא מאד הנני פן יהיה יסורי זה על כי היה אפשר לי לעסוק בתורה ולא עסקתי, כי לכן אמרו רז"ל "כל שאפשר היה לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו", ולכן לילה ויום לא יכול לתת דומי לו, לעשות צדקות ולבקש רחמים על עצמו.

כארבע שנים סבל הרב המנוח זצוק"ל מחולי עיניו. עד אשר שמע ה' לקול תפלתו, וישלח דברו באורח נפלא, וירפאהו. ויהי היום והנה ערבי אחד, לבוש בגדי עם הארץ, בא אל הרב ויאמר לו: שמעתי כי עיניך כהות, לכן בטח בה' כי אנכי ארפאך, אם אך תשקול לי סכום כסף. הרב אשר לא האמין למשמע אזניו, ענה ואמר לו יהיה כדברך, אנכי אשקול על ידך את הכסף אשר דרשת, רק עד אשר אראה כי צדקת בדברך ותאורנה עיני. הערבי נאות לדבריו, ובמעט הכסף אשר קבל למפרע להוצאת הסמים, רפא את הרב ממחלתו, ואחר שלשת ימים שב אל איתנו. עיניו אורו כמקדם, וכאיש אשר לא קרה לו כל מאוס. או אז בקשו את הערבי לשלם לו

שכרו, והנה איננו. לשוא חפשו אחריו חפש מחופש, כי הוא עוד טרם הספיק לקבל כספו הלך ועקבותיו לא נודעו איה. ויהי הדבר לנס לכל שומע. דעת לנכון נקל עד כמה גדלה שמחתו באחזו בפעם ראשונה, אחרי זמן כביר, את ידידי נפשו ורוחו, המה ספרי התורה והתלמוד.

מקים עולה של תורה

בשנת תרנ"ח היתה יד הזמן הויה להרעים את לב זקן ויושב בישיבה עט"ר הרמ"א זיע"א, בה הגיעה אליו הבשורה הרעה ממות ידידו ויד ימינו מטיבו ואיש חסדו השר הצדיק סי' נסים ביך מוצירי נ"ע. וגם עט סופר מהיר תקצר מתאר את הבכי וההספד אשר קשר עליו הרב המנוח זיע"א. הדמעות החמות אשר התגלגלו כרסיסי טל ממרום עיני הישיש צוק"ל וירטבו את זקנו הלבן היורד כרצי כסף, בידעו בטח כי במותו אברה לעניים מרגלית טובה שאין להחזירה, ולתלמידי חכמים משען חזק אשר לא בנקל יבוא אחר תחתיו.

אחרי פטירתו החרו החזיקו בדרכו השרים בניו הי"ו. וכעבור מספר חדשים הופיע עד חברון בנו הגדול רם המעלה רודף צדקה וחסד השר סי' יוסף מוצירי הי"ו, ויוסף עוד ישיבה לנשמת השר המנוח אביו נ"ע במספר אחד עשר חכם. יהי שמם ברוך. גם שרים ונכבדים נלוו לעזר הישיבה על ידי השתדלות השר המנוח ז"ל, הלא המה השרים והסגנים, מבחר עצמים, רודפי צדק, מחזיקי כל בדק, סי' פ'ראטילי קטאווי הי"ו, והגביר השר השוע רודף צדקה וחסד ומרבה להטיב סי' סי' שמעון רולו הי"ו, והגביר החכם היקר והמרומם רודף צדקה וחסד ומרבה להטיב כמוהר"ר סי' אהרן מירזי הי"ו, והגביר החכם היקר והמרומם רודף צדקה וחסד ומרבה להטיב כמוהר"ר סי' סי' שלמה גרין הי"ו, והאשה הכבודה יהללוה בשערים מעשיה סי' מאדאם אגיון תבורך מנשים. ואחריה הוסיפו עוד בני השר הנ"ל נ"ע איזה ישיבות למנוחת המנוח השר רודף צדקה וחסד סי' סי' יעקב מוצירי נ"ע, אשר הלך למנוחות בשנת התר"ס. והן עתה הישיבה הזאת לסך ארבעים וארבעה תלמידי חכמים שקוראים תלמוד תורה וגפ"ת, ספרי מוסר ויראה, וכולם מקבלים תמיכה חדשית מהשרים הנ"ל הי"ו. ובהם כשנים עשר איש מהתלמידי חכמים היותר מצוינים בעיקת"ו, שלוקחים שתי מנות לכל אחד, לעשות תורתם ואומנותם, וללמוד ערב ובוקר.

הישיבות הללו, לא רק כי הן פאר תפארה לחברון ועדתה, כי הן מתנוססות כאבני חן שכיות כל חמדה בארץ אבותינו זיע"א, וכולן אומרות כבוד לעם ישראל סבא, ובהן נחזה חוט של תלמוד תורה מתוח על חברון כל היום וקצת הלילה. לא רק כל אלה, כי אם גם לפרנסת התלמידי חכמים שבהן, הן אבן הראשה, ועל ידי תמיכת הנדיבים השרים האלה, לומדים את תורתם בהשקט ובטחה. ונעים מאד לשמוע בהתווכחם יחד בתורת ה' תמימה, ובברכם פה אחת את מעלת הנדיבים השרים הנ"ל הי"ו. ובכן גם אנו נלוה את ברכותינו, על כל הטובות אשר תעשינה ידי הנדיבים הנ"ל בהחזיקם בישיבות הללו, אשר הן לעזר לא מעט לתלמידי חכמים עניים שבחברון תו"ב, יחד עם ברכות התמימים האלה, יהי נועם ה' אלקינו עמם ומעשה ידיהם יכונן סלה, יאריכו ימיהם בטוב, ויחיו כגן רטוב, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו, וכגן רזה יפריחו, וזכות עט"ר וצ"ת הרב החק"ל זיע"א וזכות השר הצדיק נ"ע יהי עליהם סתרה, למגן ולצנה, תמיד כל הימים.

הרב החק"ל עט"ר זיע"א בתור מחבר

"כל המחדש חידוש בתורה ואינו מעלהו בספר, סופו לתת דין וחשבון", היה הרב החק"ל עט"ר זיע"א אומר תמיד, ולכן נראה הרב את המנוח עובד עבודת עבד לכתוב בספר חדושי תורתו, בכל מקצועות התורה, בשו"ת, פוסקים, דרשות, מוסר, וחכמת הקבלה. חבורו הראשון הוא זה החיבור אשר הנני נותנו לעיני הקוראים הנכבדים³, אשר חיברו עוד בהיותו בן ז"ך שנה. בו החלה העבודה הראשית של הרב עט"ר זיע"א בעולם החבורים. ובהעיפנו תעופת עין אחת על רובי חבוריו אשר השאיר אחריו לברכה, נִכַּח לדעת היטב את שטתו בתלמוד תורה, והדרך אשר סלל לו בארח החכמה. הוא לא אהב את הפלפול העמוק, את התלמוד החד, ונהפוך הדבר כי אהב תמיד ללמוד לימוד פשוט ולהרחיק את הפלפולים התלויים בשערה. ורק כאשר ידע הפשט על פי סברה ישרה, לא סיכל הרבה את לימוד לבקש לו ביאור על פי הפלפול הגדול. הוא הצטיין בבקיאותו בספרים, ביודעו סברות החכמים השונות בספריהם. כי אמר תמיד: טוב מאד כי תהיה המשנה ערוכה בפנינו, את הדין הערוך, ולהיות תשובתנו שומה בפנינו בהשאלנו על דבר דת או דין, מאשר לבלות עתותינו בפלפולים ובעיות. הוא השתמט הרבה מלפסוק דינים, או להשיב על שואל שאלה בדיון. באומרו: "הדיינים הרי הם כאילו חרב חדה מונחת להם בין ירכותיהם,

וגיהנם פתוח להם מתחתם". וירא מאד על נפשו פן יצא דבר לא מתוקן מתחת ידו. ואך לפעמים רחוקות כאשר לא יכול להשיב פני שואלו ריקם, חוה את דעתו ויורה את ההלכה. כי הוא התכוון תמיד בתלמודו ובחבוריו, רק לצאת ידי חובת תלמוד תורה, ולא לעשות לו שם כשם אחד הגדולים בספריהם. הננו רואים מהקו אשר שם לו למשקולת לנגד עיניו בחברו הרבה חבורים במוסר ודעת, ללמד לאדם ארחות יושר, ולטעת בקרבו אהבת התורה והיראה. גם לא לנחול כבוד ולמלאות ביתו בכסף וזהב. והוא היה אומר: "יפה תורה עם דרך ארץ", וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. לכן התאמץ תמיד לנהל את בניו וילדיו במעשה ומסחר, אחרי למדם תורה וחכמה. כי ירא מאד פן יהיו נאלצים להשתמש בתגא של תורה. אפס כי הזמן צרה עינו וישלח רזון בכל מסחרם.

הוא החמיר תמיד על נפשו בכל החומרות. אך לאנשים מהמון העם אשר שאלו את פיו, התאמץ תמיד למצוא להם את הדרך היותר קלה. הוא דרש חובה תמיד רק לעצמו, ולאחרים דרש תמיד זכות. הוא אהב תמיד להיות פטרון ומוכיח רק לעצמו, ובנוגע לאחרים אם אך ידע כי דבריו יעשו פרי, לא חשך מעמל נפשו להוכיחם ולהורות להם את הדרך הטובה. ואם ידע כי דבריו ישובו ריקם, לא נסה לדבר, בהנחמו במאמרם ז"ל: "כשם שמצוה לומר דבר שנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע", "והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים".

מעולם לא חפץ להדפיס ספר מספריו בחייו, כי ירא מאד פן תגבה נפשו, בראותו את מעשה ידיו מתפשט בין העם. ויהי כי בקשוהו רבים וכן שלמים להדפיס ספר, ענה ואמר: "כל עוד חי אנכי, לא אדפיס אף ספר מספרי. וכאשר אאסף אל עמי, את הטוב בעיני בני הי"ו יעשה".

מחיבוריו, הכי נכבד בהם, ספר מעשה אליהו, שאלות ותשובות אשר נשאל מהארץ וחז"ל, בו באו דינים רבים שפסקם לא נמצא מפורש בספר. וספר זכרונות אליהו סובב הולך על דיני כל הארבעה טורים, מקובצים מספרי האחרונים על סדר א"ב, כסדר ספר זכור לאברהם, וגדול ממנו הרבה. הספר הזה חיבר אותו בראשית ימי שבתו על כס הרבנות, ויהי לו תמיד לעינים, ולמפתח למצוא את מקור כל הדינים. וספרי דרושים רבים על דרך הפשט, ובאורים על התורה על דרך המוסר והיראה. ועוד חבורים רבים בחכמת הקבלה אשר להם הקדיש רוב ימיו ולילותיו ומבחר עתותיו, באמרו כי זאת היא עבודת מלאכת שמים צרופה. יהי רצון זכות עט"ר

החק"ל זיע"א יעמוד לבניו אחריו, ויכולנו להוציאם לאור, ונר תורתו יהל אור יקרות עד בלי ירח.

עמוד צלותהון דישראל

אחר כל אלה הדברים, הן לשפת יתר תחשב לי להעריך את ערך נפש עט"ר הרמ"א זצוק"ל, החסידה והטהורה. כי זולת כל הדברים, המדות הטובות, אשר הזכרנו למעלה, ואשר הצטיין בהם עט"ר ז"ל, עוד האמינו בו כל העם ישראל בכל ארצות פזוריהם כי תפלתו היתה כחרב חדה, לכן היה מעוז לכל קשי יום ונכאה לבב, בהפנותם אליו יום יום לבקש עליהם רחמים. ותפלותיו ובקשותיו כמעט לא שבו ריקם. מכל קצוי הארץ נהרו אליו בעצם, או במכתב, בקרא אותם דבר רע, והצדיק הנ"ל היה כעומד על המשמרת, לתפלה ולבקשה, עד כי רבים האמינו כי רוח הקודש רחפה על שפתיו.

התמונות אשר הצגנו בדברי ימיו אלה, היו התמונות הנטועים בטבע בקרב איש קדוש זה, לא כחל ולא פרכוס, ובמדותיו אלה החזיק תמיד כל הימים, מיום היותו לאיש ועד יומו האחרון, יום בו נפקד עליו פקודת כל אדם.

אחרית ימיו

ביום הכפורים שנת תרנ"ט, אחרי צאתו מבית התפלה, קראני כמנהגו הטהור, ויברכנו ויאמר: תזכו אתם לשנים רבות, לכתובה וחתימה טובה. ואנכי מסופקני מאד אם אזכה עוד הפעם לברך אתכם בברכה חמה זאת, ביום קדוש זה. ומי יודע אם עוד אלוה אתכם ימים רבים בעמק הבכא זה. אכן בני וחיי רוחי, ביום זה לפני אלקינו קדוש אתפלל עליכם, כי תמיד תתענגו על רוב שלום להחיות חיי נצח, ותהיה יראתו תמיד על פניכם לשמור את התורה הקדושה, את מרגלית זאת אשר רק לה נוצרתם. אך אנחנו כי חרדנו מאד לדבריו ביום קדוש כזה, והיינו כמשוגעים ממשמע אזנינו, קראנו ונאמר: אל נא אבינו תעצב רוחך ורוחנו ביום טהור זה, קוה אל ה' כי הוא יחליף לך כח, ועוד תראינה עיניך בבנין בית הבחירה, בגאל ה' את עמך את ישראל. ויאמר: לו יהי כדברכם.

מן היום והלאה, לא גלה לנו דבר וחצי דבר מהעצב אשר נטע אהלו בקרבו, בקרוב ימיו האחרונים, לבלתי הדאיב את לבבנו, ויהי דבריו עם אחרים, כאשר ספרו לנו

לאמר. בצאת חג יום הכפורים, קרא אליו את ראש החברה בבית התפלה, ויצוהו איך לרחצו, ובמה, ואיך לקברו. ועל כל הדברים אשר חפץ, כי יעשה לו אחרי עלותו השמימה. אמנם אנחנו לא ידענו דבר. ואולם מיום צאת חג יום הכפורים, נראה שינוי גדול בתלמודו ובסדר יומו. ותחת כי בכל ימי השנים הקודמות למד תמיד בחברה אחת עם חכמי הישיבה, בבית יוסף ובגפ"ת, הפך עתה את סדרו זה, ויתבודד בקצה הישיבה, וילמוד בלי הפוגות בספר שבט מוסר וראשית חכמה, ורק מעט מזער קרא בחברת החכמים. בחג הפסח קרא לילה ויום בספרי הנביאים, הזוהר, והמשנה, ובא עד תומם. תחת כי בימים הראשונים נהג תמיד להחל את שלשת הספרים האלה בחג הסוכות, ולגמרם בערב יום הכפורים. ויהי כי שאלנו את פיו על שינוי זה, ענה ואמר כי ירא פן אחר חג הפסח יטרידוהו עסקי הצבור, ולא יוכל להשלימם במועדם.

ימי חוליו

בליל ל"ג בעומר, תקפתהו פתאום קדחת נוראה, אשר השליכתהו על ערש דוי ימים מספר, ואחרי כן נרפא. בערב חג השבועות התגלח לכבוד החג, ואך גמר להתגלח, תקפתהו עוד הפעם קדחת חזקה, אשר שברה את כל גויתו. ורק בקבצו את כל כוחותיו יכול לבוא אל בית התפלה ולהתפלל עם הצבור. וכצאתו מבית התפלה לא יכול להבליג, וישכב על המטה. ואותנו צוה לבלתי הפיל דבר ממנהגו הקדוש, לקבץ אל בית [התפלה] רוב הצבור, ולקראת את קריאת ליל חג השבועות בכנופיא. ויהי בחצות לילה, קם פתאום ממשכבו, וירם את קולו בבכי תמרורים, ויאמר: "אהה ואויה לי! הן מיום היותי ועד עתה, לא חדלתי אף לילה מלילות הקדש להגות בתורת ה' צבאות, ועתה רק עתה רק בשנה זאת אשר בה תפקד עלי פקודת כל בשר, רק בשנה זאת לא מלאתי את חובתי. צדיק הוא ה' וצדיק משפטו". וילמד כשעה אחת והוא מוטל על מטתו. ובשוב עליו הקדחת, נפלה עליו תרדמה עד אור הבקר, וירוח לו מעט.

הסתלקותו לחיי העולם הבא

בכ"ג סיון באה עליו הקדחת עוד הפעם, ואז קרא לי, ויאמר: "אנכי נולדתי בתמוז וכריתי לי קבר בתמוז". ומן היום ההוא והלאה לא פסק פיהו מהגות בספר תהלים, בצוותו אותי לקרא לפניו מעל הספר, והוא שנן אחרי אות באות תיבה בתיבה. בעתות תפלה אכף עלינו להושיבו אל יד חלון ביתו, הנשקף על בית התפלה, לשמוע

קדיש ולענות אמן, ולהתפלל עם הצבור בוקר וערב. בערב שבת קודש שלפני מותו, התאמץ בכל כוחותיו לקרא שנים מקרא ואחד תרגום, עטוף בטלית ותפילין. בליל יום ראשון השתדל לעשות סעודה רביעית על מעט יין ומזון, כמנהגו תמיד כל הימים, כי מעולם לא פסק סעודה רביעית, באומרו: "כל הרגיל בסעודה רביעית ביום השבת, נצול מחבוט הקבר". ואחר סעודתו, צוה עלינו במפגיע לאסוף את הקהל להתפלל בעדו למסור את פקדונו על נקלה. פקודתו הושלמה, ומאותו רגע לא יכול עוד לדבר, רק דבורים מקוטעים או ברמיזה. כל השבוע היתה ימי זעקות ותפלות לכל הקהל. וביום השלישי, רמז להאסף כולנו על ראש המטה, וינף את שתי ידיו, ויהי כחצי שעה רוחש בשפתיו בקול בוכים. ידי החלושות פרושות מול השמים, ודמעותיו יורדות כנהר על לחייו הרזות והמשופות. זאת היתה ברכתו האחרונה אותנו. ובתום ברכתו רמז בשתי אצבעותיו, ולא יכולנו להבין כי חפצו להגיד כי בעוד יומיים תעל נשמתו אל מקום זה ממנו באה. בכל הימים אשר שכב על המטה, אף בימיו האחרונים, דקדק מאד כי יתנו תפילין על ראשו ועל זרועו, אף כי לא היה יכול להניד את עצמו אנה ואנה. וביום החמישי שמונה לחדש תמוז בשעה שביעית, אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש.

ביום ההוא הוסר הנזר והורמה העטרה. היום ההוא יום חשך ואפלה וצרה מנודה. אהה! כי עלה המות בחלוננו, ובידים אכזריות לא תדענה רחם, טרף את עז מבטחנו, ואת מבטנו הוביש. אוי ואבוי! שוד ושבר כתומם באו עלינו ביום עברה לפרפרנו ולפצפצנו פרץ על פרץ. עניי העדה צעקו במרה הוי אדון והוי הודו! אבינו רוענו! איכה הלכת למנוחות, ותעזוב אותנו לאנחות. מי זה ינהלנו עוד. מי יצר בצרתנו, להטריף טרף לעוללנינו, ולהשיב תנחומות אֵל אֵל לבנו הנדכא והפצוע. ארץ שנער הרה וילדה, ארץ צבי גדלה שעשועיה, אוי נא לה אמרה חברון כי אבד כלי חמדתה. ותמרר בבכי אויה עץ תקותי איך נגרשת! מי עוד יחזיק אשיות למודי! מי ירעה עוד את צאן מרעיתי. ומי זה ישים לילות כימים להגות בתורה. ומי יהיה עוד מופת לרבים באהבתו את הצדקות, ובעבודתו עבודה לשם שמים? מי זה יקום לנו לעורר הלבבות לאהבה אותו ואת ארצות קדושתנו לחונן את אבנינו ולשקת את עפרינו? לשחר מקום כסאות אלהים מבט כל עם ישראל, ולהקדיש על מזבחה דמו וחלב? ואנחנו בני משפחתו מה! אהה עד כה סכך באברתו הקדושה עלינו, עד כה היה עלינו למחסה ולמסתור מזרם רעה, עד כה השיחנו זכרו הטהור והנעים, עד כה היה גוית קדוש זה למקום בו שפכנו מרי שיחנו, עד כה כיהן פאר על ראש משפחתנו,

עד כה התנוסס עטרה זו מעל לראשנו כנזר תפארה ככוכב מזהיר ומראה זיוו בכל העולם, עד כה שבענו בתמונתו הנאדרה בקודש בתבנית נפשו האצולה ממקור כל הטוב. ועתה אויה! צל חיים זה נגדע לנצח, זכרו עתה לנו רק לחידות, עוד לא נוסיף לראותו על פני עכור זה, עוד מדברו הנאווה לא יצלצל באזנינו צלצול נעים, לא עוד נזכה לתנופת ידו בברכו אותנו שבע כל היום. ואולם אל אלהים ה' צדיק אתה וצדיק משפטיך. אין לנו לאמר אלא יואל אלוה ותהי נשמתו הזכה והברה צרורה בצרור החיים. וצדקותיו מפעליו חסדיו וכל עבודותיו לפניו יתהלכו. ומלאכי שלום יובילוה לחסות בצל חסין יה. יאר אור פניו אליו ככל אשר הכהה את עיניו תמיד בלמוד תורתו. ויחנהו ככל אשר חונן וחמל על עמו ועל עדתו. וזכותו, זכות חסידותו ענותותו פרישותו וזכות תורתו, יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו תמיד כל הימים.

אבל ומספד מר

דבר עלותו השמימה אך נשמע בקצות העיר, והמון כל העדה נקבצו באו אל ביתו, לגמול עם רבם ומדריכם את החסד האחרון. ובקול תנים עוררו כולם מספד מר בקוננם את קינת ציון על נהרות בבל ואנשי אמונה אבדו. ובקול ענות שבר הובל לקברות עולם אל חצר-מות, ויקברוהו שמה ברב פאר וכבוד.

לא רק אחינו בני ישראל התאבלו על מות הרב החק"ל עט"ר מרן אבא זיע"א, כי גם כל המון עם הארץ שרי הרשות מגדולם ועד קטנם אשר שמעו ויכירו את תכונת הנלב"ע, השתתפו באבל כבד זה אשר נהיה לחברון בפרט ולכל ישראל בכלל.

ובכן אלה המה קצת דברי ימי עט"ר וצ"ת הרב הגדול והקדוש עט"ר מרן אבא זיע"א. אלה המה קצות דברי ימי צדיק תמים, מי שחייו היו רק דמות היראה והתום, הצדקה והחסד, הענוה והחכמה. אלה המה קצות דברי ימי אחד המיוחד, מי שימיו ועתותיו היו רק שלשלת רבת הטבעות של מעשים וחסדים טובים, של כוונות טובות ורצויות, ושל עבודות לשם שמים. אלה המה קצות תולדות חיי איש אשר הקים לו בחייו מצבה חיה בשמי החסד והחמלה, ויהי לעמוד אש להאיר לעמו את הדרך הטובה, איש אשר הפליא לעשות ויקדש את גופו ואת כוחותיו לישראל מיום היותו ועד יום מותו, אשר העלה על מזבח אהבת התורה ואהבת עמו וצאן מרעיתו. ואנחנו גם אנחנו בהביטנו לאחור על פני כל ככר תולדות ימיו המלא נפלאות מתמים דעים זה, נפלא מאד על איש כמוהו אשר חונן מידי אביר הטבע בכוחות מספיקים לפעול ולעשות כפלים, להורות עם, לנהלם בלחם ומזון, ולהיות גם מהעושים והמעשים.

ועוד יותר נפלא בראותנו כי בכל מעשה תגלה לעינינו כח נעלם אשר נטה ידו למשוך את הרב המנוח ז"ל, כי רק הוא רק איש כמוהו יוכל לעשותו ולא אחר. אין זה כי אביר הטבע אור שוכני סנה קדשהו מרחם משחר להיות מופת לרבים בכל מחשבה ומעשה. ואנחנו בהפטרנו מלפני הקורא בספור תולדותיו, הננו חותמים את דברינו, צדקו לפניו יהלך, יבוא שלום וינוח על משכבו.

אחר פטירתו, כתבי נחמות וקנינות לאלפים נשלחו לשמי. ואך קינה אחת אציג פה למזכרת, והיא שלושה לי מעוב"י טנטא יע"א, ממעלת הרב המופלא חק"ל כמוהר"ר משה חיים מלול נר"ו:

הנה קול ! כל שפתי שומעיו צללו!

הנה קול ! כל לבות קושביו נבהלו!

רב החובל עבר, גם זה תרנך נשבר

וקהלך מתוככי, הנם יוצאים בככי

אבר נצחי אמרה תורה, וגדולה תענה ירדה תפארת.

לבשה קדרות חכמת סופרים, והעיר צורחת שרדה אדנתי.

ירד המות לגן אלקים, ומבין שתיליו כרת עץ הזית.

הצרי אין בי תאמר חברון, הן הכה הכפתור וידגז הבית.

והיכל כי אז נהרס, ומי יהיה לנו לאבן פינה.

משים לילות כימים, בנר מצוה ואור תורתו.

איך החשיך ימים כלילות, ביום שובו לאדמתו.

נאנחו כל חכמי לב למותו, כי רב יקר ויחיד בדורו.

יחד ישועו יודעי מדע, ויראי ה' ההולכים לאורו.

לשבר זה רפו כל ידים, ויקוננו כל נושאי קינה, הגי והי, אין קץ לנהי! אליהו מת! עמו אמת. עמו ענוה, חבר אחוה. עמו אורה, חכמת התורה. מה חרון, נשבר ארון. בו שכנו לוחותינו. ויחיד הדור, בא אל בור. רק רוחו שב, אל אל אהב. אין קץ לנהי!

הגי והי! בקול רעם, זאת הפעם. קרא קרץ, לנשיא ארץ, הרגיז ארץ. כל איש נלבב, קרע לבב. אהה ליום, נורא ואיום. יום בו ערב, נר המערב. אהה! הועם, כוכב העם. ובשבטיו, אין איש תחתיו. קץ לא יהי, לזה הנהי! והנה כל נחמותי על פטירת עט"ר א"א הרב המחבר זצ"ל אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, השיר הזה אשר הצגתי תחת תמונתי, וזה נוסחו:

אפנה ואשאיר צל תמונתי בששר משוח

אך זה פלא העץ יבלה וישארו צלליו?

כן צדיק בארץ ישגיא טובו ואחר ינוח

אך עד בלתי שמים יקראו זכר טוב מפעליו

כה דברי בנו ותלמידו של עט"ר א"א הרב המחבר זצ"ל, המשרת בקודש פה עיה"ק חברון תו"ב ראש אב ב"ד דק"ק ספרדים, החותם היום ז"ך לחדש שבט שנת יושב בסת"ר לפ"ק.

והוא הצעיר סלימאן מנחם מאני הי"ו

ספר

כסא אליהו

והוא עומד על ארבעה עמודים. השער הא' הוא הנקרא ראשית חכמה. השער הב' הוא הנקרא יראת ה'. השער הג' הנקרא שכל טוב לכל עושיהם. הד' הוא הנקרא תהלתו עומדת לעד. וב' שערים הראשונים צריכים הם זה לזה כאשר עיני צדיק תחזינה מישרים. וכל קורא שם ימצא נחת רוח מהספר הזה והשי"ת יאיר עינינו בתורתו כיר"א

הועתק זה הספר מכ"י כדי לזכות את הרבים ולא נודע מי הוא המחבר. יהא רעוא שזכות המחבר יעמוד לכל המשתדלים בהדפסתו והשי"ת יתן להם ישוב טוב לעבודתו ית' באה"ק אכ"ר

ברשיון ממשלת אדונינו האדיר המלך החסיד הרחמן
שולטן עבד איל עזיז יר"ה
פעה"ק ירושלים תובב"א
שנת הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני לפ"ק

הקדמת המחבר

אמר המחבר, ברוך אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית על כל הטובות אשר גמלנו ברחמיו וברוב חסדיו, בהנחל אש דת תורה תמימה ונעימה, עומדת על ארבעה עמודים פרד"ס, ואחרון אחרון חביב סוד ה' ליראיו הוא קו האמת והיושר יתד שלא ימוט. ושלי"ת כי גלה סודו אל עבדיו הנביאים, חכם עדיף מנביא, רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם, והודו לה' חסדו כי לעת עתה כבר נתפשטו כתבי רבינו מהרח"ו זלה"ה אשר קבל מרבינו אר"י החי זלה"ה זיע"א, ורבים המה המתאווים לשתות בצמא את דבריו. והנה אנכי העבד עזרני השי"ת ברוב רחמיו וברוב חסדיו לסדר ארבעה שערים יחד, השער הא' הוא הפרק הנקרא ראשית חכמה, השער הב' הוא הפרק הנקרא יראת ה', השער הג' הוא הפרק הנקרא שכל טוב לכל עושיהם, השער הד' הוא הפרק הנקרא תהלתו עומדת לעד. וכללות החיבור הזה קראתי שמו כסא אליהו. ואני תפלה השי"ת ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויאיר עינינו בתורתו ויראינו נפלאות, כמאמר נעים זמירות ישראל גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

ויהא רעוא מאלהא דשמייא וארעא דיצמח פורקניה ויקרב משיחיה בעגלא ובזמן קריב ויקויים בנו מקרא שכתוב ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן מגדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם אכ"ר.

השער הא'

נקרא

ראשית חכמה

זזה החלי © בעזר האל צורי וגואלי

הנה מצינו בתורה שכנה הכתוב שמות איברי האדם בארצות ומקומות ושאר דברים מן הדומם, והגם שאנחנו רואים בחוש הראות שאין להם איברים אלו, כמו מן האדמה אשר פצתה את פיה האמור בפ' בראשית¹ אצל קין, וכן והאבן גדולה על פי הבאר², וכן והנה הוא בפי אמתחתו³, וכן ויחנו (על) [לפני] פי החירות⁴, וכן והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב וכו' האמור בפ' תצוה⁵ על המעיל, וכן ופצתה האדמה את פיה האמור בקורח⁶, וכל אלו נאמר בהם פה כמו הנאמר באדם והגם שאין להם שייכות בזה. ואמנם הכל הוא כדי לשכך את אוזן השומע כדי שיתקבלו הדברים היטב בדעתו, וכמו אדם שבולע איזה דבר הוא בולע בפה שלו דוקא שפותח פיו ומכניס בו המאכל וכולעו, כן כדמיון הזה כנה הכתוב פה באדמה כדי שיפול בזה לשון מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך, וכן נמי הוא בכתוב דקורח ופצתה האדמה וכו'. וכן נמי כמו שהמקום שמתחיל ממנו חלל תוך האדם ובטנו אשר שם מכניס אכילתו ושתייתו הוא נקרא פה, על כן כדמיון הזה כנה הכתוב בבאר ואמר והאבן גדולה על פי הבאר שהוא תחלת מקום חלל הבאר, כדי שבנקל אז יבין השומע מקום שהיתה האבן ואופן הנחתה בהבנה אמתית על מתכונתה, וכן על זה הדרך בשאר הכתובים.

ומצינו הרבה בפסוקים כנויי איברים בכיוצא באלו כמו שפת היאור⁷ שפת הירדן⁸ וכיוצא בזה, וכן מכנף הארץ וכו'⁹, וכן הקדשה היא בעינים¹⁰ את עין הארץ¹¹ לעיני השמש¹² וכיוצא בזה, וכן פני המים¹³ פני תהום¹⁴ פני רקיע השמים¹⁵ פני כל

1. בראשית ד' י"א. 2. שם כ"ט ב'. 3. שם מ"ב כ"ז. 4. שמות י"ד ב'. 5. שם כ"ח ל"ב. 6. במדבר ט"ז ל'. 7. בראשית מ"א ג'. 8. מלכים-ב' ב' י"ג. 9. ישעיה כ"ד ט"ז. 10. בראשית ל"ח כ"א. 11. שמות י' ה'. 12. שמואל-ב' י"ב י"א. 13. בראשית א' ב'. 14. שם שם. 15. שם א' כ'.

הארץ¹⁶ פני האדמה¹⁷ פני סדום¹⁸ פני השדה¹⁹ פני השער²⁰ פני האולם²¹ פני ההיכל²² וכיוצא עוד בזה הרבה, וכן נמי עוד מבטן שאול שועתי הכתוב ביונה²³, וכן עוד הרבה כינויים של שמות האיברים אמורים על דברים שהם גולם אחד ואין בהם שום סימן אבר מכל זה כלל ועיקר, והכל הוא כדי לשכך אוזן השומע כדי שיוכל להבין הדברים והמקומות המדברים עליהם על מתכונתם בנקל הרבה ובקיצור נמרץ.

גם דע דמלבד שמצינו בכתובים שמכנים שמות איברי האדם בדברים כאלו שאין בהם שייכות זה כלל ועיקר, הנה ג"כ מצינו שכנוי הפעולות והתנועות הנעשים באיברי האדם מכנה אותם הכתוב ג"כ בדברים כאלו שאינם גוף ואין בהם שייכות זה, וכמו שמצינו שנאמר לידה על היום ככתוב במשלי²⁴ כי לא תדע מה ילד יום, וכן נאמר על הארץ והולידה והצמיחה וכו'²⁵, גם ילדה ציון וכו'²⁶. וכן נאמר נתינה בארץ וגם בעץ, ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו²⁷, והרבה מזה יש בתנ"ך. גם נפילה נאמר בארץ כמו נפלה נפלה בכל הכתוב בישעיה²⁸ וכזה הרבה. וכן כינה האכילה בדבר שאינו גוף כמו ואכלה אתכם ארץ וכו'²⁹, ארץ אוכלת יושביה³⁰, ותאכל בקצה המחנה³¹, וכזה הרבה. וכן היציאה המתהווית מכח איברי האדם כינה אותה הכתוב בדברים שאינם בסוג זה, כמו כי תצא אש וכו'³², הדבר יצא מפי המלך³³, כי יצא דבר המלכה³⁴, כי מציון תצא תורה³⁵, השמש יצא על הארץ³⁶. גם הקריבה אשר היא מתהווית בכח איברי האדם כינה אותה הכתוב על דבר שאינו בסוג זה, כמו והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי וכו'³⁷. וכן העמידה מצינו שכינה אותה בדברים אחרים שאינם בסוג זה, כמו עמד טעמו בו³⁸, למען יעמדו ימים רבים³⁹, וכיוצא בזה.

באופן שהרבה מצינו בדברים שאינם גוף ואין בהם שייכות איברי הגוף ואפ"ה מכנה בהם הכתוב שמות איברי הגוף ושמות פעולות הגוף, והם רבים בתנ"ך וגם בדברי חז"ל במשנה ובתלמוד בבלי וירושלמי, וכבר כתבנו בס"ד שכל זה הוא לשכך אוזן השומע כדי שיוכל להבין הדברים על מתכונתן בנקל בלתי אריכות לשון, ודבר זה ידוע ומפורסם לכל ואין צורך להאריך עוד בזה.

16. שם א' כ"ט. 17. שם ב' ו'. 18. שם י"ח ט"ז. 19. ויקרא י"ד ז'. 20. יחזקאל מ' ט"ו.
21. שם מ"א כ"ה. 22. שם מ"א ד'. 23. יונה ב' ג'. 24. משלי כ"ז א'. 25. ישעיה נ"ה י'.
26. שם ס"ו ח'. 27. ויקרא כ"ו ד'. 28. ישעיה כ"א ט'. 29. ויקרא כ"ו ל"ח. 30. במדבר י"ג ל"ב.
31. שם י"א א'. 32. שמות כ"ב ה'. 33. אסתר ז' ח'. 34. שם א' י"ז. 35. ישעיה ב' ג'.
36. בראשית י"ט כ"ג. 37. דברים א' י"ז. 38. ירמיה מ"ח י"א. 39. שם ל"ב י"ד.

והא לך לשון החכם הגדול אבן עזרא ז"ל בפי' על התורה בפ' קורח בפסוק ופצתה האדמה את פיה⁴⁰ וז"ל, וכבר רמזתי בעבור היות נשמת האדם העליונה תיכונה תדבר על הגבוהים ממנה כדרך ארמונה שהוא הגוף וכן על השפלים ממנה והטעם להבין השומעים, עכ"ל ע"ש.

וממוצא דבר אתה תבין ממילא כי מה שתמצא כתוב בפסוקים פי ה' פני ה' וכיוצא בזה, מה שניתן רשות לדבר כך עליו ית' שאין לו גוף ואין לו דמות גוף כלל ועיקר וכלל, הכל הוא לשכך את האוזן של האדם השומע שיבין הדברים בנקל ע"י הדמיון והמשל הזה שמדמים וממשילים לו. וכמ"ש החכם הגדול ז"ל ובעבור היות נשמת האדם העליונה תיכונה תדבר על הגבוהים ממנה כדרך ארמונה שהוא הגוף וכו'.

וזה לך לשון רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' יסודי התורה הלכה ח' וז"ל, הרי מפורש בתורה ובנביאים שאין הקב"ה גוף וגויה, שנאמר⁴¹ כי ה' אלהיכם הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, והגוף לא יהיה בשני מקומות, ונאמר⁴² כי לא ראיתם כל תמונה, ונאמר⁴³ ואל מי תדמיוני ואשׁוה, ואלו היה גוף היה דומה לשאר גופין. א"כ מהו זה שכתוב בתורה ותחת רגליו⁴⁴, כתובים באצבע אלהים⁴⁵, יד ה'⁴⁶, עיני ה'⁴⁷, אזני ה'⁴⁸, וכיוצא בדברים האלו, הכל לפי דעתן של בני אדם שאינם מכירין אלא הגופות ודברה תורה כלשון בני אדם, והכל כנויים הן, שנאמר⁴⁹ אם שנותי ברק חרבי, וכי חרב יש לו ובחרב הוא הורג אלא משל והכל משל. ראה לדבר שנביא אחד שראה הקב"ה לבושיה כתלג חיור⁵⁰, ואחד ראהו חמוץ בגדים מבצרה⁵¹. משה רבינו ע"ה הוא עצמו ראהו על הים כגבור עושה מלחמה, ובסיני כשליח צבור עטוף⁵². לומר שאין לו דמות וצורה אלא הכל במראה הנבואה ובמחזה. ואמיתת הדבר אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו, וזהו שאמר⁵³ החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא וכו'. והואיל והדבר כן הוא כל הדברים הללו וכיוצא בהן שנאמרו בתורה ובדברי נביאים הכל משל ומליצה הן, כמו שנאמר⁵⁴ יושב בשמים ישחק, כיעסוני בהבליהם⁵⁵, כאשר שש ה'⁵⁶, וכיוצא בהן, על הכל אמרו חכמים דברה תורה כלשון בני אדם. וכן הוא אומר⁵⁷ (ראיתי אותם מכעיסין) [האותי הם מכעיסים], הרי הוא אומר⁵⁸ אני ה' לא שנית, ואלו היה

40. במדבר ט"ז ל'. 41. יהושע ב' י"א. 42. דברים ד' ט"ו. 43. ישעיה מ' כ"ה. 44. שמות כ"ד י'. 45. שם ל"א י"ח, דברים ט' י'. 46. שמות ט' ג'. 47. דברים י"א י"ב, תהלים ל"ד ט"ו. 48. במדבר י"א א'. 49. דברים ל"ב מ"א. 50. דניאל ז' ט'. 51. ישעיה ס"ג א'. 52. ראש השנה י"ז ע"ב. 53. איוב י"א ז'. 54. תהלים ב' ד'. 55. דברים ל"ב כ"א. 56. שם כ"ח ס"ג. 57. ירמיה ז' י"ט. 58. מלאכי ג' ו'.

פעמים כועס ופעמים שמח היה משתנה, וכל הדברים האלו אינם מצויין אלא לגופים האפלים והשפלים שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם אבל הוא ברוך הוא יתברך ויתרומם על כל זה, עכ"ל.

ועוד הא לך קצת מלשונו לשון הזהב אשר שם מלוקט בקיצור, האל הנכבד והנורא הוא אלוהי עולם אדון כל הארץ הוא המציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ הם ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו. וכל הנמצאים צריכים לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם כלל ועיקר, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם. הוא שהנביא אמר⁵⁹ וה' אלהים אמת, הוא לבדו האמת ולא לאחר אמת כאמתתו. הוא שהתורה אומרת⁶⁰ אין עוד מלבדו, כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו. הוא המנהיג כל הנבראים והנמצאים בלא יד ובלא גוף כלל. וידיעת דבר זה מצות עשה הוא שנאמר⁶¹ אנכי ה' אלהיך. וכל המעלה על דעתו שיש אלוה אחר עובר בלא תעשה, שנאמר⁶² לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וכופר בעיקר שזה העיקר הגדול שהכל תלוי בו. וצריך האדם להכיר ולהאמין באמונה גמורה באמונה שלימה שרירא וקיימת בתכלית בדעתו ובחכמתו ובינתו ודעתו ושכלו בפיו ובלבבו ובכל רעיונותיו שאלהינו זה אחד הוא ואינו שנים ולא יותר על שנים אלא אחד. שאין כיחודו אחד מן האחרים הנמצאים בעולם, לא אחד כמין שהוא כולל אחרים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלוקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו כלל. וידיעת דבר זה מצות עשה הוא שנאמר⁶³ שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ע"כ תוכיות הדברים שכתב רבינו הגדול ז"ל, והדברים הם פשוטים וברורים וידועים ואמיתיים.

גם עוד תבין ממילא, כי כל אשר תראה בזוה"ק ותיקונים ובדברי האר"י זיע"א כנויי איברים גשמיים, הכל הוא לשכך אוזן השומע, כי הנה השי"ת לעד נתן רשות לעמו בית ישראל לדבר כזאת בדמיונות אלו על אורות קדושים גבוהים למעלה אשר אין להם שום תפיסה וצורה ודמיון לא בדעת ולא בשכל כלל ועיקר וכלל, והכל הוא כדי שבזה יכנסו הדברים בלב השומע ושיוכל אז השכל לקבל אותם ובל יהיה כספינה המטורפת בים ב"מ.

וענין זה ידמה קצת כמו אחד שרוצה להודיע את חבירו היושב בעיר אחרת איזה סיפורים ועניינים, והוא כותב בקולמוס על הנייר ובדיו ושולח לחבירו, וזה חבירו

59. ירמיה י' י'. 60. דברים ד' ל"ה. 61. שמות כ' ב'. 62. שם פסוק ג'. 63. דברים ו' ד'.

בבוא לו המכתב וקורא אותו הוא ידמה לו ממש כאלו זה הכתב הוא אדם אחד ומדבר עמו את הדברים ואז השכל שלו מקבל הדברים, ולולי זה הנייר לא היה אפשר שיקבל הדברים ממקום רחוק, נמצא שזה הנייר והדיו והכתב הוא נעשה כמו צנור שיקבל ממנו השכל את הדברים. וכן הענין פה שכנויים ודמיונות אלו שמדמים בהם על מה שלמעלה הם יבואו בדברי חז"ל לצורך שעה להיות כמו צנור שיקבל השכל על ידם את הדברים ברמז. וגם קבלה זו שמקבל השכל ע"י הכנויים והדמיונות בדברים שלמעלה, אינו מקבל ויודע ומכיר אלא כדמיון אדם שלא ראה את עיר קושטנדינא מימיו ואחרים מציירים לו על הנייר בדיו את העיר והבתים שלה ומבואותיה ומוצאיה וחומותיה הכל כאשר לכל בשרטוטים דקים, וזה האדם אשר לא ראה את העיר מימיו, הנה כאשר יראה את צורת העיר על הנייר בדיו, לא יוכל להבין מזה אלא סדר העמדת העיר והבתים שלה והרחוב שלה בכללות איך עומדים זה אצל זה ואיך זה פתוח לזה וזה קשור לזה וזה למעלה מזה ואיזה ראשון ואיזה אחרון, אבל הא ודאי שאינו יכול להכיר מן השרטוט ההוא את גוון ומראה הצבעונים של הכותלים והעצים והאבנים, שיש מינים ממינים שונים, ואפילו מין שהוא גוון אחד ג"כ יש בו כמה מדרגות זו למעלה מזו ונקרא בפי העולם בשם אחד, כמו גוון הלבן שיש בו כמה מדרגות זו למעלה מזו עד קצה אחרון והכל נקרא לבן, וכן על זה הדרך, ואיך יוכל האדם להכיר כל זה וכיוצא מן השרטוט ששרטטו לו בדיו. גם איך יוכל להכיר גודל ומדת העיר והבתים והכותלים, וכמה עצים ואבנים יש בכל כותל וכותל, וכמה רחבו וארכו וקומתו, כי כל העשוי לפניו הוא בשרטוט דק בדיו כדי לשכך אזנו להראות לו סדר ומושב העיר בדרך כלל, ואם ברצונו לדעת בדרך פרט ולהבין הענין על מתכונתו בכל מכל כל צריך לילך הוא בעצמו לשם ויראה בעיניו כל מה שצריך לראות.

וכן הוא הענין אצלינו שכל הדברים והכנויים והדמיונות שיבואו בדברי חז"ל על אורות העליונים למעלה, הם יבואו כמו צורת העיר הגדולה שמציירים אותה בשרטוטים של דיו כדי להבין את האדם שלא ראה אותה בעיניו, אשר מזה לא יוכל להשיג כי אם קצת מסדר ומושב והעמדת העיר והבתים בדרך כללי, גם כמו אדם שמספר שראה גוון אחד לבן ביותר בתכלית הלבנות אשר לא יש כמותו אצל העולם, שאז אין השומע יכול להכיר הגוון ההוא על בוריו אם לא שיראנו בעיניו, יען כי כמה אלפים מדרגות יש בזה והכל נקרא לבן, כן הדבר וכן הענין באורות הקדושים, כי הגם שאנחנו קורים אותם אורות אין אנחנו משיגים ויודעים את האור איך הוא ואיך מראהו ומה תוארו וגוונו, וגם שאין אנחנו ג"כ יכולים לחשב

בו ולתפסו ולציירו במחשבתנו מאחר שלא נמצא קצת מן הקצת מדמותו תחת כל השמים, וא"כ בודאי כל מה שיבא לחשוב בזה הוא טועה מוחלט.

גם דע כי כמו שזה הבית בכללותו נקרא בית בשם אחד, ואם תכנס לתוכו תמצא כמה וכמה חדרים גדולים וקטנים וכמה מקומות זולתם וכל אחד מתארים לו בתואר שם אחר, גם הבנין של העצים שיש בתוכו כמה וכמה תוארים יש בו, גם עוד תמצא שזה הכותל קודם שנבנה היה חלקים רבים כל אבן ואבן היא חלוקה מצרורות כל אחד לעצמו והעפר לעצמו והסיד לעצמו וכל אחד נקרא בשם המתואר לו, ואחר שבא זה הבנאי וחיבר כל חלקים אלו בחכמתו זה בתוך זה וזה אצל זה ונעשו כותל אחד הנה עתה נקראו כולם בשם אחד שנקראים כותל, וע"י הסיד שסד אותו אח"כ הנה הוא נמצא אז הכל חתיכה אחת וחלק אחד. וכן הענין אצלינו שכל אור ואור עליון שאנחנו מדברים בו הוא נכלל בו כמה וכמה רבבות ורבי רבבות בחינות אורות קדושים עד אין מספר, ואין שום אדם יכול להשיג כי אם בדרך כללות, אבל מה שיש בפרטות אין שום אדם משיג לזה, כמו שאין האדם יכול להשיג ולמנות החול אשר על שפת הים וכדמיון ההוא. ושים עיניך ולבך אל הדברים האלה והסתכל בהם ותמצא שאפילו אם תחיה אלף שנים פעמים לא תוכל להכיר ולהבין ולידע ממה שיש בפרטות למעלה אפילו כטיפה קטנה מן הים, ובזה אז תדע קצת מן רוממתו ית' וגדולתו אשר אין העין יכולה להביט ואין האוזן יכולה לשמוע ואין הפה יכול לספר, ואין שום שכל ומחשבה יכולה לתפוס קצת מן המקצת, ועל הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר כבודו מלא עולם ומשרתיו שואלים איה מקום כבודו להעריצו ברוך הוא וברוך שמו.

ל"ד ע"ה

אמור מעתה נלכה ונשובה לדברים האמורים בס"ד, כי זאת תמצא שלולי הכנויים האלו שמכנים לאורות העליונים לזה האור בשם גולגלתא, ולזה האור בשם מצח, ולזה האור עין, ולזה האור אוזן, ולזה האור חוטם, ולזה האור פה, ולזה האור יד, וכן כיוצא בזה הכנויים, הא ודאי לא היה יכול שום אדם להבין ולהשיג שום ענין מלמעלה כלל ועיקר, כי לא היה אפשר לשכל לקבל הדברים וסדר העניינים בכללות כלל ועיקר, ולכן בעבור שמו ית' הורשינו אנחנו בית ישראל לדבר בדמיונות אלו.

ודע עוד דאם תשאל מדוע בחרו רז"ל לכנות זה האור בשם גולגלתא ואור זה בשם מצח ואור זה בשם עין וכיוצא בזה, ולא בחרו לכנות האור שמכנים בשם עין שיכנהו בשם אוזן. הנה דע לך דהא ודאי שיש טעם לכל זה עפ"י הסוד והקבלה,

כי כל אור ואור אשר האציל המאציל העליון צריך שיקרא בדמיון כפי מקומו ומעלתו, כי כמו שגולגולת האדם היא מושבה למעלה למעלה בראש האדם כן האור העליון של אותה הבחינה שמדברים בה הוא יקרא גולגולתא, וכן כמו שהמצח עומד בראש האדם תחת הגולגולת כן אותו האור העומד באותה בחינה תחת אותו האור שנקרא גולגולת אזי הנה הוא יקרא מצח, וכן על זה הדרך בכל פרטי התוארים והכנויים. וכמ"ש החכם ז"ל⁶⁴ בעבור היות נשמת האדם העליונה תיכונה תדבר על הגבוהים ממנה כדרך ארמונה. דהא ודאי כיון שהרשות נתונה לדמות בתוארים הגופניים כדי שנבין הדברים ונקבלם בשכל, א"כ אז צריך להיות הדמיון עם הנמשל שזה כדרך המשל והנמשל האמור בעלמא שממשלים בעצים וחיות על האדם שצריך שיהיה במשקל אחד. וז"ס הפסוק⁶⁵ ומבשרי אחזה אלוה, ואמר אחזה שלשון חזיון הוא נופל יותר על הדמיון, שהחלום הוא נקרא חזיון לילה שהאדם בחלומו מתדמה לו שרואה כך וכך והולך כאן וכאן, אבל זה אינו כי אם דמות שמתדמה לו כך. וכן הוא אמר ומבשרי אחזה אלוה, כמו דרך חזיון לילה שרואה כך וכך אבל הוא אינו, כן הכנויים שאני מכנה לאורות עליונים הם בדרך דמיון שמוכרח אני לכנותם בשמות אלו כדי שיתקבלו הדברים אצלי ואבינם. וגם נמי כל הכנויים והתוארים הם בספירות ואורות קדושים אשר האציל ית', אבל בו ית' אין שייך שום דמיון וצורה ותפיסה במחשבה כלל ועיקר וכלל.

כללו של דבר, האמונה הזאת תהיה חקוקה על לוח לבך כל רגע ורגע, שמלבד שהוא ב"ה אין לו גוף ולא דמות הגוף ולא שום צורה ולא שום דמיון ולא שום תפיסה בשכל כלל ועיקר וכלל, וכל הכנויים והתוארים הכתובים בפסוקים הכל הוא לשכך את האוזן, אלא גם האורות העליונים אשר האציל הוא ב"ה שמדברים עליהם בזה"ק ואדרא ובעץ החיים ובשאר ספרי הקבלה ומכנים בהם כמה כנויים ותוארים, הכל הוא כדי לשכך אוזן השומע שיקבל הדברים בשכלו ולא יהיה כספינה המטורפת ב"מ, ועל כן ניתן רשות לדבר בדרך דמיון ומשל, וכל זה ישכיל האדם מעצמו והדברים פשוטים וברורים ואמתיים.

והא לך דברי רבינו האר"י זיע"א בשער ההקדמות⁶⁶ וז"ל, ואמנם דבר גלוי הוא כי אין למעלה גוף ולא כח בגוף חלילה, וכל הדמיונות והציורים האלו לא מפני שהם כך ח"ו, אבל הכל הוא לשכך את האוזן כדי שיוכל האדם להבין הדברים העליונים בלתי נתפסים ונרשמים בשכל האנושי לכן ניתן רשות [לדבר] בבחי' ציורים

64. אבן עזרא במדבר ט"ז ל'. 65. איוב י"ט כ"ו. 66. דף ה' ע"ב.

ודמיונות, כאשר הוא פשוט בכל ספרי הזוה"ק וגם בפסוקי התורה עצמם כולם כאחד עונים ואומרים כדבר הזה, וכמ"ש עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ⁶⁷, עיני ה' אל צדיקים⁶⁸, וישמע ה' ויחר אפיו⁶⁹, וירח את ריח⁷⁰, וידבר ה', וכאלה רבות, וגדולה מכולם ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם⁷¹, ואם התורה עצמה דיברה כך גם אנחנו נוכל לדבר כלשון הזה עם היות שאין שם למעלה אלא אורות דקים בתכלית הרוחניות בלתי נתפסים כלל, וכמ"ש⁷² כי לא ראיתם כל תמונה וכאלה רבות. ואמנם יש עוד דרך אחרת כדי להמשיל ולצייר בה הדברים העליונים והם בחינת כתיבת צורת האותיות, כי כל אות ואות מורה על אור פרטי עליון, וגם תמונה זאת דבר פשוט הוא שאין למעלה לא אות ולא נקודה וגם זה הוא דרך משל וציור לשכך את האוזן כנז', עכ"ל לשון הזהב השייך לכאן ע"ש (עיין נהר שלום דף ק"ט סוף ע"א⁷³).

גם עוד שים עיניך אל דברי התנא הק' רשב"י זיע"א כשרצה לגלות סודות התורה באדרא קדישא⁷⁴ פתח ואמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה⁷⁵. וכל זה להסיר מלב כל המעיינים כל דבר עתק פן ח"ו יפתום רעיונים זדונים ויכשלו ועברו משכיות לבב בראותם דבריו כי מלין לצד עילאה ימלל ומזכיר בדבריו ראש ועין ואוזן ושאר אברים גשמיים, והיה ירא שמא יטעו לייחס ולתאר הכורא ית' גוף ותמונה חלילה, ומשה רבינו ע"ה אמר⁷⁶ כי לא ראיתם כל תמונה, והנביא אמר⁷⁷ ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו, ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש⁷⁸ ודומה, שכולם יעידון יגידון שאין דמיון בינו ית' ובינינו מצד העצם והתבנית, אלא שהאברים שבנו הם עשויים כסימנים לדברים העליונים סתומים וחתומים שאין כח השכלי שבאדם יכול להשיגם ואין שיח ואין שיג לו להבינם וקצר מצע דעתו לרדת לעמקם (עיין של"ה בתחלתו בבית נאמן ובבית אחרון מה שהאריך בביאור סברה זאת ודו"ק), וא"כ חלילה וחלילה לבא לחשוב רעיונות זרות שמץ דבר אפילו בהרהור.

גם עוד שים עיניך ולבך אל דברי הרשב"י זיע"א באדרא רבא קדישא⁷⁹ וז"ל, כללא דכל מלין, עתיקא דעתיקין וז"א כולא חד, כולא הוה, כולא הוי, כולא יהא, לא ישתני ולא משתני ולא שנא וכו', ע"ש. עוד תראה לרשב"י זיע"א באדרא זוטא קדישא⁸⁰ אמר ר' שמעון כל מה דאמינא דעתיקא קדישא וכל מה דאמינא דז"א,

67. זכריה ד' י'. 68. תהלים ל"ד ט"ז. 69. במדבר י"א א'. 70. בראשית ח' כ"א. 71. שם א' כ"ז. 72. דברים ד' ט"ו. 73. בהנדר"מ דף ח' ע"ג. 74. דף קכ"ז סוף ע"ב. 75. דברים כ"ז ט"ו. 76. שם ד' ט"ו. 77. ישעיה מ' י"ח. 78. שם מ' כ"ה. 79. דף קמ"א ע"א. 80. דף ר"צ ע"א.

כולא חד, כולא הוא חד מלה, לא תלייא ביה פירודא, בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין וכו'. וכל כוונת הרשב"י זיע"א הוא שאם תראה שהוא אומר בבחינה זאת כך ובבחינה זאת כך, אל תבוא לחשוב שיש פירוד בין הבחינות חלילה כמו אדם המדבר על ב' חפצים וכל חפץ הוא מפורד מחבירו חלילה, אלא צריך שתאמין באמונה אמתית גמורה ותקעת יתד במקום נאמן ותדע ותכיר בשכלך שכל הבחינות אורות העליונים למעלה ופרטיות ופרטי פרטיות עד אין סוף ואין תכלית כולם הם אחדים ומיוחדים יחד בתכלית היחוד וכולם הם אחד ולית בהו פירודא כלל ועיקר.

והנה אם תרצה לנח דעתך בעניינים אלו ויכוננו מחשבותיך, צריך שענין לנכח יביטו במשל אשר המשיל ברעיא מהימנא לכללות כל הבחינות אשר האצילם א"ס ב"ה, והמשיל כללות כל הבחינות כולם אל בחינת המקור הנובע מן התהום ואח"כ יצא ממנו מעין ואח"כ המעין נמשך כעין ים ואח"כ מן הים נמשכים לחוף ויוצאים שבעה נחלים, כי כל הבחינות נקראים בכללותן עשר ספירות אבל הפרטיים אין חקר ואין מספר. וז"ל הרעיא מהימנא בזה"ק בפרשת בא דף מ"ב ע"ב, כגון המקור דימא הא חד, נפיק מניה מעיין כפום אתפשטותא דיליה בההוא מנא בעיגולא דאיהי יו"ד, הא מקור חד, ומעיין דנפיק מניה הא תרין, לבתר עבד מנא רברבא כגון מאן דעבד חפירה רברבא ואתמלי מן מייא דנפיק מן מעיין, ההוא מנא אתקרי ים והוא מנא תליתאה, וההוא מנא רברבא אתפליג לז' נחלין כפום מאנן אריכין הכי אתפשט מייא מן ימא לז' נחלין, והא מקור ומעיין וימא וז' נחלין אינן יו"ד, ואי יתבר אומנא אלין מאנן דתקין יהדרון מייא למקור וישתארו מאנן תבירין יבישין בלא מייא. הכי עילת העילות עבד יו"ד ספירות, וקרא לכתר מקור, וביה לית סוף לנביעו דנהוריה, ובגין דא קרא לגרמיה אין סוף, ולית ליה דמות וצורה, ותמן לית מאנא למתפס ליה למנדע ביה ידיעה כלל, ובגין דא אמר במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור. לבתר עבד מנא זעירא ודא יו"ד, ואתמלייא מניה, וקרא ליה מעיין נובע חכמה, וקרא גרמיה בה חכם, ולההוא מנא קרא ליה חכמה. ולבתר עבד מנא רברבא וקרא ליה ים, וקרא ליה בינה, והוא קרא לגרמיה מבין בה. חכם מעצמו ומבין מעצמו, כי חכמה איהי לא אתקריאת חכמה מגרמה, אלא על שם ההוא חכם דאמלי לה מנביעו דיליה, ואיהי לא אתקריאת בינה מגרמה, אלא בגין ההוא מבין דאמלי לה מניה, דאי הוה מסתלק מנה אשתארת יבשה, הדא הוא דכתיב⁸¹ אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. לבתר

לפי
המקור

והכהו לז' נחלים ועבד ליה לז' מאנין יקירין, וקרא לון גדולה גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, וקרא גרמיה גדול בגדולה וחסיד, גבור בגבורה, מפואר בתפארת, מארי נצחון קרבין בנצח נצחים, ובהוד קרא שמיה הוד יוצרינו, וביסוד קרא גרמיה צדיק, ויסוד כולא סמיך ביה כל מאנין וכל עלמין, ובמלכות קרא שמיה מלך. ולו הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים דאיהו צדיק, ולו הממלכה דאיהו מלכות, כולא ברשותיה למחסר במאנין ולאוספא בהון נביעה ולמחסר כפום רעותיה בהון, ולית עליה אלהא דיוסיף ביה או דיגרע ביה. לבתר עבד משמשיין לאלין מאנין, כרסייא בארבע סמכין, ושית דרגין לכרסייא, הא עשר, וכולא איהו כרסייא, כגון כוס דברכה דתקינן ביה עשרה דברים, בגין תורה דאתייהיבת בעשרת דברין, בגין עלמא דאיהו מעשה בראשית דאתברי בעשרה מאמרות. ותקין לכרסייא כתות לשמשא ליה, דאינון מלאכים, אראלים, שרפים, חיות, אופנים, חשמלים, אלים, אלהים, בני אלהים, אישים. ולאלין עבד שמשין ס"מ וכל כתות דיליה, דאינון כעננים למרכב בהון לנחתא בארעא, ואינון כסוסין לו. ומנלן דענגין אקרון מרכב, הדא הוא דכתיב⁸² הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים, ודא ממנא דמצרים, ומיד דחזו ממנא דאלהא די הוא אלהא ממנא דילהון, חזו ליה כסוסייא תחות מרכבתא דקב"ה, מיד ונעו אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים ימס בקרבו, נעו מאמונה דילהון, ולב דילהון נמס כדונג מאמונה אמונה, ואמרי וכי עד כען אמונה ממנא דילן כסוסייא הוה, נע לביהון מאמונה דילהון ונמס כדונג. ומנלן דימס לשון נמס כדונג איהו, כמה דאת אמר⁸³ היה לבי כדונג נמס בתוך מעי, עכ"ל הרעיא מהימנא ע"ש.

דף י' ע"ב

וכדי שיהיו הדברים ברורים ומאירים ומזהירים יותר ויותר לעיניך, שים נא עיניך ולבך בפתיחת אליהו זכור לטוב זיע"א⁸⁴ וז"ל:

פתח אליהו הנביא זכור לטוב ואמר רבון עלמין אנת הוא חד ולא בחושבן. פי' רבון עלמין הוא א"ס ב"ה בהתלבשו בספירות ובעולמות העליונים. אנת הוא חד ולא בחושבן, הוא ע"פ שכתב הרמב"ם ז"ל⁸⁵ וז"ל, אלוה זה אחד הוא ולא שנים ולא יותר על שנים, אלא אחד שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם, לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו, ע"כ ע"ש.

82. ישעיה י"ט א'. 83. תהלים כ"ב ט"ו. 84. הקדמת תיקוני הזוהר דף י"ז ע"א. 85. הלכות יסודי התורה פ"א ה"ז.

אנת הוא עילאה על כל עילאין. והם כל העולמות העליונות וכל בחינות העליונות אשר אין בנו כח לדבר בהם, וא"ס ב"ה הוא עליון על כולם כי הוא האציל אותם והוא המחיה אותם.

סתימא על כל סתימין. כי כל הבחינות כולם אשר האציל א"ס ב"ה הם סתימין זה בתוך זה, וכל גבוה סתום תוך מי שלמטה ממנו, וא"ס ב"ה הוא סתום תוך הבחינה הגבוהה מכל הבחינות.

לית מחשבה תפיסא בך כלל. פי' שאין שום מחשבה תופסת ומשגת בו כלל, ולא אפשר לשום שכל להשיג ולחשב ולידע בו אפילו בהעברה בעלמא כלל ועיקר וכלל.

אנת הוא דאפקת עשר תיקונין וקרינן לון עשר ספירן. והם עשר ספירות אשר האציל א"ס ב"ה.

לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין. כי יש בחינות שאין בהם אפילו שאלה ואלו נקראין עלמין סתימין, ויש בחינה דקיימא לשאלה ולא למנדע, ויש בחינות שיש בהם לשאלה ולמנדע, כי המלכות נקראת עלמא דאתגלייא דקיימא לשאלה ולמנדע.

ובהון אתכסיאת מבני נשא. כי הא"ס ב"ה מתלבש תוך הבחינה שתחתיה, וכן על זה הדרך בכל הבחינות כולם מתלבשים זה בזה.

ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. כי בחינה העליונה היא פנימיות ונשמה לבחינה שתחתיה, וא"ס ב"ה נשמת כל הנשמות ומחיה אותם כנשמה לגוף, וכמו הנשמה שאם תפרד מן הגוף מיד נפרדת הרכבתו וקישורו, כי היא המקשרת ומיחדת ד' יסודותיו ובהיותה בתוכו היא המחיה אותו.

ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מאלין עשר אתחשיב ליה כאלו אפריש בך. הוא הדבר האמור בס"ד דא"ס ב"ה מתלבש תוך בחינה העליונה מכל הבחינות, ואותה הבחינה מתלבשת בבחינה שתחתיה, וכן על זה הדרך בכל הבחינות, ונמצא דא"ס ב"ה מלגאו דכלהו ומחיה לעשר ספירות דאצילות.

ואלין עשר ספירן אזלין כסדרן חד אריך וחד קצר וחד בינוני. ואין הכונה באמרו אריך וקצר על אורך וקוצר גבוליי ממש חלילה, אלא הכוונה אריך מצד החסד ששם אריכת אפים אפילו לרשעים, קצר ר"ל קצר אפים דהיינו בעל חימה שהוא

קו הדין, ובינוני שהוא קו הרחמים המתמצע בין שניהם, דהיינו תפארת בין חסד גבורה, ויסוד בין נצח והוד, הכל נכלל באריך וקצר ובינוני דהיינו חג"ת.

לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא. כי כמה לבושין תיקן המאציל ב"ה כדי שיוכלו התחתונים לסבול אור העליון, וכמה בחינות יש שמלבישים זה לזה, ובכל ספירה וספירה יש כמה וכמה בחינות ומלבישים זה לזה, וכמה עולמות יש שזה מלביש לזה, וכללות העולמות הנקראים אבי"ע הנה הבריאה מלביש לאצילות ויצירה לבריאה ועשיה ליצירה, והפרטות שיש בזה אין מספר וזה מלביש לזה, ויש נשמות מאבי"ע וזה שאמר דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא.

וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמתכסיין עליהון. פי' שלא נקראו גופין אלא בערך הלבושין המכסים עליהם כמלבוש המכסה לגוף, אבל באמת הם אורות עליונים רוחניות גמורה, כי חיצוניות העליון נעשה נשמה למה שתחתיו.

ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא וכו'. כי באמרו דרועא ימינא ודרועא שמאלא שהם אצלינו כינויים לאיברים גופניים, אל תבוא לחשוב ח"ו שיש שמץ גופניות למעלה חלילה וחס, ולכן אמר ואתקריאו בתיקונא דא, ר"ל שהם נקראים אצלינו בקריאה בעלמא בשמות אלו כדי לשכך את האוון, אבל אין בהם שום שמץ גופניות חלילה וחס והם אורות עליונים זכים ודקים רוחניות גמורה שאינם נתפסים בשכל אנושי כלל, וכל זה הוא דמיון לשכך את האוון, וכאשר קדמה לך הידיעה בדברים המובאים למעלה בס"ד.

על
דף
טז

מלגאו איהו שם מ"ה כזה. כי שם מ"ה בעשר אותיותיו מתפשט ב"ס דאצילות.

ואיהו שקיו לאילנא בדרועוי וענפוי כמייא דאשקי לאילנא ואתרבי בהוא שקיו. כי עולם האצילות כולו כאילן המסתעפים ממנו ענפים, וגם ז"א בפרט נקרא אילן וכו', שם מ"ה כדמיון נשמתא לגופא והוא מאיר בעשר ספירותיו כל אות אחת בספירה, וזהו שקיו לאילנא בדרועוי וענפוי, ר"ל ששם מ"ה בעשר אותיותיו מאיר בו כדמיון המים שהוא משקה לאילן והוא מתרבי באותה השקאה שמשקה אותו.

רבון עלמין א"ס ב"ה אנת הוא עילת וכו' דאשקי לאילנא בהוא נביעו. כי אור א"ס ב"ה מתפשט בשם מ"ה ומאיר בז"א כנשמה בגוף להחיותו, וז"ש והוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא.

ובך לית דמיון ולית דיוקנא בכל מה דלגאו ולבר. ר"ל שבין באור א"ס ב"ה המתפשט בתוך הספירות והבחינות, ובין באור אין סוף ב"ה המתפשט ומקיף לספירות והבחינות, הנה בכל זה לית דמיון ולית דיוקנא באור א"ס חלילה וחס כלל ועיקר, וכמ"ש לעיל דלית מחשבה תפיסא ביה כלל.

דף ט' ע"ב ובראת שמייא וארעא ואפקת וכו'. וסדר זה בתחתונים כי הם נעשים כסימנים לעליונים.

לאשתמודעא בהון עילאין. ר"ל שבהם יכירו התחתונים את העליונים, שאז בהם יבואו לדמות ולהמשיל בדברים כדי שיוכלו להבין בעליונים.

ואיך אשתמודען מעילאי תתאי. ר"ל איך יכירו ויבינו דברים שיש בעליונים, הכל הוא ע"י תתאי שהם נעשו כסימנים לעליונים ובהם יבואו לדמות ולהכיר בעליונים, כי אין דרך לידע ולאשתמודע מעילאי דהיינו שידמה בני אדם השתלשלות מדרגות העליונים כי אם מבריאית שמייא וארעא ותולדותיהם שהם דוגמת דפוס חותם העליונים, כי שמשא וסיהרא שבעולם הם כמו סימן ודוגמא לזו"ן שבעולם העליון, וכמו שהלבנה מאירה מן השמש ונשפעת ממנו כן המלכות מקבלת השפעה מז"א כנודע.

ולית ידיע בך כלל. כי אין שום מחשבה תופסת ומשגת לידע בו כלל.

ואנת אשתמודע אדון על כולא. כי אפילו עובדי עבודה זרה מאמינים שאתה הוא אלוהי האלוהים ואדוני האדונים, אלא שהם חושבים מחשבות רעות נכזבות ועובדים עבודה זרה, וכן אמרו בש"ס⁸⁶ גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי, וכולם מודים שאתה אדון הכל.

וכל ספירן אית להו וכו' ובהון אתקריאו וכו'. כי השליח נקרא על שם שולחו ועל שם הפעולה השלוח לפעול.

ואנת לית לך שם ידיע דאנת הוא ממלא וכו' ואנת הוא שלימו וכו'. כי ידוע מ"ש רעיא מהימנא בזוה"ק בפרשת בא דף מ"ב ע"ב וז"ל, אבל בתר דעביד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עילאה נחית תמן, ואתקרי בההוא דיוקנא הוי"ה בגין דאשתמודען ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה, נקרא אל אלהים שדי צבאות אהי"ה בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהיג עלמא בחדס וברינא כפום עובדיהון

86. ברכות ס"ג ע"א (גירסת עין יעקב).

דבני נשא וכו', ע"ש. וזה לשון הרע"א מהימנא בזוה"ק בפרשת פנחס דף רכ"ה⁸⁷ וז"ל, איהו תפיס בכולא ולית מאן דתפיס ביה, ואיהו לא אתקרי הוי"ה ובכל שמהן אלא באתפשטות נהורא עלייהו, וכד אסתלק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל מנהון עמוק עמוק מי ימצאנו לית נהורא יכיל לאסתכלא ביה וכו', ע"ש. הרי לך שאין סוף ב"ה לית ליה שם ידיע, והוא ממלא כל שמהן, וכד אסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא שהוא המחיה את כולם, ומאחר שא"ס ב"ה הוא נשמה לשם הוי"ה הגדול מכל השמות, אי אפשר לתאר לו שם, אלא נזכירו בתואר א"ס לרמוז הטעם שאי אפשר לכנות לו שם כי אין סוף לשבחיו ולגדולתו והוא ממלא כל שמהן ואיך נתאר לו שם פרטי חלילה.

אנת חכים ולא מחכמה ידיעה אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעה. כי ידוע מ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות יסודי התורה⁸⁸ הקב"ה מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא, ואינו יודע בידיעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנחנו יודעים, שאין אנחנו ודעתינו אחד, אבל הבורא ית' הוא ודעתו וחיו אחד בכל דרך ייחוד. נמצאת אתה אומר הוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל אחד, ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בריו, ע"כ ע"ש. וזהו אמרו אנת חכים ולא בחכמה ידיעה אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעה, כי כל הנאצלים יש להם חכמה מכח חכמה עליונה ידועה שנשפעים ממנה, ולא קדמה לו בינה שיהיה מבין ממנה, אלא הוא ית' הוא מקור החכמה הוא מקור הבינה הוא מקור הכל, ואין ידיעה חוץ ממנו ואין חיים חוץ ממנו, והוא מקור הכל והוא המאציל הכל והוא הממציא הכל, והכל צריכים לו והוא אין צריך להם ולא לשום אחד מהם, כי לא יש קודם ממנו כדי שיהיה נצרך אליו, אלא הוא האציל הכל וממציא הכל, ומה שהאציל וברא ויצר ועשה אין כח בפה לאומרו ואין כח באוזן לשמעו ואין כח בלב האדם להשיג ולהכיר מקצת הענין על בריו, על הכל יתגדל ויתקדש שמיה רבא ברוך הוא וברוך שמו.

דף ט' ע"ג

לית לך אתר ידיעה אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא ולאחזאה לון וכו'. פי' כי מקומו ב"ה אינו ידוע ואינו מושג, כי דרך משל אם אנחנו אומרים שמקום כבוד אורו ית' הוא בעולם האצילות, הכל הוא כדי להנהיג את העולם בספירת הדין ובספירת הרחמים כפי מעשה בני אדם, וזהו לית לך אתר ידיעה אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא לאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא

87. ע"א. 88. פ"ב ה"י.

וברחמי כפום עובדיהון דבני נשא, ובשביל זה אנחנו אומרים שמקום אורו ית' כאן וכאן, אבל באמת לית אתר פנוי מניה דאיהו ממלא כל עלמין ואין לו מקום ידוע.

אבל לאו אית לך צדק ידיעה דאיהו דין ולא משפט וכו'. פי' לאו צדק דאיהו ספירת המלכות הנקראת צדק דין ידוע, ולא משפט שהוא ספירת התפארת רחמים ידוע, ולא מכל אלין מדות דעשר ספירות דאצילות כלל, אלא הוא מאיר בהם לאחזאה לון לבני נשא איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי, אבל באמת לית מחשבה תפיסה בכ כלל, ואין סוף ואין קץ לשבחיו ולגדולתו.

ועוד שים עיניך ולבך אל דברים אלו ומלוקטים מדברי הרב שבתי סגל הורוויץ ז"ל⁸⁹, יש לדעת איך אליהו הנביא ז"ל קרא לא"ס ב"ה בשם תואר רבון עלמין כאלו ידעו והשיגו, כי כל דבר שיקרא בשם תואר הוא מושג ונודע לקורא אותו בתואר ההוא, והנה אין סוף ב"ה בין לפי דעת הפילוסופים בין לפי דעת המקובלים אין בו שום ידיעה והשגה ולא ציור ולא דמיון כלל אפילו אות או נקודה לגודל העלמת אורו ב"ה שא"ס ותכלית להשיגו, כי יחשך וילאה השכל להשכיל ולהשיג בו שום ידיעה והשגה, וכמו שאמר הנביא⁹⁰ אל מי תדמיוני, ר"ל מאחר שאין אתם משיגים אותי בשום דבר בעולם אם כן אל מי תדמיוני שהרי אין לכם השגה בי, והשתא יקשה על אליהו איך נתן אליהו לא"ס ב"ה שם התואר עד שיתארהו בשם תואר רבון עלמין כאילו השיגו וידעו והכירו. ואמנם התירוץ לזה, כי הנה הגם שבא"ס ב"ה אין בו שום השגה כלל עד שלא יתכן לומר עליו שום שם, עם כל זה על ידי פעולותיו שהאציל עולם האצילות, וברא עולם הבריאה, ויצר עולם היצירה שהוא עולם המלאכים, ועשה עולם העשיה שהוא כולל עולם הגלגלים ומה שבתוכו וכל מעשה בראשית עד טבור הארץ, כל אלו העולמות הם יעידון ויגידון כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם והוא ב"ה רבון כל העולמים ומצדם הוא מושג ונודע לנו כאלו הוא לנוכח עינינו ונגד פנינו. והנה הם ב' חלוקות בבחינת ההשגה בא"ס ב"ה, דהיינו חלוקה הא' שהוא נגלה ונודע לנו מצד הנעשים והיצורים והנבראים והנאצלים כאלו הוא לנגד עינינו ונוכח פנינו, וחלוקה השנית שהוא נעלם ונסתר מצד עצמותו ומהותו ב"ה עד שאין בו שום השגה וידיעה כלל, וכמו שאמר החכם⁹¹ תכלית שנדעך הוא שלא נדעך.

ואמר עוד אליהו ז"ל אנת הוא עילאה על כל עילאין סתימא על כל סתימין, כי

89. שפע טל, שער א' פרק א'. 90. ישעיה מ' כ"ה. 91. בחינת עולם פרק י"ג.

הספירות הם עליונים ונעלמים וסתומים מהשגת השכל להשיג ולהשכיל בהם מה מהותם, שלכך אמרה המשנה בספר יצירה⁹² עשר ספירות בלי מה, פירוש בלי השגת מהות, שלא נודע ולא מושג לשום בריה ולא לשום מלאך מהו מהותם ועצמותם של ספירות, כי סתומים ונעלמים מהשכל להשיג בהם איזה השגה, ואתה יותר סתים ונעלם עד שאפילו הספירות שואלים איה מקום כבודו שאין מושג אצלם, וזהו שאמר את סתים על כל סתימין ולית מחשבה תפיסה בכ כלל שאין נתפס ומושג לא במחשבה ולא בשום דמיון כלל.

צ"י ע"ב

ואמר עוד אתה הוא דאפקת עשר תיקונים וכו', כי רצה אליהו ז"ל לפרש לנו בזה שלא תטעה ח"ו לחשוב שהעשר תיקונים הם נפרדים ממנו ח"ו כמו הכלי שנפרד מן האומן, שבעת הצטרך האומן לפעול יקח לו כלי מעשהו בידו ובגמר מלאכתו יניחם למשמרת במקום המיוחד באופן כשיחזור למלאכתו יחזור ליקח כלי מעשהו בידו, כי הכלי אינו מדובק ביד הפועל דיבוק תמידי דיבוק עולמית, וכמו כן תטעה בספירות ח"ו לדמותם לכלי אומן ולחשוב שהם נפרדים מא"ס ב"ה חלילה וחס, הגה מפני זאת אמר אליהו זכור לטוב כי לעשר תיקונים קרינן לון עשר ספירן, פירוש אורות מתנוצצות מא"ס ב"ה והם אדוקים ודבוקים בו כשלהבת הדבוקה בגחלת, שכח הגחלת מתראה פעולתה וכוחה הנעלם במקורה בשלהבת, והשלהבת קודם התראותה היא דבוקה וטמונה בכח הגחלת בהעלם גדול עד שלא נראה בגחלת שום להבה, וגם אחר התראות והתנוצצות השלהבת היוצאת מעצמות היא אדוקה ודבוקה בגחלת, ולא יוכל להמצא שלהבת בלתי גחלת כי השלהבת מדובק בגחלת דיבוק תמידי, כמו כן הספירות שהם השלהביות הקדושים אורות מתנוצצות ממקורן הנעלם מא"ס ב"ה, כולם מדובקים ואדוקים וקשורים ומיוחדים בא"ס ב"ה יחוד ודיבוק וקישור תמידי עולמית ואינם נפרדים זה מזה עולמית. ומפני זה קרא להם ספירות, שהוא לשון אור, מלשון ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר⁹³ שפירושו זהרורית, ומלשון ספיר גזרתם⁹⁴. וזהו שמפרש ואזיל לאנהרא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין, פירוש להאיר בהם בספירות עצמם ועל ידן להאיר ולברוא עולמות סתומים ונעלמים שהם עולמות בריאה ועולמות יצירה ועולמות עשיה, ואלו יש בהם שהם גלויים ומושגים לשכל הגשמי כמו עולמות עשיה, ויש בהם שאינם גלויים ומושגים לשכל הגשמי כמו בריאה ויצירה.

92. פ"א מ"ב. 93. שמות כ"ד י'. 94. איכה ד' ז'.

ואמר ובהון אתכסיאת מבני נשא, ר"ל להיות שא"ס ב"ה כל פעולותיו עושה על ידי הספירות וכאלו⁹⁵ הוא מעלים עצמו מן הפעולה, שהרי הפעולה אינה מתגלה ומתראה על ידו אלא על ידי הספירות, לזה אמר ובהון אתכסיאת דהיינו כמו המעלים גוף עצמותו בלבושו שמתכסה בו ומתלבש בו ואינו מתראה רק על ידי לבושו שהוא מלובש ומכוסה בו, אשר באמת כסוייו והעלמתו הוא בעצמו גלוייו, וגלוייו הוא כסוייו והעלמתו. והמשל בזה שאין אנחנו יכולים לראות באור השמש כי אם על ידי מסך עששית מבדיל בינה ובינינו, שמצד מסך העששית אנחנו יכולים לראות באור השמש וליהנות ממנה, נמצאת שסיבת הכיסוי בעששית [הוא הגלוי, וסיבת גלוי השמש בלי העששית]⁹⁶ הוא ההעלם והכיסוי שאי אפשר לראות וליהנות מאור השמש לתוקף זהירותו ובהירותו. כמו כן א"ס ב"ה אינה מתראית פעולתו כי אם על ידי הספירות שהם דוגמת הלבוש, ומצדם מושגות נודעות הפעולות בעולם, ולזה אמר ובהון אתכסיאת מבני נשא כי הוא נעלם ומכוסה על ידם.

ואמר ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון, ר"ל אעפ"י שהספירות הם הפועלים והאומנים המתגלים בפעולתם בכל העולמות, עם כל זה אין הפעולה נפרדת מא"ס ב"ה לחשוב ולומר שהספירות הם עיקר הפעולה וא"ס ב"ה כביכול אין לו חלק בפעולה חלילה, לא כן הדבר ח"ו אלא האמת הוא כי א"ס ב"ה הוא עיקר הפועל, כי בשפע השגחתו מקשר אותן ומייחד אותן ביחוד גמור עד שהוא עצמו ב"ה מתפשט ביניהם ובתוכם ועל כל צדי צדדיהם, כי בו הם מקושרים ומיוחדים כשלהבת הקשורה בגחלת, ובלי כחו והשגחתו ב"ה אינם עושים שום דבר כמו שאי אפשר לפעול כח השלהבת בלתי קשירתה בגחלת. וזה שאמר ואנת הוא דקשיר לון וכו', כי הוא ית' העיקר והמקור בפעולה והם מיוחדים ומקושרים בו תמיד, ע"כ.

וכדי להאיר עיניך לבלתי השתבש צריך אתה לשים עיניך ולבך אל דברי הרעיא מהימנא בפרשת בא דף מ"ב ע"ב וז"ל, ווי ליה מאן דישוה ליה לשום מדה, ואפילו מאלין מדות דיליה, כל שכן בבני אדם אשר בעפר יסודם דכלים ונפסדים, אלא דמיונא דיליה כפום שולטנותיה על ההיא מדה, ואפילו על כל בריין, ולעילא מההיא מדה, וכד אסתליק מינה לית ליה מדה ולא דמיון ולא צורה. כגוונא דימא, דלית במיאי דימא דנפקי מניה תפיסו כלל ולא צורה, אלא באתפשטותא דמיאי

95. אולי צ"ל: ובאלו. 96. הושלם ע"פ שפע טל, שער א' פרק א'.

דימא על מאנא דאיהו ארעא אתעביד דמיון, ויכילנא למעבד חשבון תמן, כגון המקור דימא הא חד, נפיק מניה מעיין כפום אתפשטותא דיליה בההוא מאנא בעיגולא דאיהי יו"ד, הא מקור חד, ומעיין דנפיק מניה הא תרין, לבתר עבד מאנא רברבא כגון מאן דחפר חפירא רברבא (ואתגלי) [ואתמלי] מן מייא דנפיק מן מעיין, ההיא מאנא אתקרי ים והוא מאנא תליתאה, וההוא מאנא רברבא אתפליג לז' נחלין, כפום מאנן אריכין הכי אתפשט מייא מן ימא לז' נחלין, והא מקור ומעיין וימא וז' נחלין אינון יו"ד, ואי יתבר אומנא אלין מאנן דתקין יהדרון מייא למקור וישארון מאנן תבירין יבישין בלא מייא. הכי עלת העלות עביד עשר ספירות, וקרא לבתר מקור, וביה לית סוף לנביעו דנהוריה, ובגין דא קרא לגרמיה אין סוף, ולית ליה דמות וצורה, ותמן לית מאנא למתפס ליה למנדע ביה ידיעה כלל, ובגין דא אמרו ביה⁹⁷ במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור. לבתר עבד מאנא זעירא ודא יו"ד, ואתמליא מניה, וקרא ליה מעיין נובע חכמה, וקרא גרמיה בה חכם, ולההוא מאנא קרא ליה חכמה. ולבתר עבד מאנא רברבא וקרא ליה ים, וקרא ליה בינה, והוא קרא לגרמיה מבין בה. חכם מעצמו ומבין מעצמו, כי חכמה איהי לא אתקריאת חכמה מגרמה, אלא בגין ההוא חכם דאמלי לה מנביעו דיליה, ואיהי לא אתקריאת בינה מגרמה אלא על שם ההוא מבין דאמלי לה מניה, דאי הוה מסתלק מנה אשתארת יבשה, הדא הוא דכתיב⁹⁸ אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. לבתר והכהו לז' נחלין ועבד ליה לשבעה מאנן יקירין, וקרא לון גדולה גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, וקרא גרמיה גדול בגדולה וחסיד, גבור בגבורה, מפואר בתפארת, מארי נצח קרבין בנצח נצחים, ובהוד קרא שמיה הוד יוצרינו, וביסוד קרא שמיה צדיק, ויסוד כולא סמיך ביה כל מאנן וכל עלמין, ובמלכות קרא שמיה מלך. ולו הגדולה והגבורה והתפארת וההוד, כי כל בשמים דאיהו צדיק, ולו הממלכה דאיהו מלכות, וכולא ברשותיה למחסר במאנן ולאוספא בהון נביעו ולמחסר כפום רעותיה בהון, ולית עליה אלהא דיוסיף או יגרע ביה. לבתר עבד משמשין לאלין מאנן, כרסיא בארבע סמכין, ושית דרגין לכרסיא, הא עשר, וכולא איהו כרסיא, כגון כוס דברכה דתקיננו ביה עשרה דברים, בגין תורה דאתייבת בעשרת דברן, בגין עלמא דאיהו מעשה בראשית דאתברי בעשרה מאמרות. ותקין לכרסיא כתות לשמשא ליה, דאינון מלאכים, אראלים, שרפים, חיות, אופנים, חשמלים, אלים, אלהים, בני אלהים, אישים. ולאלין עביד שמשין ס"מ וכל כתות דיליה, דאינון כעננים למרכב בהון לנחתא

דף צ"ב
ע"ב

97. חגיגה י"ג ע"א. 98. איוב י"ד י"א.

בארעא, ואינן כסוסין לון. ומנלן דענגנים אקרו מרכב, הדא הוא דכתיב⁹⁹ הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים, ודא ממנא דמצרים, ומיד דחזו ממנא די הוא אלהא ממנא דילהון, חזו ליה כסוסיא תחות מרכבתיה דקודשא בריך הוא, מיד ונעו אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים ימס, נעו מאמונה דילהון, ולב דילהון נמס כדונג מההיא אמונה וכו', ע"ש. וזכרנו דבריו לעיל בס"ד.

ועוד איתא שם למעלה מזה הלשון שהעתקנו בס"ד וז"ל, אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עילאה, נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא הוי"ה, בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה. וקרא אל אלהים שדי צבאות אהיה, בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה, איך יתנהג עלמא בחסד ובדינא כפום עובדיהון דבני נשא, דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים מלא כל הארץ כבודו וכו', ע"כ ע"ש.

והא לך לשון רבינו האר"י זיע"א בשער ההקדמות כ"י שסידר מהר"ש ויטאל זלה"ה¹⁰⁰ וז"ל, באופן שלא יתבהל לב האדם הרואה מדות וספירות וציורים למעלה, כי כל בחינות אלו הוא בכלים או באורות עצמן בהיותם מתלבשים תוך הכלים, וזהו מחולשת הכלים שאין בהם כח לקבל יותר ממספר ומדה קצובה הראוי להם, אשר לסיבה [זו] נקראים מדות וספירות ממש, ויש רשות ביד האדם לכנות להם מספר וקצבה כנו' במאמר הנז' ויכילנא למעבד חושבן תמן. ואמנם באורות הפנימיות עצמם אין להם קץ וסוף ח"ו, וזה מחמת התקשרותם בא"ס כי ממנו יוצאין ואליה חוזרין ברצוא ושוב, וכל הנותן קץ ומספר וגבול באורות אלו בהיותם שלא בתוך הכלים הרי הוא מקצץ בנטיעות אוי לו אוי לנפשו, וכמ"ש לעיל במאמר הנז' ווי ליה מאן דישי ליה בשום מדה וכו', וכד אסתליק מההוא מדה לית ליה מדה ולא דמיון ולא צורה וכו', ע"כ ע"ש.

ועוד כתב שם למעלה מזה וז"ל, נקראים הנאצלים בשם עשר מדות ובשם עשר ספירות ולהורות כי יש בהם מדה קצובה ומספר קצוב, משא"כ באין סוף עצמו, וכמ"ש בספר הזוהר וכו', אמנם בהיותם קשורים ונאחזים בו דרך הקו ההוא כשלהבת הקשורה בגחלת כנו' בפ"ק דספר יצירה¹⁰¹ א"כ הוא והם הכל אחד, וגם הם נקראים בשם אין סוף. והרוצה לעמוד וכו' יסתכל בפרשת בא ברך מ"ב ברעיא מהימנא בענין המשל ההוא, איך המשיל העשר ספירות אל בחי' המקור הנובע מן

99. ישעיה י"ט א'. 100. דף ו' ע"ד. 101. מ"ז.

התהום ואח"כ יוצא ממנו מעיין ואח"כ המעיין נמשך כעין ים ואח"כ מן הים נמשכים לחוץ ויוצאין שבעה נחליו, באופן שעם שכפי הסתכלות עיני האדם יראה קץ וסוף וגבול ומדה אל כל בחינה מהם, איננו כך אלא בבחינת הכלים אשר בתוכן נגבלים המים ונכנסים בתוכם, אבל המים עצמם אין להם שיעור כי דבקים הם במאצילים שהם התהומות אשר משם נמשכים ויוצאים, ועיקר בחי' המדה והמספר איננה רק בבחינת הכלים בעצמן אשר לא יכילו המים יותר משיעורם, אבל המים אשר בתוכן אין להם קץ ותכלית ואין להם סוף וכו', ע"כ ע"ש.

ואעתיק לך עוד לשון הרעיא מהימנא בפרשת פינחס דף רנ"ז ע"ב, פקודא תליסר קרית שמע, ואית למנדע דאיהו אתקרי חכם בכל מיני חכמות, ומבין בכל מיני תבונות, וחסיד בכל מיני חסדים, וגבור בכל מיני גבורות, ויועץ בכל מיני עצות, וצדיק בכל מיני צדקות, ומלך בכל מיני מלכות, עד אין סוף ואין חקר. ובכל אליו דרגין, בחד אתקרי רחמן, ובחד אתקרי דיין, והכי בכמה דרגין עד אין סוף. אי הכי שינוי אית בין רחמן לדיין, אלא קודם דברא עלמא אתקרי הוא בכל אליו דרגין על שם בריין דהוו עתידין להבראות, דאי לאו בריין דעלמא אמאי אתקרי רחום דיין, אלא על שם [ברייך דעתידין, ובגין דא כל שמהן אינון כנויין דיליה על שם] עובדין דיליה. כגוונא דא ברא נשמתא בדיוקנא דיליה, דאתקריאת על שם פעולות דיליה בכל אבר ואבר דגופא, דאתקרי עלמא זעירא, כגוונא דמארי עלמא אתנהיג בכל בריין ובכל דרא כפום עובדיו, כך נשמתא כפום עובדיו דכל אבר ואבר, ההוא אבר דעביד ביה פקודא אתקרי נשמתא לגביה חמלה וחסדא חנא ורחמי, ובההוא אבר דעביד ביה עבירה אתקרי נשמתא לגביה דינא וחימה וכעס, אבל לבר מגופא למאן תהא חמלה או אכזריות. אוף הכי מארי עלמא, קודם דברא עלמא וברא בריין דיליה, למאן אתקרי רחום וחנן או דיין, אלא כל שמהן דיליה אינון כינויין, ולא אתקרי בהון אלא על שם בריין דעלמא, ובגין דא כד מארי דרא אינון טבין, איהו אתקרי לגביהו הוי"ה במדת רחמים, וכד מארי דרא אינון חייבין, אתקרי אדנ"י במדת הדין, לכל דרא ולכל בר נש כפום מדה דיליה, אבל לאו דאית ליה מדה ולא שם ידיע. כגוונא דספירן, דכל ספירה אית לה שם ידיע ומדה וגבול ותחום, ובאלין [שמהן] מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון [ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון] כנשמתא לגבי איברים דגופא. ומה רבון עלמא לית ליה שם ידיע ולא אתר ידיע אלא בכל סטרא שולטנותיה, אוף הכי לית לה לנשמתא שם ידיע ולא אתר ידיע בכל גופא, אלא בכל סטר שלטנותה, ולית אבר פנוי מנה, ובגין דא לית לרשמא לה בחד אתר, דאי לאו הא חסר שלטנותא בשאר איברים, ולא לאתקרי לה

בשמא חד או בתרין או בתלת [למימר] דאיהי חכמה מבינה ואית לה דעת ולא יתיר, דאי עבד הכי הא חסר לה משאר דרגין. כל שכן למארי עלמא, דלית לרשמא ליה באתר ידיע, או לאתקרי ליה בשמהן, או לשנאה ליה בהון, או לשלשא ליה, כגון דרגא דמרכבתא דאתמר בה קדושה לך ישלשו, דכל דרגין דכל מרכבות דיליה אינן משולשים, כגון האבות הן הן המרכבה, דאינן דמות אריה שור נשר, דאינן מרכבה לאדם דאתמר עליה¹⁰² ודמות פניהם פני אדם, ומסטרא דנוקבא אינן שלטין על אדם, ונוקבא איהי מרכבה לגבייהו, ובגין דא אתמר עלה קדושה לך ישלשו. ואוף הכי אתון דאינן אנפין דחיון, משולשין כגוונא דא יה"ו הו"י וה"י, ה' רביעאה, קדושה לך ישלשו, איהי שלמים דכולהו לאשלמא בכלהו שם הוי"ה. אבל למארי דכולא לית לשלשא ביה בשמהן ולא באתון, אלא איהו אתקרי בכל שמהן ולית ליה שם ידיע, וכל שם ושם אסחיד עליה דאיהו אדון כל עלמין, אסחיד עליה אדנ"י ולית דידעין. דאית בר נש דירית תלת מאה ועשר עלמין, הדא הוא דכתיב¹⁰³ להנחיל אוהבי יש, כפום דרגא דיליה דאתקרי יש מאין, ודא חכמה עילאה, ואית בר נש דלא ירית אלא עלמא חדא כפום דרגא דיליה, כמה דאוקמוהו כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו, והכי ירית עלמין כל בר נש מישראל כפום דרגא דיליה לעילא, אבל למארי עלמא לית לרשמא ליה עלמין בחושבן, אלא אדון כל עלמין, ואדנ"י קא סחיד עליה. אוף הכי הוי"ה מניה תליין כל הווי"ן, ואיהו וכל הווי"ן דיליה סהדין על מארי עלמא, דאיהו הוה קודם כל הווי"ן, ואיהו בתוך כל הוי"ה, ואיהו לאחר כל הוי"ה, ודא רזא דסהדין הווי"ן עליה היה הוה ויהיה. דינא בהיפוך אתון אדנ"י, ובגין דא אמרו רז"ל¹⁰⁴ דינא דמלכותא דינא. שם א"ל סחיד על מארי דכלא, דלית יכולת לכל שם והוי"ה ודרגא כל שכן לשאר בריין פחות מינה, הדא הוא דכתיב¹⁰⁵ כלא חשיבין וכמצבייה עבד בחיל שמייא וכו'. אלהי"ם סחיד על אלהות דיליה, דאיהו אלהים ואלהי האלהים, ואיהו אלוה על כלא, ולית אלוה עליה. צבאות סחיד עליה, כדכתיב וכמצבייה עבד בחיל שמייא. שד"י סחיד עליה, דכד איהו אמר לעולם (דיעמוד) [די עמד] בתחומיה ולא יתפשט יתיר, ואוף למייא ורוחא ואשא. ואוף הכי כל הוי"ה ושם סהדין עליה, דכד הוה איהו יחיד קודם דברא עלמא אמאי הוה איהו צריך לאתקרי בשמהן אלין או בשאר כינויין כגון רחום וחנון ארך אפים וכו' דיין אמיץ חזק, וסגי אין בכל אינן שמהן וכינויין, [אלא] אתקרי על שם כל עלמין ובריין דילהון לאתחזאה שולטנותיה עליהו. אוף הכי נשמתא על שולטנותא דכל איברים דגופא אמתיל לה לגביה,

לפי
ה' רביעאה

102. יחזקאל א' י'. 103. משלי ח' כ"א. 104. נדרים כ"ח ע"א. 105. דניאל ד' ל"ב.

לאו דאיהי אדמייא ליה, דהא איהי בעצמה הוא ברא לה, ולית אלוה עליה דברא ליה, ועוד נשמתא אית לה כמה שינויים ומקרים וסיבות דאתקריאו לה [מה דלאו הכי למארי כלא], ובגין דא היא אדמייא בשולטנותא דיליה על כל איברי גופא אבל לא במלה אחרא, עכ"ל ע"ש.

דף י"ד ע"ב

והא לך עוד לשון דרעיא מהימנא בפרשת פינחס דף רכ"ה ע"א וז"ל, אבל עלת העלות על כלא דאתקרי הוי"ה, אתמר ביה¹⁰⁶ ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש, ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו¹⁰⁷, אני ה' לא שנית¹⁰⁸, לא מטו ביה חובין לאפרשא אתווי יו"ד מה"א וא"ו מה"א, דלית ביה פירודא, ועליה אתמר¹⁰⁹ לא יגורך רע, איהו שליט על כלא ולית מאן דשליט ביה, איהו תפיס בכלא ולית מאן דתפיס ביה, ואיהו לא אתקרי הוי"ה ובכל שמהן אלא באתפשטות נהוריה עליהו, וכד אסתליק מנייהו לית ליה מגרמי שם כלל מנהון, עמוק עמוק מי ימצאנו. לית נהורא יכיל לאסתכלא ביה דלא אתחשכת, אפילו כתר עליון דאיהו נהוריה תקיף על כל דרגין ועל כל חיליה שמייא עילאין ותתאין אתמר עליה¹¹⁰ ישת חושך סתרו, ועל חכמה ובינה ענן וערפל סביביו, כל שכן שאר ספירן, כל שכן חיוון, כל שכן יסודין דאינון מתים. איהו סובב על כל עלמין, ולית סובב לון ולכל סטרא עילא ותתא ולארבע סטרין בר מיניה, ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר, איהו ממלא כל עלמין ולית אחרא ממלא לון. איהו מחיה לון, ולית עליה אלהא אחרא למיהב ליה חיין, הדא הוא דכתיב¹¹¹ ואתה מחיה את כולם, ובגיניה אמר דניאל¹¹² וכל דארי ארעא כלא חשיבין וכמצבייה עביר בחיל שמייא, איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא ותתא, ולית קורבא להו בד' יסודין אלא קב"ה כד איהו בינייהו, עכ"ל ע"ש.

ואחרי אשר ידעת את כל זאת, צריך אתה לדעת עוד פרט זה, ואעתיק לך תחילה מה שכתב מהרח"ו זיע"א בס' עולת תמיד שסידר מהר"י צמח ז"ל (דף א' ועי"ש)¹¹³ וז"ל, האצילות הוא עצם הספירות, ויחודם בא"ס הוא ע"י העצמות המתפשט בהם, הרי שהם ג' חלקים חלק הא"ס וחלק העצמות וחלק הספירות עצמם. ולאלו הג' נרמזו בתיקונים בהקדמה דף ג' ע"ב מלכא איהו וגרמיה חד בהון ב"ס דאצילות. קרא מלכא לא"ס, וגרמי לחלק העצמות, ובהון לחלק הספירות. ג"כ נרמז באמרו איהו וחייו חד בהון, וקרא חייו לעצמות שם חיים התלויים ממנו. אך הבריאה אינו

דף י"ד ע"ב

106. ישעיה מ' כ"ה. 107. שם מ' י"ח. 108. מלאכי ג' ו'. 109. תהלים ה' ה'. 110. שם י"ח י"ב. 111. נחמיה ט' ו'. 112. דניאל ד' ל"ב. 113. עמ' ב' בהנדר"מ.

דומה הבריאה עם י"ס דבריהא שהם הענפים די"ס של אצילות המתלבשים בבריאה ואין יחודם האמיתי אלא באצילות, כי שם לעולם אין לך רגע שאינם מיוחדים ג' בחינות הנז"ל, אך בבי"ע הוא יחוד לפרקים. וכל תפלותינו הוא לא"ס ב"ה, אך להיות שאין אנחנו יכולים לכנותו בשום כינוי ושם, לזה אנחנו מתפללים ע"י הספירות כי שם שייכי הכינויים והשמות, כי כל הכינויים והשמות הם שמות העצמות המתפשט בספירות, אבל בבי"ע אין שם לא שם ולא כינוי כלל. אמנם בהתפשט העשר ענפים בהם כנז"ל אז יתכנו בשמות שאינם נמחקים בשם אדנ"י כנז' במסכת ברכות¹¹⁴ בענין ר' ישמעאל שראה אכתרניא"ל וכו', ואכתרניא"ל הוא סוד הבריאה, וי"ה הוי"ה צבאות הם אור הספירות המתגלים בה, וי"ה הוא שלשה ראשונות והוי"ה כולל ג' אבות, כי י"ס בימין וי"ס בשמאל ושניהם בת"ת וצבאות בנצח הוד ושניהם כלולים ביסוד אות בצבא שלו, ע"כ לשונו ע"ש. (א"ה, עיין נהר שלום דף ס"ב ע"א¹¹⁵, ותורת חכם דף מ"ט¹¹⁶ ודף ע' ¹¹⁷ ודף פ"ז¹¹⁸ ודף צ"ח¹¹⁹ ודו"ק, ועיין בתפלה הכוללת שתיקן רבינו הרש"ש זיע"א לאומרה בבוקר¹²⁰ ודו"ק).

והא לך לשון הרב הפרדס ז"ל בשער הכוונה דף קס"ח פרק ב' וז"ל, ראוי להתבונן כי בענין הכוונה בספירות יש קצת גמגום, כי איתא בספרי¹²¹ כה' אלהינו בכל קראינו אליו אליו ולא (לספירותיו) [למדותיו], וכן ראוי כי איך אפשר שישאל מעבד המלך ולא מהמלך, ואין ראוי להתפלל אלא לבעל האוצרות, ולמה נייחס כל תפלותינו אל הספירות, ובפרט [שכל התיבות הם כינויים אליהם ואם יכוין להם] נמצא כל תפלותיו רומזים בספירה ולא נשאר לנו כוונה במקור המקורות.

שנית, כי איך אפשר לכוין במדות, והלא כאשר יראה האדם בדעתו ספירה מן הספירות בהכרח יגבילה ויגשימה, כי מה יוכל לדמות בענין הרוחניות, כי כל מה שהאדם חושב בדעתו הוא גשמי, ואין ראות שכלו יכול לדמות הרוחניות בלתי אם יגשימהו ויגבילהו, א"כ נמצא כי הכונה בספירות אי אפשר.

עוד שלישית, כי כאשר יחשוב האדם מדה מן המדות בהכרח הוא מפריד, שהרי הוא מדמה [בשכלו] מדה נפרדת משאר המדות, וזה ודאי אינו ראוי כמו שחייבנו על ייחודם.

ועתה נבאר כי לתיקון העניינים האלה צריך קודם כל דבר לדעת כי הא"ס מלך

114. דף ז' ע"א. 115. בהנדר"מ דף ל"ד ע"ב. 116. ע"ב. 117. ע"ב. 118. סוף ע"ב. 119. ע"ב. 120. נדפס בסידור הרש"ש ח"א דף נ"ג ע"א. 121. דברים ד' ז'.

מלכי המלכים ב"ה אין שם ומלה שיגבילהו ח"ו, ואין מדות צודקות בעצמותו, מפני שאינו בעל שנויים ולא בעל תוארים, ואינו משתנה מרצון אל רצון ולא מפעולה אל פעולה, ולכן אין ראוי לאדם לכוין בו לומר שהוא נקרא אל או אלוה ולא אלהים ושאר שמות ושאר הכינויים, והשמות האלה הם בספירות, ואמרנו בספירות אין הכוונה בספירות בעצמם ח"ו, שהעושה כן הוא נופל בשוחה עמוקה, ועל זה אמרו בספרי אליו ולא למדותיו, אמנם כוונתנו כדפרישית בשער עצמות וכלים¹²² כי הכוונה שהוא נקרא גבור במדת הגבורה כי הוא הנותן כח בגבורה לפעול, ולכן צריך המכוין לכוין כשיאמר האל הגדול שהוא רומז בגדולה והתיבה עצמה היא בגדולה, אמנם כוונתו על העצמות המתפשט בגדולה, (וכשיכוין) [וכמו כן] הגבורה ושאר הספירות, ונמצאו שהתיבות מכנה אותם בספירות שהם תואריו אבל כוונתו אל הא"ס המתפשט בהם וכו', ע"כ ע"ש.

והא לך עוד לשון הרב הגאון החסיד מוריניו ורבינו רבי חיים אשכנזי זלה"ה (נפש [ה]חיים שער התפלה)¹²³ וז"ל, ולהבין ענין מ"ש הכתוב¹²⁴ ובכל נפשכם על עבודת התפילה, צריך לבאר תחלה פי' וענין הברכה כביכול לו ית"ש שמצינו כמה פעמים במקרא, וברכת את ה' אלהיך¹²⁵, ברוך ה' לעולם¹²⁶, ברכי נפשי את ה'¹²⁷, והרבה כיוצא. וכן בדברי חז"ל מצינו¹²⁸ שאמר כביכול לרבי ישמעאל בני ברכני, וכן כל נוסח מטבע תפלות והברכות כולם שיסדו אנשי כנסת הגדולה הם פותחים ומסיימים בברוך. והענין כי מלת ברוך אינו לשון תהלה ושבח כמו ששומה בפי ההמון, [ש]הרי כשאמר לרבי ישמעאל בני ברכני לא אמר שם שום שבח בברכתו אלא תפלה ובקשת רחמים. וכן בבבא מציעא¹²⁹ אמרינן וברוך יצא הקדש שאין צריך ברכה, ופריך הש"ס ולא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אבל האמת כי ברוך פירושו לשון תוספת וריבוי, וכענין קח נא את ברכתי¹³⁰, וברך את לחמך¹³¹, וברך פרי בטנך¹³², והרבה כיוצא במקרא שאי אפשר לפרשם לשון תהלה ושבח אלא לשון תוספת וריבוי. ובזה אמרו בכ"מ לאמשכא ברכאן וכו', לארקא ברכאן, לאוספי ברכאן, תוספת וריבויא דברכאן. ועיינן ברעיא מהימנא ריש פרשת עקב ע"א וע"ב שברוך אתה ה' פירושו כמשמעו לאמשכא ולארקא חיינן ממקורא דחיי לשמא דקוב"ה קדישא וכו', וכתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ואינון ברכאן אריק בר נש באינון מלין וכו', ע"ש באורך. וכ"כ בפע"ח שער

ע"כ
דף ט"ז

122. פרק ו'. 123. שער ב' פרק א'. 124. דברים י"א י"ג. 125. שם ח' י'. 126. תהלים פ"ט נ"ג.

127. שם ק"ג א'. 128. ברכות ז' ע"א. 129. דף קי"ד ע"א. 130. בראשית ל"ג י"א. 131. שמות

כ"ג כ"ה. 132. דברים ז' י"ג.

אמנם ענין הברכה לו ית"ש, אין הכוונה לעצמות ארון יחיד ב"ה כביכול חלילה וחלילה, כי הוא מרומם מעל כל ברכה, אבל הענין כמ"ש בזהר¹³⁵ דקב"ה סתים וגלליא, כי עצמות א"ס ב"ה הוא סתים מכל סתימין ואין לכנותו ח"ו בשום שם כלל אפילו בשם הוי"ה ב"ה ואפילו בקוצו של יו"ד. ומה שמושג אצלינו קצת ואנחנו מכנים ומתארים כמה תוארים ושמות וכינויים ומדות, כמו שמצינו בתורה ובכל מטבע התפלה, כולם הם רק מצד התחברותו ית' אל העולמות והכוחות להעמידם ולהחיותם ולהנהיגם כרצונו ית"ש. ולפי כל שנויי פרטי סדרי ההנהגה שמשתלשל ונמשך לזה העולם אם לדין אם לחסד אם לרחמים על ידי כוחות העליונים והתמזגותם, משתנים השמות והכינויים והתוארים. שלכל ענין פרטי מסדרי ההנהגה מיוחד לו כינוי ושם פרטי, שכן מורים פירושם של כל התוארים שהם מצד הכוחות הברואים, כמו רחום וחנון פירוש רחמנות וחנינה על הברואים. ואפילו השם העצם המיוחד הוי"ה ב"ה, לא על עצמותו ית' אנחנו מיחדים לו אלא מצד התחברותו ית' עם העולמות, כפירושו היה הוה ויהיה ומהוה הכל, ר"ל הוא ית' מתחבר ברצונו להעולמות להוים ולקיימם כל רגע. וז"ש האר"י ז"ל בלשונו הובא בהקדמת פרי עץ חיים שכל הכינויים והשמות הם שמות העצמות המתפשטים בספירות, וע"ש.

ומה שאמר בפרקי ר' אליעזר¹³⁶ שקודם שברא הקב"ה את העולם היה הוא ושמו לבד, קודם שברא דייקא, ר"ל עולם הבריאה, היה הוא עצמותו ית' ושמו עולם האצילות לבד, אבל אלולי האציל הוא ב"ה עולם האצילות לא היה שייך על עצמותו שם היה הוה ויהיה.

והוא מאמרם ז"ל בשמות רבה פרשה ג'¹³⁷, אלוהי אבותיכם שלחני אליכם¹³⁸ אותה שעה נתברר משה על עסקיו וכו', באותה שעה היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את השם הגדול, א"ל הקב"ה למשה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא, [פעמים אני נקרא] באל שדי בצבאות או באלהים בהו"ה, כשאני דן את הבריות אני נקרא אלהים. וכשאני עושה מלחמה ברשעים אני נקרא צבאות. וכשאני תולה

133. שער הק"ש פכ"ט. 134. שו"ת ח"ה סי' נ'-נ"א. 135. פרשת אמור דף צ"ח ע"ב. 136. פרק ג'. 137. פיסקא ה'-ו'. 138. שמות ג' י"ג.

חטאיו של אדם אני נקרא אל שדי, וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא הוי"ה, הוי אהיה אשר אהיה, אני נקרא לפי מעשי. וברעיא מהימנא בפ' בא וכו'. ובתיקונים תיקון ע' דף קכ"ח ע"ב האריך בענין פרקי אברי השיעור קומה כביכול, אמר אחר זה שכל הענין הוא לאחזאה בכל אבר ואבר דגופיה שולטנותיה, לאשתמודעא לבר נש איך אתנהיג עלמא, וינדע למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות, ואיך אשתני שמיה לפום ההוא אבר, ואית אבר דאתקרי ביה הוי"ה רחמי, ואית אבר דאתקרי ביה אלהים, ואית אבר דאתקרי ביה וכו', דעלת על כל העלות (ואיהו) [איהו] חד בכל שמהן ולא אשתני בכולהו, (דכינויין) [דשנויין] בשמהן אינון ולא ביה וכו', ע"ש.

וזה כל השגתינו כביכול אותו ית', הכל מצד ענין התחברותו אל העולמות והתפשטותו ית' בתוכם, כמ"ש ברעיא מהימנא פרשת בא¹³⁹ דאפילו האי תמונה לית ליה באתריה, אלא כד נחית לאמלכא עלייהו ויתפשט על בריין, יתחזי לכל חד כפום מראה וחזון ודמיון דילהון, והאי איהו וביד הנביאים אדמה¹⁴⁰.

ולכן קבעו אנשי כנסת הגדולה הנוסח של כל ברכות המצות בלשון נוכח ונסתר, תחלתם ברוך אתה הוא לשון נוכח, ומסיימים אשר קדשנו וכו' וצונו לשון נסתר. שמצד התחברותו יתברך ברצונו אל העולמות, שע"י זה יש לנו קצת השגה כל דהו, אנחנו מדברים לנוכח ברוך אתה ה', כי העולמות הם הצריכים לענין התוספת ורבוי הברכה מעצמותו יתברך המתחבר אליהם, וזהו מלך העולם, כמ"ש ברעיא מהימנא הנז"ל כד נחית לאמלכא עלייהו ויתפשט על בריין וכו'. והמצוה אותנו והמקדשינו הוא עצמותו ית' א"ס ב"ה הסתום מכל סתימין, לכן תקנו בלשון נסתר אשר קדשנו וצונו.

דף ט"ז ע"ב

וטעמו של דבר שנכלל בכל ברכה ב' בחינות הנז"ל, כי יסוד פנת אמונתנו הקדושה שכל מגמת כוונת ליבנו בכל הברכות והתפלות והבקשות אך רק ליחידו של עולם א"ס ב"ה. אמנם לא שאנחנו מדברים אליו כביכול על עצמותו ית' בבחינת היותו מתפשט ומופרש כביכול לגמרי מן העולמות, כענין שהיה קודם [הבריאה], דא"כ איך נתארהו ח"ו בכל ברכתינו ותפלתינו בשום שם וכינוי בעולם כלל. וגם דאם לא מצד שהראנו ית' שרצונו להתחבר להעולמות, ולאמלכא על בריין כפום עובדיהון, לא היינו רשאים כלל להתפלל לעצמותו ית' שיתחבר להעולמות ולאשגחא על בריין. ולכך מקדימים אנחנו לומר אתה ה' מלך העולם,

139. דף מ"ב ע"ב. 140. הושע י"ב י"א.

פי' אחר שרצונך היה להוות העולמות ולהתחבר אליהם לאמלכא עליהון, לזאת בקשתינו שיתברך (מקום) [מקור] הרצון לאמלכא כן לעלמין. וגם שלפי בחינת עצמותו ית' בלתי התחברותו אל העולמות, אין מקום לתורה ולמצות כלל, ועל זה נאמר¹⁴¹ אם חטאת מה תפעל בו וגו' אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, וכן כתיב¹⁴² אם חכמת חכמת לך, כי לעצמות אדון כל ב"ה כל מעשה האדם הטובה היא אם רעה איננה נוגעת לו בעצם כלל ח"ו.

והוא מאמרם ז"ל בבראשית רבה מ"ד¹⁴³, אמרת ה' צרופה וכו'¹⁴⁴, אמר רב לא נתנו המצות אלא לצרף וכו', וכי מה אכפת ליה להקב"ה למי שישחט מן הצואר או מי שישחט מן העורף וכו'. וכן הוא בתנחומא פרשת שמני¹⁴⁵ בפסוק זאת החיה וכו'¹⁴⁶, ובמדרש תהלים מזמור י"ח, ע"ש. ובתקונים תקון ע' דף (ק"ל ע"א) וקל"א ע"ב] איתא, עלת העלות מתעלה על כלא, איהו בריך לכולא, ולא צריך איהו ברכאן מאחרא, דלית עליה מאן דאשפע ליה, הדא הוא דכתיב¹⁴⁷ ומרומם על כל ברכה ותהלה. אלא שכל כוונתינו בכל הברכות והתפלות צריך שתהיה לעצמות א"ס ב"ה מצד התחברו כרצונו ית' אל העולמות, שמצדם הם כל התוארים והשמות מתחלפים לפעול ולהמשיך בהם אור ושפעת קדושה מעצמותו ית', כפי התעוררות המגיע אליהם ממעשי האדם של כל איש מעם סגולה, אם בחסד אם במשפט אם בצדקה אם ברחמים, המעט אם רב, ככה הוא על זה האופן והשיעור בדקדוק עצום במדה ובמשקל ענין התחברותו ית' אל הכוחות והעולמות, לשנות סדר התקשרותם להמשכת שפעת אורם וכל פרטי הנהגתם אם לדין ורוגז אם לחסד ורחמים, וגם שיעור הדין והחסד המעט ואם רב.

וזהו שאמרו במאמרם הנז"ל שלא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, היינו שצורך גדול המה לצרף ולזקק, להפריש הסיגים מכל הכוחות והעולמות הברואים יתצרף ויתלבן. וג"כ במשמע לצרף היינו לחבר ולקשר כל הכוחות והעולמות הברואים מתוקנים ומסודרים כפי הכוונה והרצון העליון ב"ה, וממילא גם בית ישראל עם סגולה יתאחדו בשם המיוחד ית' לחלקו ונחלתו, שרק על זה התכלית באו כל המצות והעבודה הקדושה כולה בכללה.

וזהו ענין הברכה לו ית' בכל הברכות והתפלות, שפירושו הוא תוספת ורבוי ממש

141. איוב ל"ה ו'. 142. משלי ט' י"ב. 143. פסקא א'. 144. תהלים י"ח ל"א. 145. פסקא ח'.

146. ויקרא י"א ב'. 147. נחמיה ט' י'.

כמשמעו כנז"ל, שזהו רצונו ית' מטעם הכמוס אתו ית', שנתקן ונייחד ע"י הברכות והתפלות הכוחות והעולמות העליונים, (שהיו) [שיהו] מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון, ולהמשיך ולהוסיף בהן קדושת האור ורב ברכות מעצמותו ית' המתחבר אליהם ומתפשט בתוכם, וממילא יושפע זה התוספת ברכה והקדושה גם על עם סגולה שגרמו וסיבבו לכל הכבוד הזה. וזה שאמר רבי ישמעאל¹⁴⁸ כשבקש הוא ית' מאתו ישמעאל בני ברכני, יהי רצון שיכבשו רחמך את כעסך ויגולו רחמך וכו' ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין. ועיין זוהר חדש רות דף ס"ז ע"ב¹⁴⁹, רבי נחמיה פתח ואכלת ושבעת וכו'¹⁵⁰, ואמר רבי יודא גדול כח ברכת המזון שמוסיף כח בפמליא של מעלה. ולכן אמרו רז"ל¹⁵¹ כל האוכל ואינו מברך נקרא גזלן שנאמר¹⁵² גזול אביו ואמו וכו', ואין אביו אלא הקב"ה וכו', כי הוא גזול ומנוע מן העולמות שפעת הברכה והקדושה שהיה צריך להשפיע בהם ע"י ברכתו. וכן כל המקראות, ברכי נפשי את ה'¹⁵³ ברוך אתה ה' אלהי ישראל וכו'¹⁵⁴ וכל כיוצא בו, הכל הוא על זה הענין, ומצד רצונו ית' להתחבר אל העולמות, על זה נאמר העבודה צורך גבוה.

דף י"ג ע"ב

ומה שכתוב בכוונות התפלה והברכות לכיין בכל ברכה כוונה מיוחדת לספירה מיוחדת, לא ח"ו לעצמות הספירות, כי הוא קיצוץ נטיות ח"ו, וחלילה לכיין לשום כח פרטי וספירה מיוחדת, אלא הכל לעצמות יחיד א"ס ב"ה כלל כל הכוחות כולם, שמתחבר ברצונו ית' מטעם הכמוס אצלו ית' לפעול באותה ספירה ואותו הכח שהם בסדר ההשתלשלות שקבע הוא ית' ברצונו, שכל ספירה מיוחדת לענין פרטי שעל ידה פועל ענין זה בהעולמות. ועיין בתיקונים תיקון כ"ב ותיקון ע', ע"ש. ועיין בז"ח דף פ"א ע"ד¹⁵⁵, ואית למשאל למה מצלאין לקודשא בריך הוא בכמה דרגין, זמנין מצלין ליה בספירה ידיעה ובמדה ידיעה, לזמנין צלותא לימינא וכו', לזמנין לשמאלה וכו', לזמנין לעמודא דאמצעיתא, כל צלותא סלקא לדגא ידיעה, אלא ודאי הוי"ה איהו בכל ספירה וספירה וכו', בזמנא דבעי לרחמא על עלמא סליקת לימינא, ובזמנא דבעי וכו', וכולא לגביה הוי"ה דאיהו בכל אתר וכו'. וזה שאמרו רז"ל בספרי¹⁵⁶ כה' אלהינו בכל קראינו אליו, אליו ולא למדותיו.

ועל פי זה ישכיל המעיין להבין על פי פשוט ענין הנז' בזה"ק פרשת אחרי דף

148. ברכות ז' ע"א. 149. דף פ"ו ע"ג במהדורת מוה"ק. 150. דברים ח' י'. 151. ברכות ל"ה ע"ב. 152. משלי כ"ח כ"ד. 153. תהלים ק"ג א'. 154. דברי הימים א' כ"ט י'. 155. תקוני זוהר חדש, דף פ"א ע"ד במהדורת אמשטרדם תס"א (דף ק"ט ע"א במהדורת מוה"ק). 156. דברים ד' ז'.

ע"ג¹⁵⁷, שהקב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא ע"ש, כי ודאי עומק כוונתו לסודות עמוקים, עם כל זה יש להסביר הענין גם בפשיטות על פי זה. והענין כי קודשא בריך הוא סתים וגלייא, כי עצמות א"ס ב"ה אינו מושג ולית מחשבה תפיסה ביה כלל, ומה שמושג לנו מעט מן המעט הוא רק מצד התחברותו אל העולמות מעת שבראם וחידשם להחיותם ולקיימם כל רגע ולהנהיגם, כמ"ש¹⁵⁸ ואתה מחיה את כולם. ולכן נשבחו ית' בתפלתו שהוא חי העולמים, כי כל כוונת לבנו בתפלות והבקשות אינו רק ליחודו של עולם א"ס ב"ה, אמנם לא מצד עצמותו ית' בבחינת היותו מופרש מן העולמות, אלא מצד התחברותו ית' כרצונו הפשוט להעולמות והסתרו בהם להחיותם. וזהו כלל שורש העבודה והמצות כולם, וזה הוא כל השגתינו. והנה לולי עסק התורה היו כל העולמות חוזרים לתוהו ובוהו, ונמצא ע"י התורה הוא קיומם, וזהו קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא. וז"ש¹⁵⁹ בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית. ע"כ דברי הגאון רבינו חיים זלה"ה, והדברים אמתיים וברורים וישמע חכם ויוסיף לקח.

דף י"ח ע"א

והנה קודם שנבא בס"ד להכנס בעובי הענין ולבאר הדברים על מתכונתם מפי סופרים ומפי ספרים בעז"ה ית' ברוב רחמיו וברוב חסדיו המרובים והפשוטים, הנה בתחלה נעתיק בס"ד לשון רבינו האר"י זיע"א אשר כתוב בשער ההקדמות שסידר מהר"ש ויטאל זלה"ה¹⁶⁰ וז"ל, דרוש ענין שמות הספירות שבארבע עולמות אבי"ע, ובו יתבאר סדר ד' עולמות אבי"ע. הנה עולם האצילות הוא י"ס, וזה סדרן, ספירה א' היא כתר והיא נקראת א"א, ספירה הב' והג' היא חו"ב הנקראים או"א, שש ספירות התחתונות הם חג"ת נה"י הם נקראים ז"א, ומתחלקות אלו הששה ליי"ס גמורות כמו שית', והספירה העשירית מלכות הנקראת נוקבא דז"א, וגם היא נחלקת ליי"ס פרטיות, ואלו הי"ס הנז' הם נקראים עולם האצילות. אח"כ מכא אלו הי"ס דאצילות האירו והוציאו עשרה ניצוצי אור דרך המסך אשר תחת עולם האצילות, ושם נעשו יי"ס הנקראים עולם הבריאה, והם בחינת חותם של אלו הי"ס דאצילות, כנז' בהקדמת התקונים דף ד'¹⁶¹. וגם יי"ס אלו של עולם הבריאה הם מתחלקות אל הפרצופים הנז' שהם א"א ואו"א וזו"ן כדוגמת הפרצופים שבעולם האצילות כנז', אלא שאלו הם חותם המתפשט מעולם האצילות ונחתם בבריאה. ואח"כ מכא אלו הי"ס דבריאה האירו דרך מסך שתחתיו והוציאו יו"ד ניצוצות

157. ע"א. 158. נחמיה ט' ו'. 159. בראשית רבה א' א'; ויקרא רבה ל"ו ד'. 160. דף מ"ח ע"ד. 161. ע"א.

אחרות והם י"ס הנקראים עולם דיצירה, והם בחינת חותם אחר שמתפשט מי"ס דבריאה ונחתם ביצירה, וגם הם מתחלקות בבחינת הפרצופים הנז'. אח"כ מכח אלו הי"ס דיצירה נחתמו י"ס דעשייה, והם חותם אל הי"ס דיצירה, וגם הם מתחלקות בבחינת הפרצופים הנז' וכו', ע"ש.

גם עוד צריך אתה לדעת מ"ש רבינו האר"י זיע"א ככתוב בשער ההקדמות שסידר מהר"ש ויטאל זלה"ה¹⁶² וז"ל, דע כי כאשר הא"ס רוצה להתפשט אורו בתוך הי"ס דאצילות, צריך שבתחלה יתלבש עצמותו תוך החכמה, ואחרי היותו מתלבש ומתעלם בתוכה אז מתפשט בתוך עולם האצילות עד סיומו, וזה כדי שיהיה כח ביי"ס דאצילות לקבל אורו החזק ע"י שנחלש מעט ע"י הלבוש הנז', ואם לא היה בתחלה מתלבש בתוך החכמה הנז' לא היה יכולת בשום ספירה מהי"ס דאצילות לקבל אורו בהתפשטותו בתוכו. וזהו סוד כולם בחכמה עשית¹⁶³, כי כל הי"ס דאצילות כולם עשאו הא"ס ע"י התלבשותו בחכמה העליונה.

ואמנם צריך שתדע כי חכמה זו אינה חכמה שבי"ס דאצילות, כי זה לא יתכן שיתלבש הא"ס בתוכה בתחלה ואח"כ יתלבש בכתר, אבל ביאורו הוא במה שהודעתך ענין דרושי אדם קדמון לכל הקדומים בסוד כי גבוה מעל גבוה שומר¹⁶⁴ כי כמה עולמות יש למעלה מן עולם האצילות, ובאותה החכמה אשר בעולם שעל האצילות שם נתלבש, ועל ידה נתפשט אח"כ בעולם האצילות, והוא ע"ד מה שנבאר עתה בשאר ג' עולמות ביי"ע.

ואמנם כשהא"ס רוצה להאיר לעולם הבריאה, אז הוצרך שגם מלבד מה שנתלבש בתחלה בחכמה העליונה שלמעלה מעולם האצילות כדי להאיר באצילות, עתה הוסיף לבוש אחר על הלבוש הראשון, ונתלבשה החכמה העליונה הנז' בבינה של האצילות עצמו, ובהיות הא"ס מתלבש תוך שתיהן אז הוא מאיר ביי"ס דבריאה.

ובזה תבין מה שכתבנו לעיל כי האור עובר מן (המאציל) [האצילות] לבריאה דרך מסך, וענין המסך הזה הוא מה שאמרנו עתה כי מן הבינה דאצילות נעשה מסך לעבור האור דרך בו אל הבריאה. וכן עד"ז כדי להאיר ביי"ס דיצירה הוצרך להוסיף עוד לבוש ומסך אחר, והוא כי גם בינה דאצילות מתלבשת בז"א דבריאה, ואז ע"י ג' לבושים אלו מאיר הא"ס ביצירה, וענין המסך שבין בריאה ליצירה הוא לבוש הנז' שנתלבש בת"ת דבריאה. וכדי להאיר ביי"ס דעשייה הוצרך להוסיף עוד לבוש

162. דף פ"ז ע"ב. 163. תהלים ק"ד כ"ד. 164. קהלת ה' ו'.

ומסך אחר רביעי, והוא שגם הז"א [דבריא] מתלבש בנוקבא דז"א דיצירה, וע"י ד' לבושים אלו מאיר הא"ס בעשייה. וזהו סוד מה שאמרו בהקדמת ספר התיקונים¹⁶⁵ ובמקומות אחרים מן הספר הנז' ¹⁶⁶ כי אימא מקננא בכורסייא ושית ספיראן מקננן ביצירה ומלכות מקננא בעשייה, והבן זה היטב.

דף י"ט ע"א

ונמצא כפי זה כי כאשר עלה ברצון המאציל להאציל עולם האצילות נתלבש תחלה בחכמה שבעולם העליון שעל עולם האצילות, ואחר שנתלבש בה אז נתפשט ונתלבש תוך הכתר והחכמה של עולם האצילות ונכנס והאיר בהם, אבל לא הוצרך לשגם יתלבש עוד תוך כינה שבאותו עולם של מעלה מהאצילות, רק בחכמה לבר, ועל ידה נכנס ומאיר בכתר ובחכמה דאצילות עצמה. והנה זה היה מספיק למה שרצה להאיר בכתר ובחכמה דאצילות, אמנם כאשר רצה להאיר בשאר החלקים שמן הבינה דאצילות ועד סופו, אז פשיטא שהוצרך להתלבש גם בבינה דאצילות, לפי שאי אפשר שזו"ן דאצילות יקבלו אורם אם לא ע"י הבינה כנודע. אמנם מה שאנחנו אומרים שכל עולם האצילות מקבל אור הא"ס ע"י התלבשות אותה החכמה העליונה הנז' בלבד ולא יותר, הענין הוא כי לא שימשה הבינה דאצילות רק למעבר בעלמא, כי דרך בה עובר אור הא"ס המתלבש בחכמה העליונה ומאיר בזו"ן דאצילות, אמנם אין בינה דאצילות נעשית מסך סתום לשיעבור האור הנז' דרך המסך, אמנם יש בה חלון פתוח אשר דרך בו יורד האור לזו"ן. ונמצא כי האמת הוא שאין אור זו"ן יורד אליהם אם לא ע"י בינה בהכרת, אלא שהאור הזה עובר בה דרך מעבר בלבד ואינו משתנה כלל כיון שאין שם מסך מבדיל.

וזכור הקדמה זו למה שתמצא בספרי המקובלים כי פעמים כאשר האור יורד מספירה לחברתה יורד האור כמו שהוא ואינה משמשת רק למעבר בעלמא, ולפעמים מתערב האור בה ומשתנה ואח"כ יורד למטה, ויובן זה [ב]הקדמה הנז'.

ונמצא א"כ כיון שאין אור א"ס יורד דרך מסך מן הבינה אל זו"ן, א"כ אין זה נקרא התלבשות, כיון שאין שם מסך כלל, וא"כ אור א"ס עצמו בהיותו מלוכש בחכמה העליונה בלבד הוא המאיר ממש תוך זו"ן דאצילות. הרי נתבאר היטב איך בעולם האצילות אתמר כולם בחכמה עשית.

דף י"ט ע"ב

ואמנם להאיר בבריאה הוצרך הא"ס להתלבש עוד גם בבינה דאצילות, וזו הבינה

נעשית מסך שני סתום לגמרי למטה בסוף האצילות, כמבואר בברכת המלביש ערומים וע"ש¹⁶⁷, ודרך המסך הזה מקבלים אורם הי"ס דבריא אפילו הכתר והחכמה אשר שם. ונמצא שהאצילות הוא מקבל אור החכמה, לפי שהא"ס מתלבש בתוכה, וא"כ אינו נחשב רק כאלו מקבל מחכמה, אבל הבריא מקבלת אור הבינה, לפי שהא"ס והחכמה מתלבשים בבינה, ונמצא שאין הבריא מקבלת רק מן הבינה לבד, אשר זהו סוד מה שכתבנו לעיל בשם ספר התיקונים כי אימא עילאה מקננא בכורסייא, כי הבריא הנקראת כסא הכבוד מקבלת אור מן הבינה, לפי שהיא נעשית מסך מבדיל בין א"ס והחכמה לבריא.

והנה קשה כפי זה, דא"כ נמצא כי כל מדריגות הבריא וזו"ן דאצילות שוין, ואין הפרש בין זו"ן דאצילות אל הבריא שהרי כולם מקבלים האור מן הבינה כנז'. והתשובה היא כי כבר נתבאר למעלה שהבינה דאצילות אינה משמשת לזו"ן רק למעבר בעלמא בלבד, ואינה נעשית מסך לגבי דידהו, והנה הם מקבלים אור החכמה העליונה בעצמה, כמו שביארנו על פסוק כולם בחכמה עשית. משא"כ בעולם הבריא, כי כולו מקבל האור מן הבינה עצמה, שהרי היא נעשית מסך גמור מבדיל בסוף עולם האצילות כנ"ל.

ודע כי המסך הזה הנה הוא נעשה מבחי' החיצוניות של הכלי דבינה דאצילות, ועי"כ הוא עב וגס ואין האור עובר בו כמו שהוא למעלה, וכן על דרך זה הם שאר המסכים שבין כל עולם ועולם, וזכור זה.

והנה כמו שנתבאר בעולם האצילות כן הוא בעולם הבריא, כי גם האור שנמשך אל נוקבא דז"א דבריא אע"פ שנמשך לה דרך ז"א דבריא אינו נעשה מסך רק משמש למעבר בעלמא בלבד, ונמצא כי אפילו נוקבא אחרונה שבבריא גם היא מקבלת אור הבינה דאצילות עצמה כשאר מדריגות הבריא, דוגמת מה שביארנו באצילות. וכן עד"ז בפרטות היצירה מיניה וביה, כי כולם מקבלים אור ז"א דבריא עצמו, ואין העליונים דיצירה משמשים אל התחתונים רק למעבר בעלמא. וכן עד"ז הוא בפרטות העשיה מיניה וביה, כי הא"ס אחר התלבשו בחו"ב ובז"א מתלבש ג"כ בנוקבא דיצירה, ועל ידה מקבלת כל העשיה, והעליונים שבה אין משמשיה אל התחתונים שבה רק למעבר בעלמא כנז'. וזהו סוד מ"ש בתיקונים שש ספירן מקננן במט"ט ואימא תתאה מקננא בעשיה. (עיין ביאור דברים אלו בנהר שלום דף ל"ג סוף ע"ב¹⁶⁸).

דף כ"ט ע"א

167. עיין שער הכונות דף ב' ע"ב וע"ג. 168. בהנדר"מ דף י"ב ע"ב.

כלל העולה כי עולם האצילות מקבל אור חכמה עליונה מלמעלה מן עולם האצילות בלבד, לפי שהחכמה ההיא נעשית מסך מבדיל בין הא"ס ובין עולם האצילות. ועולם הבריאה מקבל אור בינה דאצילות בלבד, אחר אשר נתלבש בה הא"ס והחכמה העליונה, ועל כן לא יחשב כאן רק אור הבינה בלבד, אחר שהיא נעשית מסך מבדיל לגמרי בין החכמה העליונה אל הבריאה. ועד"ז מקבל עולם היצירה מז"א דבריאה בלבד עצמו לסיבה הנז'. וכן עולם העשיה מקבל מן נוקבא דיצירה עצמה בלבד לסיבה הנז'.

וכבר נתבאר הטעם לעיל למה הוצרכו כ"כ מסכים ומלבושים, ואמרנו שאם לא היה האור הא"ס מתלבש באלו הלבושים לא היו העולמות כולם יכולים לקבל אור הא"ס הגדול, רק שכל עולם ועולם כפי כוחו כך ימעטו מסכיו, כי האצילות יספיק לו מסך אחד בלבד, וגם שהוא מסך זך מאוד כי הוא מן החכמה העליונה כנז"ל, ועד"ז בשאר העולמות, עד שנמצא כי עולם העשיה הגרוע מכולם הוצרכו לו ד' מסכים, ולא עוד אלא שרוב המסכים ההם אינם זכים, ובפרט המסך האחרון שבין יצירה לעשיה שנעשה מנוקבא תתאה דיצירה.

והנה בזה תבין מ"ש בזוה"ק כי ד' עולמות אבי"ע נרמזים בד' אותיות הוי"ה ב"ה, יו"ד באצילות, ה"א בבריאה, וא"ו ביצירה, ה"א בעשיה. והענין הוא כי האצילות מקבל אורו מן חכמה העליונה כנז"ל ולכן נקרא י', והבריאה מקבלת מן בינה דאצילות ולכן נקראת ה', והיצירה מן ז"א דבריאה ולכן נק' ו', והעשיה מנוקבא דיצירה ולכן נק' ה' תתאה. גם בזה תבין מ"ש בזוה"ק בפרשת פקודי דף רס"ב ע"ב בענין מחשבה וריעותא וקלא ודיבורא, וכבר נתבאר שם במאמר ההוא איך רומז אל ד' עולמות אבי"ע. גם תבין מ"ש בזוה"ק¹⁶⁹ כי האצילות נקראת מחשבה, והבינה נקראת דיבור ונקראת רצון.

והענין כי הנה כאשר נתפשט הא"ס בתחלה נתהוו בחינת הכלים די"ס דעולם האצילות, ומה שהיה גנוז בכח יצא לפועל, בסוד מ"ש רז"ל¹⁷⁰ כהדין קמצא דלבושיה מיניה, ואח"כ חזר הא"ס לשוב להתעלם במקומו מחמת היותם הכלים עבים וגסים כפי ערכו, ואח"כ מהכאת הכלים דאצילות במסך שתחתיו נתנוצצו ונעשו הכלים די"ס דבריאה, וכן מהכאת האורות דעצמות הכלים די"ס דאצילות במסך הנז' נתנוצצו י"ס דבריאה בבחי' עצמות, ועל דרך זה היה מן הבריאה אל היצירה ומן היצירה אל העשיה.

169. פקודי דף רס"ב ע"ב. 170. בראשית רבה כ"א ה'.

והנה כבר ידעת די"ס דאצילות או דבי"ע נחלקים לחמשה בחינות, והם כח"ב ות"ת ומלכות, והם נקראים בשם א"א ואו"א וזו"ן, וכל החמשה מדרגות נקראים אדם אחד דאצילות או דבי"ע, וכל אלו ה' מדרגות מתנועעות ע"י מחשבה אחת, כדרך אדם אחד כלול מכמה מדרגות ואיברים חלוקים וכולם מתנועעים ע"י מחשבתו, ואין צריך ששום אבר מאיברי האדם ידברו לו ויצווהו לעשות מלאכתו. המשל בזה, כאשר ירצה האדם ללכת לאיזה מקום אינו צריך לדבר עם רגליו ולצוותם שילכו שם, אמנם בעלות הדבר במחשבתו תכף הולכות רגליו מאליהם, ועל דרך זה בשאר פעולות הדברים.

ונרחיב הענין בזה יותר ונאמר כי הנה מצאנו שהמחשבה עם הפעולה באות כאחת, כי הנה כאשר האדם אוכל לא יצטרך שיחשוב בתחילה איך ילעוס המאכל או איך ינועע שיניו ואיך יבלע המאכל, ואח"כ יאכל המאכל ההוא, אמנם המחשבה מתפשטת בתוך האיברים שבהם אוכל, ונמצא המאכל והמחשבה נגמרים ובאים כאחת. ועל דרך זה עולם האצילות נקרא עולם המחשבה לפי שהא"ס המאיר בו איהו וגרמיה חד בהון, כמ"ש לעיל בשם ספר התיקונים. והענין הוא, כי הנה הא"ס בהיותו מתלבש בחכמה העליונה הנקראת מחשבה, מתפשט בתוך מדרגות האצילות ממש, ואז מחשבה ומעשה הכל דבר אחד ברגע אחד בלתי שיקדים זה לזה, וזהו סוד אומרם¹⁷¹ איהו וגרמוי חד בהון, כי הוא עמהם דבוק ביחד, והוא הנקרא מחשבה איננו מקדים אל מעשה האצילות כי הכל נעשה ביחד. אבל עולם הבריאה אינו כך, ואינו דומה כדמיון האדם עם מחשבת עצמו, אמנם יתרמה כשני אנשים יחד, או כמלך עם עבדו, כי כאשר ירצה המלך לצוות אל עבדו שיעשה לו איזה פעולה, לא יספיק במה שתתפשט מחשבתו בתוך גופו, אבל יצטרך להוציא מפיו דיבור גמור ולצוות לעבדו על המעשה ההוא. וכך הוא בעולם הבריאה, כי הדיבור אשר יצטרך האצילות שהיא מחשבה לדבר אל הבריאה היא בחינת הכאת אורות דאצילות במסך שעל גבי הבריאה, כי הכאת הכלים דאצילות במסך הוא בחי' הפה המכה במסך, והקול והדיבור היוצא מן הפה הוא עצמות האורות של הא"ס שבכלים דאצילות היוצא מן הפה שהם הכלים המכים זה בזה שפה עם שפה שיניים עם שיניים, וכן על דרך זה, ועי"כ יוצאות הניצוצות אל הבריאה כנו"ל. וכבר ידעת כי זה המסך שעל הבריאה נעשה מן בינה דאצילות כנו"ל, והנה הבינה נקראת פה בכל מקום¹⁷², שממנה יוצאים קול ודיבור שהם זו"ן. ולכן ב"ס דבריאה

דף כ"א ע"א

171. הקדמת תיקוני הזוהר דף ג' ע"ב. 172. עיין שער הכוונות דרוש ה' דפסח דף פ"ב ע"ג.

אין הא"ס חד בהון כמו שהוא באצילות. והרי נתבאר לך איך בבריאה יש ג' בחינות שהם הארת הכלים והעצמות די"ס דאצילות והמסך דבינה דאצילות. (עיינ נהר שלום דף ס"א ע"א¹⁷³ ודף ס"ט ע"א ס"ק ו'¹⁷⁴, ועיינ תורת חכם דף קנ"א¹⁷⁵ וקנ"ו¹⁷⁶ וקס"ד¹⁷⁷, ודו"ק).

וזה לשון רבינו זיע"א וכתוב בשער מאמרי רשב"י¹⁷⁸, ענין מחשבה ורעותא קלא ודיבורא, הנה אלו הד' הם סוד ד' עולמות אבי"ע, כי האצילות הוא כמו אדם החושב לעשות איזה דבר ובעודו חושב עושה המלאכה, כדמיון האדם שהוא אוכל ושותה ואינו חושב איך ינועץ הלחיים והשיניים ללעוס המאכל אלא הם מתנועעים מאליהם ברגע ההוא אשר אוכל והכל נעשה ביחד, וה"ס האצילות וכו'. ובבריאה צריך שתחילה הדבר ההוא יעלה במחשבה ואח"כ ברעותא שהיא הבינה ואח"כ נעשה הדבר. וביצירה צריך מחשבה ורעותא ועוד בחינת הקול, כי כמו שאין דברי האדם נעשין עד אשר יאמר אותם בפיו כדיבור כך ביצירה הוא סוד קול. והדיבור הוא בעשיה כי שם צריך גם בחינת דיבור גמור ואינו מספיק קול. והטעם הוא כי באצילות מתפשטת החכמה עצמה כמ"ש כולם בחכמה עשית¹⁷⁹, והיא הנקראת מחשבה, אבל בבריאה אינה מתגלית רק בחינת הבינה כנז' והיא נק' רעותא וכמ"ש בתיקונים¹⁸⁰ דאימא מקננא בכרסיא, וביצירה מתפשטת התפארת לבדו הנקרא קול, ובעשיה המלכות הנקראת דיבור. וז"ש בתיקונים בהקדמה¹⁸¹ דבאצילות איהו וחיוו חד בהון משא"כ בבי"ע, והוא מ"ש לעיל כי החכמה שנקראת מחשבה מתפשטת באצילות, והיא כדמיון החיות שבאדם שמתפשט בתוכו ועושה כל מה שחושב. ודע כי כמו שהדבר הזה הוא בד' עולמות אבי"ע, כן הדבר הזה הוא בפרטים בד' חלקי אבי"ע שיש בפרטות בכל עולם ועולם מהם.

ונשובה להעתיק לך לשון רבינו זיע"א בשער ההקדמות¹⁸² וז"ל, הנה נתבאר אצלינו כי ד' עולמות הם נק' אבי"ע, וכל עולם מהם יש בו י"ס, וכל י"ס שבכל עולם מהם הם מחולקים בחמשה פרצופין, וזה פרטיהן בעולם האצילות ומהם תקיש לבי"ע, הנה הכתר דאצילות הוא בחי' פרצוף א"א ובו נכלל עתיק, ומהחכמה נעשה אבא, ומבינה אימא, וכן ו"ק חג"ת נה"י נעשה ז"א, ומן המלכות נעשית נוק' דו"א. ועד"ז הוא בי' ספירות דבריאה ובי"ס דיצירה ובי"ס דעשיה.

173. בהנדר"מ דף ל"ג ע"ד. 174. בהנדר"מ דף מ"ה ע"ג. 175. ע"א. 176. ע"א. 177. ע"ב. 178. דף ל"ד ע"א. 179. תהלים ק"ד כ"ד. 180. דף כ"ג ע"א. 181. דף ג' ע"ב. 182. דף פ"ט ע"א.

ובדבר הזה הושוו כל העולמות, האמנם החילוק וההפרש אשר בהם הוא במציאות הפרצופים עצמם, כי אין פרצוף עולם זה כפרצופי חבריו, האמנם במספר הפרצופין כולם שוים.

ונבאר החילוקים, הנה בעולם האצילות כל ה' פרצופין הם שלמים כל אחד מי"ס, וזה סדר התלבשותם זה בזה, הנה ג"ר דעתיק נשארים מגולים בלי לבוש לפי שאין א"א יכול לסבול להלבישם מרוב זכותם ודקותם, אמנם ז"ת דעתיק מתלבשין תוך כל הי"ס דפרצוף א"א. וג"ר (דאימא) [דא"א]¹⁸³ הנק' רישא דיליה הם מגולות, אמנם ז"ת הנק' גופא דיליה מתלבשות בד' פרצופין הנק' או"א וזו"ן, כי אלו הד' פרצופין הם ד' אותיות ההוי"ה שהם שמו של א"א, אשר בתוך ד' אותיות שם זה שהם בחי' ד' פרצופין מתלבש א"א בבחי' ז"ת שבו, ואמנם רישא דא"א הנשארת מגולה היא בחי' קוצו של יו"ד של ההוי"ה הנז' אשר נשארה בגילוי מחוץ אות יו"ד של ההוי"ה שהיא פרצוף אבא. וג"ר דאו"א נשארות מגולות, וז"ת שבהן מתלבשות בז"א, כי או"א כחדא נפקי כחדא שריין שוין בקומתן זה אצל זה ואינם זה למטה מזה, משא"כ בזו"ן כי בהיותם בתחילה בסוד אחר באחור אז ז' ראשונות שבו מגולים ושלושה תחתונות נה"י שבו מתלבשין בנוקביה, אבל כשהם פנים בפנים הם כדמיון או"א שוין בקומתם.

דף כ"ב ע"א

אמנם עולם הבריאה יש בו כמה חילופים מעולם האצילות, ואלו הם, הנה עתיק דבריאה הוא סוד אותה הנקודה של המלכות שאמר עליה המאציל לכי ומעטי את עצמך¹⁸⁴, והוי ראש לשועלים¹⁸⁵, כי נקודה זו נעשית ראש לעולם הבריאה הנק' שועלים בערך האצילות, והיא הנק' עתיק דבריאה, וזה העתיק מתלבש תוך ג"ר מן הו"ק דא"א שהם חג"ת שבו כמו שנבאר וכו'.

והנה א"א דבריאה אינו פרצוף שלם ב"ס רק מו"ק לבד ואינו פרצוף שלם, והטעם הוא לפי וכו', ולכן כתר וחכמה דבריאה הם נעלמים גם הם ואין בהם רק ו"ק, אבל אימא דבריאה יש לה פרצוף גמור מכיון שהאימא דאצילות נגלית בגילוי בבריאה. ובזה תבין פירוש אחר במ"ש בס' התיקונים¹⁸⁶ כי אימא עילאה מקננא בכורסייא, פירוש כי בחי' אריך ואבא שבבריאה כמעט שאין להם היכר, וכאלו התחלת עולם [הבריאה] אינה רק מבחי' אימא דבריאה ממנה ולמטה בלבד, כי אין פרצוף שלם ניכר אלא מהבינה דבריאה עצמה ממנה ואילך.

183. בלוח הטעיות: א"ה נ"ל דא"א. 184. עיין חולין ס' ע"ב, וע"ח שער מ"ב פ"ד. 185. עיין אבות פ"ד משנה ט"ו, וזהו חדש דף ע"א ע"א, ועין חיים שם. 186. דף כ"ג ע"א.

האמנם עם כל זה גם באימא דבריא היה בה קצת חסרון והוא שאין לה שום אור מקיף כלל. וז"א דבריא גם הוא פרצוף שלם ב"ס כמו אימא, ומה שניתוסף בו הוא כי יש לו בחי' אור מקיף אחד. ונוקבא דז"א דבריא גם היא בעלת פרצוף שלם ב"ס, ומה שניתוסף בה יותר מז"א הוא שיש לה ב' בחינות האורות מקיפין לה. והטעם לכל הנז' לפי כי כל מי שהוא קטון מחבירו יכול להתגלות יותר מחבירו, ולכן פרצופים אלו שבבריא הולכים וגדלים במדרגה זה יותר מזה, והיותר תחתון מחבירו שלם בגילוי יותר מן העליון שעליו.

ואמנם עולם היצירה הלוך וחסור יותר מן הבריא, וטעם הדבר לפי שאור הבריא מתמעט ע"י מסך אחד בלבד שבינו לבין האצילות, אבל אל היצירה ניתוסף עוד מסך אחר בינו לבין הבריא, כי הרי אין לו הארה כי אם ע"י התלבשות האור תוך ז"א דבריא, ולכן האורות העליונים כל אשר יותר עליונים וזכים הם מתמעטים משם לפי שאין האור הזך יכול לעבור דרך מסך העב ההוא. ולכן א"א דיצירה אין בו רק בחי' תלת כלילן בתלת, ר"ל נה"י כלולות תוך חג"ת, ואינו ניכר בו רק ג' ספירות חג"ת לבד. וכן באבא דיצירה גם הוא ג' גו' ג' כמו אריך, כי כן בבריא נשתוו שניהם יחד. אמנם אימא וזו"ן דיצירה כיון שבבריא היו שלשתם בבחי' פרצוף שלם גם עתה אעפ"י שנחסרו לא היה חסרון גדול, אמנם כל אחד משלשתן הוא בבחי' ו"ק חג"ת נה"י לבד. וטעם חסרון זה הוא לפי שאור היצירה נמשך דרך מסך ז"א דבריא כנז"ל, וז"א הוא בחי' ו"ק כנודע, לכן אי אפשר להיות שום פרצוף ביצירה יותר מן ו"ק. וז"ס מ"ש בתיקונים¹⁸⁷ שית ספירן מקננן במט"ט, הורה כי פרצוף היותר שלם שביצירה אינו יותר מן ו"ק. אבל ההפרש שבין ג' אלו הוא זה, כי אימא דיצירה אין לה שום אור מקיף, וז"א דיצירה יש לו אור אחד מקיף, ונוקביה יש לה ב' אורות מקיפים.

ואמנם עולם העשיה גם הוא הולך וחסר להיות שניתוסף בו עוד מסך אחר בין היצירה אל העשיה, וא"א דעשיה גם הוא ג' כלילן בג' כמו א"א דיצירה, אבל אבא דעשיה הוא בבחי' מדה אחת ונקודה אחת לבדה, ואימא וזו"ן אין בכל א' מהם רק תלת כלילן בתלת, וההפרש שביניהם שאימא אין לה שום אור מקיף וז"א יש לו אור אחד מקיף ונוקביה יש לה ב' אורות מקיפים. ודע דהאצילות רובו טוב ומיעוטו רע, ואפילו המיעוט ההוא איננו מעורב עם הטוב. והבריא חציו טוב וחציו רע, אמנם אינם מעורבים. והיצירה חציה טוב וחציה רע אלא שהם מעורבים.

והעשיה רובה רע ומיעוטה טוב, וגם שהם מעורבים. (א"ה, אלו הדברים מן תיבת ודע דהאצילות רובו וכו', אל יאמר הקורא בפיו דברים ככתבן, אלא יאמר הטוב וידלג הרע ויכוין בראייה, ודוק).

¹⁸⁸ ודע כי בכל ד' עולמות אבי"ע יש בכל אחד מהם ב' בחינות ונקראים פנימיות וחיצוניות, ונתחיל ממה למעלה, הגה הפנימיות שבעולם העשיה הם נפשות של בני אדם, והחיצוניות הם האופנים. והפנימיות שביצירה הם הרוחות של בני אדם, והחיצוניות הם המלאכים. והפנימיות שבבריאה הם נשמות של בני אדם, והחיצוניות הוא סוד כסא הכבוד אשר בו הרוחין קדישין. והפנימיות דאצילות הוא האורות ועצמות שבתוכו, והחיצוניות הוא הכלים. וזה הוא בכללות העולמות אנחנו אומרים שהנפשות בעשיה והרוחות ביצירה והנשמות בבריאה, אבל באמת נפש זו דעשיה מתחלקת לה' בחינות נרנח"י והם בחמשה פרצופין דעשיה וכולם נקראים נפש דכללות העולמות, וכן בכל פרצוף מאלו יש לו ה' בחינות הנז' נרנח"י, אלא דחמשה בחינות אלו בהיותם בא"א נקראים כולם יחידה שבעשיה, ובאבא נקראים חיה דעשיה, ובאימא נקראים נשמה דעשיה, ובז"א נקראים רוח דעשיה, והנוקבא נק' נפש. ונמצא שהם כמה בחינות בכללן ובפרטן, אבל כשנעריך בערך ד' עולמות אבי"ע כולם אינם רק בחי' נפש ונק' מלכות. ועד"ז הוא בעולם היצירה שנחלקים לכמה בחינות פרטיות וכולם אינם רק בחי' רוח ובחי' ז"א שבערך כללות כל העולמות. ועד"ז בבריאה ג"כ נחלקים לכמה בחינות פרטיות ע"ד הנז"ל וכולם נק' נשמה ובינה בערך כללות כל העולמות. ועד"ז באצילות שג"כ נחלקים לכמה בחינות פרטיות ע"ד הנז"ל, ואמנם הם כולם יחד נק' חיה וחכמה בערך כללות העולמות.

¹⁸⁹ ועוד דע כי ד' אותיות הוי"ה ב"ה מתחלקות בד' עולמות אבי"ע, כיצד, אות יו"ד באצילות, והוא בבחינת הוי"ה דיודין העולה ע"ב הנק' חכמה, בסוד כולם בחכמה עשית ¹⁹⁰ הנאמר על עולם האצילות, כמבואר במקומו. ואות ה' בבריאה, בבחינת ההוי"ה העולה ס"ג, בסוד אימא מקננא בכורסייא. ואות וא"ו ביצירה, בבחינת הוי"ה דאלפין העולה מ"ה, בסוד שית ספירן מקננא במט"ט. ואות ה' בעשיה, בבחינת הוי"ה דההי"ן העולה ב"ן, בסוד מלכות מקננא באופן הנז' בתיקונים.

¹⁹¹ ודע כי כל א' מן הי"ס דאצילות יש [בה] בחינת פנימיות, והיא הוי"ה א' בנקודות

188. שער ההקדמות דף צ"א ע"ד. 189. שער ההקדמות דף ס' ע"ד. 190. תהלים ק"ד כ"ד.

191. שער ההקדמות דף צ"א ע"ד.

ידועות הוזכרו בספר התיקונים תיקון ע'¹⁹², והיא הוי"ה דקמ"ץ בכתר, והוי"ה דפת"ח בחכמה, ודציר"י בבינה, ודסגו"ל בחסד, ודשב"א בגבורה, ודחול"ם בתפארת, ודחיר"ק בנצח, ודקיבו"ץ בהוד, ודשור"ק ביסוד, והוי"ה בלתי נקוד במלכות, ואלו העשר הוי"ות נק' פנימיות הי"ס. עוד יש להם בחי' חיצוניות ואלו הם, אהי"ה בכתר, י"ה בחכמה, הוי"ה בניקוד אלהים בבינה, אל בחסד, אלהים בגבורה, הוי"ה בתפארת, הוי"ה צבאות בנצח, אלהים צבאות בהוד, שדי ביסוד, אדנ"י במלכות.

ודע כי אור א"ס מתפשט בתוך הי"ס דאצילות מן הכתר עד ספירת המלכות בבחי' אור פנימי שבהם, וג"כ אור הא"ס מתפשט בסוד אור מקיף אל הכתר, ואח"כ מאור הפנימי שבכתר נמשך אור פנימי לאו"א וגם אור מקיף להם, ועד"ז בשאר המדרגות האצילות כמבואר אצלינו. ועד"ז הוא בעולם הבריאה, כי המלכות דאצילות נעשית בחי' א"ס אל הבריאה, וממנה נמשך אור פנימי ומקיף אל כל הבריאה עד"ז הנז' באצילות ממש, ועד"ז מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה.

ודע כי בכל בחינה ובחינה מכל ד' עולמות אבי"ע יש ד' בחינות, הא' היא בחינת הכלים, הב' היא בחינת נר"ן פנימיים, הג' בחינת נשמה לנשמה הנק' חיה והיא אור המקיף, הד' בחינת יחידה והיא א"א הנעשה אור מקיף אל המקיף הנז' הנקרא חיה. וזהו סוד מ"ש במסכת ברכות¹⁹³ ה' שמות יש לנשמה, והם נפש רוח נשמה חיה יחידה, והם כנגד ה' פרצופין שבכל עולם, והם נפש מן המלכות, רוח מן הת"ת, נשמה בינה, חיה חכמה, בסוד והחכמה תחיה בעליה¹⁹⁴, וכן חיי"ם בגימטריא חכם, והיא המקיף התחתון. יחידה מן הכתר, בסוד מיד כלב יחידתי¹⁹⁵, והיא המקיף העליון, ונק' יחידה לפי שא"א אין לו בת זוג נקבה כמו לשאר הפרצופין כי הוא יחיד בלי שני.

והנה במלכות לבדה יש בה אלו ה' בחינות, לפי שהיא עצמה נק' נפש, והנפש שבז"א מאיר בה ונעשה בה בחינת רוח, כי הרי כללות ז"א נק' רוח, ונפש מבינה מאיר בה ונעשה בה בחינת נשמה, והנפש מחכמה מאיר בה ונעשה בה בחינת חיה, והנפש מא"א מאיר בה ונעשה בה בחינת יחידה. וכן על דרך זה ישנם בתפארת, כי המלכות שבו נק' נפש בצידו, והוא בעצמו נקרא רוח, והרוח מן בינה מאיר בו ונעשית בו נשמה, והרוח מן החכמה ונעשה בו חיה, והרוח מן א"א ונעשה בו יחידה. וכן על דרך זה יש בבינה, כי המלכות והת"ת והבינה שבה הם נר"ן שבה,

192. דף קכ"ט ע"א. 193. דף י' ע"א. 194. קהלת ד' י"ב. 195. תהלים כ"ב כ"א.

והנשמה דמאבא נעשה בה חיה, והנשמה דמאריך נעשה בה יחידה. וכן על דרך זה באבא, כי הד' בחי' נר"ן חיה ישנם בו מצד עצמו, והחיה דמאריך נעשית בו יחידה.

ונבאר עתה כל הבחינות אלו באדם התחתון וממנו יתבאר באדם העליון, והנה האדם יש בו חיות אור פנימי שהוא נחלק לג' חלקים והם נר"ן, והאור הפנימי הזה איננו מספיק להאיר הגוף החומר שלו, ולכן הוצרך גם לשיהיה לו אור מקיף מבחוץ. וטעם הדבר כי הנה הנשמה הפנימית היא בחינת אימא כנז', וזה האור המקיף מבחוץ הוא הנקרא חיה הנק' נשמה לנשמה והיא בחינת אבא, ונודע כי או"א לא מתפרשין לעלמין, ולכן בהיות אימא בפנים ואור אבא בחוץ והם חושבים להידבק יחד על כן מרוב חשקם זה מכה מבפנים בכלי הגוף ונוקב ועובר דרך בו לחוץ להידבק עם אבא שבחוץ, ואור אבא שבחוץ מכה בדופני הגוף מבחוץ ונוקבו ונכנס בו בפנים ומתדבק עם אור אימא, באופן שהוא התדבקות כפול, וע"י כך עוביו של דופני הגוף מקבל הארה ומזדכך מבית ומחוץ. והנה זה האור המקיף הנק' חיה מקיף מבחוץ לכל כללות הגוף כולו, אמנם הוא מאיר לכל חלק מחלקי הגוף כפי ערכו, כי בחלק הנשמה מקיף לה מבחוץ כפי בחי' ערך האור הראוי אליה, ומקיף על חלק הרוח בבחי' ערך האור של הרוח, ומקיף על חלק הנפש כפי בחי' הנפש. ולכן צריך שנבאר חלקי האור הפנימי, הנה מקום הארת הנפש הוא בכבד, ומקום הארת הרוח הוא בלב, ומקום הארת הנשמה הוא במוח. ודע כי אף בחלק ראש האדם בלבד יש שם כל הג' בחי', וכן בלב יש כל הג' בחי', וכן בכבד, אמנם כוונתנו כי עם היות כל הג' חלקים שבראש, עכ"ז עיקר הגובר להאיר שם היא הנשמה, ועיקר מקומה הוא במוח, ומקום הרוח הוא בחוטם, ומקום הנפש הוא בפה, ועד"ז הוא בשאר החלקים כי הגובר הוא הנק' על שם החלק ההוא. עוד יש אור מקיף הגדול והוא הנקרא יחידה והיא מבחי' א"א, ואיננו דומה אל החיה אשר עם היותה מאירה בכל הגוף מבחוץ אין כל חלקי הארתה שוין, כי לנשמה מאיר כפי ערכה ולרוח כפי ערכו ולנפש כפי ערכה, אמנם היחידה מאירה בכל הגוף חלקים שוים בהשוואה אחת לכולם הוא מאיר בבחינת אור אל הנשמה. והטעם לפי שאין בעצמות האור המקיף הגדול הזה חילוקים, כי כולו בחינת נשמה, ועל כן הוא נקרא יחידה כי אין בו רק בחינה אחת בהשוואה אחת.

נ"ל
נ"ל
נ"ל

¹⁹⁶ודע כי החילוק שיש בהבדל ה' פרצופין שבכל עולם ועולם הוא זה, כי א"א הארת הא"ס (נמשך) בו הוא בקירוב, ועוד שבא אליו בהתרחבות גדול, אבל או"א

הארת הא"ס בהם ג"כ בקירוב להיותם מכלל ג"ר, אבל אין האור הנז' נמשך להם בהתרחבות גדול רק דרך חלון. וז"א אור הא"ס נמשך בו בריחוק, ועוד שהוא דרך חלון (כשיעור רוחב החלון של או"א. ונוק' דז"א אור הא"ס נמשך בה בריחוק וע"י חלון) אלא שהחלון הזה הוא יותר קטן וצר מרוחב החלון הנז' בז"א. והנה כל אלו הבחי' הנז' הם שלא ע"י מסך כלל, אבל בין הבריאה לאצילות נמשך דרך מסך ממש מבדיל וכמבואר למעלה.

¹⁹⁷ ודע עוד כי אינו נקרא בשם אלהות רק בחי' עולם האצילות בלבד, בין האורות ובין הכלים, אבל מבחי' הרוח של ג' עולמות ואילך אינם בסוד בחי' אלהות, כי משם ואילך נק' עלמא דפירודא, בסוד ומשם יפרד¹⁹⁸. באופן כי חלקי הנשמה אשר בבי"ע הנעשים מבחי' הלבושים של האצילות כנז', הנה הם בחי' אלהות, אבל חלקי הרוחין והנפשין והמלבושים שהם הכלים והגוף אשר בבי"ע, הנה כולם הם בחי' עולם הפירוד ואינם בחי' אלהות עצמו.

והנה אחר אשר ידעת את כל זאת אשובה ואעתיק לך לשון רבינו זיע"א אשר כתוב בס' עולת התמיד, והוא הוא אשר העתקנו למעלה¹⁹⁹, שכתב וז"ל, האצילות הוא עצם הספירות, ויחודם בא"ס הוא ע"י העצמות המתפשט בהם, הרי שהם ג' חלקים חלק הא"ס וחלק העצמות וחלק הספירות עצמם. ולאלו הג' נרמזו בתיקונים דף ג' ע"ב מלכא איהו וגרמיו חד בהון בי"ס דאצילות. קרא מלכא לא"ס, וגרמי לחלק העצמות, ובהון לחלק הספירות. ג"כ נרמז באמרו איהו וחייו חד בהון, וקרא חייו לעצמות שהם חיים התלויים ממנו. וכל תפלותינו הם לא"ס ית', אך להיות שאין אנחנו יכולים לכנותו בשום כינוי ושם, לזה אנחנו מתפללים ע"י הספירות כי שם שייכי הכינויים והשמות, כי כל הכינויים והשמות הם שמות עצמותו המתפשט בספירות, אבל בבי"ע אין שם ולא כינוי כלל. אמנם בהתפשט העשר ענפים כנז"ל בהם, אז יתכנו בשמות שאינם נחקקים בשם אדנ"י, כנז' במסכת ברכות²⁰⁰ בענין רבי ישמעאל שראה אכתריא"ל וכו', ואכתריא"ל הוא בסוד הבריאה, וי"ה יהו"ה צבאות הם אור הספירות המתגלים בה, וי"ה הוא ג' ראשונות ויהו"ה כולל ג' אבות, כי י"ה בימין וי"ה בשמאל ושניהם בת"ת, וצבאות בנצח הוד ושניהם כלולים ביסוד אות בצבא שלו, עכ"ל ע"ש.

ואחרי אשר ידעת כל אלה, הנה בעתה צריך אתה לדעת כי הגם שכבר קדמה לך

דף כ"ט ע"א

197. שער ההקדמות דף מ"ט ע"א. 198. בראשית ב' י'. 199. עמ' כ"ו. 200. דף ז' ע"א.

הידיעה שכל תפלותינו צריך להתפלל לא"ס ב"ה המתפשט תוך הספירות, הנה כבר לימדנו רבינו זיע"א שי"ס דאצילות שהם בחי' אלהות הם בחי' ה' פרצופים א"א או"א זו"ן, ונמצא שהם ה' בחינות ובכולם מתפשט הא"ס ב"ה והם מקבלים אורו ממש, ועליהם נאמר איהו וגרמוי חד בהון, ועל כן הגם שהתפילות צריך להתפלל לא"ס ב"ה המתפשט תוך הספירות, צריך אתה לדעת שאיזה בחינה מן ה' בחינות ההם נתפוס בכוונה ונכוין אזי לא"ס ב"ה המתפשט שם. ולכן צריך להעתיק לך בס"ד לשון הרב המחבר יושר לבב (והוא מהרב משנת חסידים) הספרדי זצוק"ל זי"ע, בבית ב' חדר ג' פרק (ה') [ו'] וז"ל, נמצאת אומר דהמהלל או מתפלל לז"א, הוא מהלל ומתפלל לסיבה ראשונה המסתתרת בו, כי מבלעדה אין כל מאומה בידו. וז"ל זוהר חדש בתיקונים חדשים דף ס"ה ע"ג דפוס אמשטרדם ז"ל, אמר ר' שמעון בריך ברי לעתיק יומין בוודאי זקיפה והכרעה תניינא צריך לעילת העילות דנחית ליה מעילא לתתא ולסלקא ביה שכינתא דאיהו זקיף לה בשם הוי"ה דכולא בידיה וברשותיה עליה וירידה ונביעו ברשותיה דלא נחית אלא ברשותיה, ואם הוא לא נחית נביעו לא נחית, ואם הוא לא נחית (ליה) [לית] סליקו לשכינתא ונביעו לא נחית ליה. נמצא דצריך לכוין לסיבה ראשונה, דמבלעדה אין כל מאומה, וכל שמות שאר הפרצופים שמזכיר המהלל והמתפלל הם שמות איברי הז"א הפנימיים [והחצונים], שכח הסיבה ראשונה המסתתרת באיברים הפנימיים האלה נובעת בו וכו', לפיכך אין אנחנו מתפללים בפרטות לפרצופים העליונים ממנו וכו', ולכן בקראינו לז"א ונדבר עמו הרי אנחנו קוראים ומדברים אל כל הפרצופים כאחד עם נשמתם המסתתרת בהם. והגם כי אנחנו מזכירים בראש תפלתנו ושבחנו או באמצעים או בסופם שם אחד מהשמות הראויים לפרצופים אחרים, עמו אנחנו מדברים בלשון ההוא בכללות, כדכתיב²⁰¹ דודי צח ואדום וכו' ראשו וכו'. והגם דכל אחד פרצוף בפני עצמו הוא, עמו אנחנו מדברים בכללות כדי שישפיע לנו בפרטות מהכח הניתן לו מאותו הפרצוף שאנחנו מזכירים שמו שהוא כאחד מאיבריו כדאמרן, כדי שעל ידי הזכרת שמו בפרטות יתעורר לעשות פעולתו בכח הנשמה המסתתרת בו וכו'.

דף כ"ה ע"ב

וזו היא מעלת ז"א, כי שאר הפרצופים אפילו שהם עליונים ממנו, אם יסדרו בני אדם תפלתם להם בפרטות מבלי שיתפללו לז"א, גם אם יכוונו לנשמה המסתתרת בהם יהיו צועקים ואינם נענים, ואדרבה יהיו המתפללים אליהם נענשים, כי זה

201. שיר השירים ה' י'.

הוא רצון הסיבה ראשונה שיהיה הוא הז"א המוציא והמביא שפעו לתחתונים ואין עוד מלבדו. ודבר זה מבואר בזוה"ק פרשת נשא דף קכ"ט ע"א, לית שמאלא בהאי עתיקא סתימאה, כלא ימינא, אתחזי ולא אתחזי, סתים ולא סתים, והאי בתקונוהי כל שכן ביה. ועל האי תאיבו בני ישראל לצרפא בלבהון, דכתיב²⁰² היש ה' בקרבנו אם אין, בין ז"א דאקרי ה' ובין א"א דאקרי אין, אמאי אתענשו משום דלא עבדו בחביבותא אלא בנסיונא, דכתיב ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין. ובפרשת בשלח דף ס"ד ע"ב מפרש יותר דבריו, דקאמר התם אלא הכי קאמר ר' שמעון דבעו למנדע בין עתיקא סתימא דכל סתימין דאקרי אין, ובין ז"א, ועל דא לא כתיב היש ה' בקרבנו אם לא, אלא היש ה' בקרבנו אם אין, [אי הכי] אמאי אתענשו, אלא על דעבדו פירודא ועבדו בנסיונא דכתיב ועל נסותם את ה', אמרו ישראל אי האי נשאל בגוונא חד ואי האי נשאל בגוונא אחרא, ע"כ. הרי על דעבדו פירודא ביניהם בסברם שיכולים להתפלל לא"א לבד בלי שיתפללו לז"א, ויחדו בתפלתם גם לא"א אשר היו צריכים להשפעתו, נענשו, כי הפרידו ביניהם בדעתם, ובזוה נסו את ה' שהוא ז"א בסברם שיש [כח] בא"א לענותם מבלי ז"א, ואינו כן, אלא מבעי להו לייחדם על הדרך שאמרנו להתפלל לז"א ובתפלתם להזכיר שמות הפרצופים הגבוהים ממנו כי צריכים להם, ואם לא יעשו כן ולא ייחדו תפלתם אלא לז"א לא יהיו נענים וכדאמרן. וזהו צירוף מה תצעק אלי, שהם אותיות מאצ"ל העתי"ק, ויהיה זה אמרם ז"ל²⁰³ שישאל צועקים ואינם נענים מפני שאין יודעים להתפלל בשם, [וכלומר בשם] המדה הראויה לתפלה ההיא בפרטות, אבל לא יהיו נענשים, כי בהתפללם אל ז"א בעל כרחם הם מכוונים לנשמה המסתתרת בו, כי פשוט הוא דמבלעדיה אין תפלתו תפלה כלל, ונמצאו מתפללים גם לא"א כי נשמתו של ז"א בו נסתרת, משא"כ בהתפללם לא"א שהגם אם מכוונים [לנשמתו] הם מפרידים בדעתם ז"א שהוא חיצון לו. והיינו דכתיב ועל נסותם את ה' שהוא ז"א, ולא כתיב ועל נסותם את ה' ואין, פי' את ה' שהוא ז"א ואין שהוא א"א, דגם אם לא היו מתפללים כי אם לז"א לא היו פוגמים אלא שלא היו נענים כ"כ בקל, ודוק.

ומה שנתהוו בלבם המחשבות הרעועות האלה, להיות כי בהיותם שם על הים טעו בדברי ה' שאמר למשה רבינו ע"ה מה תצעק אלי, וכדאיתא בזוה"ק²⁰⁴ על פסוק זה²⁰⁵ מה תצעק אלי, אלי דייקא בעתיקא תלייא ע"ש, וטעו מזה וחשבו כאלו

202. שמות י"ז ז'. 203. פסיקתא רבתי כ"ב ז', ועיין הקדמת השל"ה. 204. שמות דף נ"ב ע"ב.

205. שמות י"ד ט"ו.

כביכול אין בו כח לעשות הכל חלילה וחס, והמה לא ידעו שרמז להם שיכוונו למקום הראוי להצלה ההיא בהתפללם אליו כדי שיהיו נענים מיד וכדאמרן. וזהו צירוף מה תצעק אלי, שהם אותיות מאצ"ל העתי"ק. ועוד יש בזה סודות נעלמים ואין כח להכירם ולהשיגם ומה גם לדבר בהם.

נמצא כי השפע לעולם הוא בא מהא"ס, אלא שבעברו דרך הפרצופים באותו פרצוף [שצריך להתעכב בו ולהתלבש באור הפרצוף ההוא על שמו נקרא השפע ההוא. אבל צריך האדם להשמר מאד שלא להרהר בשום צורה ופעולה, אלא עיקר הכוונה תהיה בצורת האותיות שבהם נעשים התיבות שם הצורה והפעולה, כי הם מכוונים כנגד מקום הפרצוף העליון ופעולתו ותו לא, כי האותיות הם מעצמם מתפשטים ופועלים ברוחניותם ע"י התעוררותנו להם בפרצוף ההוא הפעולה ההיא שאנחנו מבקשים ומתקנים אותו פרצוף בענין שיהיה מקבל השפע שאנחנו חפצים, מאחר כי כל עצמות ומציאות הפרצוף נעשה מהאותיות. וסימנין מקרא שכתוב²⁰⁶ האותיות שאלוני על בני ועל פועל ידי תצונו, כי כשהאותיות שואלים כביכול הוא מצוה מהם לפעול מה ששואלים כי העולם ומלואו בהם נברא.

הכלל העולה, כי הסיבה ראשונה הנקראת בפי כל המקובלים אין סוף, הוא הוא אשר האציל וברא ויצר ועשה הכל, והוא מסתתר תוך ז"א, ואזי ז"א הוא השולט על כל הברואים ומנהיגם וזנם ומפרנסם בכח הא"ס שבו, ולכן הוא אלהינו ואנחנו עמו כי נשמותינו הם חלקו ואותו נעבור וכו', ע"כ.

וזה לשון הרב המקובל מהר"ש בוזאגלו זלה"ה²⁰⁷, ושם מ"ה נתגלה בת"ת דזעיר בפנימיותו וחיצוניותו, בגופא דאילנא קדישא, הוא אלהינו ואלהי אבותינו שבידו הנהגת העולמות בשכר ועונש להמית להחיות בכח הא"ס המאיר בו כנשמה בתוכו, כמ"ש²⁰⁸ (כי הוא) [כה'] אלהינו בכל קראינו אליו, אליו ולא למדותיו, אלא בכח הא"ס המאיר במדותיו, כי בכוחו פועל ז"א פעולותיו, לכן בכל קראינו אליו, אליו כל תפלותינו כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו צאן קדשים, והוא המנהיג ופועל בתחתונים בכח העליונים המקושר בו, וכמ"ש בזה"ק פרשת אמור דף צ"ו א', דכל קשירו דעילאי ותתאי בהאי אתר דאקרי ישראל אשתכח, ועוד דאתקשר וכו', ובאתר דא אשתמודעין מהימנותא וכו'. וכמ"ש בזה"ק וירא דף

206. ישעיה מ"ה י"א. 207. הדרת מלך, אמשטרדם תקכ"ו, דף קי"ב ע"ב, ד"ה ואנת לית לך שם ידיע.

208. דברים ד' ז'.

קי"ב²⁰⁹ דהא פולחנא לא שרייא באת, פי' כי את היא המלכות, ולא איהו למפלח [אלא] למדחל, אבל פולחנא איהו לעילא, פי' בז"א, ובגין כך ואותו תעבוד, לז"א תעבוד דוקא ומן מלכות תירא.

וממ"ש האר"י זיע"א דאוזן אריך אין התפלות פועלים בה וכו', יתבאר לך שהמצות והתפלות אינם פועלים כי אם בז"א, כי בו שייכי התפעלות וכו', כי ע"י היא [ה]הנהגה בכח ההשתלשלות עד א"ס ב"ה שהוא הפועל העיקרי, כדרך הגוף הפועל בכח הנשמה שהיא הפועלת העיקרי. וכתב רבינו זיע"א בס' מבוא שערים ש"ב ח"ב פ"ב, שעיקר מעשינו וכוונתנו הם לתקן זו"ן להכינם לקבל שפע א"ס הבא להם דרך מדרגות עליונות, וזו היא עבודה שלא על מנת לקבל פרס, כי לא תהיה הכוונה להנאת עצמנו, הגם שלא ימנע ודאי שישתלשל וירד השפע עד ראש המעורר במעשיו, כמ"ש פרשת עקב דף רע"א ע"א, ומאן דמברך לקודשא בריך הוא אתברך ונטיל חולקיה מאינון ברכאן בקדמיתא דכל עלמא, עם כל זה עיקר הכוונה תהיה להנאת זו"ן ולומר ליקבה"ו להכינם שיתייחדו ויוכנו כאמור, עכ"ל.

ואל תתמה כי תשיג יד התחתונים לקלקל ח"ו או לתקן בעליונים, כי האדם סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ושורשי ד' יסודות גופו הם למעלה, וכל עולם קשור בעולם שעליו והעליון עם שלמעלה ממנו עד האור העליון א"ס ב"ה, וכל אדם במקום שורש נשמתו למעלה שם יפגום או יתקן. כמ"ש סוף תיקון מ"ג²¹⁰ וז"ל, כל חדא לפום דרגיה דמאן דפגים לתתא פגים באתר דאתגזר נשמתיה²¹¹.

גם בפירוש ספרא דצניעותא²¹² נתן טעם לשבח בשם רבינו האר"י זיע"א על שלא נזכרה אוזן אריך בשני האדרות, וז"ל, באוזן העליונה דאריך אין הקולות והתפלות המגיעות שם פועלים בה כי היא רחמים פשוטים ואינו משתנה כלל, אמנם ז"א יש בו דין ורחמים, וכאשר יחטאו בעולם התחתון יעלה קולם באזניו ויתמלא דינים והופך פניו מעתיק יומין, וכאשר יגיע לאזניו כי שבו בתשובה יתקן עצמו לקבל מאריך אנפין בחזרת פניו אל עתיק יומין ואז הרחמים גוברים. נמצא שהקלקול ח"ו והתיקון תלוי בז"א, כי כאשר יתקן עצמו ז"א ע"י צעקת התחתונים כי שבו מדרכם הרעה, יאיר אליו אריך אנפין בעינא פקיאח טבא ואז יתבטלו הדינים. ונמצא שהתפלות והצעקות עדיו יבואו, והוא מתתקן על ידם לקבל שפע מא"א,

209. ע"ב. 210. דף פ"ב ע"ב. 211. עיין עוד בביאור ענין זה בתשו' רב פעלים ח"ג סוד ישרים סי' ה'. 212. שער מאמרי רשב"י דף כ"ה ע"ד.

אבל א"א לא משתנה ולא אשתנה כלל, עכ"ל רבינו האר"י זיע"א הנז', והביאו ג"כ מה"ר צמח בפי' האדרא רבא²¹³ בשם ספר הדרושים²¹⁴.

ומאחר שא"א אינו משתנה, כל שכן וכל שכן א"ס ב"ה שהוא נשמה לו, אלא כיון שהאציל הספירות והוא מאיר בתוכם ופועלים בכוחו, א"כ השמות מיוחסים לספירות על שם הפעולה וכח ההנהגה שנתן בהם הא"ס ב"ה כי בכוחו פועלים. כמ"ש ברעיא מהימנא בפרשת בא²¹⁵ וז"ל, מאן דאשתמודע ליה קודם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא, אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא וכו', ואפילו בשמא קדישא, ולא בשום אות ונקודה בעלמא וכו'. אבל בתר דעביד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עילאה נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא הוי"ה, בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה וכו', אל אלהים שדי צבאות אהיה, בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהיג ליה בחסד ובדינא כפום עובדהון דבני נשא, עכ"ל. ובפנחס [דף] רכ"ה א', ואיהו לא אתקרי הוי"ה ובכל שמהן אלא באתפשטות נהוריה עליהו, וכד אסתלק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל, עמוק עמוק וכו', לית נהורא יכיל לאסתכלא ביה דלא אתחשכת, אפילו כתר עליון דאיהו נהוריה תקיף וכו', כל שכן שאר ספירן, כל שכן וכו', ע"ש. ובפנחס דף רל"ט ע"א וז"ל, עילת על כולא לא אשתכח בעילאין ותתאין פחות ממלכות קדישא בגין דאיהי קשר דכולהו וכו' אתקריאת אמונת ישראל וכו', ע"ש. ובפרדס בשער הכוונה שער ל"ב²¹⁶ כתב, מבטא השפתיים הוא וכו', והכוונה תהיה אל הא"ס המתפשט באותה הספירה, וזהו אליו ולא למדותיו שאמרו בספרי, אלא האל הגדול לז"א והכוונה לא"ס שבכוחו פועל²¹⁷.

ולכן אמר אליהו ז"ל ואנת לית לך שם ידיע, כי הוא ממלא כל השמות ואי אסתלק מנייהו אשתארו כגופא בלא נשמתא, ומאחר שהא"ס הוא נשמה לשם הוי"ה הגדול מכל השמות איך אפשר לתאר שם לנשמת כל הנשמות, אלא נזכירהו בתואר א"ס לרמוז הטעם שאי אפשר לכנות לו שם כי א"ס לשבחו ולגדולותיו והוא ממלא כל שמהן ואיך נתאר לו שם פרטי.

והא לך לשון זוה"ק בפרשת בלק דף קצ"א (ע"א) [ע"ב] וז"ל, והאי ישראל כל מפתחן דמהימנותא ביה תליין, ואיהו משתבח ואמר²¹⁸ ה' אמר אלי בני אתה, והכי

דף כ"ח ע"א

213. קול ברמה דף פ"ז ע"ב. 214. הוצאת אהבת שלום, ירושלים תשנ"ו, עמ' רנ"א. 215. דף מ"ב ע"ב. 216. פ"ב. 217. עכ"ל הדרת מלך. 218. תהלים ב' ז'.

הוא ודאי, דהא אבא ואימא אעטרו ליה ובריכו ליה בכמה ברכאן, ואמרו ופקידו לכלא נשקו בר, נשקו ידא להאי בר, כביכול שולטנו יהב ליה על כולא דכולא יפלחון ליה. פן יאנף²¹⁹, בגין דאעטרו ליה בדינא ורחמי, מאן דזכי לדינא לדינא, מאן דזכי לרחמי לרחמי, כל ברכאן דלעילא ותתא [להאי] בר סלקין ומתעטרין וכו'.

הרי לך כי כל הנהגת העולם הוא ע"י ז"א, והכל בכח א"ס ב"ה המאיר בו כנשמה בתוכו, כי בכוחו פועל ז"א פעולותיו, לכן בכל קראינו אליו, אליו כל תפלותינו כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו. וכמ"ש רבינו זיע"א בס' מבוא שערים²²⁰ וז"ל, ואנחנו עמו ישראל כולנו נוצרנו ע"י זו"ן ואנחנו בניהם כמ"ש²²¹ בניס אתם לה' אלהיכם וכו', ע"ש.

והנה מזה אפשר להבין רמז הפסוק שאמרה חנה²²² אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות, ר"ל שאל תדברו בתפלתכם לפרצופים הגבוהים והעליונים, יצא עתק מפיכם, עתק ר"ל עתיק, וכמו שכתוב למעלה בענין ישראל שאמרו היש ה' בקרבינו אם אין, אלא זה הכלל המוסכם כי אל דעות ה', ר"ל מה שיש לכם לדעת בכונת תפלתכם וצעקתכם הוא דווקא שם המיוחד שם הוי"ה ב"ה שהוא בחינת ז"א, ולו נתכנו עלילות דהנהגה היא בידו, ודוק.

ואחרי אשר ידעת כל זאת השמר לך פן תחטא ותשים במחשבתך פירוד חלילה וחס בין הבחינות שדברנו בהם בס"ד, כי צריך שתדע באמת ובאמונה שכל הבחינות העליונים הם מיוחדים זה בזה וכולא חד. וכבר נתעורר בזה התנא הקדוש רשב"י זיע"א באדרא רבא²²³ שכיון שדיבר כמה סודות עליונים בעתיקא קדישא וכמה סודות בז"א הקדוש חשש פן ישימו השומעים במחשבתם פירוד חלילה וחס בין הבחינות הקדושים, על זה קרי בחיל ואמר וז"ל, כללא דכל מלין, עתיקא דעתיקין וז"א כולא חד, כולא הוה, כולא הוי, כולא יהא, לא ישתני ולא משתני ולא שנא וכו', ע"ש. ועיין לרבינו זיע"א בשער מאמרי רשב"י זיע"א שכתב על זה²²⁴ וז"ל, כללא דכל מלין עתיקא דעתיקין וז"א כלהו חד וכו', יובן (כמ"ש) במקומות הרבה וגם בביאור אדרא זוטא איך אריך ארכו כל שיעור וקומת עולם האצילות ומתלבש תוך או"א וזו"ן, ונמצא כי עתיקא דעתיקין כולל את ז"א ואת כולם והכל דבר אחד זה לבוש לזה וזה לבוש לזה, עכ"ל ע"ש. וז"ל הרשב"י זיע"א

ז"ל כ"ח ע"ד

219. שם פסוק י"ב. 220. ש"ב ח"ב פ"ב. 221. דברים י"ד א'. 222. שמואל-א' ב' ג'. 223. דף קמ"א ע"א. 224. דף מ"ד ע"ד.

עוד באדרא זוטא²²⁵, אמר ר' שמעון כל מה דאמינא דעתיקא קדישא וכל מה דאמינא דז"א, כולא חד, כולא הוא חד מלה, לא תלייא ביה פירודא, [ברין הוא] בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין, עכ"ל ע"ש.

הרי שכל הבחינות האמורים הם מיוחדים זה בזה וכולהו חד וזה מלביש לזה וזה לבוש לזה, ונמצא שכל הבחינות אשר למעלה מז"א הם מקושרים בו ומיוחדים בתוכו, ולכן הגם שאנחנו אומרים שכל הנהגת העולם הוא ע"י ז"א והוא המנהיג ופועל בתחתונים, הנה עם כל זה אפילו הכי חלילה וחלילה לנו להפריד במחשבתנו בין ז"א ובין בחינות שלמעלה ממנו, כי כולו חד, וכמ"ש רשב"י זיע"א כולא הוא חד מלה, לא תלייא ביה פירודא, בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין.

והנה כדי ליישב דעתך יותר, נעשה דרך דמיון ומשל בס"ד בעזה"ו ברוב רחמיו הרבים ורוב חסדיו הפשוטים, ובחסדי השי"ת ובחמלתו בטחתי לאסברא מלין בפי ובלבבי לכיון על האמת ולא נכשל תמיד לעולם ועד אכ"ר.

והנה ברשות מלכא עילאה קדישא אשר נתן רשות לעם מרעיתו לעשות דמיון ומשל בדברים גופניים להעליונים אשר אין כח בשום אדם לתפסם בשכלו ולהכיר אותם ברעיונו ומחשבתו. והנה נאמר בס"ד בדרך דמיון קצת, הלא תראה האדם יש לו כמה איברים בגופו, והאיברים שלו אינם עומדים בהשוואה אחת, אלא זה למעלה מזה וזה בצד זה. גם בשמותם הם חלוקים, זה האבר נקרא עין וזה נקרא אוזן וזה נקרא מצח וזה נקרא חוטם וזה נקרא פה וזה נקרא יד, וכן על זה הדרך כולם חלוקים בשמותם. אך אמנם כולם הם מחוברים ודבוקים ואחוזים זה בזה ואין פירוד ביניהם, והגם שכל אחד הוא נקרא בשם הידוע לו, עם כל זה הם כולם נחשבים כאחד, וזה הגוף שיש בו רמ"ח איברים ושם"ה גידים נחשב בחשבון אחד, שאם רוצים לקרות אותו לא יקראו לו בשמות כל האיברים, אלא יכנו לו שם אחד כגון ראובן שמעון ואזי כל האיברים שלו יהיו נכללים בשם זה, ואם ילבש זה האדם בתי ידיים לא יאמרו ידיו של ראובן לבשו כך, אלא יאמרו ראובן לבש כך, וכן אם ילבש בתי עינים לא יאמרו עיניו לבשו כך, אלא ראובן לבש כך, וכן על זה הדרך. אבל אם יבואו לדבר בפרטות על איזה אבר מאיבריו מוכרח שיזכירו שם האבר המיוחד לו.

דף כ"ט ע"א

והנה הלא תראה שהשי"ת יצר האדם שלם ברמ"ח איברים ושס"ה גידים ויפח באפיו נשמת חיים, והנפש היא מתפשטת בכל רמ"ח איברים ושס"ה גידים של האדם, והיא המקיימת והמחיה אותם, ובלעדה כולם יאבדו והיו כלא היו, ובכח הנפש אשר בתוכם עושים האיברים פעולתם כל אחד ואחד הפעולה הראויה לו. והנה אנחנו רואים שהשי"ת השליט את העין על חוש הריאות שהיא לבדה תהיה רואה ולא זולתה, שאם תסתם העין אין שאר האיברים עושים פעולתה והם אינם רואים מאומה. והגם שבודאי הגמור והברור והשלם שהשי"ת יכול לעשות שיהיו כל האיברים רואים כמו העין, וכולם יהיו פועלים פעולת הריאות כמו העין, אבל עם כל זה בשביל טעם ידוע אצלו יתברך השליט את העין לבדה על חוש הריאות והיא לבדה תהיה רואה ולא זולתה. וכן השליט האוזן על חוש השמע, ואם האדם יסתום את אזנו לא ישמעו שאר האיברים כלום, ונמצא שהיא לבדה שולטת על פעולה זו של השמע ולא זולתה. וכן החוטם שולט על חוש הריח, ואם יסתום חוטמו לא יריחו שאר איברים, ונמצא שהחוטם לבדו השולט על זה. וכן הפה הוא לבדו שולט על דיבור ואכילה, ואם יסתום פיו לא יאכלו ולא ידברו שאר איברים. וכן היד היא לבדה שולטת על כמה מלאכות ופעולות, ושאר איברים לא יעשו פעולתה. וכן על זה הדרך בכל האיברים, שכל אבר ואבר שולט על פעולה אשר גזר לו הבורא ית'.

והנה הרואה יראה שאעפ"י שזאת היד של האדם היא לבדה עושה הפעולה השייכה לה ואין שום אבר יוכל לעשות פעולתה, אבל עם כל זה אם תחתוך אותה מגוף האדם אזי לא תוכל לעשות שום דבר. וכן העין והאוזן וכיוצא אם תסיר אותם מגוף האדם לא יפעלו כלל. גם עוד אפילו אם ישארו הכל שלמים בגוף האדם, עם כל זה אם ח"ו תסתלק הנפש מהם יהיו כולם אבן דומם ואינם פועלים כלום. ונמצא שכל אבר העושה פעולתו צריך לו ב' בחינות, הא' שיהיה זה האבר מחובר לכללות הגוף, ועוד צריך שתהיה הנפש שוכנת בגוף ומתפשטת בכל האיברים ומחיה אותם, ואז יוכלו האיברים כל אחד לעשות פעולתו הראויה לו.

נמצא שהגם שחוש הריאות מיוחד לעין, ואנחנו אומרים העין רואה יען כי היא השולטת על זאת הפעולה ואם האדם יסגור עיניו לא יראה כלום, הנה עם כל זה האמת הוא שהעין אינה יכולה לראות כי אם בהיותה מחוברת עם כללות הגוף, וגם בזה בהיותה מחוברת לכללות כל הגוף הנה כולם בכללותם ובפרטותם אינם עושים לא הם ולא היא שום פעולה כי אם בהיות הנפש מתפשטת בהם ומחיה אותם, וכמ"ש בס"ד שצריך לכל אבר ב' בחינות הנז"ל. והנה תראה שאפילו הכי

בפעולת הריאות אומרים העין הרואה, ובפעולת השמע אומרים האוזן שומעת, ובפעולת הריח אומרים החוטם הריח, ובפעולת הדיבור אומרים הפה מדבר, ובפעולת מלאכות וכדומה אומרים היד עשתה, וכן על זה הדרך (כי)²²⁶ כל שאר האיברים ופעולתם המייחדים אותם להם. והטעם לזה, שהגם שכל אבר ואבר אינו פועל כי אם בהיות לו ב' בחינות הנז"ל, הנה מאחר שהבורא ית' השליטו לו דוקא על אותה פעולה ולא לזולתה, לכן הגם שהוא צריך בפעולתו לב' הבחינות הנז"ל ובלעדם לא יפעול מאומה, עם כל זה הפעולה נקראת על שמו יען כי הוא השליט על זאת הפעולה ועל ידו היא נעשית ולכן ראוי הוא ליקרא שמו עליה.

והנה מה שעשה הבורא ית' ככה להשליט כל אבר על פעולה ידועה, ולא עשה שכולם ישלטו על כל הפעולות, דהיינו שהאדם יראה מכל איבריו וישמע מכל איבריו ויריח מכל איבריו וידבר מכל איבריו, וכן על זה הדרך שיהיו כל האיברים יכולים ושולטים על כל הפעולות. הנה בודאי הגמור והברור והשלם שיכול הבורא ית' לעשות כזאת ואין מעצור לה', אבל לכל דבר ודבר יש טעם ושורש וסיבה אשר אין בנו כח לחקורם ולדרשם. גם עוד מה שזה האבר שולט על זאת הפעולה וזה האבר על זאת הפעולה ולא היה להפך, ומי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק²²⁷, הנה ג"כ לכל זה יש טעם ושורש עמוק עמוק מי ימצאנו, עמקו מחשבותיו ית' אשר יצר את האדם בחכמה, מה רבו מעשיך ה'.

דף ע"א

ואתה קורא משכיל שים עיניך ולבך אל הדמיון והמשל הזה אשר דמינו בו בקצת מן הנמשל, ואין צורך לבאר עליו את הנמשל כי הנמשל מובן מאליו ומעצמו. ואמנם כדי להאיר עיניך עוד, אזכיר לפניך בס"ד דמיון אחר כדי שתבין ממנו, והוא כי הלא תראה שגוף האדם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו אינם מתקיימים כי אם בהתפשטות הנפש בהם, אבל תמצא עוד שאם האדם אינו אוכל ושותה אינו מתקיים, ונמצא שהבורא ית' תלה קיום הנפש בגוף ע"י אכילה ושתייה. והגם שהבורא ית' יוכל לעשות שתתקיים בלא אכילה ושתייה וכמו המלאכים, הנה כך גזרה חכמתו ית' לתלות קיום הנפש בגוף ע"י אכילה ושתייה בשביל טעם ידוע ואין כאן מקום לזה. והנה מאחר שקיום כל האיברים ופעולתם הוא תלוי באכילה ושתייה, ואם ירעבו או יצמאו יחלשו ולא יוכלו לפעול פעולתם, ונמצא שאין לך צורך גדול הצריך להם כמו האכילה ושתייה. איכו השתא נחזי אנן מי הוא האבר השליט על זאת יותר מכולם. והנה תמצא דהנה מלבר שלהמציא האכילה ושתייה

226. בלוח הטעיות: נ"ל למחוק תיבת כי'. 227. עיין תענית כ"ה ע"א.

צריכה היד יותר, כי כל המצאת המאכל ומעשהו ותיקונו והבאתו הכל הוא בה, הנה חוץ מזה גם אחר שנאפה הפת ונתבשל התבשיל והושם לפניו לאכול וכל איבריו הם רעבים גם צמאים, עם כל זה לא עשה הבורא ית' בטבע האדם שיושיט פיו לתוך המאכל ויאכל כדרך החיות והעופות, אלא עשה שהפה ושאר האיברים כולם יושבים ומצפים עד אשר תקח היד את המאכל או המשתה לפה ויעבור ממדריגה למדריגה ומתתקן ומתחלק לכל אבר כראוי לו, ועולה אז למוח וגם שם מתחלק לכל אבר כראוי לו, ונמצא שבדבר כזה שהוא הקיום, היד היא ששולטת על זאת. ואפילו האדם ידיו קשורות ואינו יכול ליקח בהם המאכל, הנה ג"כ אינו מטבע האדם שיושיט את פיו לתוך המאכל והמשקה, אלא יבוא אדם אחר ומאכיל אותו בידיו, ונמצא שהכל הם ממתנינים ומצפים למעשה היד מתחלה ועד סוף. וגם היד היא מצפה להם, שאחר שנתנה היד את המאכל בפה היא מצפה אזי להאיברים שיתקנו המאכל מבפנים כדי שגם היא תקח חלקה ותתחזק, שאין לך חתיכה קטנה בגוף האדם שאינה ניזונת מן המאכל, ובלעדיו לא תתקיים, ואם לא היה המאכל מתתקן כראוי לו מן הפה ואילך איך היה מגיע חלק ליד, ונמצא שכולם צריכים זה לזה. גם כולם קיומם וחיותם הוא בנפש המתפשטת בהם, והיא המקיימת אותם ומחיה אותם, ובכוחה הם עושים פעולתם גם באכילה ושתייה גם בכל דבר ודבר. והגם שמצינו²²⁸ שמשו רבינו ע"ה היה ארבעים יום וארבעים לילה בלא אכילה ושתייה, גם המלאכים למעלה אין אוכלים ושותים, אבל עם כל זה בלא נפש לא אפשר להתקיים, כי הנפש היא כוחו ית' המתפשט באדם ובכל המין, ואיך אפשר להתקיים בלתי כוחו ית' ברוך הוא וברוך שמו.

והנה אחר אשר ידעת כי היד היא השולטת על המאכל ומשתה שהוא קיום הגוף, הלא תראה שג"כ היא שולטת בהמצאת האכילה ושתייה יותר מכולם. דרך משל, אדם שרוצה פת צריך תחלה לחרוש ולזרוע ולהשקות ולקצור ולזרות ולברור ולטחון ולרקוד וללוש ולאפות, ועכ"ז יש עוד פרטים הרבה וכולם נעשים ביד, והנה הגם שהעין הוא צריך לה בזה לראות כיצד יעשה מלאכתו, וגם צריך לו בזה רגלים להלך ופה לדבר, הנה עם כל זה בעיקר המלאכה אין פעולות איברים אלו ניכרות בה, אבל פעולת היד היא הניכרת במלאכה ההיא שהידים הם עסקניות לפעול עיקר המלאכה הצריכה מתחלה ועד סוף.

ואם תשכיל יותר, תמצא שגם שאר עניינים שבעולם כמו בניינים וציורים ומעשה

228. דברים ט' ט'-י"ח.

דף ל"א ע"ב

חרש עץ ואבן ומלחמות וכיוצא בשאר דברים ועניינים של העולם עד אין חקר ומספר, הכל תלוי ביד. והגם שתלויים עוד בשאר דברים, עם כל זה הנה מעשה היד היא הניכרת בהם יותר, ואין הפעולה ניכרת כי אם ממנה, וכל דבר הנמצא בעולם יתכנה אליה, שאם עשה אדם מלאכה אחת, הנה הגם שכמה איברים פעלו בזה המלאכה שהעין ראתה והרגלים הלכו ולפעמים צריכה גם האוזן לשמוע והפה לדבר והחוטם להריח והכל צריכים לאותה מלאכה הרבה ובלעדם לא אפשר, עם כל זה יאמרו העולם זו מעשה ידי פלוני, שמכנים אותה המלאכה ליד.

ואתה ידידי קורא המשכיל שמענה ודע לך כי כל הרחבת הדברים האמורים בדמיונות הם צריכים הרבה, והבט והתיישב בהם והפוך בה והפוך בה שנים ושלושה פעמים, ויכוננו מחשבותיך ותמצא מרגוע לנפשך ויתיישבו רעיונותיך, ואל תבהיל הדברים בדעתך ותאמר בלבבך הלא הדברים הם פשוטים, כי שים עיניך ולבך אל מאמר נעים זמירות ישראל²²⁹ מכל מלמדי השכלתי, ועל [זה] סמך התנא מאמריו²³⁰ איזהו חכם הלמד מכל אדם, וכבר אמרו עוד²³¹ ומתלמידי יותר מכולם, ואשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, ועל כן אל תקל הדברים בעיניך, דוק ותשכח עוד בזה עניינים רבים, וה' ית' יאיר עינינו בתורתו וישים בלבינו אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעבדו בלב שלם ובנפש חפצה אכ"ר.

ודע לך ידידי שלעיקר הענין שאנחנו עסוקים בו בס"ד, אפשר לעשות משל אחד קטן הכמות, והוא כי הלא תראה שהגוף יש בו רמ"ח איברים ושס"ה גידים, ולכל אבר יש לו פעולה המיוחדת לו, גם כל אבר יש לו שם פרטי, אבל הגוף כולו אינם קוראים אותו בשמות כל האיברים שבו, אלא קוראים אותו בשם אחר כגון ראובן או שמעון. והנה אם אחד ישלח איזה דבר לזה ראובן לראות אותו, יאמר לשליח תאמר לראובן שיראה זה הדבר, אבל לא יאמר לו תאמר לראובן שיראה בעיניו זה הדבר, והגם שזה השם של ראובן הוא שם הגוף ולא שם העין, אפילו הכי אומר תאמר לראובן שיראה. וכן אם א"ל תאמר לראובן שישמע דבר פלוני מפלוני, או שיריח דבר פלוני, או שידבר דבר פלוני, או שילך למקום פלוני, אינו אומר לו שישמעו אזניו או שיריח חוטמו או שידבר פיו או שילכו רגליו, וכן כל כיוצא בזה, נמצא שהכל הפעולות ההיא תקרא על שם הגוף שנקרא ראובן, והמבין יראה דהכל נחשבים כאחד. ואם יקרא אחד את ראובן לבוא אצלו, כל האיברים באים כאחד עמו. ואם הוא צריך לעשות לו איזה דבר בידי של זה ראובן או ברגליו וכיוצא,

דף ל"א ע"ב

229. תהלים קי"ט צ"ט. 230. אבות פ"ד א'. 231. תענית ד' ע"א.

לא אפשר שישלח לו ראובן את רגליו ויעשה בהם זה מה שרוצה לעשות, אלא צריך שזה ראובן כולו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו יבוא אצלו ויעשה מה שירצה, וכן על זה הדרך דוק ותמצא עוד בזה עניינים רבים. והנה מצד הנמשל כבר ידעת כי תפארת גופא, ועל כן בכל קראינו הוא אליו דוקא, ואמנם כולא חד וכולא ביה וכנז"ל באורך וברוחב, בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין. ואתה ידידי קורא נעים זכור ושמור דברים אלו, ותבין בהם במתון וישוב הדעת, כי מזה תבין דברים עליונים, ותייחד תמיד בפך ובלבך לאדון הכל כמו שכתוב בתורתנו הקדושה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.

והנה נשובה נדבר בס"ד בשורש הענין אשר אנחנו עסוקים בו בס"ד, והוא שהכוונה הצריכה להיות הוא שיכוין האדם שהוא מתפלל לא"ס שהוא מתפשט בבחי' הנק' ז"א, כי סתם שם הוי"ה ב"ה הוא בז"א. וכמ"ש ברעיא מהימנא²³² וז"ל, אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עילאה נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא הוי"ה, ע"ש. ונמצא לפי זה דמה שאנחנו אומרים ששם הוי"ה ב"ה בז"א, הכוונה הוא על א"ס המתפשט בז"א. וכן הוא הדרך והכוונה בשאר שמותיו ב"ה שאינם נמחקים, שחלילה וחלילה מלכוין השמות בספירות עצמן ח"ו, כי ע"ז אמרו בספרי²³³ (מי) כה' אלהינו בכל קראינו אליו, אליו ולא למדותיו, אלא הכוונה צריך שתהיה על הא"ס המתפשט בספירות.

והא לך לשון הרב הצדיק הרמ"ק זלה"ה זיע"א בספר הפרדס בשער הכוונה²³⁴ וז"ל, ועתה נבאר כי לתיקון העניינים האלה צריך קודם כל דבר לדעת כי הא"ס אין שם ומלה שיגבילהו ח"ו, ואין מדות צודקות בעצמותו, מפני שאינו בעל שינויים וכו' ואינו משתנה מרצון אל רצון ומפעולה אל פעולה, ולכן אין ראוי לאדם לכוין בו לומר שהוא [נקרא] אל או אלוה [או] אלהים ושאר השמות ושאר הכינויים, והשמות האלה הם בספירות, ואמרנו בספירות אין הכוונה בספירות בעצמם ח"ו, שהעושה כן הוא נופל בשוחה עמוקה, ועל כזה אמרו בספרי²³⁵ אליו ולא למדותיו, אמנם כוונתנו כדפרישית בשער עצמות וכלים כי הכוונה שהוא נקרא גבור במדת הגבורה כי הוא הנותן כח בגבורה לפעול וכו'. וכן פי' הרשב"י ע"ה בתיקונים²³⁶ וז"ל, בכל אתר ובכל ממלל צריך לכוונא דבור באדנ"י קול בהוי"ה, וליחדא לון כחדא ביחודא דאיהו יחיד נעלם דמחבר לון ומיחד לון כחדא, וביה צריך הכוונה,

דף ל"א ע"א

232. שמות דף מ"ב ע"ב. 233. דברים ד' ז'. 234. שער ל"ב פ"ב. 235. דברים שם. 236. הקדמה דף ג' ע"א.

דלא תלייא למימר ביה קול ודבור אלא במחשבה, עכ"ל. והרי בפירוש כי שם בן ד' הוא בתפארת וסתם קול התפלה הוא בו וכו', והדבור באדנ"י שהיא מלכות, אבל (המחשבה) בא"ס [ש]ע"י מתייחדים שתי מדות אלה, ואין בכל התפלה מה שירמוז אליו אלא הכוונה שיכוין האדם בו שהוא הכל והוא המייחד המדות והמשפיעם, וזהו בסוד העצמות המתפשט בתוך הספירות ועי"כ כח הספירות לפעול ועי"כ יתייחסו אליו הפעולות וכו', ע"ש בד"ק.

ואחרי אשר הצצת וידעת כל הדברים האלה, הנה מעתה אעתיק לך דבר אחד הצריך לך מאד מאד לכמה עניינים וחקירות, וזכור זה תמיד, והוא מ"ש רבינו זיע"א והובא בספר מבוא שערים [ש"ב] ח"ב פ"א²³⁷ וז"ל, צריך שנבאר הקדמה אחת גדולה כוללת רוב מאמרי הזוהר וסיימנו בהקדמת מבוא שערים, הלא היא, כי הי"ס דאצילות עם שהם עשרה אינם נחלקים רק לחמשה פרצופין, כי הכתר פרצוף קומת אדם שלם, וכן החכמה פרצוף זכר אחד, וכן הבינה פרצוף נקבה אחת, ומחסד עד יסוד פרצוף זכר אחד, והמלכות פרצוף נקבה אחת, הרי הם חמשה פרצופין. ואלו החמשה הם (יסוד) [סוד]²³⁸ הוי"ה אחת הכוללת כל הי"ס דאצילות, קוץ היו"ד בכתר שהם עתיק ואריך, והיו"ד עצמה חכמה, והה"א בינה, והוא"ו הם ששה קצוות מחסד עד יסוד, וה"א אחרונה מלכות. האמנם בהצטרף אלו החמשה פרצופין בכללות היה מהם פרצוף אחד לבד, כי כח"ב הם ראש האצילות, והשבעה תחתונות גוף האצילות. וכמ"ש בשערים הבאים ובפרט בש"ג ח"ג פ"ב איך העתיק הוא בחינת כתר של הי"ס דאצילות, ונחלק גם הוא לי"ס, והג' ראשונות שבו שהם רישא דעתיק אינם מתלבשים במה שלמטה מהם, אך השבעה תחתונות שבו מתלבשות בי"ס דאריך אנפין. ואח"כ הז' תחתונות דאריך אנפין גם הם מתלבשות באו"א וז"א, וג' ראשונות דאריך אנפין נשארו מגולות. ונמצאו עתה תריין רישין דעתיק ודאריך בלתי התלבשות, והם הנק' כתר די"ס דאצילות. ואח"כ נשארו תחתיהן תריין רישין דאו"א מגולות והיו בבחינת חו"ב די"ס דאצילות, ושאר שבעה תחתונות של שניהם נתלבשו בז"א. והז"א היה בבחינת גוף הי"ס דאצילות שהם מחסד עד היסוד. ונוקבא דז"א היא התחתונה ואחרונה מכולם, והיא בחינת מלכות אל הי"ס דאצילות, כמ"ש כל זה בשערים הבאים בעז"ה. נמצא כי התחברות הי"ס דאצילות יהיו כולם בחינת פרצוף אחד לבד, [אמנם] דרך פרט נחלקים לה' פרצופין, כי א"א בפני עצמו הוא פרצוף אחד, וכן החכמה והבינה והזו"ן כל אחד

דף ל"ג ע"ב

237. דף ה' ע"א. 238. בלוח הטעיות: א"ה נ"ל סוד.

מהם פרצוף בפני עצמו הוא. והענין הוא כי שאר הספירות אמת הוא שכל אחת כלולה מעשר, אמנם אין בה רק כללות לבד ולא היכר חילוק איברים. והמשל בזה, הנה זרוע האדם אעפ"י שיש [בן] ורידי הראש וורדי העינים ושל כל האיברים, עם כל זה אין בו ציור איברים ממש של הראש ושל העינים, עם היות שכלול [מכולם] בדרך כללות, אמנם יקרא הזרוע חסד להיות בחינת החסד גוברת בו על כל שאר הכללות, אמנם אלו החמשה פרצופין הנז' כל אחד מהם הוא פרצוף גמור בגילוי חתוך איברים רמ"ח איברים ושס"ה גידים. וראיה לזה מ"ש בספר הזוהר כי הי"ס דאצילות הם נחלקים בד' אותיות ההוי"ה ע"ד הנז"ל, והובא בפרשת ויקרא דף י"ז²³⁹ ברעיא מהימנא ובמקומות אחרים. גם באדרא רבא וזוטא לא הוזכרו רק ה' פרצופין אלו א"א ואו"א וזו"ן, עם היות כי באדרא רבא לא רצה לגלות פרצופי או"א היטב להיותם נעלמים תחות וכו', ואמנם באדרת האזינו כי היכי דלא ליעול רשב"י בכיסופא לעלמא דאתי הוכרח לגלותם [אז], וכל עיקר אדרא זוטא לא היתה אלא לגלות זה, והבן זה היטב. א"כ נמצא כי י"ס הם דאצילות ונחלקין לה' פרצופין לבד ע"ד שכתבנו.

ויש פה שאלה אחת אשר עמה יתבאר כל הנרצה בהקדמתינו, והוא שעל מה זה שכל נקודה מהג' ראשונות וכן הנקודה האחרונה נעשית מכל אחד פרצוף שלם כולל עשר ספירות, ושאר ששה הנקודות האמצעיות נעשה מהם פרצוף אחד לבד הנקרא ז"א, ואם כן היה ראוי שבתחילת שורש הנקודות לא יהיו רק ה' נקודות לשיעשו אח"כ ה' פרצופין, או יהיו חמשת פעמים ששה נקודות וכל פרצוף מן ששה נקודות. [ועוד] שלמה ז"א היה מששה נקודות ולא מהעשרה, כי הרי נודע כי תכלית המספר הוא עשרה, וגם נודע דכל נקודה צורתה יו"ד על היותן כל הי"ס כל אחד כלולה מעשרה, וא"כ יהיה ז"א מן עשרה נקודות ולא מששה. ואם נאמר כי הז"א גדול מכולן שיש לו שש ספירות גמורות והשאר כל אחד מספירה אחת לבד, גם זה אינו עולה בדעת, ובפרט כי אדרבה שמו מוכיח עליו שנקרא ז"א קטן מכולם ואיך יהיה גדול מכולן ביחד כי כל הד' פרצופין הם מד' ספירות והוא לבדו מן ששה ספירות. ואם נאמר כי הששה קצוות דז"א אינן רק ספירה א' שנחלקה לו"ק, גם זה אינו עולה מכמה צדדין, אחת שהרי נודע כי י"ס הם דאצילות, הארבעה הם כתר חכמה בינה מלכות והששה בז"א, וא"כ לא ימצאו רק ה' ספירות לבד. וגם שלמה נתחלקה זו לששה קצוות וכל א' מהארבעה אחרות כל אחת נתחלקה לעשר כנודע כי אין פרצוף פחות מעשרה.

ואמנם התשובה לזה דע כי האמת הוא שמתחלה לא היו רק ה' נקודים לבד, וכל אחד כלולה מעשרה, ומכל נקודה מהם נעשית אח"כ פרצוף אחד שלם אחר התיקון, כמ"ש בע"ה בשערים הבאים וכו'. ואמנם היה חילוק ביניהם, והוא כי להיות שאלו החמשה נקודים אינם שוים במעלתם, כי הג"ר הם חשובות כאחד כנודע, לכן היה להם תוספת מעלה על ה' האחרות. וגם לאלו ה' יש לעליונה תוספת על התחתונה. ואמנם הג' ראשונות עם שבער ה' תחתונות הם חשובות כאחת, עם כל זה יש תוספת לכל אחד על חברתה. והענין כי הג' ראשונות יצתה כל נקודה מהם שלימה וכלולה בעשרה בחינותיה. והנקודה הד' יצתה חסירה ולא נכללה רק משה בחינותיה התחתונים, והד' בחינות עליונות שבה לא יצאו ונשארו דביקות במאצילם שהוא העין דא"ק. והנקודה הה' יצתה בחינתה העשירית [העליונה] שבה (שהיא כתר), וכל ט' חלקיה התחתונים נשארו דביקים במאצילם. וג"כ עוד היה שינוי אחר בהם, כי להיות שהג' נקודות ראשונות יצאו שלימות כל א' כלולה מעשרה, לכן גרם זה תוספת אחר והוא שכל עשר חלקי הנקודים היו כלולים ונקשרים ומחוברים ביחד חיבור גמור. אמנם הנקודה [הד'] אשר ממנה נעשית אח"כ פרצוף ז"א, להיות שלא יצאה שלימה וכלולה בכל עשרה חלקיה, לכן גרם לו חסרון אחר כי יצאו אותם הששה חלקים התחתונים של הנקודה ההיא נפרדים זה מזה ולא נקשרים. ואמנם הג' נקודות ראשונות עם שכולם שוין במעלה בערך ה' תחתונות, כי הם לבדם יצאו שלימות כל אחד מהם כלולה מכל עשרה חלקיה, עם כל זה ודאי שהם בעצמם יש להם יתרון זו על זו, ולכן גם שיצאו שלימות היה בהם שינוי (והוא) [והיה] יותר פגם בשלישית מבשניה ובשניה מבראשונה, עם שהפגם שאירע בהם אינו פגם גמור הנקרא מיתה גמורה רק חסרון ופגם לבד כמ"ש בע"ה בפרק הבא.

דף ל"ג ע"ב

הכלל העולה כי אינם רק ה' נקודים, ולהיות הג' ראשונות כל אחד ואחד מהם שלימה בכל עשרה חלקיה מקושרת החלקים בחיבור נמרץ, ולכן לא נקראו כל אחד מהם רק בשם נקודה אחת להורות על טוב חיבורם. אכן הנקודה הד' של ז"א עם שהיא חסירה וגרועה מהם כנז', להיות כי אותם ששה חלקי הנקודה באו מחולקות לכן נקראו בשם ששה נקודות, עם שהאמת שכולן אינם רק ששה חלקי נקודה אחת. ונקודה החמישית של המלכות יען לא יצתה רק חלק אחד מעשרה חלקיה, נקרא בשם נקודה אחת, עם שאינה רק חלק העשירי מנקודה אחת. באופן כי חמשה נקודים הם לבד, ונקראו יו"ד לסיבה הנז', ואלו החמשה נקודים מהם נעשו אחר התיקון הה' פרצופים שהם א"א ואו"א וזו"ן. והנה הנקודה הא' היא

דף ל"ד ע"א

קוצה של יו"ד שבשם הוי"ה הכוללת כל האצילות, ונקודה שניה היא גוף היו"ד, ונקודה שלישית היא ה"א ראשונה שבשם, ונקודה רביעית להיותה נחלקת לששה חלקים כנז' לכן היא רמוזה בוא"ו של הוי"ה הנז', ונקודה חמישית היא ה"א אחרונה שבשם ההוי"ה הנז'. והנה הנקודה הראשונה כוללת התלת רישין הנז' בריש אדרת האזינו שהם עתיק ואריך וחכמה שבאריך שנת' בש"ג ח"א פ"א. ואמנם השינוי שהיה לאלו הששה חלקי הנקודה הד' שיצאו נפרדות כנז' כבר נתבאר בש"ב ח"א פ"ו. והענין יותר בביאור הוא, כי הנה ביארנו שם כי בתחלה יצאו הכלים, ואח"כ בבוא האורות להכנס מיתו [הכלים] ואתבטלו, שלא יכלו לסבול האורות. והנה הג' נקודים שהם הג' כלים ראשונים היו כל א' מהם כלולה מעשר, אמנם לא היו עשרה חלקים שבכל נקודה מהם מצויירין ציור פרצוף בצורת קוים, רק כל נקודה כלולה מעשרה והיו כל העשרה מקושרות זו בזו. האמנם בכללות הג' נקודות שלשתם היה בהם קשר אמיץ מאד, כי היו שלשתם יחד בבחינת קוים שהיא בחינת פרצוף כזה **כתר** ותחת אלו הג' נקודות המצויירות כעין קוים היו הב' נקודות **חכמה בינה** אחרות נחלקות לשבעה חלקים כנז', והיו זו תחת זו ולא בצורת קוים. ואז היתה נקודה [הראשונה] כוללת כללות התלת רישין הנז"ל שהם עתיק ואריך וחכמת אריך, אך לא מתוקנות בתיקון פרצוף ממש רק בדרך כללות לבד, והיו אלו התלת רישין הנכללין בזו הנקודה הראשונה מתפשטין תוך הט' נקודות שתחתיה והם לבושיין אליו. אכן ב' נקודות חו"ב היו בסוד קוים כנז', ושאר הז' תחתונות היו זו על גב זו כנז', ועל דרך זה כולם לבושיין אל הנקודה הראשונה המתלבשת בתוכם, והיו ב' נקודות בסוד חו"ב, והנקודה הד' הנחלקת (לשבעה) [לששה] חלקים היתה בסוד גוף אליהם, והנקודה אחרונה שהיא חלק אחד מעשרה כנז"ל היתה בחינת מלכות אליהם. באופן שהשלושה נקודות הראשונות עם היותם כל אחד כלול מעשרה לא היו עשרה חלקים של כל אחד ואחד בפרטותם בדמיון קוים, אמנם הג' נקודות בכללותם היו בדמיון קוים כנז', ואמנם הז' תחתונות עם שאינם כלולים מעשרה גם לא היו בדמיון קוים לא בפרטות ולא בכללות, והיו עדיין הדינין והסיגים אשר בהם מעורב בכולם ולא נפרד מהם. וטעם הדבר נתבאר שם ח"א פ"ו, כי הג' ראשונות חשובות כאחד כנודע בגמרא²⁴⁰ כל פחות משלשה כלבוד דמי עם מאצילם, ולכן היה בהם הארה נוספת, אשר לזה ג"כ היתה סיבה שקבלו הארה מאח"ף דא"ק. אכן הז' תחתונות להיותם רחוקות ממאצילם, אשר לזה ג"כ חסר

דף ל"ד ע"ב

מהם אור האוון אשר ממנו נעשית בחינת הכלים שלהם כנז"ל ח"א פ"ד, לכן יצאו חסרים בחסרונות הנז', ואז היה נקרא רשות הרבים כי הם רבים נפרדים זה מזה, ולא יכלו לסבול האור ומתו, בסוד²⁴¹ חבור עצבים אפרים הנח לו, כי החיבור גורם קיום וחיוק, וההפך בפירוד, כמשל הקנים²⁴² אשר בהיותם אחת לאחת נפרדים ישברו כל אחד בפני עצמה גם אם הם רבים, ובהיותם מחוברים יחד אפילו שנים בלבד לא יוכלו להשבר, וכמ"ש ג"כ²⁴³ חלק לבם עתה יאשמו, ועל כן הוצרך העיבור אל הז"א להחזירו מרשות הרבים ולעשותו רשות היחיד, וכמ"ש בע"ה בש"ה ח"א פ"ד.

ואחר שנתבאר בפרק שקדם כי ה' נקודים הם לבד, אלא שהשלושה ראשונות יצאו כל אחד כלולה מעשרה וגם שהיו מחוברות, אך נקודת ז"א לא יצאו רק ששה חלקים ממנה לבד וגם שהם נפרדות, והנוקבא לא יצאה רק חלק העשירית שבה, צריכים אנחנו לתת טעם על מה עשה המאציל ככה לארץ הזאת היא המלכות, ולשמים העליונים הם ז"א, ומה נשתנו אלו מזולתם להיות בהם שני השינויים האלה להיותם חסרים ונפרדים, ולמה לא יצאו מתוקנים בפרצוף גמור כמו שהיה אחר התיקון אם הם אם השלושה עליונות ג"כ, כי גם הם לא היו שלמים בבחינת פרצוף כנז"ל. והתשובה לזה כאשר [כבר] נתבאר בהקדמת מבוא שערים, כי השתלשלות כל אלו העולמות היה סיבת התיקון לברר הפסולת מתוך האוכל, ואי אפשר להיות זה הבירור זולת ע"י הרחק והשתלשלות, ובכל העולם מתחדש בירור נוסף על חבירו וגילוי החומר והפסולת כמ"ש בריש ש"ב, ונמצא כי עולם הנקודות היה גילוי גמור אל הפסולת, כי על ידי מיתת המלכים האלו וחזרו להיתקן נברר האוכל מתוך הפסולת, כי ירדו (המלכים) [הכלים] בעולם הבריאה ונשאר שם הפסולת, ובעת התיקון הוברר האוכל ועלה למעלה באצילות, כמ"ש בחלק זה ובחלק ג' בעזה"ו. והנה אין שליטת החיצונים והקליפות אלא בזו"ן שהם נקראים שבעה ימי בראשית אשר בהם נברא העולם, וכמ"ש²⁴⁴ אמרתי עולם חסד יבנה, מחסד ואילך שהם שבעה התחתונות שהם שבעה המלכים הנז'. והטעם כי הלא זו"ן הם בני או"א, וכל הנבראים ואנחנו עמו ישראל כולנו נוצרנו ע"י זו"ן [ואנחנו בניהם כמ"ש²⁴⁵ בנים אתם לה' אלהיכם, ופגם הבנים מגיעים באבותיהם שהם זו"ן] ולא יותר למעלה, וכמ"ש²⁴⁶ ובפשעכם שולחה אמכם, ונאמר²⁴⁷ כצפור נודדת מן קנה, היא המלכות, כן איש נודד, זה הקב"ה, כנז' בריש תיקונים²⁴⁸. האמנם בתחלה

דף
ל"ב
צ"ח

241. הושע ד' י"ז. 242. עיין מדרש תנחומא פרשת נצבים סי' א'. 243. הושע י' ב'. 244. תהלים פ"ט ג'. 245. דברים י"ד א'. 246. ישעיה נ' א'. 247. משלי כ"ז ח'. 248. דף א' ע"ב.

מגיע הפגם בתחתונה היא אמנו כמ"ש ובפשעכם שולחה אמכם, וכתוב²⁴⁹ ובן כסיל תוגת אמו, ובהיות הפגם גדול עולה אפילו עד האב הוא ז"א. והנה גם באמנו יש הפרש, כי יש פגם שיכול לפגום בחלק העשירי התחתון שבה, וכתוב²⁵⁰ כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, וכתוב²⁵¹ וכבודי לאחר לא אתן, ולכך לא חלק הכבוד ההוא לאחר שהוא הקליפה אלהים אחרים לא אתננו לו, והוא יכול להתקרב לשם בדין גמור מחמת עונות ישראל, ואז מוכרח החלק ההוא להסתלק משם ולהתכנסות מעיניהם לבל ינקו ממנו, וז"ש²⁵² בכסה ליום חגיניו. ויש פגם שעולה יותר עד היסוד שהוא החלק ה'ט' שבה, ואז מסתלקין למעלה התשיעי והעשירי. וכן כיוצא בזה יש פגם שיכול לסלק ולהעביר ט' חלקים התחתונות שבמלכות מחכמה שבה ולמטה. אך חלק העליון שבה שהוא הכתר אי אפשר להסתלק, כי מוכרח הוא להיות הספירות מספר עשרה והמלכות עמהם, שאל"כ הוא קיצוץ ופירוד ח"ו. ונמצאת המלכות שנתמעטה ט' חלקיה התחתונים אשר להיותם תחתונים יכולים להתאחזו בהם הקליפות ולכן מסתלקים, אמנם הכתר שבה אינו מסתלק לעולם, כי אין כל כך שליטה ואחיזת הקליפות, ונשארה בסוד החלק העשירי שבה שהוא הכתר, ואז (היה) [היא] בסוד²⁵³ לכי ומעטי את עצמך. והבן זה שגם אם יתאחזו בה הקליפות ברדתה למטה ביניהם בסוד²⁵⁴ רגליה יורדות מות, אינה מתבטלת ביניהם, משא"כ אם היה ח"ו איזה חלק אחר מהמלכות, כי ברדתו ביניהם יחרב העולם כי יינקו משם יותר מדאי ויתאחזו בו הקליפות אחיזה גדולה. ובהיות הפגם גדול מאד יגיע עד הז"א. האמנם אין הז"א שוה לנוקבא, כי נוקבא להיותה תחתונה מאד, וכתוב²⁵⁵ לפתח חטאת רובץ, ואם להיותה נקבה וכולה דינין ובה עיקר אחיזת הקליפות ויניקתם, כנחש המפתה את חוה בתחלה ואח"כ ע"י פגם באדם ג"כ, ולכן אחיזתם בה [הוא] אחיזה עצומה, ואם היו מתאחזים בתשעה אחרות שבה הקרובה אל הקליפות לא היו יכולות להטהר ולהתקן ולהעביר הטומאה משם אחרי התדבקם בה, ולכן מסתלקין ה'ט' תחתונות, אך העשירית העליונה נשארת שאין בה להם אחיזה כל כך ויכולה ליטהר בהיות התחתונים מטהרים מעשיהם ושבים בתשובה. האמנם בז"א אינו כן, כי להיותו הזכר העליון והוא חסד, אין אל הקליפות אחיזה רבה בהם, ואינו דבר מצוי, וגם אם יתאחזו בהם איזה פעם יכולין להתקן ולהטהר, ולכן אין חשש בהיותם שם וינקו מהם, כי יניקתם [משם] היא לפעמים והיא מעוטה מאד, וגם כי יכול להטהר, ולכן אין ששה

ז"ל ל"ח ט"ז

249. משלי י"א. 250. תהלים ה' ה'. 251. ישעיה מ"ב ח'. 252. תהלים פ"א ד'. 253. חולין ס' ע"ב. 254. משלי ה' ה'. 255. בראשית ד' ז'.

התחתונות שבז"א מסתלקין גם בעת הפגם, ואדרבה הם מוכרחים להמצא תמיד, כי הו"ק שבו הם ששת ימי בראשית אשר כל הנבראים נבראו מכוחם ומוכרחים להיותם נמצאים להעמיד העולם ולהשפיע בו. האמנם בהגיע הפגם עד ז"א אז הו"ק גופא דיליה נשאר שם לטעם הנז', האמנם הד' ראשונות שבו שהם כח"ב ודעת הם המסתלקין, כי להיותם מעולות בתכלית העילוי אם ח"ו יפגמו שם ויניקו משם ח"ו גם אם תהיה אחיזתם שם מועטת מאוד, להיות אחיזתם במקום העליון ההוא הוא אחיזה עצומה מאד ויחרב העולם. ונמצא כי ז"א הוא להפך מנוקבא, כי בעת שיחטאו בניהם התחתונים למטה, אם יחטאו במלכות אז מסתלקין התשעה תחתונות ונשארה הכתר שבה, ואם יחטאו בז"א אז מסתלקין הד' עליונות רישא דז"א ונשאר גופא דיליה לברו.

ועתה נבא לתרץ השאלות שיעדנו בריש האי פרקא, כי להיות כן רצה המאציל העליון שהשלושה נקודות ראשונות שיצאו מתוקנות דרך קוים ושלמות כל א' כלולה מעשרה, לפי שאין שום פגם מגיע עד שם שיצטרכו להסתלק אח"כ בעת הפגם. אכן הב' נקודות תחתונות [שהם] נקודת הז"א ונקודת המלכות הוציאם חסירות ובלתי נתקנות לסיבת הנז', והוא כי אם היו שלמות בתחלה בעת אצילותם הראשון, לא היה אפשר להם להסתלק אח"כ בעת הפגם, והיתה אחיזת החיצונים [בהם] גדולה מאד ויחרב העולם, ולכן הוציא נקודת הז"א חסירה מד' ראשונות ולא יצאו רק ששה חלקיה התחתונות לבר, ונקודת המלכות חסירה כל הט' תחתונות שבה [ו]לא יצא רק חלק הכתר העליון שבה, כי אלו לעולם נשארים בהם גם בזמני הפגם כנז"ל. אכן הד' ראשונות דנקודת הז"א וט' תחתונות דנקודת נוקבא יצאו חסירות, ושיהיו באים אח"כ ע"י תיקון של העיבור כמ"ש בש"ה ח"א פ"ב, כדי שכמו שבאו על ידי תוספת ולא בהשרשה גמורה יהיו יכולות להסתלק אח"כ בעת הפגם כיון שאינם מושרשים בה מתחלת אצילותם], ובזה לא יתאחזו בהם החיצונים ויחרב העולם.

והנה מלבד היותם באים חסרים כנז' כדי שאח"כ יבואו ע"י תיקון ותוספת, עוד היה בו ענין אחר, כי גם הששה חלקים שבנקודת הז"א יצאו נפרדות ולא מחוברות. והתשובה לזה, כי הנה אין הפגמים שוים, כי יש פגם מגיע בחסד דז"א, ויש בגבורה, ואם היו מקושרות מתחלה הנה בהיות התחתונים פוגמים בחלק אחד מהם היו החיצונים נאחזים בכל הו"ק יחד להיותם מקושרים ושויין ביחד בעת הבריאה, ולכן נשארו נפרדים כדי שאם יפגמו התחתונים בחלק אחד מהם הגם שלא יסתלקו משם כנז' עם כל זה יתפרדו מהחלק ההוא הנפגם ולא יתאחזו הפגם

בכולם יחד. ואמנם הד' ראשונות דז"א, אם היו גם הם יוצאים בעת אצילותם והיו מקושרות יחד, היה הפגם מגיע בהם אח"כ בשלשתם יחד גם אם לא יפגמו רק באחד מהם, ותהיה אחיזה רבה ויחרב העולם. ואם היו יוצאים גם הם ויהיו נפרדות כמו הו"ק כדי שאם יפגמו באחד לא יפגמו בכולם, הנה אין לך פגם גדול מזה שהג' ראשונות [יהיו נפרדות זו מזו, ונודע כי ג' ראשונות] חשובות כאחד ואיך יהיה פירוד ח"ו בהם, ולכן יותר טוב היה שלא יצאו מתחלה רק יבואו אח"כ בסוד תוספת, כדי שאם ח"ו יפגמו בהם יוכלו להסתלק שלשתם בחיבור אחד יחד ולא יתאחזו בהם, וזה יותר טוב משישאר אחד מהם ויסתלקו השנים, כי הם שתיים רעות, א' הפירוד שבהם, הב' נגיעת הפגם בג' ראשונות. וז"ס²⁵⁶ כל שלושה כלבוד דמי (צמח, צ"ל כל פחות מג' כלבוד דמי). וזהו פירוש בעשרה מאמרות נברא העולם וכו'²⁵⁷, כי הוקשה לו מה ששאלנו תחלה, שלמה הי"ס דז"א יצאו עשרה מאמרות נפרדות והרי היו יכולים להכליל להיותם מאמר אחד ע"ד שיצאו ג' נקודות האחרות (נ"א הראשונות) כל אחד כלולה מעשרה נקשרות, ובהיותם מאמר אחד יברא העולם הנברא ע"ז א. ותירץ אלא ליפרע מן הרשעים וכו', יראה כי גלוי לפניו ית' שיהיו צדיקים ורשעים בעולם, כי כל כוונתו לברר הקליפות מתוך הקדושה כנז"ל, וליתן שכר ועונש, ואלו היו מקושרים יחד כל העשרה מאמרות לא היו הרשעים מקבלים עונש תמים כדין וכשורה, כי הרי עונש החוטא בחלק האחד ועונש החוטא בעשרה חלקים יהיו שוים, כי אם יסתלקו מפני הפגם נמצא שכ"כ יסתלקו בהפגם חלק אחד כמו בהפגם כולם, כיון שכולם קשר אחד ואי אפשר להסתלק אחד זולת חבריו. אכן עתה שהם נפרדים, אשר זו ג"כ סיבה שלא באו הג' ראשונות רק ע"י תוספת כנז", הנה יש שכר ועונש, כי כפי פגם שפוגם הרשע כך מסתלק בפרטות אותו החלק הנפגם, ואז משלם לו השי"ת עונש אם מעט ואם הרבה כפי מעשיו. וזהו ליפרע מן הרשעים שמאבדין העולם בהיותו נברא בעשרה מאמרות נפרדים. ועד"ז ליתן שכר טוב לצדיקים וכו' אם מעט טוב ואם הרבה. וגם כי אלו היו קשורים כולם, אפשר שלא היה יכולת בפגם להתאחז בהם, ולא היה שכר ועונש, אך עתה בהיותם נפרדים הפגם מגיע בהם ואז השי"ת נפרע על שגרם סילוקם, וכפי המסתלק כן יפרע ממנו.

עוד יש לומר באופן אחר, כי אלו היו יוצאים מתחלה כל העשרה וגם שהיו נקשרות, הנה בעת הפגם המצוי שהוא בנוקבא, כי בז"א איננו מצוי כ"כ כנז"ל,

256. שבת צ"ז ע"א. 257. אבות פ"ה משנה א'.

דף ל"ז ע"ב

יפגמו כולם בהכרח כי אינן יכולות להסתלק. אכן בהיותם בסוד תוספת הט' דמלכות זה, הנה בבא ח"ו הפגם הם מסתלקים כל ט' חלקי המלכות התחתונות ואינם נפגמות כלל הם בעצמם, אכן הפגם הוא ברשעים המאבדין העולם וכו', וז"ש ליפרע וכו', והוא ע"ד אם חטאת מה תפעל בו²⁵⁸.

והנה בזה נתבאר לנו שאלה אחרת, למה הוצרך הז"א עיבור ויניקה ועיבור שני כמ"ש בשער ה', משא"כ באריך ולא באבא ולא באימא ואפילו בנוקבא דז"א לא היה רק עיבור אחד כמ"ש בשער ו'. אך [הענין] כי ז"א אשר היו בו [שני] חסרונות, א' בגופא שיצאו שש קצוותיו נפרדות זה מזה, וא' ברישא שלא יצאו כלל ג"ר שבו, לכן הוצרך עיבור אחד לתקן הו"ק גופא דיליה ולחברם יחד ע"י העיבור כמ"ש בש"ד ח"א, ואח"כ עיבור שני להביא לו יחד הג"ר שחסרו לו מתחלה אשר הם עצמן סוד ג' מוחין דז"א כאשר יתבאר בש"ה. אכן הנוקבא לא היה לה רק חסרון אחד שחסרו ממנה הט' חלקים תחתונים, ולכן בעיבור הא' לבד יספיק לה לשיבואו לה כל התשעה חלקים שחסרו ממנה ויבואו עתה בסוד תוספת בפעם אחת, ונעשית גופא ומוחותיה הכל בפעם אחת, כי אין בה רק נקודה קטנה ונבנית באחת עד השלימה עד עשרה, והבן זה היטב.

הכלל העולה מכל זה והוא שורש גדול לחכמה הזו, כי הי"ס דאצילות אינן שוים זו כזו, אמנם שרשם אינם רק ה' ספירות לבד, וג"ר כל אחד כלולה מעשרה, אך הרביעית לא יצאו רק הו"ק תחתונות שבה מחסר עד היסוד, ומלכות שביסוד כלולה עמו, והחמישית יצאה החלק העליון והוא הכתר שבה בלבד. ואח"כ בעת התיקון המלכים שחזרו להחיות אז נתקנו זו"ן להיותם גם הם כל אחד מי"ס גמורות. ובוזה תבין למה נקרא ז"א, להורות כי הוא קטן בתחלה, ואח"כ נגדל ע"י התיקון כשאר העליונים אריך ואו"א. ונמצא [כי] חג"ת נה"י של הי"ס דאצילות אינם שש ספירות גמורות רק ששה חלקי ספירה אחת לבד. ושמור כלל זה שהוא היסוד המוכרח בידיעת חכמה זו, ויתבאר לך עם זה כמה שאלות עמוקות בחכמה זו. עכ"ל רבינו זיע"א בספר מבוא שערים.

דף ל"ז ע"ב

והא לך לשון רבינו זלה"ה זיע"א בזה ככתוב בשער ההקדמות שסידר מהר"ש ויטאל זלה"ה²⁵⁹ וז"ל, ועתה נתחיל בדרושי עולם האצילות בפרטות בסדר ה' פרצופים שבו. כבר נתבאר לעיל בדרושי א"ק ענין עולם האצילות (וזה עניינו דע)

258. איוב ל"ה ו'. 259. דף נ"ד ע"ב.

כי בתחלה יצא בסוד עשרה נקודות והיה אז נקרא עולם הנקודים, ואח"כ נתקן ונקרא בשם עולם האצילות. וזה עניינו, דע כי בתחלה כשיצאו אלו הי"ס לא היה עדיין בהם תיקון, אמנם יצאו אז בבחי' היותם עשרה נקודות בלבד, והיה בהם בחי' עצמות וכלים, ר"ל אור וכלי, ולהיותם בלתי תיקון לכן בחי' הכלים שבהם לא יכלו לסבול האור העליון ונתבטלו ומתו, ואלו הם סוד המלכים שמתו כמ"ש באדרת נשא²⁶⁰ בפסוק ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וכו'²⁶¹. וכבר ביארנו הטעם למה יצאו מתחלתם בלתי תיקון, ואמרנו כי כוונת המאציל העליון היתה לברוא בעולם הזה מציאות הקליפות שהם צריכות בעולם הזה לשלם פורענות לרשעים העוברים על דבריו יתברך, ואלולי כן לא היה שכר ועונש בעוה"ז כלל, ולכן יצאו [הי"ס] הנז' בראשונה בלתי תיקון וע"י כן מתו הכלים ההם ואחר מיתתם יצאו ונבראו הקליפות מהזוהמא ומהסיגים שבהם, ואחר שיצאו והובררו מהם הקליפות אז כל בחי' הקדושה והטהרה שהיתה בכלים ההם נתעלית מהם למעלה וחזרה להיתקן ע"י התקון ונשארה נקיה מן הסיגים הנז'.

והנה ענין התיקון היה באופן זה, כי מן הנקודה הא' שהיתה נקראת קודם התיקון בשם ספירת הכתר, הנה עתה נתחלקה לג' חלקים, והם ענין ג' רישין הנז' באדרת זוטא²⁶² אשר הם (הם) בחי' עתיק יומין רישא עילאה ובחי' א"א תריין רישין תתאין בסוד כתר וחכמה כמבואר אצלנו, ואז נתלבשו זה בזה עתיק בתוך א"א. אח"כ מן הנקודה הב' והג' שהיו נקראים חו"ב נעשו עתה פרצופי או"א המלבישים ע"ג חג"ת דא"א. אח"כ מששה הנקודות הנק' חג"ת נה"י נעשו עתה פרצוף אחד הנקרא ז"א, ומנקודה העשירית הנק' מלכות נעשית עתה פרצוף אחד הנק' נוקבא דז"א, וב' פרצופין אלו הנק' זו"ן מלבישין ע"ג נה"י דא"א. ואמנם היות ענין זה נקרא בחינת תיקון הוא לסיבה זו, כי כאשר נתעלו הב' נקודות השניה והשלישית הנק' חו"ב עלו למעלה והלבישו לחג"ת דא"א כנודע, וע"י אותה הכיסוי וההלבשה שהלבישו נעשה להם בחי' כלים בפרצוף שלם, מלבד בחי' הכלים שלהם והמלכים שלהם הראשונים שמתו וירדו למטה אשר נתעלו עתה כל הניצוצות הקדושה שבהם, ואז נעשו חו"ב, ושני נקודות הנז' נעשו ב' פרצופים שלמים הנק' או"א. גם ששה נקודות התחתונות מחסד עד יסוד, העצמות שלהם שהוא האור שבתוכם נשארו ערומים בלי לבוש, כי הכלים שהם (המלכיות) [המלכים] שלהם מתו, וכדי להלבישם הוצרך שאלו הששה נקודות בבחי' עצמות ואורות יהיו הם מלבישים

דף ל"ח ע"א

260. דף קכ"ח ע"א. 261. בראשית ל"ו ל"א. 262. דף רפ"ח ע"ב.

ומכסים לנה"י דא"א, ונתעלו הנה"י ההם בחג"ת שלהם בתוכם וכמבואר בדרושים הקודמים, ואז ששה נקודות ההם היו שם בסוד עיבור ג' כלילן בג' כנודע, וע"י כן נעשו כלים בבחינת פרצוף שלם אל האור והעצמות שלהם, ואז גם כל הניצוצות הקדושה שהיו באותם המלכים והכלים הראשונים שלהם שמתו, עתה נתעלו למעלה ונתחברו שם יחד, ומכל זה נעשה בחינת פרצוף אחד שלם הנקרא ז"א. וכן על דרך זה היה הענין בנקודה העשירית שנעשה אליה פרצוף שלם הנקרא נוקבא דז"א. ונמצא כי כל מציאות אלו העיבורים הנזכרים אצלינו כולם היו לצורך התיקון שהוא היות בהם פרצוף שלם, כי בהיותם בתחלה בסוד נקודות לבד נתקלקלו, משא"כ בבחינת האורות והעצמות שבתוכם כי לא נתקלקלו כלל ח"ו, ולכן לא נתחדש בהם דבר ע"י העיבור, אמנם מה שנתחדש בהם היה כי בתחלה היו נכללין בנקודה אחת ולא היו יכולין להראות פעולתן ולהוציא כוחם לחסרון תקון הכלים, ואחר כך על ידי העיבור אשר הכלים נתקנו ונעשו פרצוף שלם אז הוציאו כוחם והראו פעולתם לחוץ, כי נתחלק האור ההוא לעשרה חלקים והראו כח הראיה בעינים וכח השמיעה באזנים וכיוצא בזה. ואח"כ נחזור לבאר יותר ענין הקלקול והתיקון של הכלים.

ובתחלה נציע שאלה אחת להבין הענין הנז', והוא כי מאחר שכל עשרה נקודות הנז' של קודם התיקון חזרו להיותם אח"כ בסוד תיקון ה' פרצופים שלמים בלבד, והם [הנקראים] א"א ואו"א וזו"ן, א"כ היה ראוי שגם שרשם מתחלה קודם התיקון לא יהיו רק ה' נקודות בלבד, וא"כ מה נשתנה ז"א מכל השאר שכל פרצוף נעשה מנקודה אחת לבד והוא נעשה משש נקודות, ולמה כל נקודה מן הנקודות אחרות לא נתחלקה לששה נקודות על דרך שנתחלקה נקודות ז"א לששה נקודות. ועוד למה נקודת ז"א נתחלקה למספר שש נקודות ולא למספר אחר, והיה ראוי שתתחלק למספר השלם שהוא עשר נקודות כנודע, כי לית נקודה ולית פרצוף דלא אתכלילת מי"ס. גם צריך לדעת למה מצינו בזוהר ג' בחינות דעיבור ויניקה ומוחין בענין ז"א, ולא הוזכר לא בנוקבא ולא באו"א, ואם תאמר שלא היו בהם, צריך לידע הטעם. והתשובה היא כי אמת הוא שאע"פ שאנחנו אומרים שבתחלה יצאו עשרה נקודות, אינן רק ה' נקודות לבד, אבל הענין הוא כי אלו הה' נקודות לא היו שוות בהשוואה אחת, כי נקודה הא' היתה גדולה מכל שאר עשר נקודות, וכן נקודת אבא ונקודת אימא היו גדולים על כל שאר הז' שלמטה מהם. והנה ג' נקודות הראשונות כל אחד משלשתם היתה שלימה בכל חלקיה, פירוש כי כל אחת מהן היתה מבחינת עשר חלקים כנז"ל דלית נקודה דלא אתכלילת מעשרה,

ולכן מכל א' משלשתם נעשה אח"כ פרצוף שלם, והם א"א ואו"א. ואמנם הנקודה הד' שממנה נעשה אח"כ פרצוף ז"א, לא היה בה בתחלה בחי' עשרה חלקים שבה, רק בחי' ששה חלקים שבה לבד, והד' חלקים האחרים לא היו אז בה. נמצא שלא די שכל אותם הששה נקודות אינם ששה נקודות שלימות על דרך ג' נקודות הראשונות, אלא שאפילו כולם יחד אינם שיעור נקודה שלימה, רק ששה חלקי נקודה אחת שממנה נעשית ז"א. והרי בזה חסרון גדול שהיה בז"א, כי שלשה נקודות שמהם נעשו א"א ואו"א יצאו כל אחד משלשתם שלימה כלולה מעשרה חלקים, ונקודה הד' שממנה נעשה ז"א יצאה חסירה ד' חלקיה ולא יצאה רק בשש חלקים שבה בלבד. ועוד היה בו חסרון אחר גדול מחמת חסרון הראשון, כי כיון שיצא חסר כנז' לכן גם אלו הששה חלקים שיצאו לא היו מחוברים ונקשרים יחד בבחי' כללות נקודה אחת, רק יצאו נפרדים זה מזה ומחולקים לששה חלקים נפרדים. וזהו הטעם שלכל העשרה חלקים שבנקודה הא' אנחנו קוראים אותם בשם נקודה אחת, וכן לעשרה שבנקודה הב' ועשרה שבנקודה הג', לפי שיצאו כל עשרה ועשרה מחוברות יחד בבחינת נקודה אחת, אבל אלו הו' חלקי נקודה הד' יצאו נפרדות זו מזו ולכך נקראים בשם ששה נקודות, אבל אינם רק ששה חלקי נקודה לבד. ונקודה החמישית היה בה חסרון יותר גדול, והוא כי הנה ממנה נעשית אח"כ פרצוף דנוקבא דז"א, והיתה גם היא ראויה להיות בה עשרה חלקים, ואמנם לא היה בה רק חלק אחד לבד שבכל עשרה חלקיה, ולזה החלק העשירי שבה אנחנו קוראים נקודה אחת עם היות שאיננה רק חלק עשירי שבנקודה ההיא, והרי כי הנקודה דנוקבא דז"א יצאת בחסרון גדול יותר מחסרון שבנקודה ז"א.

ק' ל"ט ע"ה

הכלל העולה כי העשר נקודות שיצאו בתחלה אינן רק ה' נקודות לבד אשר מהם נעשו אח"כ ה' פרצופים, והנה הנקודה הא' והב' והג' יצאו כל אחד ואחד מהן כלולה מעשר חלקים הראוים [להיות] בה, ועוד שהיו נקשרים ומחוברים יחד, וכל העשרה נקרא בשם נקודה אחת לבד לסיבת הנז'. ונקודה הד' לא יצאו כלולים בה רק ששה חלקיה לבד, ועוד שיצאו נפרדים זה מזה, ולסיבה זו נקרא ששה נקודות עם שאינם רק ששה חלקי נקודה. ונקודה החמישית לא יצאה ממנה כי אם החלק העשירי שבה לבד, ולחלק זה אנחנו קוראים בשם נקודה אחת חמישית.

והנה הששה חלקים שיצאו מן הנקודה דז"א הם ו"ק שלו הנקראים חג"ת נה"י שלו, וג"ר שלו שהם הנקראים כח"ב שלו שהם המוחין שלו לא יצאו. וכן החלק העשירי שיצא מהנקודה דנוקבא דז"א הוא הכתר שבה, ותשעה תחתונות שבה לא יצאו. ועתה צריך לבאר הטעם למה נשתנו נקודות זו"ן שיצאו חסירות וג' נקודות

הראשונות יצאו שלימות, וגם לבאר השינוי שיש בין ז"א לנוקביה, כי מזה יצאו ששה חלקים ומזה חלק עשירי לבד, ולא עוד אלא שבנקודת הז"א יצאו החלקים התחתונים וחסרו העליונים, ובנקודת נוקביה היה להפך יצאת החלק העשירי העליון שבכולם וכל הט' תחתונות חסרו.

והתשובה היא, דע כי כל העולמות אינם מתנהגים רק ע"י זו"ן, לפי שהם נקראים בנים לאו"א ואנחנו נקראים בנים לזו"ן בסוד בנים אתם לה' אלהיכם²⁶³, ועוד כי הכתוב אומר²⁶⁴ אמרתי עולם חסד יבנה, כי העולם כולו נבנה ע"י ז' תחתונות הנקראים ז' ימי בראשית, אשר התחלתם מן החסד והם כוללות זו"ן כנודע. וזהו סוד שאין פגם מעשה התחתונים מגיע ופוגם בג' נקודות הראשונות שהם א"א ואו"א, רק מגיע ח"ו בזו"ן בלבד. ולכן בתחלת האצילות יצאו ג' נקודות הראשונות שלימות בכל חלקיהם, אבל ב' נקודות התחתונות שהם זו"ן יצאו חסרות וכמו שיתבאר.

ואמנם גם בשניהם יש שינוי, כי פגם המגיע ממעשים התחתונים בנוקבא דז"א הוא פוגם מאוד להיותה יותר תחתונה וקרובה אלינו, בסוד ובן כסיל תוגת אמו²⁶⁵, ובסוד ובפשעכם שולחה אמכם²⁶⁶, אבל הפגם המגיע עד ז"א אינו יכול לפגום כ"כ כמו בנוק', ולכן נקודת ז"א יצאה יותר שלימה מן נוקביה. (והנה) [והוא] כי הנה הפגם שעושים התחתונים המגיע עד נוקבא דז"א, יש פגם שיכול לסלק ממנה חלק העשירי התחתון [שבה], ויש פגם שיכול להחסיר גם את חלק הט' שבה, עד שנמצא שיש פגם שיכול לסלק ולה[ח]סיר ממנה כל ט' חלקיה התחתונים ולא ישאר בה רק חלק אחד העליון והוא הכתר שבה בלבד, אשר זה הוא הסוד שעליה נאמר²⁶⁷ לכי ומעטי את עצמך, כי נתמעטה בבחי' ט' חלקים התחתונים²⁶⁸ שנסתלקו ממנה ועלו למעלה כדי שלא יתאחזו בהם הקליפות בהיותה יורדת למטה ביניהם, וזה החלק העליון שהוא הכתר שבה נשאר וירד למטה בין הקליפות בסוד רגליה יורדות מות²⁶⁹, כי כיון שהוא חלק היותר עליון שבה אין כח בקליפות להתאחזו בה יותר מדאי. וזהו הטעם שנסתלקו ממנה החלקים התחתונים ונשאר העליון שהוא הכתר, מה שאין כן אלו היה ע"ד ז"א שמסתלקים העליונים ונשארים התחתונים, כי אלו היו ט' חלקיה העליונים מסתלקים וחלק העשירי שהוא מלכות שבה ישאר וירד בתוך הקליפות, היו נאחזין בו יותר מדאי וכביכול היה נחלש כוחו והיה מתבטל

263. דברים י"ד א'. 264. תהלים פ"ט ג'. 265. משלי י"א. 266. ישעיה נ' א'. 267. חולין ס' ע"ב. 268. בשער ההקדמות שם: כי נתמעטה בבחי' ט' חלקיה התחתונים. 269. משלי ה' ה'.

ל"ז ע"ה

ח"ו בתוכם והיה העולם כולו חרב ושמם ומתבטל. אבל הפגם המגיע עד ז"א שהוא יותר עליון מן נוקביה אינו פגם כל כך לסיבת מעלתו, כי אין הקליפות נאחזין בו כ"כ כמו בנוקביה, ואין הפגם מצוי לעלות עדיו כ"כ כמו בנוקביה, ולכן היה הדבר בהפך, כי בעת שעולה הפגם עד ז"א אז ג' ראשונות שבו שהם תכלית העילוי הם מסתלקות למעלה כי אינו מן הראוי שיהיה בהם פגם, כי ח"ו אם יגיע שם פגם יחרב העולם, ואמנם ו"ק שלו נשארים שם, כי אע"פ שיגיע בהם פגם אינו כ"כ היזק כמו אלו יגיע ח"ו בג"ר שבו שיחרב העולם, ואע"פ שמגיע הפגם בו"ק אינו כ"כ היזק כמו בהגיע בהתחתונות דנוקביה, כי הם היו מתבטלים ח"ו, אבל אלו אינם מתבטלים, ובפרט כי אין מצוי כ"כ להיות פגם התחתונים מגיע עד ז"א עצמו כנז'.

ובזה יתבאר היטב טעם למה בתחלת האצילות יצאו ב' נקודות זו"ן חסירות, וחסרונה גדול מחסרונו. ונתחיל בנקודת נוקביה דז"א, ונאמר כי לא יצא ממנה בתחלה רק הכתר שבה, לפי שכל דבר שיצא בתחלה נשרש ונעשה שורש קבוע ואינו זז ממקומו, ומה שהיה הוא שיהיה, אבל מה שבא אח"כ בסוד תוספת אינו עיקרי ויכול לצאת ולבא ולהסתלק ולחזור כפי מעשה התחתונים. ולכן אלו יצאת נקודת נוקביה דז"א כלולה בכל עשרה חלקיה, היו מושרשים בה תמיד, ובהגיע שם פגם מעשה התחתונים לא היה אפשר להם שיתלקו למעלה והיו נשארים תוך הקלי' מכח הפגם של התחתונים והיו מתבטלים ח"ו בתוכם ויחרב העולם, אבל עתה שלא יצא בתחלה רק הכתר שבה, הוא לבדו הושרש בה, וכאשר אח"כ בעת התיקון באים לה כל הט' חלקים אחרים בסוד תוספת ואינם מושרשים בה, וכאשר יחטאו התחתונים ויגיע הפגם (בנקוד') [בנוק'] דז"א אז אלו הט' חלקים שבאו לה בסוד תוספת יכולין להסתלק ממנה למעלה ולא יגיע [הפגם] בהם. גם בזה יובן טעם למה לא הוצרך עיבור יניקה ומוחין בנוקבא כמו בז"א, לפי שכאשר באים אלו הט' חלקים שלה בעת התיקון באים בסוד תוספת ולכן כולם באים כאחד ונתקנת ברגע אחד ואינה צריכה כל אותם הזמנים שהוצרכו לז"א כמו שנבאר.

ל"ז ע"ה

וזה סוד משנת²⁷⁰ בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד וכו'. והענין הוא כמ"ש לעיל כי ענין חסרון תיקון היו"ד נקודות בתחלתם היתה לברא את הקליפות כדי שיהיה שכר ועונש בעולם אם טוב ואם רע, ולכן אלו הב' נקודות דזו"ן הוצרכו שלא לבא בתחלתם שלימות כל אחת ואחת כלולה בכל עשר חלקיה

ומחבורות יחד בסוד נקודה אחת לבדה הנקראת מאמר אחד, אמנם בכל אחד משתייהן יצאת נחלקת בעשרה חלקים הנקראים עשרה מאמרות נפרדות זה מזה בלתי חיבור והתקשרות, שלא כדרך ג' עליונות דא"א ודאו"א, ולהיותם נפרדים (זע"ז) [זה מזה] לכן לא יצאו ביחד כל העשרה חלקים שבכל נקודה משתייהן, אמנם יצאו קצת חלקיה וקצתם נשארו לסיבת פירודם כנז'. וז"ש בעשרה מאמרות [נברא העולם, ר"ל בעשרה מאמרות] נפרדים נברא העולם, שהם ז' תחתונות כמ"ש²⁷¹ אמרתי עולם חסד יבנה, מחסד ולמטה, והלא במאמר אחד יכול להבראות וכל עשרה חלקים נקודת ז"א ונקודת נוקביה יהיו כלולים יחד בסוד נקודה אחת ויצאו כל העשרה חלקים מחוברים בחי' מאמר אחד. וביאר טעמו של דבר אלא כדי להיפרע מן הרשעים וכו', פי' כי כיון שכוונתו היתה להיות שכר ועונש בעולם, והפגם שלהם מגיע עד זו"ן לבד כנז', לכן יצאת נקודת ז"א ונקודת נוקביה נפרדת בחלקיה בהיותם נקראים עשרה מאמרות ולא מאמר אחד, לפי שבהיותם נפרדים בתחלה ויבואו אח"כ בסוד תוספת כנז', אין פגם התחתונים שוה לפגום תמיד בכל העשרה מאמרות ביחד, אבל יהיה כפי ערך החטא ופגם התחתונים, כי לפעמים יצטרך להסתלק רק חלק תחתון לבד, ולפעמים יצטרך להסתלק ב' חלקים, עד שנמצא שאם החטא יהיה בתכלית יסתלקו אז כל ה' חלקים וישאר הכתר שלה לבד כנז', משא"כ אם קודם התיקון באו קשורות יחד כולם ונשרשות בה, שבכל חטא הקל שבקלים היו כל היו"ד חלקים מסתלקים או כולם נשארים, ונמצא שלא משפט אמת וישר כפי ערך החוטא, אלא יהיה החוטא בשוגג כמזיד וכו'.

וכן בענין הצדיקים לא היה שכר אמיתי, כי יש צדיק גורם קיום חלק אחד, ויש גורם קיום כל ה' חלקים, וצריך לתת שכר טוב לצדיקים כפי שיעור מעשיהם ביושר. וזהו ליפרע מן הרשעים וכו' כפי מעשה כל אחד מהם עתה שנברא בעשרה מאמרות חלוקים, וליתן שכר לצדיקים ע"ד הנז', מה שאין כן אם היו כולם מאמר אחד. והרי זה טעם אחד למה שנוגע אל בחי' הצדיקים או הרשעים.

עוד יש טעם ב' למה שנוגע אל המאמרות עצמן, כי אלו היו בתחלה כולם מאמר אחד היה הפגם מגיע בהם ולא היו יכולין להסתלק וח"ו יפול בהם [פגם] הקליפות, אבל עתה שבאו בסוד תוספת כאשר יחטאו התחתונים יסתלקו המאמרות הנז' ולא יפגמו ח"ו, וכמ"ש²⁷² אם חטאת מה תפעל בו, ואין שם רק עונש לרשעים או שכר לצדיקים אבל ביו"ד מאמרות עצמן אין פגם נוגע בהם ח"ו. וגם זה הטעם הב'

271. תהלים פ"ט ג'. 272. איוב ל"ה ו'.

נרמז באומרו אלא כדי ליפרע וכו', כי אין בזה אלא פרעון עונש לרשעים ותשלום שכר לצדיקים, אבל אין נוגע פגם במאמרות עצמן ח"ו.

והנה ענין הנוקבא נתבאר היטב, אבל ענין ז"א צריך לבאר יותר, והוא כי הנה נתבאר כי בעת הפגם מסתלק הג' עליונות שבו ונשארים ו"ק שבו, ולכן לא יצאו בראשונה רק שש חלקי נקודתו והושרשו בו בקביעות שלא ינתק, ואח"כ בעת התיקון נתוספו בו בסוד תוספת לבד אותם ג' ראשונות, כדי שיוכלו להסתלק למעלה בעת פגם התחתונים ולא יפגמו בין הקליפות ח"ו.

ובזה יובן טעם היות צורך אל ז"א להיות בו עיבור יניקה ומוחין בעת התיקון שלו, לפי שאותם ו"ק שהיו בו תחלה מושרשים בשורש גמור הוצרכו ליתקן בתחלה ע"י עיבור ויניקה כמו שיתבאר, ואח"כ באים לו הג' מוחין בסוד תוספת בפעם אחת, כי כמו ששלשתם יחד חסרו ממנו [כך בבואם באים יחד, מה שאין כן בנוק' דז"א שכל ט' חלקיה באים יחד בסוד תוספת לפי שכולם יחד חסרו ממנה], ולכן אין צורך בה לעיבור יניקה ומוחין ע"ד הז"א.

ובזה תבין מה שאמרו רז"ל²⁷³ כל ג' כלבוד דמי, גם אמרו²⁷⁴ ג' ראשונות חשובות כאחד, כי הלא שלשתם מסתלקות יחד בעת הפגם ושלשתם באים יחד בעת התיקון והתוספת. לפי שאם נאמר שאם הפגם קטן ויגיע עד השלישי שבהם ויסתלק הוא וישארו השנים האחרים, הנה אין לך קלקול גדול מזה [להיות ח"ו פירוד בין הג' עליונות בעצמן כי הוא פגם גדול מאוד]. ונמצא שאי אפשר [לומר] ששלשה העליונות שבו יצאו תחלה בו קודם התיקון ויושרשו בו, [כי לא יוכלו אח"כ בעת פגם התחתונים להסתלק ועי"כ יחרב העולם. גם אי אפשר לומר שיבואו שלשתם קודם התיקון ויושרשו בו], אמנם יבואו ג' נפרדים זה מזה כדרך שהיה בו"ק כנז"ל, ונאמר שע"י כן לא יגיע הפגם בכל שלשתם רק באחד מהם, כי אין לך פגם וקלקול גדול מזה להיות ח"ו פירוד בג' עליונות החשובות כאחד. אבל ו"ק שלו התחתונים באו תחלה קודם התיקון והושרשו בו, לפי שאין הפגם מצוי כ"כ לעלות בז"א כמו בנוקבא כנז', ועם כל זה כדי למעט ההיזק והפגם באו נפרדים [זע"ז] [זה מזה] כדי שבעת הפגם לא יפגמו [כלל] [כולם] יחד, אך יגיע הפגם בחלק אחד פרטי המתדמה כפי ערך חטא התחתונים, ושאר החלקים לא יקבלו פגם אע"פ שנשארים במקומם ואינם מסתלקים לפי שבאו ונשרשו מתחלה

דף מ"א ט"ז

273. שבת צ"ז ע"א. 274. עיין ברכות ל"ד ע"א.

שם כנז'. והנה נתבאר סיבה למה יצאו ששה חלקי נקודת ז"א בלבד, ולמה יצאו נפרדים (זע"ז) [זה מזה].

ועוד בזה תבין ענין רשות היחיד ורשות הרבים שאסור להוציא בשבת מרשות לרשות, וכן טעם איסור מלאכת בורר בשבת. והענין כי להיות שאלו העשרה מלכים דז"א שהם עשר חלקי נקודתו יצאו בתחלה נפרדים בלתי חיבור זה בזה, והיו אז נקראים רשות הרבים, להיותם נפרדים ולא מיוחדים, ולכן תמצא כי כל מקום שיש פירוד ואין אהבה יש שם מיתה, ולכן מתו אלו המלכים להיותם פירוד ביניהם, וכמש"ה²⁷⁵ חלק לבם עתה יאשמו, ובהפך חבור עצבים אפרים הנח לו²⁷⁶, ולכן נבאר ענין הפירוד והחיבור מה מציאותו, ומה היה קודם התיקון ואחר התיקון.

דע כי הנקודה דא"א או דאבא או דאימא כאשר יצאת היתה כלולה בשלימות בכל עשר חלקיה כנז"ל, וגם כי היו מחוברים יחד, פי' כי היו מיוחדות בדרך ג' קוין קו ימין וקו שמאל ואמצעי, וזה הוא קשר האמתי, אבל ששת חלקי נקודת ז"א לא היו בדרך קוים [רק היו זו על גב זו ולא נתחברו יחד], ולכן היה ביניהם פירוד. ונודע כי אם תקח ק' קנים כל א' בפני עצמה תוכל לשבור את כולם, ואם תחבר ג' קנים יחד לא יוכלו להשבר. והנה זה היה קודם התיקון, אבל אחר התיקון חזרו להתחבר הששה (חלקים הנקודות) [חלקי הנקודה] דז"א בבחי' ג' קוים כנז' ואז נתקיימו.

ובזה תבין טעם צריכות עיבור ז"א בגו אימא, כי בהיותם שם מחוברים נתאספו ונתחברו יחד כל הששה חלקים, ובפרט כי כיון שנתחברו שם יחד נתוסף בהם הארת אימא והוסיפה בהם [כח] ואז נתחברו ונתקשרו קשר אמיץ דרך קוים. והענין כי חסד נכלל בנצח והגבורה בהוד ות"ת ביסוד, ונעשו ג' כלילין בג', כנז' אצלינו במקומות רבים, והבן היטב ענין ג' כלילין בג', כי הג' תחתונות נכללו בג' עליונות בלבד, וזה היה בג' ימי קליטה, ואח"כ מאז ואילך ניתוסף בהם תיקון, והוא כי כל א' מן הששה נכללה מכל הששה, וזה נעשה בהמשך זמן ט' חדשי העיבור הנק' עיבור א' דז"א, כמבואר אצלינו בכונת התפילין²⁷⁷ בענין כ"א אזכרות אשר בהם, שהוא חבור ז' תחתונות זו בזו בסוד ג' קוים והם כ"א אזכרות וע"ש, ואז נקרא רשות היחיד כי נתאחדו יחוד גמור. וזהו סוד מ"ש בתיקונים²⁷⁸ כי רשות היחיד גבהו עשרה ורחבו ד', שהוא ענין שם הוי"ה דמ"ה דאלפין שיש בו ד' אותיות

דף מ"ז ע"א

275. הושע י' ב'. 276. שם ד' י"ז. 277. שער הכונות דרושי התפילין דרוש ב' דף ח' ע"ג.

278. תקון כ"א דף נ"ה ע"ב, תקון כ"ב דף ס"ו ע"ב, תקון מ"ז דף פ"ג ע"ב.

פשוטות ויו"ד אותיות במילוי, ונודע כי הוי"ה זו דמ"ה היא בז"א, להורות כי כל אלו המלכים דז"א נתקנו ונתחברו ונעשו הוי"ה אחת מחוברת מכולם ונקרא רשות היחיד.

ונבאר עתה ענין איסור מלאכת בורר בשבת מה ענינה. דע כי אעפ"י שנתבאר לעיל כי הסיגים שבמלכים אלו דזו"ן נתבררו ונעשו מהם קליפות בעת מיתת המלכים, ואמנם הקדושה שבהם גם היא נתבררה ועלתה למעלה להתקן בסוד העיבור באימא עילאה, דע כי לא נתבררה אז כל הקדושה לגמרי, ונשאר קצת ניצוצות הקדושה בתוך הסיגים ההם והקליפות הנקראים רשות הרבים. והנה ביום השבת הקליפה נבדלת מן הקדושה כנודע, ולכן מי שמוציא שפע מרשות היחיד שהיא הקדושה הנפרדת למעלה אל אותם הניצוצות שנשארו תוך הסיגים והקליפות הנקראים רשות הרבים, חוזר לערב קודש בחול ולהתאחז הקלי' בקודש. וכן להפך, המכניס מרשות הרבים מאותם ניצוצות הקדושה שנשארו שם כנז' ומעלה אותם לרשות היחיד הנז', גם הוא גורם לערב קודש בחול. והטעם כי בימי החול דוקא יורדת נוקבא דז"א הנקראת הוי"ה דב"ן דההי"ן למטה בגלות בתוך הקליפות ומבררת מתוכם לאותם ניצוצות הקדושה שנשארו שם ומעלה אותם למעלה אל הקדושה, אבל בשבת אינה יורדת למטה בין הקליפות לברר אותם הניצוצות הישנות, אמנם נבדלת מן הקלי' ועולה למעלה ומזדווגת עם ז"א ויוצאות נשמות חדשות מן הזווג ההוא. ולכן המכניס מרה"ר לרה"י גורם שהנוקבא דז"א תרד אל הקלי' הנקרא רה"ר ותברור משם הניצוצות הישנות הנז' ותעלה לרה"י העליון, והנה הוא מערב קודש בחול ומוריד הנוקבא בתוך הקלי'. ונמצא כי איסור המכניס מרה"ר לרה"י ואיסור הבורר בשבת הכל ענין אחד, אלא שזה ענינו הוא לברור למטה אוכל הקדושה מתוך פסולת הקלי', וזה ענינו להעלות האוכל ההוא אשר ברה"ר ולהכניס ברה"י, עכ"ל רבינו זיע"א בשער ההקדמות, ע"ש.

ודע לך ידידי ששני אלו שהעתיקתם בס"ד, הם שניהם ענין אחד, ואמנם ישמע חכם ויוסף לקח. וברם העצה היעוצה שבעת שתמצא ללמוד הב' לשונות אלו, תלמדם ביום ש"ק, וגם תזהר ללמוד [א"ה נ"ל מללמוד]²⁷⁹ איזה תיבה בלב דוקא,

279. נוסף ע"פ לוח הטעיות. ועיין מזכיר שלום מערכת ז' אות ל"ו וז"ל, ומ"מ שמעתי מפי הרב חק"ל מוהר"ר יר"א יצ"ו ששמע מפי קדוש הרב דברי שלום ז"ל, שכל ראשי תיבות הנמצאים בעץ חיים ובדברי הרב זלה"ה שצריך לאמור אותם בפירוש, לפי שהדברים פועלים. ולכן או"א אומר אותם בפירוש, אבא

והמבין יבין ולחכימא ברמיזא. והשי"ת יאיר עינינו במאור תורתו ויעזרנו על דבר כבוד שמו אכ"ר.

וזה לך לשון רבינו זיע"א בעץ חיים שער המוחין פ"א²⁸⁰ וז"ל, ודע כי עיקר הז"א הוא בחי' ו"ק לבד בבחי' כללות כל עולם האצילות, בהיותו מצוייר בבחי' פרצוף אחד כולל כל אצילות, ואמנם בבחי' פרטות עצמו הוא פרצוף שלם כולל כל י"ס שבו, וא"כ מוכרח הוא שמלבד היות לו ו"ק הנז"ל עוד יש לו בחי' ג"ר שבו. וענין זה הוא לעולם, ר"ל בג' זמנים שיש אל ז"א הנק' עיבור ויניקה ומוחין, ר"ל הגדלות שבו, כי אע"פ שאנחנו קורין ומכנים אותו בחי' מוחין אל זמן הגדלות, אינה סיבה דבעיבור ויניקה אין לו מוחין, כי מוכרח הוא שיהיה תמיד כולל י"ס שבו אשר מכללן הם ג"ר שהם נק' מוחין, והבן זה מאוד, אבל הסיבה כמ"ש עתה כי המוחין שיש לו בעיבור ויניקה אינן חשובים אלא אותן דגדלות ולכן נכנה זמן דגדלות בשם מוחין וכו', עכ"ל ע"ש.

ואחרי שידעת זאת, עוד צריך אתה לידע ענין אחד הצריך מאד, ופקח עיניך וראה מ"ש רבינו זיע"א בעץ חיים שער מוחין דצלם פ"ח²⁸¹ וז"ל, הדעת משלים לי"ס במקום הכתר בבחי' חיצונית, אך בבחי' הפנימיות הכתר הוא מכלל הי"ס דז"א, לכן אל תתמה אם אנחנו מונים לפעמים הדעת במנין י"ס ולפעמים הכתר, כי זה בחיצונית וזה בפנימיות וכו', ע"ש באורך.

עוד כתב שם רבינו זיע"א בשער מוחין דצלם פ"ה²⁸² וז"ל, אם אנחנו מונים בחי' הכתר ובחי' הדעת נראה שהם י"א, ובספר יצירה אמר עשר ולא אחד עשר עשר ולא תשע. והטעם כי הדעת הוא בחי' נשמה דז"א, ואין אנחנו מונין אלא מה שיש בו כלי, אבל הדעת הוא בחי' נשמה בלי כלי, וכן בכל כללות האצילות עתיק יומין הוא בחי' נשמה לכל האצילות ואין שם בחי' כלי כלל, ע"כ ע"ש באורך.

גם כתב עוד שם הפירוש של עשר ולא תשע הוא שהמלכות (שבמלכו') שבכל הבחי' הנה אחר הקטרוג ירדו למטה ולא נשאר למעלה רק רשימו לבד, וא"כ היה

ואימא וכיוצא, חוץ מז"א שאומר אותו בראשי תיבות ז"א, וכן א"ק אומר אל"ף קו"ף. וכן נוהגים בבית אל יכב"ץ, עד כאן. ואני הכותב שמעתי לאמר א"ק אדם קדמון, וכן נהגתי לאמר בכל ראשי תיבות בפירוש מהטעם הנז' חוץ מז"א, וא"ק אני נוהג לאמר אדם קדמון, והיעב"ת. עכ"ל הרב מזכיר שלום. ועיין להגרי"מ הלל שליט"א בס' עמודי הוראה על מורה באצבע סי' ב' אות כ'. 280. דף צ"ו ע"א. 281. דף ק"ט ע"ג. 282. דף ק"ז ע"ד.

אפשר לומר ח"ו דהשתא לא נשאר רק הט' למעלה בכל בחי' ותו לא, שהרי העשירית ירדה ונפלה, לזה אמר עשר ולא תשע. וז"ס לעולם ה' דברך נצב בשמים²⁸³, שהמלכות דז"א הגם שנפלה למטה, לעולם הרשימו שלה למעלה, וזהו דברך שהוא המלכות נוקבא דז"א הרשימו שלה לעולם הוא בשמים למעלה בז"א הנקרא שמים, ע"ש.

גם עוד דע דמה שהעתקנו למעלה לשון רבינו זיע"א בשער ההקדמות וספר מבוא שערים, גם תמצא דברים אלו בעץ חיים שער המלכים פרק ו'²⁸⁴ וז"ל, דע כי כל העולם מתנהג ע"י זו"ן, וכמו שהם נקראים בנים של או"א, גם אנחנו נקראים בנים של זו"ן בסוד בנים אתם לה' וכו'²⁸⁵. וגם כי הכתוב אומר²⁸⁶ אמרתי עולם חסד יבנה, ר"ל שהעולם מבחינת החסד ואילך שהם ז"ת שהם כללות זו"ן, וז"ס ז' ימי בראשית כנודע וכו', וע"ש סיום הלשון באורך וברוחב, ע"ש.

עוד זה לך לשון רבינו זיע"א בעץ חיים שער השמות פרק א'²⁸⁷ וז"ל, דע כי הי"ס נחלקות בזה הסדר, ספירה א' כתר הוא א"א, ספירה (א' וב') [ב' וג']²⁸⁸ חו"ב הם או"א, (וס') [ו' ספירות]²⁸⁹ חג"ת נה"י הם ז"א, ספירה עשירית מלכות, וכל אלו מתחלקות ל"ס פרטיות. ודע דאין בכל הי"ס שיהיה בהם היכר פרצוף וחילוק פרטי איברים כמו אלו החמשה ספירות שהם כח"ב תו"מ, ואעפ"י שכל ספירה כלולה מעשר, צ"ל דכמו שזרוע של אדם עם היותו כלול מאיברי הגוף כולם (כנז') [כנודע] ויש בו וורידים הראש ושל לב וכבד ושל כל הגוף כנודע לרופאים שמקוים דם ממנו לתועלת כל הגוף, אבל הגובר בזרוע הוא בחי' חסד, ועל דרך זה בכל ספירה וספירה, אבל בה' ספירות אלו יש פרצוף בכל אחד מהם וכל פרטי איברים יש בכל אחד מהם וכל הפרצוף מתגלה בהם וכו', ע"ש.

ועוד צריך אתה לידע לשון רבינו ז"ל בעץ חיים שער אבי"ע פרק ה'²⁹⁰ וז"ל, ובזה תבין למה האצילות עצמות וכלים אינן חד, כמ"ש בהקדמת תיקונים דף ג' וחיוהי וגרמוהי חד בהון, לפי שגרמוהי שהם כלים דאצילות הם בחי' רוחניות גמורה הנקרא נר"ן של כל העולמות, ואינם נקראים כלים אלא לגבי חיה הנקרא חיוהי, וזהו חיוהי וגרמוהי לרמוז אל החיה הנז"ל, והבן זה היטב, עכ"ל ע"ש.

283. תהלים קי"ט פ"ט. 284. דף נ"ב ע"ג. 285. דברים י"ד א'. 286. תהלים פ"ט ג'. 287. דף צ"ו ע"ג. 288. בלוח הטעיות: א"ה נ"ל ב' וג' ועיין עץ חיים שער השמות שם. 289. בלוח הטעיות: א"ה נ"ל ו"ס ועיין עץ חיים שם. 290. דף צ"א ע"ג.

ועוד צריך אתה לדעת, כי הגם שאין אנחנו מזכירים בדברינו כי אם ה' פרצופים והם א"א ואו"א וזו"ן בכל עולם ועולם, אמנם דע לך שבפרטות הם י"ב פרצופים, וכמ"ש רבינו זיע"א בעץ חיים בשער התיקון פ"א²⁹¹ ובמקומות אחרים וז"ל, ולכן הוצרך בחי' עיבור זה להשתהות ולהתאחר שיעור י"ב חודש כנז' בתיקונים, שהם י"ב בחי', עתיק ונוקביה, א"א ונוקביה, ואו"א עילאין, וישראל סבא ותבונה, וזו"ן, ויעקב ולאה, אלו הם י"ב פרצופין שלמים, לכן הוצרך זמן העיבור זה להשתהות י"ב חודש, עכ"ד ע"ש.

ואמנם דע לך בענין הנקבה הנזכרת הן בעתיק יומין והן בא"א וכו', יש חילוק ביניהם, והוא כי נודע דהנוקבא כולה דינין ואיך יצדק שם נקבה בעתיק וא"א שהם תכלית הרחמים, ועוד דבחי' זכר ונקבה מורה על פירוד ואין אחדות גמור כמו בהיות הזכר לבדו. והנה מצינו גם ראינו בכמה מקומות מהזוה"ק דנראה דלא התחיל בחי' זכר ונקבה אלא מאו"א ולמטה, וא"כ איך אנחנו אומרים שאפילו בעתיק וא"א יש בחי' נוקבא, והנה מצינו הפך זה בהרבה מקומות, ובפרט בספר הזוהר²⁹² דעילת כל העילות אמר האי קרא²⁹³ ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי וכו', דאית (אתר) [אחד] בשיתוף כגון דכר ונוקבא, ואתמר בהון כי אחד קראתיו, אבל איהו חד ולא בחושבן ולא בשיתוף, ובגין כך אמר ואין אלהים עמדי. הרי מוכח בהדיא שכל שאר הבחי' אשר מן עילת כל העילות ולמטה יש נוקבא. גם מכאן הוכחה אל הנז"ל כי הנוק' כולה דינין, כמ"ש ואין אלהים עמדי שהיא בחי' נוקבא הנק' אלהים שהוא דין.

דף מ"ד ע"ב

והנה כדי ליישב המאמרים אלו צריך שתדע שודאי שבכל הי"ס יש זכר ונקבה, אלא שיש חילוק במציאותן איך הם, וביאור הענין הוא כי זו"ן אשר בהם עיקר המיתה כי בהם היו ענין ז' מלכים שמתו, ולכן [יש] בהם זכר ונקבה ממש בפרצופין נפרדים אחד מחבירו, ומה שתמצא לפעמים שהם מחוברים אינן אלא בהיותן אחור באחור, כי אז אחוריהם דבוקים יחד וכותל אחד משמש לשניהן וצריכה נסירה באחור להפרידם. ואמנם או"א אשר היה בהם ביטול, לא היה בהם מיתה בפועל כמו שהיה בזו"ן כנז"ל, לכן היה בהם ג"כ בחי' זכר ונקבה כל אחד בפני עצמו, כלומר בבחי' ב' פרצופים דכו"ן, אבל ניתוסף בהם חיבור עצום והוא שהם דבוקים יחד פנים בפנים תמיד בכותל אחד לבד משמשת לשניהן ואין ביניהם פירוד כלל, לא כמו זו"ן שבהיותן אחור באחור מתחברין ובהיותן פנים בפנים נפרדין. וזהו

291. דף מ"ח ע"א. 292. בראשית דף כ"ב ע"ב. 293. דברים ל"ב ל"ט.

הטעם שאמרו בספר הזוהר פרשת אחרי דף ס"א²⁹⁴ ובאדרא²⁹⁵ אבל או"א לא מפסיק רעותא דתרוייהו לעלמין, כחדא נפקין וכחדא שריין לא אפסיק דא מן דא, ולכן זוגייהו תדיר דלא פסיק. ואמנם א"א שהוא מבחי' הכתר של הנקודות, לא היה אפילו ביטול, ואמנם הוא מן חמשה אחרונות של הכתר, ונודע כי בנה"י של הכתר דנקודים היה קצת ביטול כאשר ירדו להעשות כלים מוחין לאו"א, ולכן גם בו היה בחי' דכו"ן, אלא שנתוסף להם תיקון וחיבור נוסף, והוא ששניהם היו פרצוף אחד הזכר והנקבה שבו, באופן זה, כי בחי' שם מ"ה שבו נתון בכל צד ימין, ובחי' שם ב"ן שבו, היה בצד שמאלי שבו, ושניהם דבוקים יחד בבחי' פרצוף אחד. וזהו ענין מ"ש בזוה"ק שהכתר הוא זכר לחוד בלי נקבה, רוצה לומר בלתי נוקבא נפרדת ממנו, ומה שאנחנו אומרים שיש זכר ונקבה הוא היות נמצאים בו ב' בחי' אלו של מ"ה וב"ן בימינו ובשמאלו, אשר הם בחי' זכר ונקבה בכל מקום ומקום, אבל לא שיש בו זכר ונקבה נפרדים בשני פרצופים, והבן זה מאוד. ובזה תבין איך או"א מלבישין לא"א זה לימינו וזה לשמאלו, כן הדבר בא"א עצמו, צד ימין שבו הוא מ"ה דוכרא, וצד שמאל הוא ב"ן נוקבא. ואמנם בעתיק יומין שהוא מבחי' חמשה ראשונות של כתר של הנקודים, ששם לא היה שום ביטול כלל מעולם, לכן בחי' זכר ונקבה שבו שהם מ"ה וב"ן נתערבו יחד לגמרי ושניהם מעורבים יחד זב"ז בימין דפרצוף עתיק וכן בשמאלו ואינם כמו א"א. (ו"ס) [ו"ש] באדרא דף קכ"ט²⁹⁶ לית שמאלא בהאי סתימאה כולהו ימינא, והענין כי בא"א הזכר בימין ונוקבא בשמאל, אבל בעתיק יומין צד ימין שבו כלול ממ"ה וב"ן וכן בצד שמאל, א"כ שוין הם ואין הפרש בין ימינו לשמאלו. אמנם בחי' הזכר והנקבה שבה הוא באופן אחר, והוא שהם ב' בחי' פנים ואחור, כלומר כי בין צד ימינו ובין צד שמאלו יש בו בחי' מ"ה מצד פנים ובחי' ב"ן מצד אחור, ובזה הוא חיבור נפלא גדול מאוד.

ובזה תבין כי לעולם לא תמצא שיש בעתיק פנים ואחור כמו שיש בכל השאר ממנו ולמטה, והענין כי העתיק מצד אחד יש לו מ"ה ומצד הב' יש ב"ן, והוא באופן זה, כי בודאי שבשם מ"ה יש פנים ואחור וכן בשם ב"ן יש פנים ואחור, והם דבוקים אחור דמ"ה באחור דב"ן, והפנים דמ"ה מצד זה והפנים דב"ן מצד זה, ותמצא שמצד זה ניכרים ונראים פני מ"ה ומצד זה פני ב"ן, והאחוריים דשניהם דמ"ה ודב"ן מכוסים זה לזה מבפנים תוך ב' בחינות פנים, א"כ אין מתגלה בעתיק בחי' אחור כלל ולכן כולו נקרא פנים. אבל א"א אשר שם מ"ה עומד לבדו הפנים מצד

294. ע"ב. 295. דף ר"צ ע"א. 296. ע"א.

זה ואחור מצד זה, וכן בשמאלו פנים דב"ן מצד זה והאחוריים מצד זה, נמצא ששני הפנים של מ"ה וב"ן הם מצד אחד וב' אחוריים של מ"ה וב"ן מצד האחר, ולכן יצדק בו בחי' פנים ואחור. ואמנם מה שאנחנו אומרים לפעמים גם בעתיק בחי' פנים ואחור, הכוונה על ב' בחינו' של מ"ה וב"ן, כי בחי' ב"ן אפילו הפנים שלו יקרא אחור בערך המ"ה העומד בצד אחר, ונמצא כי הפנים דמ"ה שמצד זה נקרא פנים, ובחי' הפנים דב"ן העומדים מצד אחור נקרא אחור בערך שם מ"ה. כן הוא לשון רבינו זיע"א בעץ חיים שער עתיק פרק ב'²⁹⁷ ע"ש.

גם דע לך כי להיות שהזכרנו לך בס"ד שיש ג"כ בחי' ישראל סבא ותבונה, על כן צריך להעתיק בס"ד לשון רבינו זל"ה זיע"א בספר מבוא שערים (ש"ב) [ש"ד] ח"ג פ"ז²⁹⁸ וז"ל, ונבאר עתה ענין ג' בחי' אלו מה ענינם, ואיך נרמזו בשם הוי"ה ב"ה הכולל כל האצילות כנודע, כי קוצו של יו"ד העליון רמז לא"א הנעלם מאוד, עד כי אפילו בחינת אותיות אין בו, אלא כל עצמות פרצופו הוא קוץ דק שע"ג הוי"ד, וגם כי הוא צורת יו"ד קטנה רמז ליי"ס שבו. אח"כ הוי"ד בעצמה רומזת לחכמה, והה' לבינה, והוא"ו אל הז"א שהוא בחינת ו"ק, וה"א אחרונה במלכות, הרי נקרא הוי"ה הכולל כל האצילות כולו ביחד והבן זה. והנה נודע מ"ש בספר היצירה²⁹⁹ הבן בחכמה וחכם בבינה, פי' הדברים כי הנה אע"פ שאמרנו שאות יו"ד הוא בחכמה ואות ה' בבינה, עם כל זה צריך לכלול זה בזה וזה בזה, באות יו"ד שהיא חכמה תכלול גם עמה הבינה וזהו הבן בחכמה, ואח"כ חכם בבינה ר"ל תכלול החכמה עם הבינה באות ה' שבשם, והם יתחלקו לד' פרצופים הנז"ל, פי' שהם חו"ב באות יו"ד וחו"ב באות ה', וחו"ב שבאות יו"ד הם או"א וחו"ב שבאות ה"א הם ישראל סבא ותבונה.

ועתה נבאר מציאותם, הנה יו"ד במילואה הם ג' אותיות, ואות הראשונה שהיא יו"ד רמז לאבא הנקרא יו"ד דשמא קדישא, וגם הוא רמז אל הי"ס דפרצוף אבא. וב' אותיות המילוי שהם ו"ד הם ג"כ בגי' יו"ד, והיא כנגד אימא ביי"ס שלה, ואמנם נרמזו י"ס נחלקים באותיות ו"ד, לפי שאימא עיקרא אות ה"א דשמא קדישא, לכן נרמזו הי"ס שבה בשני אותיות ד"ו שצורתם ה' אחת. הרי נתבאר ענין הבן בחכמה, כי עיקר האות הוא בחכמה, אמנם הבינה בכאן היתה טפילה לו ונרמזה בסוד מילואו, וכבר נתבאר לעיל וכו' כי כל מילוי [מורה]³⁰⁰ על הנקבה שהיא דינים,

297. דף נ"ז ע"א. 298. דף ל"א ע"ד. 299. פ"א מ"ג. 300. בלוח הטעויות: א"ה נ"ל מילוי רומז על.

ומילוי גי' אלהים, נמצא כי מילוי האות רומזת אל הנוקבא הנטפלת אל הזכר, והנה זו הנוקבא הנכללת באות יו"ד נקראת אימא עילאה והיא בינה שהיא הבחינה הא' וכו'. אח"כ אות ה"א ראשונה שבשם הוי"ה רומזת אל התבונה וכו', והנה נודע מפרשת ויקרא דף י"א³⁰¹ ופרשת אחרי³⁰² כי אות זה של הה' היא צורת ד"ו, ויש לה עוקץ אחד מאחרי הד' כזה **ז** והיא צורת יו"ד קטנה, והוא רמז אל ישראל סבא הנטפל אל התבונה שהיא אות הה', וז"ס וחכם בבינה, הרי כי אות יו"ד במילואה היא י"ה כי הד"ו נעשים ה' אחת והרי שם י"ה רמז באות יו"ד שהם או"א, ואח"כ באות ה' עם העוקץ של אחריה נעשה י"ה שני שהם ישסו"ת וכו', ע"ש. וכבר נזכר זה גם כן בעץ חיים³⁰³ ע"ש.

דף ת"ט ע"ב

גם דע כי להיות שהזכרנו לך בס"ד שיש ג"כ בחי' יעקב ולא, ע"כ צריך להעתיק לך לשון רבינו זיע"א בעץ חיים שער יעקב ולא פ"א³⁰⁴ וז"ל, ונבאר ענין יעקב ולא דרך כללות, הנה לעיל ביארנו כי אלהים בחי' אחוריים של או"א שנפלו בעת מיתת המלכים ולא ירדו לעולם [הבריאה אלא נשארו (בחיצוניות) (באצילות) במקום רחל שהיא נוקבא דז"א, לכן אין מיתה נזכרת בהם רק נפילה וביטול בעלמא, וכיון שכן לכן בעת תיקון של הזו"ן שהם ישראל ורחל, אחר שיתוקנו הם יתוקנו אלו האחוריים הנז"ל, ואין להם יכולת להיתקן כלל עד שיתוקנו זו"ן. ואע"פ שהם אחוריים דאו"א שהם יותר גבוהים מזו"ן, והיה ראוי שיתוקנו מקודם, עם כל זה כיון שהם אחוריים גמורים חיצוניות שבאו"א שהם דינין, לכן צריך שיתוקנו תחילה זו"ן בבחי' הגדלות כי יש בהם בחי' פנים ג"כ, ואח"כ יתוקנו אחוריים של או"א, כי כיון שירדו במקום הנוקבא א"כ בתיקונה יתוקנו גם הם כנז"ל, וכבר נתבאר לעיל כי באלו האחוריים לא נזכר בהם מיתה כי נשארו בעולם האצילות וכו', ע"ש.

גם דע והבן לך כלל זה, שכל פרצוף נקרא זו"ן בערך העולם שלמעלה הימנו, וחסר ממנו המוחין ובאים לו מפרצוף שלמעלה, וכמ"ש רבינו זיע"א בעץ חיים³⁰⁵ ע"ש, ועשה אזניך כאפרכסת לשמוע דבר זה, כי צריך (עיון)³⁰⁶ מאד בדרך החכמה הזאת והבן.

והא לך כלל גדול הנז' בדברי רבינו זיע"א בעץ חיים שער פנימיות וחיצוניות פרק ב'³⁰⁷ וז"ל, דע כי כל בחי' מצות מעשיות וברכותיה[ם], כמו ציצית ותפילין ואכילת

301. ע"א. 302. דף ס"ה ע"ב. 303. שער ט"ו פ"ד דף ע"ז ע"ב. 304. דף נ"ח ע"א. 305. שער ג' פ"ג דף י"ז סוף ע"ב. 306. נוסף בנרפס ונראה ט"ס. 307. דף ע"ט ע"ד.

מצה וסוכה ולולב וכיוצא בזה, כולם הם בחיצוניות העולמות, אעפ"י שיש בהם בחינת מוחין הם בחיצוניות, וכל מצוה שהיא בדיבור לבד כמו התפלה הכל הוא בפנימיות. וזה תמצא בפירוש ברוך שאמר במקומו³⁰⁸ ובפירוש כוונת התפילין וכוונת נטילת ידיים³⁰⁹. ונמצא כי כל ד' עולמות אבי"ע וכן בכל ה' פרצופים שבכל עולם מהד' יש בכל אחד מהם חיצוניות ופנימיות, וכל המעשה הוא וברכותיה הכל הוא בחיצוניות, אור פנימי כנגד המעשה ואור מקיף כנגד הברכה, כמו ג' סעודות דשבת ואכילת מצה דפסח וקידוש שבת שעל היין וציצית וסוכה ולולב ותפילין. אכן כל דבר התלוי בפה לבדו כגון התפלה ועסק התורה הכל תלוי בפנימיות. ואמנם הכוונה במחשבה היא הנשמה, בין בחיצוניות כמו כוונת עשיית המצוות שהוא בחיצוניות, וכן הוא נשמה לפנימיות כגון כוונת התפלות וכו', ע"ש באורך. והשי"ת ברחמי יתקנינו בעצה טובה מלפניו ויזכנו לקיים מצותיו במחשבה ודיבור ומעשה כתקונן, ויאיר עינינו בתורתו אכי"ר.

ואחרי אשר ידעת את כל אלה, צריך להעתיק לך לשון רבינו זלה"ה זיע"א בעץ חיים בשער הכ"ו הנקרא שער הצלם מ"ש בפרק א' ובפרק ב' כולו, ולא יכולתי כעת להעתיקם, ואתה הקורא ישר תעתיקם³¹⁰ ללמדם עם הדברים האמורים ביחד והשי"ת יהיה בעזרתו אכי"ר.

[פרק א'. ענין הצלם באמיתות, נלע"ד הנה באדם העליון יש בו ה' בחי' צורות זו בתוך זו הם נרנח"י, ויש להם בחי' חומר המלבישם ונקרא גוף וכלים, וגם גוף זה נחלק לכמה חלקים, מוח עצמות וגידין בשר ועור. ואמנם אי אפשר לצורה להתלבש בתוך חומר אם לא ע"י אמצעי, נמצא כי יש ה' מיני לבושים אל ה' מיני צורות, והם צלם של נפש וצלם של רוח כו'. והה' לבושים של ה' מיני צורות הנ"ל נקראים צלמים. ואמנם סודם הן מן רפ"ח ניצוצין שנשארו בתוך הכלים שנשתברו הנקראים הבל דגרמי, ויש ניצוצין דב"ן והם צלם דנפש, ויש ניצוצין דמ"ה והם צלם דרוח שהוא מ"ה כו'. ואי אפשר להתלבש שום צורה מאלו הה' צורות בתוך הגוף עד התלבשותה תוך הצלם הפרטי שלו. וכללות הה' צלמים נקראים צלם אדם, ואינו אדם עצמו. וה' צורות נקרא נשמת אדם עצמו, וכללות הכלים עצמות וגידין כו' נקרא גוף האדם. אמנם כל זה באצילות וכן בבי"ע, אך החילוק כמ"ש במ"א כי באצילות כל האורות וכל הצלמים וכל הכלים נקרא אלהות גמור אחד

308. שער הכוונות ענין תפלת השחר דרוש א' דף י"ז ע"ג. 309. שם דרושי תפלת השחר דרוש ב' דף י"ב ע"א. 310. פרקים אלו נוספו כאן בסמוך בתוך סוגר מרובע.

יחיד ומיוחד, כנזכר בהקדמת תקונים³¹¹ איהו וחיייו וגרמוי חד בהון, שהם ג' בחי' הנ"ל, אך בבי"ע אינו כן, כי אם עד בחי' הנשמה אלהות, ומן הרוח ואילך משם יפרד ונקרא נבר"א נוצ"ר נעש"ה. וכל זה בצורות, אך הצלמים וכלים כולם נבראים ונוצרים ונעשים.

והנה עד"ז הוא באדם תחתון הכולל כל עולמות אבי"ע, ויש לו ה' צורות וה' צלמים וה' כלים דאצילות, וכנגדן בבריאה, וכנגדן ביצירה, וכנגדן בעשיה. ונתחיל מן העשיה ונאמר כי הנה יש לו ה' צורות מעשיה וכולם נקראים נפש, אלא שיחידה חיה נשמה הם נאצלים מאצילות ואלהות י"ס שבעשיה, ורוח נפש הם נעשין מהעשיה עצמה. ויש בהם ה' צלמים כולם מעשיה עצמה, וכנגדן כלים מהעשיה עצמה. והנה הכלי שלו טרם שחטא אדה"ר היה מהקדושה ממבחר עשיה שהוא מעפר גן עדן הארץ, ואחר שחטא היה מעפר עד"ז.

והנה כל המצות הם לתקן בחי' הכלים והצלמים הנקרא הבל דגרמי כנ"ל, שהם הניצוצין שירדו עם הכלים שנשברו, ולכן ב' פעמים צלם הם ש"ך דינין ש"ך ניצוצין כנודע, ולא נתנו המצות אלא לצרף ולברר וללבן הצלמים וגם הכלים ולהסיר מהם הקלי', לכן הצלם הוא תרי"ג איברים וכולם מבחי' מלאכים נבראים או נוצרים או נעשים, כי אינם מבחי' אלהות ואצילות שבכל העולמות כולם, ואלו הם תרי"ג מלאכים דסלקין לנשמתין, ואלו הם כללות צלם א' יצה"ט שבאדם, וכנגדן תרי"ג רעים כללות צלם א' ונקראים יצה"ר. ותחלה נתקן הצלם בעה"ז, וכפי תיקון הצלם, כך נכנסו בו בחי' צורות כנ"ל, ואחר שנתקן הצלם ודאי שממילא נתקנו הכלים ג"כ, ואז אחר מות האדם שהוא הכלים האלו, מתלבש הצלם ההוא בכלים ההם האחרים הראויין לו האמיתיים הנקרא לבושי האדם שבגן עדן הארץ ושבגן עדן העליון ושבכל עולם ועולם. ואמנם כבר ידעת מהתחלקות הנשמה לכמה ניצוצין, ובכל גלגול וגלגול באים מקצת מהם, וכפי מספר הניצוצין של צלם ההוא הבא להשתלם עתה בגלגול זה, כך הוא מספר ניצוצין שיש בצורה ההיא. לכן הצלם הזה נקרא מדת ימי האדם הנזכר בזוהר ויחי³¹², כי כמספר ניצוצותיו כך מספר ימי חייו, והימים שעשה בהם מצות, נתקן ניצוץ א' של הצלם ההוא, והיום שאין נעשה בהם מצות, נשאר פגום ניצוץ ההוא של הצלם ההוא שהוא כנגד היום ההוא. וכעד"ז נתקנין הכלים שהם הלבושים שיש בגן עדן הארץ, כל ניצוץ וניצוץ בכל יום ויום. ואמנם אי אפשר שיתלבש הצלם הזה בכלי מלבוש

311. דף ג' ע"ב. 312. דף רל"ג ע"ב.

ההוא עד גמר תיקונו, ואז נפטר מעה"ז והולך לגן עדן הארץ ומתלבש באותו הגוף העיקרי.

כלל העולה כי הצורה היא העיקר הנקרא אדם, והיא יחידה חיה נשמה רוח נפש, והצלם גם הוא נחלק לה' בחי' כנגדן והוא לבוש הצורה, ולעולם הצורה הזו אינה יכולה לעמוד בלתי צלם זה, והצלם הזה הוא יצה"ט ויצה"ר, והם המלאכים שבאדם עצמו ואינו האדם עצמו, והוא הבל דגרמי המתלבש תוך הכלי שהוא הגוף, ולכן נקרא צלם, כי הוא דבר ממוצע בין הצורה והחומר ודומה לשניהן והוא צלם ודיוקן לשניהן. ואמנם ידעת ג"כ כי כל המצות אינם אלא לצרף ולברר הצלם והחומר, אך הצורה א"צ תיקון כלל, ולא הוצרכה להתלבש בצלם וחומר רק להמשיך בהם אור לתקנם, והבן זה מאד, כי זה טעם ירידת הנשמה בעה"ז לתקן ולברר, דוגמת גלות השכינה לברר ניצוצין שנפלו כנודע. ודע כי יש מלאכים גדולים מהנשמה ומלאכים קטנים מהנשמה, ולכן אותן המלאכים אינם בחי' גוף כמו האדם כי אינם מתלבשים בגוף, והבן זה מאד. אמנם בחי' המלאכים המלוין לאותו אדם הם פחותין ממנו, כי האדם עצמו הוא צורה, והמלאכים המלוין לו הם תרי"ג איברי הצלם, עבדים ומרכבה שלו. נמצא שיש מלאכים מרכבה לאדם, ואלו המלאכים הם גרועים מהאדם, אך המלאכים שהם מרכבה לקודשא בריך הוא הם גבוהים מן האדם, ובזה תבין שיש מלאכים גדולים מהנשמות כנ"ל.

פרק ב'. דע כי ז"א וכל שאר הפרצופים כל א' יש לו כלים ועצמות, והכלים נחלקים לב' בחי' שהם ד', חיצוניות ופנימיות, וכל א' מהם נחלק לב' שהם פנימי ומקיף, וכעד"ז הוא העצמות ב' שהם ד'. והנה כל א' מהפרצופים הם י"ס כלים חיצונים וי"ס כלים פנימים, אמנם ז"א בחי' החיצוניות בתחלה אינו רק בחי' ו' כלים לבד, ואח"כ נגמרים לי' בגדלות שהוא הנקרא עיבור ב' דמוחין. והנה ג' כלים הראשונים שהם נר"ן הם דוגמת גוף האדם, והם ג' בחי' חיצון אמצעי ופנימי, והם מוח לב כבד, והמוח מתפשט בבחי' גידין, ועליו מלביש הלב ומתפשט בבחי' העורקים הדופקים, ועליו מלביש הכבד ומתפשט בבחי' העורקים של דם, ובאלו הג' מתלבשים נר"ן שהם העצמות, ויש ג' מקיפים לאלו ג' כלים דבחי' חיצוניות והם בשר עור שערות. אמנם נודע כי בכל בחי' מאלו הג' יש מוחין, והם הנקראים מוחין דעיבור ומוחין דיניקה ומוחין (דעיבור ב') דגדלות, והם בחי' המוח שבראש המתפשט בתוך העצמות שבגוף. ואמנם מוחין דעיבור נעשין אח"כ קרום החיצון של המוח, ומוחין דיניקה נעשין קרום הפנימי של המוח, ובתוכן המוחין האמיתיים דגדלות. ואמנם שורש המוחין דעיבור ויניקה הם נשארין כאן,

כי הנה הם יורדין אח"כ למטה ונרחין עד בי"ע כנ"ל וע"ש, וכבר ידעת כי מוחין דעיבור ויניקה דחיצוניות הם שמות אלהים. עוד יש בחי' אחרת, והוא כי אלו המוחין לא יכנסו אלא בבחי' לבוש נה"י דאמא כנודע, ואלו הלבושים נקראים צלם אלא שהם דקטנות, ועליהם נאמר³¹³ כי בצלם אלהים וגו', והרי הם ד' בחי', כלים וצלם ומוחין ואורות שהוא עצמות.

עוד יש בחי' ב' והם נקרא פנימיות הכלים, וגם הם נחלקים לשלש בחינות והם פנימי אמצעי וחיצון, שהם ו' שהם ג' פנימים וג' מקיפין, ובתוכן המוחין דג' בחי' והם דעיבור יניקה ומוחין. והנה זה הגוף הפנימי הנקרא באמת צלם, הנה הוא נעשה מהארת נה"י דאמא תוך היסוד של הנוקבא דז"א, והוא הנקרא חותם המלכות, והם ב' חותם תוך חותם, שהוא חותם ביסוד שבה וחותם במלכות שבה, ומאלו החותמים נעשין תרין דיוקנין אל הנפשות אחד רב ואחד זעיר כנזכר בהרבה מקומות בזוהר, והם פרשת תזריע דף מ"ג³¹⁴, אמור ק"ד³¹⁵, ויחי ר"ך³¹⁶, ויקהל ר"י³¹⁷, והם הגדול מיסוד והקטן ממלכות. והנה גם יש בחי' צלם דדכורא שיוצא טפת זכר ומתלבשת בחותם היסוד שבו, וז"ס אור הגנוז לצדיקים³¹⁸, והבן זה. וזה ניתן ביסוד דנוקבא ושם חוזר לעשות לבוש צלם א' ביסוד שלה.

גם יש בחי' ג', צלם א' מבחי' נצח ששם חותם אהי"ה דיודי"ן כמנין צלם כנזכר אצלינו בדרוש צלם ליל הושענא רבא³¹⁹, ויש ב' צלם מבחי' הוד ויסוד שהם אהי"ה דאלפי"ן וההי"ן, והרי הם צלם א' מנה"י דאמא שביסוד נוקבא כלול מג' בחי' נה"י הנ"ל, וכנגדן בזכר. וכל אלו הבחי' יש בעיבור ויניקה ובגדלות דחיצוניות, וכנגדן בפנימיות, וכנגד כל בחי' כנ"ל הם בצלמים פנימים, וכנגדן במקיפים והם בנר"ן, ועצמו מספר. לכן נדבר דרך כלל ונאמר כי הלבוש דנה"י דאמא שהוא סוד חותם ביסוד דאמא או דאבא, הנה הוא סוד הצלם, ויש בו בחי' פנימים ובחי' מקיפים, כי האורות והכלים ג"כ כולם פנימי ומקיף. והנה נר"ן כל א' יש לו צלם א' אשר מתלבש בתוכו, וזה הצלם הוא המפסיק בין הכלים לבין עצמות האור, ואי אפשר שיתלבש הנפש או הרוח או הנשמה תוך הגוף אם לא ע"י צלם זה. ואמנם חלק הצלם הנשאר בסוד המקיף מבחוץ הוא הנקרא חשמ"ל שהוא גימטריא מלבו"ש, והבן זה. וז"ס שאמרו בזוהר חדש שיר השירים דף כ"ח³²⁰ רזא הכא לידעי מדין תנועי דאיהו שלימא דכלא אן אינון בבר נש, אלא רזא דא בצלמינו דא איהו

313. בראשית ט' ו'. 314. ע"א. 315. ע"ב. 316. ע"א. 317. ע"א. 318. חגיגה י"ב ע"א. 319. שער הכונות דף ק"ו ע"ד. 320. דף ע"ד ע"ב במהדורת מוה"ק.

צולמא דבר נש מלגאו ומלבר, לגאו סוכלתנו ומנדע וחכמה, לבר ההוא צולמא דאזיל עלוי ומדברא ליה לבר נש בנטירא למהוי נטיר מכולא.

ונבאר ענין צלם זה מה עניינו. דע כי כל בחי' הכלים והאורות הם מבחי' אותן המלכים, ויש מהן בחי' שלא נבררו, ובכל יום ויום מבריא עולם עד ביאת משיחנו מתבררים מהם בירורים רבים, וכשיוגמרו להתברר אז יבא משיח, וז"ס שאמרו רז"ל³²¹ עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. וזה הגוף הוא עץ הדעת טוב ורע דקליפת נוגה ששם נתערבו כולם טוב ורע, בין חלק אבי"ע ובין חלק המלאכים הנבראים בכל יום בסוד יוצר משרתים ואשר משרתיו, בין נשמת בני אדם בין שאר בריות צומחים ודומם בהמות וחיות כו'. והבן זה מאד מאד, ותדע הנהגת עולם בכל יום, וכל זה ע"י תפלות שבכל יום ויום. ודע כי כאשר נברר איזה בירור מעץ הדעת, אי אפשר להעשות בבחי' נפש פנימי גמור אם לא שתבא תחלה ג' פעמים בסוד צלם הפנימי ומקיף הנקרא חשמ"ל, ואח"כ נעשה ממנו נפש הפנימי ממש, בסוד הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר³²², ונמצא כי הצלם הוא נפש הפנימי אלא שאינה מתוקנת עדיין עד ג' פעמים, ולכן הנפש בא ומתלבש בה, ואחר כך אם הנפש תזכה, זוכה אז לרוח ונשמה נתקנת בפעם א', ואם לאו עד ג' פעמים כנודע, ואין פה מקום ביאורם].

גם צריך אנכי להעתיק לך עתה סוד הפסוק³²³ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ככתוב בשער מאמרי רשב"י כ"י למהרש"ו זלה"ה³²⁴ וז"ל, נודע כי אבא ואימא כל אחד כלול מ"ס בפרצוף אחד שלם, אבל ז"א אין בו רק ו"ק בלבד, אמנם בזמן הגדלת המוחין אז נתוספה לו יו"ד בראש וא"ו זעירא שלו, ואז נשלם ל"ס גמורות. והנה זה סוד שם הוי"ה, כי אבא יש לו פרצוף גמור שלם ב"ס רמוז ביו"ד של הוי"ה, אבל ז"א שאין בו רק ו"ק נרמז באות וא"ו של הוי"ה, לפי שאין בשרשו רק ו"ק, ובזמן המוחין נתוספה יו"ד בראש הוא"ו הזו וכנז' שהם בסוד המוחין ואז נשלם ל"ס. ולכן אותם הג"ר אינם בו בקביעות, רק הוי"ק בלבד כנז' אצלינו, וכיון שהג"ר אינם קבועות בו תמיד אינו נקרא רק בשם וא"ו בלבד. ואמנם לעתיד לבא שאז אין יצר הרע בעולם ואין חוטא בישראל יהיה הז"א קבוע תמיד גם בג"ר, ויהיה תמיד שלם בפרצוף דעשר ספירות גמורות, ויהיה שקול בערך אבא, ויהיה נקרא באות יו"ד כמו אבא, ואז במקום מה שהוא עתה שם הוי"ה יהיה אז שם הוי"ה, באופן כי זיווג עליון דאבא ואימא נק' י"ה וזיווג תחתון דזו"ן ג"כ יקרא י"ה

דף מ"ו ע"ב

321. יבמות ס"ב ע"א. 322. איוב ל"ג כ"ט. 323. זכריה י"ד ט'. 324. דף ל"ב ע"ב.

ולא ו"ה, ובהתחבר יחד הב' זיווגים יקראו בשם יהי"ה. וזהו ג"כ תשלום הפסוק ה' אחד ושמו אחד, ר"ל שעתה בהיות ז"א לפעמים ח"ו נפגם וחסר ואין בו רק ו"ק איננו יכול להזדווג עם נוקביה תמיד, אבל (לפעמים) [לעתיד] שיהיה הז"א גם הוא שוה אל ערך אבא שלם בי"ס גמורות, לכן יהיה ה' שהוא הז"א אחד וגם נוקביה תהיה אחד, ויתייחדו שניהם ביחוד אחד תמידי על דרך אבא ואימא שתמיד הם ביחוד אחד דלא פסיק זווגייהו לעלמין, עכ"ל שם.

והשי"ת ברחמיו הרבים ימחול ויסלח ויכפר לכל חטאתינו ועונותינו ופשעינו, וישקיף עלינו בעין חמלתו, וישלח לנו הגואל במהרה בימינו, ויתקן עולם במלכות שדי, ובא לציון גואל במהרה בימינו אכי"ר.

השער הב'

נקרא

יראת ה'

וזה החלי © בעזר האל צורי וגואלי

הנה ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה גדלה מעלת חכמת האמת, כי היא היסוד המיוסד לכל דבר, ואין יכולת לספר גודל מעלתה, וכבר נכתב על זאת ספרים מיוחדים והאריכו בזה, ולמפורסמות אין צריך ראייה. ואמנם לא נכחד כי יש בזה מקום לדבר, כי הנה מצאנו ראינו מפי סופרים ומפי ספרים שהאריכו למעניותם וכתבו שאין לו לאדם להתרשל ולמנוע עצמו מחכמה הזאת, אלא חיובא רמיא על כל חרד על דבר ה' לגשת אל הקודש ואכל מעץ החיים וחי לעולם.

דף מ"ז ע"א

והנה הרואה יראה בריש אדרא רבא¹ כשהתחיל הרשב"י זיע"א לגלות רזין עילאין פתח ואמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וכו'.² גם יתלהב לבב אנוש בראות כי הראשונים אשר המה כמלאכים ומרתתים בעת שיפתחו פיהם לדבר בסודות התורה, ואם בארזים נפלה השלהבת היראה הבווערת בקרבם, א"כ מה יענו אזובי קיר אשר בדור יתום כזה, אשר לא נבא כיתושים קטנים לגבי דורות הראשונים וקדושתם וטהרתם כמלאכי השרת. ואם תאמר שבדורות הראשונים לא היה רצון לגלות ועתה בזמן הזה יש רצון מלמעלה לגלות סודות התורה, הנה הגם דבאמת כן הוא האמת שעתה הוא עת רצון לגלות לכל אדם, אבל מ"מ הנה גם הגדולים אשר בדורות הראשונים שניתן להם רשות לגלות כמו רבינו האר"י זיע"א ותלמידו רבינו מהרח"ו זיע"א אשר היו דומים למלאכים, עם כל זה היו עוסקים בחכמה הזאת באימה ובריאה ברתת ובזיע סגי.³

ואשר על כן תגדל התימה על אנשי דורות אלו שכל אחד הקרב להיות יודע לגרום בספר הקדוש עץ חיים ובכתבי מהרח"ו זיע"א ידמה בעצמו שהוא מקובל גדול, וגם כל העם מקצה עונים אחריו מקודש מקודש ומחזיקים אותו למקובל גדול,

דף מ"ז ע"ב

1. פרשת נשא דף קכ"ז ע"ב. 2. דברים כ"ז ט"ו. 3. עיין שער הכונות דרוש י"ב דפסח דף פ"ו ע"ב.

ועוד מעט ויעשה לו תלמידים ובמעט זמן יחזיקוהו לרב מובהק ומוסמך בחכמה הזאת ויחשיבוהו חד בדרא, והוא גם הוא יעשה לו כנפים לעוף בשמים ורואה בעצמו כאלו עלה שמים וירד להכיר נתיבות העולמות, ויבא אז לפרש סתומות ולהכריע הכרעות עצומות, ועל זה כותב נראה לי, ועל זה כותב שהוא דוחק, וכזאת וכזאת כפי אשר יעלה בסברתו והסכמתו, וכמעט יבוא להגיה הגהות ולחבר ספרים כאשר יעלה האופן בתוך האופן. ואם תשאלנו בחיך הטובים תאמר לי איך עומדים העיגולים והיושר בכללן ובפרטן, תמצאנו שאינו יודע בין ימינו לשמאלו. ואם תשאל ממנו עוד שאלה אחרת הצריכה מאוד, תראה כי אין קול ואין עונה. הנה עתה לך נא ונוכחה מערכה לקראת מערכה אם שאלות שהם פשוטות כאלו לא ידעת על מתכונתם, א"כ איך תסמוך על עצמך בשאר רזין עילאין לעשות הכרעות ולחדש סברות ולפרש פירושים.

והנה אם באנו לדבר במיני האנשים האלה לא תכיל היריעה הדברים הצריכים לדבר, וכל בר דעת יביט בעין שכלו ויראה ויבין ערכו, ורק בזאת אעיר אזניך כי הלא תמצא במעשה הידוע לרבינו האר"י זיע"א, והובא בהקדמת הרב המחבר ספר עמק המלך ז"ל⁴, שפעם אחת מצאו הרב מהר"ר אברהם הלוי זלה"ה לרבינו האר"י זיע"א מרחיש בשפתיו בתוך השינה וכו', ושוב שאל אותו מוהר"א ז"ל על זאת, וא"ל כשהוא ישן נשמתו עולה למעלה וכו', וא"ל מהר"א ז"ל ולא יגלה לי מה שלמד בזאת הפעם, והתחיל רבינו זיע"א לצחק ופתח ואמר מעיד אני עלי שמים וארץ אלו הייתי דורש שמונים שנה רצופים לא יכולתי לסיים מה שלמדתי בזאת הפעם בפרשת בלעם והאתון וכו', ע"ש. גם עוד הביא שם, שפעם אחת אמרו לו חכמי ספרד רבינו נר ישראל כ"כ חכמה מסר לך השי"ת למה לא תחבר חיבור אחד נחמד כדי שלא תשתכח תורה מישראל. השיב להם בזה"ל, אלו היו כל הימים דיו וכל הקנים קולמוסים וכל הרקיעים גוילים לא יספיקו לכתוב כל חכמתי, וכשאני רוצה לגלות לכם סוד אחד מן התורה נתרבה עלי כ"כ שפע כמו נחל שוטף, ואני מבקש תחבולות מהיכן אפתח לכם צנור דק וקטן לומר לכם סוד אחד מן התורה כפי אשר יוכלון שאת ולא להרבות לכם יותר מכדי בחנם ותפסידו הכל, כמו הנער הנחנק בגרונו אם באה לו החלב בריבוי וכו'. עוד כתב שם⁵ שאמר רבינו זיע"א לתלמידיו אם יכתוב אדם שמונים שנה רצופים מהחכמה וסודות העליונים שמוסרים לו בלילה אחת לא יספיקו לו לכתוב הכל, ע"ש מ"ש עוד נפלאות מרבינו זיע"א ע"ש.

דף מ"ח ע"ב

4. הקדמה שלישית פ"ב דף י' ע"ג. 5. פ"ד דף י"א ע"ד.

וע"כ אתה קורא ישר הניח ידיך על פניך ותמה על ריבוי הסודות שנתגלו לרבינו האר"י זיע"א בעצמו, ובודאי הגמור שכל זה לא יבא כטיפה מן הים ממה שיש לגלות, ואם בפרשת בלעם והאתון כ"כ גילו לו סודות שאם היה דורש בהם שמונים שנה רצופים לא היה יכול לסיים מה שנגלה לו אותה הפעם, א"כ הביטה וראה כמה וכמה סודות רמזים בחמשה חומשי תורה, וכמה בנביאים ראשונים ואחרונים ובכתובים, וא"כ לפי זה ספר עץ חיים שמדבר בו על כמה בחינות היה צריך להיות ארכו מאריך מדה ורחבו מני ים, ואמנם כל זאת עשה רבינו בחכמה גדולה שפתח צינור דק וקטן, וגם בזה גילה טפח וכסה מאה רבואות טפחים, וא"כ איך ימלאנו לבו של אדם לחלק חילוקים ולפרש פירושים בדברי רבינו זיע"א כאשר יעלה בסברתו. ודי בהערה זו לחכם ומבין מדעתו.

ואמנם כגון דא צריך למודעי, כי יש לחקור מה זה ועל מה זה צריך האדם להיות נרתת מחכמה זו וחייב ללמדה בקדושה וביראה. והנה מלבד הטעם הפשוט הנה יש טעם נכון על דרך הסברה, והוא כי עניינים העליונים אי אפשר לקבלם בשכל אנושי אם לא ע"י דמיון וצורה, ולכן מוכרח לדבר בדברים גופניים על אורות עליונים ובחינות גבוהות, וכבר נודע כי כל דמיונות אלו הם לשכך את האוזן, והנה לאו כל אדם זוכה למחשבה קדושה שיהיה לו כעת בעת לימודו מתחילה ועד סוף, ויש לחוש פן יעבור ברעיונו דרך העברה באיזה רגע קטון בעת לימודו שהדברים הגופניים שמוציא מפיו הם דברים כפשוטן חלילה ולא בדרך דמיון ומשל בהשאלה בעלמא כדי לשכך את האוזן, ועל כן מן הצורך הוא ללמוד חכמה הזאת בקדושה ויראה כדי שיוכל להתגבר על רעיונות זדונים אשר אינם לכבוד הבורא יתברך, ולא יחטיאוהו אפילו רגע כמימריה לחשוב במחשבה זרה אשר אינה לכבוד הבורא ית'. ועל כן צוה מהרח"ו זיע"א בהקדמתו לעץ חיים, שכל הלומד בחכמה זאת יקבל עליו לקיים מצות פרטיות אשר פרט הרב זלה"ה בסוד מרע ועשה טוב. והנה לכאורה קשה הדבר לומר שיהיה תלוי עסק התורה באיזה מצוה מן המצוות עשה או לא תעשה, והאדם חייב מסיני לקיים כל תרי"ג מצוות ומה תלוי זה בזה. ועוד למה פרט אלו דוקא. ואמנם כל כוונת הרב זלה"ה כדי לטהר רעיונות האדם לבל יתגברו עליו רעיונות זרים, אלא תתגבר בו המחשבה הקדושה אשר היא לכבוד קבה"ו ואז יראה סימן טוב בלימודו ויעלו לרצון לפני ה', ואזהרות אלו שכתב הרב זלה"ה המה מסוגלים לזה הרבה.

ועל כן תמצא שהרשב"י זיע"א בתחלת אדרא רבא קודם שגילה הסודות העליונים פתח ואמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וכו'. וכוונתו שלא יצייר השומע בשמעו הדברים כפשוטן חלילה וחס בדבר גופני ח"ו, אלא יסכים במחשבתו ורעינו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו שבגופו נפשו רוחו ונשמתו, שכל הדברים הנזכרים על הבחינות העליונים למעלה אין להם תפיסה בשכל אנושי כלל, וכל הדמיונות הם בדרך השאלה לשכך את האוזן.

ולכן אתה קורא משכיל, אם תבקש נפשך ליכנס בחדר חכמה זאת אין ביד אדם למנוע אותך כי כבר הורשית לזה מפי סופרים ומפי ספרים, ומה גם בזמן הזה אשר יש עת רצון תמיד ללמוד חכמה זאת. ואמנם אל תהי חכם בעיניך להיות נבהל ללמוד כאשר יעלה האופן בתוך האופן, אלא תחילה וראש צריך לחפש אחר מלמד אשר הוא יותר בקי ומבין בחכמה הזאת, וכמאמרם ז"ל⁷ צדק צדק תרדוף⁸ הלך אחר בית דין יפה, וגם אזהרה להמלמד כי צריך לשום על לבו מאמרם ז"ל⁹ על הדין שיחשוב כאלו חרב מונחת על צוארו וגיהנם פתוחה מתחתיו, ואם על הדין אמרו לשון כאלו, הנה הוא יחשוב על עצמו ממש. ע"כ צריך לדקדק בתלמיד שיהיה הגון, הן מצד היראת שמים העיקרית, הן מצד השכל שיהיה שכלו ישר ולא מן העקשים ואניני הדעת, והן מצד מדותיו שיהיה שפל ומודה על האמת ולא יהיה עומד בדיבורו ומתגאה בדבריו, וצריך לכל זה מאזני משפט לשקול המלמד בשכלו את התלמיד הבא לפניו, ומי שכוונתו לשם שמים גם כן מן השמים יסייעוהו שלא יכשל בתלמיד שאינו הגון.

דף מ"ט ע"א

ובפעם ראשונה אשר יבוא להתחיל עמו בחכמה הזאת צריך שזה התלמיד יטבול במקוה י"ב טבילות, הא' ליטהר מכל טומאה, הב' לתקן עון הכעס, והעשרה כנגד יו"ד ספירות. והגם שאותו הפעם הוא טהור ג"כ מוכרח לטבול טבילות אלו סמוך תכף להלימוד הקדוש הזה. ואז זה המלמד הישר פיהו יפתח בחכמה להודיע לתלמיד ראשי מלין בקיצור נמרץ כדי שלא יהיה כמו התינוק השותה חלב יותר משיעור יכולתו וכו', וע"כ תחלה צריך לבאר לו הדברים ראשי מלין ושוב יעלהו ממדרגה למדרגה כדי שישמע חכם ויוסף לקח.

וכזאת יגלה לו תחילת דבריו עמו:

הנה המאציל העליון אשר האציל כל העולמות נקרא אין סוף, ואין בו שום תמונה

7. סנהדרין ל"ב ע"ב. 8. דברים ט"ז כ'. 9. סנהדרין ז' ע"א.

לא בשם ולא באות ואפילו בקוצי האותיות כלל ועיקר, ולכן אפילו ההרהור אסור בו, ולכן נקרא אין סוף שאין בו תפיסה לא במחשבה ולא בהרהור כלל, והוא מופשט ובלתי מושג מכל מחשבות העליונות, והוא קדם אל כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים, והוא אשר המציאם והאצילם, ולא היה בו תחלה וראשית כי תמיד נמצא וקיים לעד ולנצח נצחים.

והנה עלה ברצונו הפשוט והאציל אצילות אחד המאור הגדול מכל המאורות הנקרא אדם קדמון לכל הקדומים הנז' בספר התקונים¹⁰, ואח"כ נשתלשלו ממנו כמה אורות עליונים ועולמות עליונים אשר אין לנו כח להתעסק ולדבר בהם, ואח"כ האציל עולם הנקרא עולם האצילות ואח"כ עולם הבריאה ואח"כ עולם היצירה ואח"כ עולם העשיה. והנה בד' עולמות אלו שהם אבי"ע יש רשות להתעסק ולדבר בהם. והנה נודיע לך שכל עולם ועולם כללותו הוא עשר ספירות והם כח"ב חג"ת נהי"ם, וזה סדרן, שהאור הראשון שנאצל הוא נקרא כתר והוא הגבוה, ואח"כ נאצל תחתיו אור הנקרא חכמה, ואח"כ אור הנקרא בינה, וכן על זה הדרך עד אור הנק' מלכות, וזה הסדר הוא בכל עולם ועולם. וכל זה הוא בדרך כללות, אבל באמת אין לך ספירה שאינה כלולה מי"ס שהם כח"ב חג"ת נהי"ם, וכן על זה הדרך עד אין קץ ואין תכלית, ונמצא שכל ספירה וספירה מתחלקת לאלפים ולרבבות ספירות, אבל בדרך כללות נאמר שכל עולם ועולם כלול מעשר ספירות. וי"ס אלו שבכל עולם ועולם הנה הם מתחלקים בדרך זה, כי הנה הכתר נק' בחי' א"א, והחכמה נק' בחי' אבא, והבינה בחי' אימא, וחג"ת נהי"ם נק' בחי' ז"א, והמלכות נק' בחי' מלכות, הרי חמשה בחי', ודרך זה הוא בכל עולם ועולם. גם דע כי ה' בחי' הנז' שהם כללות הי"ס, הם רמוזים בשם הוי"ה ב"ה, והוא שבחי' א"א רמוזים בקוצו של יו"ד, ובחי' אבא רמוז ביו"ד עצמה, ובחי' אימא רמוזה בה"א ראשונה, ובחי' ז"א רמוז בוא"ו, ובחי' המלכות רמוזה בה"א אחרונה, הרי כללות כל הי"ס רמוזים בשם הוי"ה ב"ה. גם כללות ארבע עולמות אבי"ע רמוזים בשם הוי"ה ב"ה, כי בקוצו של יו"ד רמוז בחי' כללות העולמות אשר קודם עולם האצילות, ולהיותם נעלמים לכן רמוזים בקוצו של יו"ד ולא באות ממש, והאצילות רמוזה ביו"ד עצמה, והבריאה רמוזה בה"א ראשונה, והיצירה בוא"ו, והעשיה בה"א אחרונה.

והנה דע לך כי חקרו המקובלים החכמים הראשונים והאחרונים ז"ל לדעת סיבת

10. תקון י"ט דף מ"ב ע"א, תקון ע' דף ק"כ ע"א.

דף י"ג ע"א

ברית העולמות לאיזה צורך היתה, ונמנו וגמרו וגזרו אומר כי הסיבה היתה לפי שהנה מוכרח הוא שהקב"ה יהיה שלם בכל העולמות ובכל השמות ובכל הכנויים של גדולה ומעלה וכבוד, והנה אם לא היה מוציא פעולותיו וכוחותיו לידי גילוי פועל ומעשה, כביכול לא היה נקרא שלם לא בפעולותיו ולא בשמותיו ובכינויו, כי הנה השם הגדול בן ד' אותיות ההוי"ה מורה על הוראת היות הוייתו ית' נצחית וקיימת לעד, היה לעבר הווה ויהיה לעתיד, טרם הבריאה ובזמן קיום הבריאה ואחר התהפכותה אל מה שהיה, ואם לא נבראו העולמות וכל אשר בהם לא תוכל להיראות אמיתת הוראת הוייתו ית' הנצחית בעבר והווה ועתיד, ולא יהיה נקרא בשם הנזכר. וכן שם אדנ"י נקרא כן להורות היות לו עבדים והוא אדון עליהם, ואם לא יהיה עבדים לא יהיה נקרא בשם זה. ועל דרך זה בשאר השמות כולם. וכן בענין הכינויים אשר לו ית' כגון רחום חנון ארך אפים וכו', לא יקרא בשמות אלו זולתי בהיות נבראים בעולמות, ובהיותו מרחם עליהם יהיה נקרא רחום, וכשמאריך אפו עליהם יקרא ארך אפים, וכן על דרך זה בכל שאר הכנויים.

ונמצא כי בהיות עולמות ונבראים אז פעולותיו וכוחותיו יוצאים לידי פועל גלוי, ויהיה אז נקרא שלם בכל שמותיו ובכל כינויו ובכל מיני הפעולות והכוחות מבלי שום חסרון כלל ח"ו. וכבר נתבאר טעם זה בספר הזוהר ברעיא מהימנא בפרשת פנחס דף רנ"ז ע"ב וז"ל, פקודא תליסר דא ק"ש, ואית למנדע דאיהו אתקרי חכם בכל מיני חכמות ומבין בכל מיני תבונות וכו', אלא דקודם דברא עלמא אתקרי איהו בכל (מיני) [אילין] דרגין על שם בריין דהוו עתידין להבראות, דאי לאו בריין בעלמא אמאי אתקרי רחום דיין, אלא על בריין דעתידין, ובגין כך כל שמהן אינן כינויין דיליה על שם עובדין דיליה וכו', אוף הכי מארי עלמא קודם דברא עלמא ובריין דיליה למאן אתקרי רחום וחנון ודיין וכו', אלא כל שמהן דיליה הם כינויין ולא אתקרי בהו אלא על שם בריין דעלמא וכו'. גם בפרשת בא ברעיא מהימנא דף מ"ב ע"ב וז"ל, אבל בתר דעבר האי דיוקנא דמרכבה דאדם עילאה נחית תמן ואתקרי בהווא דיוקנא הוי"ה בגין דישתמודעון במדות דיליה, נק' אל אלהים שדי צבאות אהי"ה בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא בחדס ובדינא כפום עובדיהון דבני נשא, דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים מלא כל הארץ כבודו.

דף י"ג ע"ב

וכל הדברים הנז' יאמר אותם המלמד עם התלמיד ג' פעמים, ויטעים הדברים במתק לשונו כדי שיתיישבו על לב התלמיד היטב היטב, ואח"כ ילמוד עמו השער הא' הנקרא ראשית חכמה הכתוב בקונטרס זה עליון למעלה, ויקראנו עמו כולו

ג' פעמים ויותר עד שתיישבו הדברים בלבו היטב, ואח"כ ילמוד עמו רזין עילאין אלו הכתובים בשער הזה כאשר יסודר לפניך בעזה"ו, וילמוד אותם עמו חמשה וששה פעמים, ואח"כ יחזור התלמיד ללמוד בפני עצמו את כל הכתוב בשער הא' הנקרא ראשית חכמה וילמדנו מאה ואחד פעמים בלי גוזמא, כדי שבזה יתמלאו רעיוניו ומחשבתו מקדושת הדברים לבלתי עכור בם מחשבה זרה אשר איננה לכבוד הבורא ית', ומובטח שיראה סימן יפה בלימודו תמיד בחכמה הזאת וכל אשר יפנה ישכיל ויצליח וישמע חכם ויוסף לקח.

בהיות כי ידוע ומפורסם כי המאציל העליון הלא הוא נקרא א"ס שאין בו תפיסה לא במחשבה ולא בהרהור כלל, והוא מופשט ובלתי מושג מכל המחשבות העליונות, והוא קדם אל כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים והוא אשר המציאם והאצילם, ואין בו תחלה וראשית, וטרם אשר האציל הנאצלים היה הוא ממלא כל המציאות ולא היה שום מקום פנוי בבחינת אויר וחלל ריקני כלל, אלא הכל היה ממולא מן אור הא"ס הפשוט ההוא, ואין בו לא בחינת ראש ולא בחינת סוף אלא הכל אור פשוט שוה בהשוואה אחת דלית מחשבה תפיסה ביה כלל ועיקר.

וכאשר עלה ברצונו הפשוט להאציל הנאצלים והיה זה לסיבה נודעת כנו' ברעיא מהימנא בפרשת פנחס¹¹, והוא להיותו נקרא בשם רחום וחנון וכיוצא בזה משאר השמות והכינוים, ולכן עלה ברצונו להאציל נאצלים, צמצם עצמו כזה, ואז במקום האור ההוא אשר צמצם נעשה מקום חלל ופנוי מבלי אור, והצמצום עצמו היה בהשוואה אחת, באופן שהמקום החלל היה עגול מכל סביבותיו בהשוואה גמורה ולא היה בתמונת מרובע בעל זוויות. והסיבה היתה לפי שכיון שהאור א"ס שוה בהשוואה גמורה הוכרח ג"כ שיצמצם עצמו בהשוואה אחת מכל הצדדין, ונודע בחכמת השיעור שאין תמונה כ"כ שוה כתמונת העיגול, משא"כ בתמונת מרובע בעל זוויות וכן תמונת משולש וכיוצא בזה בשאר התמונות, וע"כ מוכרח להיות הצמצום בבחינת העיגול, והסיבה בעבור שהוא שוה כנו"ל.

ועוד יש סיבה אחרת והוא בעבור הנאצלים אשר האצילם אח"כ בתוך המקום החלל ההוא הנז"ל, והענין הוא כי הנה בהיות הנאצלים הם בתמונת עיגולים כמו שיתבאר יהיו כולם קרובים ודבקים עם הא"ס המאיר ומחיה אותם בהשוואה אחת, והאור והשפע הצריך להם יקבלוהו מן הא"ס בשקול אחד מכל צדדיהם, משא"כ

אם יהיו הנאצלים בתמונת מרובע או משולש וכיוצא בשאר התמונות שאז היה בהם זוויות בולטות אל הא"ס יותר משאר בחינת צדריהם, ולא היו מקבלים מן הא"ס בהשוואה אחת.

והנה אחר היות ענין הצמצום הזה אשר נשאר אז מקום חלל פנוי וריקני כנז"ל, הנה בזה נעשה מקום לשיוכלו להיות עומדים שם הנאצלים והנבראים וכל העולמות כולם כאחד. ואז המשיך הא"ס מן אורו בבחינת קו אחד ישר כעין צינור דק, וראשיתו מתפשט ומתחיל מן אור הא"ס עצמו שנתצמצם ונעשה בבחינת עגול כנז"ל, ונשתלשל משם מלמעלה למטה וירד אל תוך אותו החלל הנז"ל כזה. [דע אחי מה שתראה כתוב לפניך על קו הנז' נשתלשל מלמעלה למטה, אל תחשוב שיש מעלה ומטה בא"ס ב"ה חלילה וחס, אלא מה שנאמר מעלה ומטה הוא בערכינו, והבן].

והנה ראש העליון של הקו הנז' נמשך ונאחז ממש עם הא"ס עצמו, ואמנם סיום הקו הנז' בסופו לא חזר לגעת ולהתאחז באור הא"ס עצמו הסובב מלמטה המצוייר לפניך כזה. והנה דרך הקו הנז' היה נמשך ומתפשט אור הא"ס במקום החלל ההוא, ואז האציל וברא ויצר ועשה כל העולמות כולם ועולם הזה השפל וכל מה שבו, כי אין שום בריאה חוץ מן המקום החלל ההוא כלל ועיקר, כי כל העולמות כולם הם במקום הזה, אלא שהמעולה מחבירו מקיף את חבירו, עד שנמצא כי הארץ החמרית הזאת היא נקודת המרכז האמצעי של כל המקום החלל הזה כולו, ודי בזה.

ונמצא כי קו הנז' הוא כעין צנור אחד דק אשר דרך בו נמשכים מימי האור העליון של הא"ס הסובב כל העולמות אשר ניתנו במקום החלל ההוא. והנה בהיות שהקו הנז' ראשו העליון לבד הוא שנוגע ונאחז באור הא"ס עצמו אבל סופו איננו נמשך באור א"ס הסובב מלמטה ואיננו דבק בו אלא יש הפסק חלל בין סוף הקו הנמשך לאור א"ס הסובב מלמטה, לכן יצדק בקו הזה ראש וסוף מעלה ומטה ימין ושמאל וכו', משא"כ אם הקו הזה יהיה מתדבק גם בסופו עם אור הא"ס הסובב את המקום החלל ההוא, כי אז יהיה זה הקו מקבל אור מן הא"ס משתי צדדיו, ואז שתי קצוות הקו יהיו נקרא ראשית, ולא יצדק אז לומר בקו זה קצה העליון וזה קצה התחתון כיון ששני הצדדין נאחזין בא"ס וא"כ היו אז הב' קצוות בבחינת ראשים שוים זה לזה. וכן נמי אם היה הא"ס נמשך מכל סביבות צדדי המקום החלל ההוא לא היה לא מעלה ולא מטה ולא פנים ולא אחור לא מזרח ולא מערב צפון ודרום, ואמנם

בהיות אור הא"ס נמשך דרך קו אחד כעין צינור דק בלבד אז יוצדק לומר מעלה ומטה פנים ואחור מזרח ומערב.

וכך עלה ברצונו הפשוט שלא יתפשט האור תוך החלל כי אם דרך הקו הנז' בלבד, כי אז יוצדק בו מעלה ומטה ימין ושמאל וכו', ויהיה אז בחי' מדרגות בנאצלים זה עליון מזה וזה מקבל מזה כפי הצורך והראוי להם, משא"כ אם היה אור הא"ס נמשך ומתפשט בנאצלים מכל סביבות צדדי החלל, כי אז לא היה הפרש מדרגות בנאצלים שם זה עילה וזה עלול והיו הכל בהשוואה והיה חוזר הדבר כמו שהיה בתחלה ויהיה הכל בחינת א"ס בלבד, והוא ית' רצונו הפשוט הוא שיהיו כולם בסוד עילה ועלול והיותר קרוב אל ראשית הקו בקצהו העליון יהיה מקבל בראשונה והוא ישפיע לאשר למטה ממנו. ולכן גם הקו הנז' עצמו אין סופו נמשך ונוגע באור א"ס, שאם יתחבר יחד אז ג"כ יחזור הדבר לכמו שהיה בתחלה ויהיה הכל בחינת א"ס בלבד, כי כל הנאצלים היו מתבטלים באור א"ס, ולכן לסיבה זו לא נמשך אור הא"ס במקום הזה אלא דרך קו דק מאוד, ודרך הקו הזה מקבלים הנאצלים שבתוך המקום הזה אור הא"ס, וזהו בחינת דביקות המאציל בנאצלים דרך הקו שהוא בלבד, ואלו היה הקו ההוא רחב מאד היה האור נמשך בחוזק וברבוי והיו הנאצלים בערך המאציל עצמו, והדבר מבואר.

וזאת דע כי אע"פ שהמקום החלל הזה הוא עגול והא"ס מקיפו בשוה מכל צדדיו, עם כל זה אותו המקום שממנו נמשך אותו הקו להאיר הוא נקרא ראש האצילות ונקרא מעלה, וכל מה שהולך ומתפשט יותר למטה נקרא מטה, ונמצא כפי זה כי הספירה הנאצלת בהתחלת התפשטות הקו היא עליונה אל אשר תחתיה, ועד"ז מתפשטים מדרגה אחר מדרגה דרך מדרגות הקו ההוא עד סופו, ועי"כ יהיה אל הספירה עילוי מקום ממש זו על חברתה, כי בהיותה למעלה בתחלת הקו יהיה אורה נשפע מקרוב אל הא"ס יותר מזולתה, ובבחינה זו יצדק היטב מעלה ומטה פנים ואחור ימין ושמאל ב"ס, כי הקרוב אל ראשית הקו יקרא ראש, ושלמטה ממנו יקרא גוף, ושלמטה ממנו יקרא רגלים, וכן כיוצא בזה בפרטי פרטות.

והנה בעתה הנה נמצא בזה בחינות, הלא הם, בחינה ראשונה הוא בחינת הא"ס אשר הוא אור פשוט לגמרי בלי שום ציור כלים ותמונה כלל ח"ו ולית מחשבה תפיסה ביה כלל, והוא המאציל העליון האמיתי אשר האציל כל העולמות כולם, כי כל העולמות כולם הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים כולם נאצלו ממנו והם עילות עלולים ממנו כולם כאחד. והבחינה הב' הם כל העולמות אלו הנז'

דף ק"ט ע"ב

כולם כאחד, ויש בהם עצמות אורות המתפשט מן הא"ס בתוכם להאירם ולהחיותם, ודבר זה נמשך בכל העולמות מן הנקודה העליונה שבכולם ועד נקודה התחתונה שבכולם שהוא ארץ התחתונה אשר שוכנים בה בני אדם גם בני איש בעולם השפל הזה, וכל עולמות אלו נכללים בשתי מדרגות והם עצמות אור המתעלם בתוך הכלים. ואמנם בהם עצמם יש הפרש בין זה לזה וכולם בדרך עילה ועלול, כי העליון מחבירו נתחזק בו כח בחי' עצמות האור בתכלית הרוחניות, ולכן בחי' הכלי אשר לו הוא זך בתכלית הזכות עד שכמעט אינו נכנס בערך כלי, אלא שבערך האור המופלג אשר בתוכו לכן נקרא בשם כלי, אבל בערך הכלים שלמטה ממנו הוא נקרא אור ממש. וכל מה שהעולמות יורדים במדרגת מקום זה למטה מזה, גם הם מתמעטים במדרגת מעלתם, כי האורות שבהם אינם כ"כ זכים כאורות העליונים להיותם מתרחקים ממקורם הוא הא"ס, וגם לסיבת היותם באים בהתלבשות נוסף על אורות שלפניהם, וכן בחי' הכלים שלהם מתעבים ומתחזקים יותר מאוד, עד שנמצא בחי' העולם הזה השפל שאורו ממועט מכל שאר האורות העליונים שעליו, והכלים אשר בו הם גסים וחומריים וחזקים מכל בחי' הכלים העליונים. והמשכיל כאשר יפקח עין שכלו יבין איך כל העולמות הם בחי' אחת לבושי הא"ס, והא"ס מתלבש בתוכם וסובב עליהם ומחיה את כולם ואין דבר יוצא חוץ ממנו והכל בחינה אחת וכל העולמות נקשרים במאציל, ודי בזה כי אין ראוי לגלות יותר בענין דרוש זה. והנה בכל עולם ועולם תמצא איך כל מה שהולך למטה (מתעלה) [מתעבה] ומתגשם יותר מחבירו אשר עליו ובחי' הכלים מתגלים ומתחזקים ובחי' האורות הולכים ונחלשים, וכמו שיתבאר בע"ה בכל עולם ועולם.

ועתה בין תבין איך היה התחלת הנאצלים במקום החלל ההוא, כי הנה בהיות שנתפשט אור הא"ס דרך הקו ההוא באמצע המקום החלל ההוא, לא היתה התפשטותו תכף עד למטה, אלא לאט לאט, ר"ל כי בתחלה התחיל קו האור ההוא להתפשט שם ותכף בתחלת התפשטותו בסוד קו נתפשט ונמשך ונעשה כעין גלגל אחד עגול מסביב, והעיגול הזה היה בלתי דבוק עם האור א"ס הסובב עליו מכל צדדיו, שאם יתדבק בו יחזור הדבר לכמו שהיה טרם הצמצום הנז"ל ויהיה בטל באור א"ס ולא יתראה כוחו כלל ויהיה הכל אור א"ס אחד פשוט לבד כבראשונה, ולכן הוא נעשה כעין גלגל אחד מוקף תוך הא"ס הסובב כנז"ל בלתי מדובק בו, וכל עיקר התקשרות ודביקות העיגול הנאצל ההוא עם הא"ס המאציל הוא ע"י הקו ההוא אשר דרך בו יורד ונמשך אור מן א"ס ומשפיע בעיגול ההוא, והעיגול ההוא איננו דבק כי אם בראשית קצה העליון אשר בקו ההוא, והא"ס סובב ומקיף עליו

דף ק"ט ע"ב

מכל צדדיו ורחוק ממנו בהשוואה אחת מכל צדדיו, כי גם הוא בבחי' עגול סביב עליו כנז"ל, כי הוא מוכרח שהארת א"ס בנאצלים תהיה דרך קו ההוא לבר, כי אם היה האור נמשך להם גם מכל סביבותיהם היו הנאצלים בבחי' המאציל עצמו בלתי גבול וקצבה, ולא עוד אלא אפילו הקו ההוא דק מאוד ולא בהתרחבות גדול כדי שיהיה האור הנמשך אל הנאצלים במדה וקצבה, אשר לסיבה זו נק' הנאצלים עשר מדות וי"ס להורות שיש בהם מדה וקצבה ומספר קצוב משא"כ בא"ס, וכמ"ש בספר הזוהר פרשת פנחס¹² פיקודא תליסר דא ק"ש וכו' ע"ש דכל ספירה אית לה שם ידיעה ומדה וגבול ותחום, ובהיות הקו דק ימשיך להם שפע כדי צרכם.

והנה העיגול הזה הראשון אשר נתפשט ונתעגל תחלה מראשית הקו כאמור הוא הנקרא כתר דא"ק, ואח"כ נתפשט עוד הקו הנז' ונמשך מעט וחזר ונתעגל בתמונת עיגול ב' בתוך העיגול הא' הנז' וזה נקרא עיגול החכמה דא"ק, ואח"כ נתפשט עוד הקו הנז' ונתעגל עיגול שלישי תוך עיגול הב' הנז' וזה נקרא עיגול בינה דא"ק, ועל דרך זה היה הקו הולך ויורד ונמשך למטה ומתפשט ומתעגל עיגול תוך עיגול עד העיגול העשירי הנקרא עיגול המלכות דא"ק, ועל דרך זה נתפשטו עיגולים רבים זה בזה לאין קץ ומספר. ונמצא כי הבחינה המקשרת כל העשר עיגולים יחד הוא ענין הקו הנז' המתפשט ונמשך מעיגול אל עיגול, ועל ידו מתקשרים יחד כולם דרך הקו ההוא, וכל שאר סביבות העיגול הוא בלתי מתקשר ובלתי מתדבק עם העיגול הסמוך לו ויש אויר פנוי ביניהם, ודרך הקו הזה נמשך השפע והאור הצריך לכל עיגול ועיגול.

והנה נמצא כי ע"י כך יש לספירה יתרון על חברתה, כי העיגול הא' העליון מכולם הסובב על כולם והוא עיגול הכתר, הוא קרוב אל הא"ס ונכלל בתוכו יותר מכולם, ולכן הוא גדול מכולם. אמנם עיגול הב' הנקרא חכמה מעלתו למטה מעיגול הכתר, כי איננו קרוב אל הא"ס כמו עיגול הכתר, כי עיגול הכתר הוא עומד בינו לבין הא"ס. וכן על דרך זה בכל שאר עיגולים אשר בתוך המקום החלל ההוא הנז"ל, שכל הקרוב אל הא"ס הוא עליון ומשובח על חבירו, עד שנמצא כי העה"ז הארציי החמריי הוא נקודה אמצעית תוך כל העיגולים כולם ותוך כל המקום החלל הנז', וגם הוא מרוחק מן הא"ס יותר מכל העולמות כולם, ועל כן הוא כ"כ גשמי וחמריי בתכלית הגשמות שהוא נקודה אמצעית תוך כל העיגולים כולם, והבן זה היטב. ועוד יש סיבה שנית קרובה אל טעם הנז', והוא כי הנה נתבאר איך

12. דף רנ"ז ע"ב.

הקו הנמשך מן הא"ס נתפשט ואח"כ נתעגל ונתפשט יותר וחזר ונתעגל עד תכלית סיום כל העיגולים, והנה העיגול שנתעגל בראשונה במקום ראשית הקו ההוא, הוא העליון והמשובח מכל העיגולים אשר תחתיו, כי הנה הוא נמשך מראשית הקו, וגם כי הוא מקבל ההארה במקום גבוה מאוד יותר מכולם, ולכן לזה עיגול הראשון הנקרא כתר הוא גדול מעיגול החכמה, וכן על זה הדרך בכל העיגולים. ודע עוד כי כל עיגול מאלו העיגולים יש לו אור מקיף עליו, וגם הוא מעוגל כמוהו, ונמצא שיש עיגול אחד בסוד אור פנימי ועליו עיגול אחד בבחי' אור מקיף שלו. ועוד דע דגם ב"ס העיגולים יצדק בהם ימין ושמאל ואמצע עם היותם דמיון עיגולים זה בזה.

הרי נתבאר ענין הי"ס שנאצלו בתמונת עיגולים זה בזה, וכל זה הוא בחי' י"ס הכוללת דרך סתם כל בחינת העולמות כולם, ואמנם מבואר ופשוט הוא שכמה מיני עולמות נאצלו ונבראו ונוצרו ונעשו אלף אלפים ורובי רבואות לאין מספר, וכולם כאחד הם תוך המקום החלל ההוא הנז"ל ואין דבר חוצה לו, והנה כל עולם ועולם יש בו י"ס פרטית, וכל ספירה וספירה פרטית שבכל עולם ועולם כלולה מי"ס פרטי פרטית, וכולם הם בצורת עיגולים זה תוך זה וזה לפניו מזה עד אין קץ ומספר, וכולם כגלדי בצלים זה תוך זה על דרך תמונת הגלגלים כנז' בספרי התוכנים. והנה הבחינה המחבר כל העיגולים יחד הוא ענין הקו הדק הזה שנתפשט מן הא"ס ועובר ויורד ונמשך מעיגול אל עיגול עד סיום תכלית כולם כנז', ודרך הקו הזה נמשך האור והשפע הצריך לכל אחד ואחד מהם, והרי נתבאר בחי' העיגולים של י"ס.

דף כ"ד ע"ב

והנה בחינת העיגולים הנז' נרמז בזוה"ק פרשת ויקרא דף ט' ע"ב בד"ה אם זבח שלמים קרבנו וכו', ע"ש הלשון באורך, וכתב כולוהו רקיעין אלין על אלין כגלדי בצלים וכו', ע"ש. וכן נרמז נמי בזוה"ק בפרשת בראשית סוף דף י"ט ע"ב וז"ל, וכולא אצטריך קוב"ה למברי בעלמא ולא תקנא עלמא בהו, וכולא מוחא לגו וכמה קליפין חפיאן למוחא, וכל עלמא כהאי גוונא עילא ותתא מריש רזא דנקודא עילאה עד סופא דכל דרגין כולא איהו דא לבושא לדא ודא לדא דא מוחא לגו מוחא וכו' דא לגו מן דא ודא לגו מן דא, עד דאשתכח דהאי קליפה להאי והאי להאי וכו', ע"ש. הרי מבואר איך כל העולמות הם זב"ז וזה מסובב מזה כנז"ל. ואע"ג דמשם נראה להפך דהיותר פנימי הוא המוח והחופף עליו הוא הקליפה הגרועה ממנו, עם כל זה אם תפקח עין שכלך תבין ותראה כי מאמר זה מדבר בערכינו אנחנו יושבי תבל ושוכני ארץ התחתונה, אשר היותר קרוב אלינו הוא

הנקרא קליפה הסובבת בערכינו אל המוח אשר לפניו ממנו והוא העיגול הסובב עליו, ואח"כ עוד עיגול אחד יותר פנימי בערכינו והוא מוח אל הגלגל האחר, עד אשר תמצא כי הא"ס הוא לפני לפני מכל הנאצלים והוא פנימי לכולם וכל הנאצלים הם לבושים אליו, והעיגול היותר קרוב אלינו הוא החיצון שבכולם ונקרא קליפה על כולם. האמנם בבחינת העולמות בעצמם אינו כך, אלא הפנימי שבכולם הוא המלבוש, והסובב על כולם הוא המוח, וזה מובן.

ועתה יתבאר בס"ד בחי' הב' שיש בי"ס, והוא בחי' י"ס בציור אדם עליון כלול מג' קוים ימין ושמאל ואמצע, בסוד אור ישר. והנה דרך הקו הנז"ל שנתפשט מלמעלה למטה כמבואר אשר ממנו נתפשטו העיגולים הנז"ל, הנה גם הקו ההוא נתפשט ביורש מלמעלה למטה דהיינו מראש הגג העליון מכולם עד למטה מתחתית סיום כל העיגולים, ממש מלמעלה למטה, כלול מי"ס בסוד צלם אדם ישר בעל קומה זקופה כלול מרמ"ח איברים מצטיירים בציור ג' קוים ימין ושמאל ואמצע, כלול מי"ס ג"כ בכללות וכל ספירה מהם בפרטות לי"ס עד אין קץ, על דרך הנז"ל בענין הי"ס שהם בדרך עיגולים. והנה בחינה זאת הב' נקראת אדם, ועליה רמז הכתוב באמרו¹³ ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים. וכמעט כל ספר הזוהר והתיקונים רוב דבריהם כולם מתעסקים בבחינה הב' של היושר.

והנה דע כי גם בבחי' הב' הזאת של היושר שהוא בציור אדם ג"כ יצדק שם מעלה ומטה ופנים ואחור, כי פשוט הוא שהקרוב אל ראשית הקו יהיה ראש, ושלמטה ממנו יהיה גוף, ושלמטה ממנו יהיה רגלים, וכיוצא בשאר פרטי פרטות. והנה בחינה הב' הזאת נרמזה בזה"ק בפרשת תולדות דף קל"ד ע"ב וז"ל, דהא כמה דבר נש איהו מתפליג שייפין (פי' מתחלק האדם לאיברים איברים), וכולהו קיימין דרגין על דרגין מתקנין אלין על אלין וכולהו חד גופא, הכי נמי עלמא וכו'. הרי נתבאר היטב ענין ב' הבחי' שיש בי"ס הכלליות או הפרטיות שהם בחי' עיגולים וגם הם בחי' יושר בציור אדם.

ואחר אשר העתקנו לך בס"ד בדרך קצרה ודרך כלל ענין הי"ס הבחינו' שיש בהם, הנה בעתה יתבאר לך פעם שנית בדרך כלל ובין תבין את אשר לפניך. והנה תחלת הכל זאת תדע כי הי"ס הנק' אצלינו בספר הזוהר י"ס דאצילות, אל יעלה בדעתך לחשוב שהם יותר ראשונים וגבוהים מכל מה שנאצלו, כי כמה עולמות קדמו אליהם ולרוב העלמם לא שלחו בהם יד להזכירם בספר הזוהר אלא ברמז נפלא,

דף ל"ט ע"א

כאשר ענין לנכח יביטו ג' מאמרים בספר התיקונים בענין אדם קדמון לכל הקדומים כמ"ש בעז"ה, וכאשר כתוב בספר הזוהר פרשת בראשית דף כ"ג¹⁴, וגם בתיקונים דף (קל"ד) [קל"ה]¹⁵ וז"ל, תא חזי כמה עולמות אינון סתימין דאינון מתלבשין ומתרכבין בספיראן וכו'. גם מאמר א' הובא בפרשת נח דף (כ"ה) [ס"ה]¹⁶, גם בפרשת פקודי דף (ר"ט) [רס"ח]¹⁷ וז"ל, אמר רבי שמעון ארימית ידי בצלו לעילא [וכו'] ומרזא דמחשבה עילאה ולתתא כולהו אקרון א"ס וכו'. ואם תשים עין שכלך לדייק היטב כל המלות המיותרות והכפלים והרמזים הנרמזים אל המבין במאמרם הנז"ל תפלא ותשתומם בראותך כמה מדרגות על מדרגות לאין קץ ומספר קדמו להי"ס הנק' אצלינו בשם י"ס דאצילות. והנה הגאונים ז"ל הסתירו במתק לשונם וקראום עשר צחצחות של כתר עליון, וכיוצא בדברים אלו. ועם היות כי אין קצבה אל העולמות שבמקום הזה כי הם אלפים ורבבות, עם כל זה יתבאר קצת מה שיש יכולת לבאר במקום הזה דרך קצרה וכללי מראשית הנאצלים במקום החלל ההוא הנז"ל. והנה ראשית כל הנאצלים היה בחי' אצילות אדם קדמון לכל הקדומים, והוא כלול מי"ס, ובתחלה נאצלו בו י"ס בבחי' יו"ד עיגולים זה בתוך זה כגלדי בצלים והם סובכות החלל ההוא הנז"ל, אבל אינם ממלאים כל החלל כולו כי גם הם הניחו מקום חלל ופנוי באמצע עיגוליהם לצורך כל שאר הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים. אח"כ חזר להתאצל בא"ק הזה בחי' שנית אשר בו, והם י"ס דרך קו ישר מלמעלה למטה כדמות אדם עם ראש וגוף וזרועות ושוקים, ונתפשט באמצע העיגולים הנז' מלמעלה למטה, וראשו מתחיל מן הקו ההוא אשר דרך בו נמשך אור הא"ס אל כל הנאצלים שבתוך המקום החלל ההוא, ונמשך ביושר ומבריח כדמיון עמוד ישר תוך כל העיגולים הנז"ל, וכולל גם הוא י"ס. ונמצא שיש בא"ק הזה עיגולים זה לפנים מזה והם בחי' י"ס ויצדק בהם מעלה ומטה וכאמור לעיל, וגם יש בו י"ס בדרך ישר כנז' והוא בציור ג' קוים ימין ושמאל ואמצע.

ודע כי בחי' העיגולים יש בה בחי' עיגולים באור פנימי, וגם מקיף עליהם בחי' אור מקיף גם כן בדרך עיגול, וענין זה הוא בכל עיגול ועיגול מי"ס עיגולים הנז', באופן דאלו הי"ס דבחי' עיגולים הם כפולים יו"ד פנימיים ויו"ד מקיפים, וכן בי"ס דיושר כמראה אדם יש בהם י"ס פנימיות וי"ס מקיפות, וכל בחי' אלו יחד העיגולים והיושר נק' אדם קדמון לכל קדומים. ודע עוד כי בחינת העיגולים יצאה

דף ל"ט ע"ב

ראשונה ואחר כך נאצל בחינת היושר, והטעם הוא כי בחינת העיגולים הוא בחינת נפש דא"ק לכן קדמה בתחלה, ואחר כך נאצל הרוח של א"ק והוא בחינת היושר כמראה אדם. ואין יכולת עוד בדינו לדבר עוד בא"ק הזה, כי הנה תמצא כי לרוב גדולתו והעלמו לא דברו בו בספר הזוהר כי אם בקצת מקומות מועטים, וגם זה היה בדרך העלם גדול, ונזכיר קצתם, בתיקונים סוף תיקון י"ט דף (ס"א) [מ"ב]¹⁸ וז"ל, א"ל אי הכי אשתמודע דאית א"ק לכל הקדומים וכו'. גם ריש תיקון ע'¹⁹ וז"ל, אמון מופלא רקם וצייר ציורא בהיכליה דא"ק לכל הקדומים וכו'. גם שם²⁰ וז"ל, אשכחנא ברזא דמתניתין בסתרא דסתרין טמירא דטמירין דאדם דבריאה דאיהו קדמון לכל הקדומים, ע"ש.

והנה בעתה דע לך כי בענין פנימיות ועצמות הא"ק הזה אין רשות לדבר כלל ועיקר, אמנם יש לדבר במה שנאצל ממנו, והענין הוא כי כל שאר העולמות לא יכלו לקבל אור א"ס להיותו עצום מאוד זולתי ע"י א"ק הזה, והנה גם מא"ק עצמו אין בהם יכולת לקבל אורו אם לא אחרי צאת האור חוצה דרך חלונות וצינורות ונקבים אשר בו וכמו שיתבאר.

והנה דע כי אין שום בחינת היושר בעולם זולתי בהיות כלול ומחובר מן ד' בחי' אל [א"ה נ"ל אלון]²¹ אשר הם כוללים כל העולמות כולם, והם ד' הויות נחלקות בבחי' מילוייהם, אם הויה דמילוי יודיין בגימטריא ע"ב כזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י, ואם הויה במילוי ס"ג כזה יו"ד ה"י וא"ו ה"י, ואם הויה במילוי אלפייין שעולה מ"ה כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואם במילוי ההיין שעולה ב"ן כזה יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה. ודע כי ד' הויות אלו הם טעמים נקודות תגין אותיות, והטעמים בע"ב והנקודות בס"ג ותגין במ"ה ואותיות בב"ן. ואמנם גם כל הויה מד' הויות אלו, הם כלולות מד' בחינות אלו, ובכל הויה מהם יש טעמים נקודות תגין אותיות. וזה סדר חילוקם בא"ק הנז', דע כי הראש והקרקפתא שלו עד בחינת האזנים שלו הוא בחי' הויה דע"ב שהיא בחי' הנק' טעמים, וכבר נתבאר כי גם בכל הויה מן ארבעה הויות יש כללות ד' בחי' טנת"א, ובענין זה הע"ב אין רשות להתעסק כלל, ומה שיש להתעסק ולדבר הוא מבחי' הויה דס"ג אשר בו שהוא מן האוזן ולמטה, ולכן אנחנו אומרים תמיד משל אחד כדי לשכך את האוזן לבר, לפי שאין מגיעים אפילו דרך משל רק עד אוזן לבד ולא יותר למעלה, ואפילו שם אינו רק לשכך האוזן, לכן אין אנחנו אומרים לשכך את העין.

ק"י ע"א

18. ע"א. 19. דף ק"כ ע"א. 20. דף קל"ג ע"א. 21. ע"פ לוח הטעיות.

ודע כי אע"פ שאנחנו מכנים שמות איברים בא"ק הזה כמו בענין אוזן וחוטם ופה וכיוצא בזה משאר שמות וכינויין, אינו רק לשכך את האוזן, כי הנה אין לכנות בחי' כינוי איברים אלו אלא במקום שיש בחי' פרצוף, ונודע כי תיקון מציאות הפרצוף לא התחיל להיראות אלא מעולם דאצילות ואילך, ולכן עיקר כינויים אלו הם מעולם האצילות ולמטה שהם מן א"א דאצילות ולמטה כי משם ואילך יש בחי' פרצוף, אבל מא"א ולמעלה אין שם בחי' פרצוף כלל, ואמנם כדי שיוכנו הדברים אנחנו לוקחים כינויים אלו דרך השאלה בא"ק. ואפילו אם תמצא לפעמים שמזכירים שם כלים בא"ק שהם בחי' כינויי האיברים הנז', אל תחשוב ותעלה על דעתך כי הא"ק יש בו בחי' כלים ממש ח"ו, כי כבר נתבאר בדרוש עולם הנקודים שאיך לא נתגלו בחי' הכלים אלא משם ואילך, ומה שקוראים ומכנים בחי' כלים בא"ק הוא בערך עצמות האור אשר בתוכם, אמנם ודאי שהם בעצמם אור זך בתכלית הזכות והדקות ואינם נקראים כלים רק אורות, אלא שבערך האור שבתוכם שהוא יותר זך בתכלית לכן נקרא כלי בערכו, ואפילו שם אינו אלא בהשאלה לשכך את האוזן, והזהר אל תטעה בדבר זה ח"ו.

והנה דע דגם מבחי' האוזן דא"ק אין יכולת לדבר כי אם בקיצור גדול ודרך רמז. והנה דע כי מבחי' האוזן ואילך התחיל בחי' הוי"ה דס"ג אשר בו, וכבר נתבאר כי גם היא כוללת טנת"א. וזה בתחלה תדע לך כלל אחד, והוא כי הטעמים והנקודות כל בחי' מהם נתחלקת לג' חלקים, והם, הבחי' האחת הוא בחי' טעמים ונקודות שע"ג האותיות, כמו טעם הזרקא ונקודת החולם. והבחי' הב' הוא מה שבאמצע האותיות, והם טעם המקף והפסק ונקודת השורק. והבחי' הג' הוא מה שתחת האותיות, כמו טעם התביר ונקודת הסגול וכן כיוצא בהם. והנה האורות אשר תוך א"ק בקעו ויצאו לחוץ דרך צנורות וחלונות ונקבים שבו, ובתחלה התחיל לצאת לחוץ אור דהוי"ה דע"ב, וכבר נאמר למעלה כי אין רשות להתעסק ולדבר בזה, ומה שיש רשות להתעסק ולדבר הוא מן האור של בחי' הוי"ה דס"ג אשר מן מקום האוזן.

ועתה דע לך בקיצור נמרץ כי האור של בחי' הוי"ה דס"ג אשר מן מקום האוזן ולמטה בקע בראשונה ויצא דרך נקבי האזנים אשר בו לחוץ, ונודע כי האור הזה היוצא לחוץ הוא גרוע מן האור הנשאר תוך פנימיותו, כי בצאת האור לחוץ יתעבה בהכרח. ודע עוד כי זה האור שיצא לחוץ יש בו י"ס גמורות באופן זה, כי מאוזן ימנית יוצאות ונמשכות י"ס בבחינת אור מקיף, ומאוזן שמאלית יצאו ונמשכו י"ס בבחינת אור פנימי, וב' בחי' אלו הם י"ס שלימות באו"פ ואו"מ.

גם דע כי כבר נתבאר שכל הוי"ה כלול טנת"א וכנז"ל, והנה אורות אלו שיצאו מן האזנים הם בחי' טעמים של הוי"ה דס"ג, ולא עוד אלא שהם חלק העליון משלושה שבהם, והם הטעמים אשר למעלה מן האותיות, כי כבר נתבאר לעיל שיש ג' בחינות בטעמים ונקודות, למעלה מן האותיות ובאמצע מן האותיות ותחת האותיות וכנז"ל. ודע כי באורות אלו היוצאים מן האוזן גילה בזה רבינו הגדול זיע"א עוד סודות גדולים ולא הצגתים פה לפניך.

ואחר שיצאו אורות הנז', הנה אח"כ יצאו האורות משני נקבי החוטם דא"ק לחוץ, ואלו הם חלק הב' של הטעמים דהוי"ה דס"ג שהם טעמים שבאמצע האותיות. ולכן חוטם בגימטריא ס"ג להורות על זה. וגם באלו היה על דרך אורות האזנים, כי יצא מהם י"ס כוללים או"פ ואו"מ, והנה מנקב החוטם הימני יצאו עשר אורות מקיפים, ומן נקב השמאלי יצאו עשר אורות פנימיים, וכללות כולם הם י"ס שלימות בבחי' או"פ ואו"מ.

וי"ו י"ו י"ו

גם דע כי כל אלו האורות הבוקעים ויוצאים מן האוזן וחוטם וכו' כנז', כולו הוא בחי' אור אחד בלבד, אלא שע"י התרחקו ורדתו למטה יתעבה מעט יותר. כיצד, הנה האור היוצא מן האוזן הוא זך בתכלית, ובהיות אור א"ק נמשך תוך פנימיותו יותר למטה עד מקום החוטם ויוצא מקצתו דרך שם, הנה הוא יתעבה יותר לסיבת הרחק המקום בלבד, עם היות כולו אור אחד שוה. וכן אור היוצא מן הפה יתעבה יותר לסיבת הריחוק בלבד, אבל האור בעצמו אין בו שינוי וכולו שוה. אמנם המשכיל יבין כי האור אשר למעלה במקום המוחין יקרא הוי"ה דע"ב, ושמן האוזן ולמטה יקרא ס"ג, ודי עתה בזה.

ואחר שיצאו אורות הנז', הנה אח"כ יצא האור דרך הפה דא"ק לחוץ, ואור זה הוא בחי' הטעמים התחתונים דהוי"ה דס"ג אשר הם למטה מן האותיות הנז"ל. ומה שנתחדש כאן הוא כי הנה ריחוק המקום גורם לשיוכלו התחתונים לקבלו, ולכן במקום הזה שהוא רחוק יותר מן המקומות הנז' יצאו האורות פנימיים ומקיפים מחוברים יחד דרך חלון אחד בלבד שהוא הפה הנז', ומשא"כ באורות החוטם שמקיפים יצאו מן נקב הימני והפנימיים יצאו מן נקב השמאלי, ולא יצאו מחוברים יחד דרך חלון כמו הפה. וכן באורות האוזן שהם יותר במעלה נתרחקו יותר המקיפים מן אוזן ימנית והפנימיים מאוזן שמאלית, ולא כמו נקבי החוטם שהם מקורבים יותר, יען כי הם במעלה יותר מהם.

הרי נתבאר כי באורות הפה יצאו האורות פנימיים ומקיפים מחוברים יחד דרך

דף כ"ז ע"ב

חלון אחד, שהוא לסיבת כי המקום הזה הוא רחוק יותר מן המקומות הנז', ולכן עם היותם מחוברים יש יכולת לקבלם ולהשיגם, והוא ענין התחברות האורות כנז' גרם בחי' אחרת והוא כי כבר התחילה בחי' הכלים להתהוות כאן, משא"כ באוזן ובחוטם כנז"ל. והטעם הוא כי התחברות אורות המקיפים עם אורות הפנימיים בהיותם תוך הפה ולכן בצאתם חוץ לפה בהיותם קשורים ומחוברים יחד מכים ומבטישים זה בזה ומולידים בחי' הכלים. וזה טעם היות מקום זה נקרא פה, כי פה בגימטריא הוי"ה דס"ג וכ"ב אותיות שבאלפא ביתא, כי האותיות הם בחי' הכלים, ולכן נרמז בפה הוי"ה דס"ג שהם האורות וכ"ב אותיות שהם הכלים שלהם אשר כבר התחיל גילויים ותולדותם והויותם במקום הזה. ודע כי גם באורות אלו של פה יש בהם י"ס פנימיים וי"ס מקיפים בבחי' אורות, מלבד בחי' הכלים שלהם כנז'.

והנה אור האוזן והחוטם לא היה בו רק בחי' אור לבד בלתי כלי, אלא שהיו בו ב' בחי' אור והם או"מ ואו"פ, אבל כאן באור הפה היו בו ב' בחי' שהם ארבע, והם ב' בחי' אור וכלי, והאור נחלק לשנים והם או"מ ואו"פ, והכלי נחלק לשנים והם חיצוניות הכלי ופנימיותו.

ודע כי אע"פ שנתבאר עתה שלא נגלית בחי' הכלים כי אם עד המקום הזה, עם כל זה לא נגלית לגמרי, כי האורות נתחדש וניתוסף בהם עתה שיצאו מן הפה כל הי"ס בבחי' אורות עשרה, וכל אור נגלית בחי' בפני עצמו וניכר בהם היותם עשרה אורות שלמים, משא"כ באור החוטם שלא נגלו כל העשרה אורות כל אחד לבדו רק יצאו בבחי' ב' אותיות ד"ו, ומכל שכן באורות האוזן שלא יצאו אלא בבחי' אות אחת הנקראת ה', כי בכל מקום ומקום ניתוסף גילוי באורות. ואמנם בבחי' הכלים היה באופן אחר, כי באוזן ובחוטם לא נגלו כלל, וכאן בפה התחילה בחינתם להתגלות לסיבת קירוב אור המקיף עם הפנימי כנז"ל, וא"כ די להם בהיגלות בהם כלי אחד לא עשרה כלים פרטיים, ונמצא כי האורות הם עשרה פרטיים והכלי אינו אלא אחד בלבד, ולכן נקראו אורות אלו בשם עולם העקודים לסיבת עקידתם והתקשרותם כל היו"ד אורות תוך כלי אחד בלבד. וזה נרמז בפ' 22 וארא בחלומי והנה העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים וכו', והענין כי לבן הוא סוד הלובן העליון הקודם לכל בחי' אלו, ויעקב הוא בחי' עולם האצילות הנקרא יעקב, וזהו כי ראיתי את [כל] אשר לבן עושה לך²³, כי לבן הוא סוד לובן העליון

דף כ"ז ע"ב

22. בראשית ל"א י'. 23. שם ל"א י"ב.

אשר הוא קודם כל האצילות הזה, הוא היה עושה כל אלו הבחינות שהם עקודים נקודים ברודים לצורך האצילות שיאציל אחריהם. וז"ס יבקע כשחר אורך²⁴, שקו היושר היה בוקע העיגולים מעט מעט כשחר שעולה מעט מעט כן יהיה אורך. ודע כי אע"פ שיש מדרגות אחרות קודמות לעולם העקודים לא הזכיר בפסוק אלא מן העקודים ואילך כי שם התחלת הוויית בחי' הכלים כנז', ומשם ואילך נגלית בחי' הכלים מדרגה אחר מדרגה עד שנגלו לגמרי בעולם האצילות הנקרא יעקב כנז', ונמצא כי כל הוויית עולמות אלו היו כדי להאציל עולם האצילות אשר למטה מהם ויהיה בו בחי' כלים בגילוי גמור.

ודע כי חמשה בחינות יש בענין האורות, והם יחידה חיה נשמה ורוח ונפש, ואמנם אורות אלו הנק' עקודים בצאתם לא יצאו רק בבחי' האור הגרוע מכולם הנק' נפש, ובזה תבין ותשכיל כמה עמקו מחשבותיו ית' כי אפילו בחי' עולם העקודים אינה רק בחי' נפש בלבד שלא נגלו בהתחלתם אלא בבחי' נפש לבד. והנה לא יצאו היו"ד אורות יחד, אלא בתחילה יצאה ספירת המלכות ולא יצאה אלא בבחי' נפש לבד כנז', וזהו שינוי אחד שיש מן עולם העקודים לעולם הנקודים, כי העקודים יצאו ממטה למעלה מלכות ואח"כ יסוד וכו', והנקודים יצאו ממעלה למטה כתר ואח"כ חכמה וכו'. ודע עוד כי אלו היו"ד אורות העקודים כשיצאו היו כלולים מכל ה' בחינות שהם יחידה חיה נשמה רוח ונפש, אבל הענין הוא שלא נגלה בהם רק בחי' נפש בלבד.

והנה כבר נתבאר לך כי קודם שנאצלו אלו האורות הנק' עקודים לא היה האור העליון מלוכב בשום כלי כלל, כי לא היה האור הגדול יכול להתלבש תוך הכלים ולא היה יכולת וכח בכלים לסובלו, וכאשר האור העליון נמשך אל בחי' זו הנק' עולם העקודים אז התחיל להתגלות בו בחי' כלים, אך לא לגמרי, כי האור הזה של העקודים התחיל עתה להיות בו איזה מציאות של הגבלה תוך כלי מה שלא היה יכול להיות למעלה מעולם זה הנק' עקודים. והענין הוא כי האור הזה יצא כלול מיו"ד נקודות אורות וכולם נכללים בנקודה העליונה הנק' כתר ונעשה בהם בחי' כלי אחד בלבד, והיה הכלי הזה^ו בחי' הכלי של

^ו אפשר כלי הכתר דמלכות או כלי

המלכות דכתר, שהרי לעיל אמר בסמוך ונראה שעולם העקודים יא' המלכות תחילה. ויש לישב עוד ואכמ"ל. ועיין עץ חיים שער מטי ולא מטי פ"א ושער המלכים פ"א, ועיין שער הכוונות צביאור ברכת המינים [דרושי העמידה דרוש ו' דף ל"ג ע"ג], ודו"ק.

האור הנק' כתר ובו כלולים כל הט' נקודות אחרות הנז'. וזהו טעם היות אלו היו"ד נקודות נק' בשם עקודים, כי יצאו כולם מקושרות קשר אחד אמיץ וכלולים תוך הכתר שבהם כנז'. ואח"כ נתפשט האור העליון יותר למטה מעולם העקודים ואז נאצל עולם הנקודים כאשר יתבאר לקמן בעזה"ו, ושם בעולם הנקודים נעשה להם עשרה כלים לעשר נקודות האורות של העולם ההוא. אמנם גם שם לא היו עשרה כלים גמורים לעשרה נקודות האורות ההם, אמנם כל העשרה מהם היו בחי' כלי

של כתר ° בלבד, פי' כי הנה נודע כי כל ספירה וספירה מהי"ס כלולה מכל הי"ס, ונמצא כי בכל ספירה וספירה יש בו בחי' הכתר שבה, ואז בעולם הנק' נקודים נתחלק האור ההוא ליו"ד נקודות פרטיות, וכל נקודה מאלו היו"ד פרטיות כלולה מן התשעה אחרות כנז', וכל התשעה אחרות שבכל נקודה ונקודה היו נכללים בכתר של הנקודה ההיא, באופן שנתחלק האור הזה ליו"ד נקודות הנק' יו"ד כתרים של יו"ד ספירות אלו, ובכל כתר מהם נכלל שאר ט' בחינות שבכל ספירה מהם, ואז נעשו יו"ד

° עיין שער מטי ולא מטי פ"א [דף ל' ע"א] שכן כתב שם, ועיין בשער השצירה פ"ח [דף מ"ז ע"א] שכתב אופן אחר, ובשער ד' שער המוחין פ"א [דף ק"א ע"ג] כתב אופן אחר. ועיין יפ"ש על שער התיקון פ"ה [דף נ' ע"א אות ג'] שנתעורר בזה, ועיין תורת חכס דף כ"ו ע"א, ואפשר לישב הכל ואכמ"ל [עיין מזכיר שלום מערכת הנו"ן אות ה' ואות כ"ו ואות ל"א מ"ש בזה].

דף י"ט ע"א

בחי' של כלים לצורך יו"ד נקודות אורות הנק' יו"ד כתרים של יו"ד ספירות האלו, אבל לשאר ט' חלקים תחתונים שבכל בחי' של יו"ד הכתרים האלו לא נעשה להם בחי' כלים, ונמצא שהם יו"ד כתרים דאורות ולהם עשרה כלים פרטיים להם לבדם, ושאר ט' חלקי אורות שבכל נקודה ונקודה באו נכללים תוך הכתרים שלהם. והטעם היה לפי שעדיין לא היה כח לכלים התחתונים לסבול האור, אבל הכלים שהם מבחי' הכתרים הם יותר עליונים ויכולים לסבול האור שלהם. ולכן נקרא עולם זה עולם הנקודים, לפי שבעולם העקודים כל האורות היו כלולות באור הנק' כתר שבכתר ההוא, כי כל ספירה כלולה מיו"ד חלקים והם נק' נקודות, והכתר שבכתר הוא נקודה אחת בלבד ובו היו כלולים כל הי"ס דבחי' אורות, וגם כלי שבהם אינו אלא כלי קטן לבחי' נקודה הקטנה ההיא, אבל בעולם הנקודים נתחלקו האורות הנכללים בנקודה אחת הנק' כתר שבכתר ונעשו יו"ד נקודות הנק' כתר שבכתר וכתר שבכמה וכתר שבכינה וכו', וכל נקודה מאלו היא כוללת יו"ד נקודות, וגם הכלים שבהם היו עד"ז שהם יו"ד כלים קטנים לבחי' יו"ד נקודות אורות הנק' כתרים, ולכן עולם זה נקרא נקודים כי נתחלקו אורותיו ליו"ד נקודות, משא"כ בעקודים שהם נקודה אחת לבד כוללת כל האורות כולם. ואח"כ נתפשט האור יותר ונגלה ונתחלק לי"ס גמורות אשר כל ספירה מהם נתחלקת ליו"ד

נקודות כנו"ל, וגם נעשו להם כלים כפי בחינתם ממש לכל המאה נקודות המתחלקות ב"ס ההם, ואלו נק' י"ס גמורות, וזה נקרא עולם הברודים, וזהו הנקרא בכל ספר הזוה"ק ותיקונים בשם עולם האצילות המפורסם, וזכור כלל זה. ובזה ית' מה שנזכר במ"א בזוה"ק בענין האור הנגלה בבחי' נקודה חד, ולפעמים נגלה בבחי' יו"ד נקודות, אשר הם מה שתמיד נזכר בדברי רבינו זלה"ה זיע"א בשם יו"ד נקודות של קודם האצילות, ולפעמים נגלה בבחי' י"ס גמורות, והרי נתבאר לך החילוק שיש בין נקודה לספירה.

דף כ"ט ע"ב

והנה דע כי בענין עולם העקודים דיבר בזה רבינו הגדול זלה"ה סודות גדולות ודרושים רבים, ולא העתקתים פה, וגם בענין עולם הנקודים יש סודות ודרושים רבים בדברי רבינו זלה"ה זיע"א, ולא נעתיק פה כי אם דבר כללי דכללי (והוא משער המלכים פ"א), והוא דע כי כבר ידעת כי לא התחיל בחי' מציאות הכלים כי אם מעולם העקודים ואילך, ולכן בעולם העקודים אשר שם התחלת מציאותם היו יו"ד אורות תוך כלי אחד בלבד הנק' כלי הכתר, ובו היו כלולים כל היו"ד אורות, ולהורות על התקשרותם לכן נק' עקודים. ואח"כ נאצל עולם הנקודים, ושם נעשו יו"ד כלים ליו"ד אורות וכולם הם בבחי' כתרים שבי"ס, באופן שהם יו"ד אורות דכתרים די"ס ולהם יו"ד כלים פרטיים, ושאר ט' חלקי אורות שבכל ספירה וספירה באו נכללים תוך אורות הכתרים שלהם שבכל ספירה וספירה, ולכן נק' יו"ד נקודות ולא עשרה ספירות גמורות. והנה יו"ד נקודות אלו נאצלו ועמדו זה ע"ג זה, ואורך שיעור קומת התפשטותם הוא מה שהוא נקרא עתה עולם האצילות, כי עד מקום אשר הגיע התפשטות יו"ד נקודות אלו הוא עתה נקרא עולם האצילות, ומשם ולמטה הוא עולם הבי"ע כנודע. ודע כי היו"ד נקודות אלו דעולם הנקודים יצאו בבחי' עצמות אורות וכלים, ובחי' הכלים שלהם הם ענין השכ"ה ניצוצין הנודעים והנזכרים תמיד בזוה"ק כנודע שהם השרשים של הדין. אמנם אין אלו השכ"ה ניצוצין נעשים כלים אלא אל הז' נקודות התחתונות, כי הם ז' פעמים אד"ם שהם בגימטריא שט"ו ועם ה"ג הרי ש"ך, ונודע שה"ג הם כפולים לכן הם שכ"ה, אבל הכלים של ג' נקודות הראשונות אינם מכלל הש"ך ניצוצות אלו. ולהיות כי אורות אלו היו"ד נקודות היה אור עצום ורב מאוד, וגם כי נוסף עליהם אור העליון המאיר בהם ° ולא היה בהם כח לסבול לכן מתו אז אותם הכלים, ר"ל

כי ירדו למטה במקום הנקרא עתה עולם הבריאה, וירידתם זו היא מיתתם. ולא היה זה אלא בו' כלים התחתונים, אבל ג' כלים העליונים היה בהם כח

ל"ב ע"ב

° אפשר שקאי על הארה שזאבת העין מאח"ך וכנ"ל בשער הנקודים פ"א [דף ל"ה ע"א] ול"ע.

לקבל האורות העליונים שלהם ולא מתו. ונמצא כי הז' כלים התחתונים כאשר נאצלו ויצאו מבחי' עולם העקודים²⁵, ובצאתם משם יצאו ונחלקו ליו"ד נקודות, ובהיותם יוצאים משם תכף היו מתים. והנה הכלים של הז' תחתונות ירדו למטה אל עולם הבריאה הנקרא עתה כן אחר התיקון, והז' אורות שלהם נשארו למעלה במקומן מגולים מבלתי כלים. ולסוד זה רמזו בזה"ק בפרשת פקודי דף רנ"ד ע"ב ובאדרא (רבא) [זוטא] קדישא דף רצ"ב ע"ב כהיני זיקין דאכתש אומנא בפרזלא ודעכין לאלתר וכו', ע"ש. אבל ג' הנקודות הראשונות נשארו למעלה הם עם הכלים שלהם שלא מתו כמו הז"ת. ודע כי אלו הז' כלים תחתונים שמתו וירדו בעולם הבריאה, ירד עמהם בחי' כח חיות המחיה אותם בהיותם שם, וכח חיות זה הוא כדמיון החיות הנקרא דורמיטא אשר באדם, אבל לא יותר מזה, ונמצא כי לא מתו לגמרי, ועוד בזה סודות ועניינים רבים.

ואמנם עוד יתרחב לך הדברים יותר ויתבאר לך עוד ביאור הדברים מענין עולם הנקודים בקצת הרחב יותר, והוא כי גם יש שינוי אחד בין עולם העקודים לעולם הנקודים, והוא כי בעולם העקודים יצאו תחלה האורות ואח"כ נתהוו ונעשו הכלים, אבל בעולם הנקודים יצא תחלה בחי' יו"ד כלים שלהם זה למטה מזה כל אחד בפני עצמו. ואופן עשייתם של הכלים הנז' נעשו ע"י הסתכלות אור העין בג' אורות באוון חוטם פה, וכמבואר באורך בדברי רבינו זיע"א²⁶. והנה ענין שבירת הכלים דז"ת הנז' הם סוד ז' המלכים אשר מלכו בארץ אדום הנז' בריש אדרת נשא²⁶, וזה מספרם (שער הנקודים פ"ד ע"י"ש) דעת א', חסד ב', גבורה ג', ת"ת ד', נצח והוד הם תרי פלגי גופא ונחשבים לאחד והוא ה', יסוד ו', מלכות ז'. והנה בלע בן בעור הוא הא' כנגד הדעת, ונודע מ"ש רז"ל²⁸ כי בלע הוא בלעם, וכבר נודע בענין בלעם שארז"ל²⁹ שלא קם בישראל כמשה אבל באומות קם ומנו בלעם, כי כמו שמשה רבינו ע"ה הוא מבחי' הדעת העליון דז"א מצד אבא, כן בלעם היה הרע שבמשה והיה כנגדו הדעת שבקלי', ולכן נאמר בו³⁰ ויודע דעת עליון. ויובב בן זרח הוא החסד, ולכן נקרא בן זרח כי החסד נקרא אור כנודע. וחושם הוא הגבורה, שהוא סוד חמש גבורות, ולכן חשם אותיות חמש, והנה ר"ת חשם מארץ התמני חמ"ה וס"ת מי"ץ, וז"ס כי מיץ חלב יוציא חמאה³¹, והם בחי' הגבורות שהם ענין הדם שנהפך לחלב וחמאה בדדי האשה להניק את הולד בהיותו מוצץ אותם.

דף ס' ע"ג

25. עץ חיים שער הנקודים פ"ב דף ל"ו ע"א. 26. דף קכ"ח ע"א. 27. דף ל"ח ע"ג. 28. תרגום דברי הימים-א' א' מ"ג. 29. וזהו בא דף כ"א ע"ב. 30. במדבר כ"ד ט"ז. 31. משלי ל' ל"ג.

ושאול מרחובות הנהר הוא היסוד, וטעם היותו נקרא שאול הוא כי מבחי' זו היה שאול המלך ע"ה שעליו נאמר³² והוא נחבא אל הכלים. והסוד הוא כמשי"ת לקמן כי כאשר נשברו ז' הכלים של אלו המלכים, נסתלקו מהם כל האורות ועמדו בעולם האצילות, והכלים ירדו בעולם הבריאה, ולא נשאר בתוכם זולתי רפ"ח ניצוצין דאורות להחיותם חיות מצומצם עד שיתוקנו, ואמנם בכלי היסוד נשאר בו עוד בחי' אור זולת בחי' הרפ"ח ניצוצין כדי להחיות משם ולהאיר בכלי של המלכות, לפי שהיא לית לה מגרמה כלום, ובחי' האור הזה נקרא שאול המלך, ולכן זכה למלוכה עם שאינו מזרע דוד לפי שכוונתו היתה להאיר ולהחיות אז אל המלכות. ולהיות כי בכל שאר הכלים לא נשאר בהם זולתי הרפ"ח ניצוצין, ובכלי היסוד נשאר בו עוד אור נוסף הנז' להאיר אל המלכות, לכן נאמר עליו שהיה נחבא אל הכלים, כי להיותו שם בזמן מיתת ושבירת הכלים היה ראוי שיסתלק משם, ולכן עמידתו והשארתו שם הוא כאיש הנחבא תוך כלי ההוא שלא יתגלה עניינו ויסירוהו גם הוא משם. וענין הדרד בן בדר טעמו הוא כי הנה הוא הת"ת אשר בו בחי' החזה שבו מקום ב' הדרים, ולכן נרמזו ב"פ ד"ד ד"ד אחד בו וד"ד א' בשם אביו, וזהו הדר"ד בן בדר"ד. גם בדר ב' ד"ד פי' ב' דדים.

והנה פרטי סודות אלו בענין עולם הנקודים וסוד שבירת הכלים רבו מאד, וכבר ביאר רבינו הגדול זלה"ה דרוש גדול על זה ולא העתקנום פה. והנה בעתה נעתיק לך עוד איזה ענין קצר כדי לצאת מענין לענין ובלתי יסתככו הדברים זה בזה. והנה דע לך עוד ענין אחד בעולם הנקודים, והוא כי כבר נתבאר לך ענין ד' בחינות טנת"א. והנה ביאורם פה בעולם הנקודים (עיין שער הנקודים פ"ו³³) הוא באופן זה, דע כי הנקודות הם האורות שיצאו בראשונה, והאותיות הם הכלים, וכאשר נשברו הכלים ונסתלקו מהם האורות אז נתהוו בחי' התגין שהוא ענין היות האורות עומדים בצורת התגין על האותיות שהם הכלים, ואח"כ באו הטעמים שהם בחי' ההוי"ה דמ"ה דאלפין שיצא מן אורות המצח.

וז"ס היות הס"ת כתוב באותיות ותגין ואין בו לא טעמים ולא נקודות, כי ידוע שהס"ת הוא יסוד דאבא, גם נודע כי כמחשבה אתבריר כולא כנז' בזה"ק בפרשת פקודי דף רנ"ה ע"ב, ולכן נרמז ענין זה בס"ת, ולכן צריכין אנחנו לקרות בו כדי להמשיך בו בחי' הטעמים והנקודות אשר נמשכין בו ע"י קריאתנו בעל פה ובה נתקן הס"ת. ולכן תמצא כי הטעמים יש בהם הוראה והרגשה בהוצאת הכל הפה,

32. שמואל-א' י' כ"ב. 33. דף ל"ט ע"ג.

כי יש ניגון פרטי לכל טעם וטעם בהוצאתו מן השפה ולחוץ כפי הברת אותה הנקודה אי אה או וכיוצא, אבל התגין אין בהם הוראת הברה ויצאת הבל הפה לחוץ ואינם ניכרים אלא בציור כתיבתם. והסיבה לכל זה הוא כי הטעמים והנקודות הם מורים ענין היות האורות תוך הכלים, ולכן הם נרגשים וניכרים בענין תנועתם איך יוצאים מן הפה ולחוץ, ו[על ידי קריאתנו אותם ניכר היות האורות מאירים בכלים שלהם, אבל התגין הוא הוראת זמן היות האורות מחוץ לכלים ואינם מאירים בתוכם ואינם עושים תנועה כלל כגוף בלי נשמה והנשמה חופפת עליהם ברחוק כציור התגין ע"ג האותיות ולא בתוכם.

עוד יש חילוק אחר, כי הטעמים יש בהם בחי' היותם עומדים בתוך האותיות ממש, כגון הטעמים הנקראים דג"ש ופסק ומקף, וכן בנקודות יש נקודת השורק, וגם יש בהם בחי' היותם תחת האותיות, כגון נקודת החיר"ק והסגול והשבא וכיוצא, והטעמים כגון דרגא תביר שופר הולך וכיוצא, אבל בתגין אין בהם כלל בחי' זו כי כולם הם עומדים למעלה מן האותיות, אבל אע"פ כן כבר נתבאר שהם עומדים אצלם על גביהן להאיר בהם עם שאינם ממש בתוכם.

דף ס"א ע"ב

והנה כבר נתבאר לך כי ד' בחי' יש בכל מקום, והם הוי"ה (שער טנת"א פ"א ושער הנקודים פ"א³⁴ ועיין שם) דמילוי ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, והם עצמם נקראים טנת"א, ובכל בחי' מהם יש טנת"א שכל אחד כלול ארבעתן, דהיינו שם ע"ב יש בו ע"ב וטעמים וס"ג ונקודות ומ"ה ותגין וב"ן ואותיות, וכולם בכללות נקראים ע"ב טעמים. וכן הוא על זה הדרך בס"ג, וכן הוא במ"ה, וכן הוא בב"ן. והנה המוחין דא"ק הם בחי' הוי"ה דע"ב, ומן מקום האזנים ולמטה עד סיום כל הא"ק הוא בחי' הוי"ה דס"ג. אבל אין זה אלא בתחלה בזמן שנאצלו המלכים הנק' עולם הנקודים, אבל אחר זמן תיקונם והוא הנק' עולם הברודים ונקרא עולם האצילות, אז נתהוו בחי' ב' הוי"ה מ"ה וב"ן ממקום הטבור של הא"ק ולמטה עד סיום רגליו. וכל זה אינו אלא בבחי' האורות היוצאים מתוך א"ק דרך נקבי האוזן וחוטם ופה וכו', אבל באורותיו הפנימיים אין לנו עסק כלל.

והנה דע עוד כשנתחיל לספור ולמנות מן הוי"ה ע"ב אשר בא"ק, נמצא כי הוי"ה דע"ב היא באות יו"ד של ההוי"ה, וכל בחי' אורות הוי"ה דס"ג באות ה"א ראשונה, וכל הוי"ה דמ"ה באות וא"ו, וכל הוי"ה דב"ן באות ה"א אחרונה. גם אם נצייר ד'

אותיות ההוי"ה בשם ס"ג לברו, נמצא כי הטעמים דס"ג הם אות יו"ד, והנקודות דס"ג הם אות ה"א ראשונה, והתגין אות וא"ו, והאותיות אות ה"א אחרונה. הרי איך נקודות דס"ג היוצאים מן העין הם בחי' אות ה"א ראשונה. וכאשר נחלק גם הטעמים, תהיה אות יו"ד באוזן, ואות ה"א ראשונה בחוטם, ואות וא"ו בפה, ואות ה"א אחרונה בעינים, הרי כי העין יש לו בחי' ה"א ראשונה וה"א אחרונה. וז"ס פסוק³⁵ אני ישנה, שנדרש בתיקונים³⁶ כאלו נאמר אני שנייה, והוא כי החכמה היא ה"א ראשונה והיא שנייה לכתר, כי נודע שהטעמים הם כתר והנקודות הם חכמה והתגין הם בינה והאותיות ז"ת, נמצא כי העין הוא בחי' חכמה שהם הנקודות. וזהו הטעם שחכמי העדה נקראים עיני העדה כמ"ש³⁷ והיה אם מעיני העדה וכו', וכן ונעלם [דבר] מעיני הקהל וכו'³⁸. ובאלו הנקודות הם בחי' המלכים שמלכו בארץ אדום שמתו כנז' באדרא. וז"ס והארץ היתה תוהו ובוהו³⁹, כי הארץ היא ה"א אחרונה שהוא בחי' העין כנז', והיא אשר היתה תוהו ובוהו שהוא ענין מיתת המלכים עד שבא התיקון שלהם, ולזה נזכרה אח"כ תחייתם ותיקונם בפסוק⁴⁰ יהי אור ויהי אור, שנתקנו אחר כך בעולם האצילות. וכבר ידעת שעולם האצילות הוא מ"ה וב"ן שהם הדרד ומדיטבאל ובחי' ס"ג מלובשת בתוכם.

קיג ס"ג ע"ב

והנה מעתה יתבאר לך ענין עולם האצילות הנז' שנעשה מבחי' עולם הנקודים אחר שנתקן, וזה ענין תיקונו⁴¹, הנה נתבאר כי שלשה כלים הראשונים עם האורות שלהם לא מתו, והנה מאלו שלשה כלים של שלשה נקודות הראשונות הנז' נעשה מהם חדר רישא עילאה ובתוכה שלשה מוחין, והאי רישא אקרי באדרת האזינו⁴².

רישא דלא אתיידע, והוא הנקרא אצלינו בשם רישא דעתיק יומין, כי מג' נקודות הראשונות של י' נקודות הנקרא עולם הנקודות הנז' מהם נעשים רישא דעתיק יומין דעולם האצילות, ונקרא רישא דלא אתיידע, והג' אורות שבתוך ג' נקודות הראשונות הנז' נתפשטו והוציאו עד מספר עשרה אורות, והם י' ספירות דעתיק יומין. ומן הז' נקודות התחתונות נעשו ה' פרצופים אחרים שבעולם האצילות והם הנקראים א"א או"א וז"ן. והענין כי בשלשה נקודות הראשונות לא היה בהם כי אם בחי' עתיק יומין לברו, אבל בשבעה נקודות התחתונות יש בהם בחי' א"א ובחי' אבא ובחי' אימא ובחי' ז"א ובחי' נוקביה, הכל מעורב ונכלל יחד בכל נקודה

קיג ס"ג ע"ב

35. שיר השירים ה' ב'. 36. תיקון ס"ט דף ק"ו ע"ב. 37. במדבר ט"ו כ"ד. 38. ויקרא ד' י"ג. 39. בראשית א' ב'. 40. שם א' ג'. 41. דף רפ"ח ע"ב, רפ"ט ע"ב.

ונקודה מן הז' נקודות הנז'. ודע כי בשבעה נקודות התחתונות האלו יש בהם ג"כ מעורב בחי' עתיק יומין, כי בהכרח הוא שבכל דבר תחתון יש בו נכלל כח עליון המתפשט בו, ולכן בחי' עתיק יומין מעורב בהם בכולם ומתפשט בתוכם, אבל כח התחתונים אינו מוכרח להמצא ולהיות בעליון, והענין כי האור התחתון בהיותו נכלל בעליון יתבטל ואינו עולה בשם, משא"כ בהיות העליון נכלל בתחתון, ולכן אין בג' נקודות הראשונות רק בחי' עתיק יומין לבדו הנז'. והרי כל זה הוא בבחי' האורות, וכן הוא בבחי' הכלים, כי בשבעה כלים תחתונים יש בהם בחי' כלים דעתיק יומין וא"א ואו"א וזו"ן הכל מעורב יחד בהם.

ונתחיל לבאר ענין שלשה הראשונות ותיקונם. הנה נתבאר לעיל כי הג"ר לא מתו ונשארו למעלה, אבל ז"ת מתו והכלים שלהם ירדו בעולם הבריאה, והאורות שלהם עמדו למעלה במקומן בלתי התלבשם תוך הכלים שלהם תחת הג"ר. והנה כאשר בא זמן התיקון, התחיל מלמעלה למטה, והשלשה נקודות הראשונות התחילו ליתקן ובהיותם (מפושטים) [מתפשטים] למטה כדי להעשות י"ס דעתיק יומין, (ו)נמצא כי השלושה הנקודות ראשונות עצמן כבר הם במקומן הראוי להם, וכשהגדילו ונתפשטו למטה וניתוספו בהם ז"ת כנז', אזי היו אלו השבעה תחתונות דעתיק יומין יורדים למטה ומתפשטים במקום מצב ומעמד שבעה אורות הנקודות התחתונות העומדים מבלי לבוש כנז' ודוחים אותן ממקומן ונכנסים במקומן. והרי נתבאר לך איך שיעור התפשטות קומת פרצוף עתיק יומין הוא מראש עולם האצילות ועד סופו, ובסיום קומתו נסתיים עולם האצילות.

אבל צריך שתדע כי אורות הז' נקודות התחתונות הראשונות הנדחות ממקומן הנז', אל תחשוב שנדחו גם הם ח"ו למטה בעולם הבריאה כמו הכלים שלהם, לפי שהירידה היא ענין המיתה כנז"ל ואין מיתה אלא בכלים ולא באורות ח"ו, אבל כאשר היו נדחין [היו נדחין] אל הצדדין, ר"ל כי כאשר היתה מתפשטת נקודה אחד מן השבעה נקודות דעתיק למטה כנז', היתה נכנסת תוך נקודה אחד מאלו השבעה נקודות התחתונות תוך פנימיותם ונשארת מלובשת בתוכה, ועד"ז היה בכל הז"ת, עד שנמצא כי הז' נקודות התחתונות דעתיק שנתוספו בסוד תוספת כנז' נתפשטו ונתלבשו תוך השבעה אורות התחתונים הנז"ל, ונמצאו שבעה אורות האלו בחי' לבושים אל הז"ת דעתיק והוא נעלם בתוכם. הרי נתבאר בחי' יו"ד אורות די"ס דעתיק יומין, איך נתפשטו למטה עד סיום עולם האצילות, והז"ת שבהם נתלבשו תוך השבעה אורות התחתונים, וג"ר דעתיק נשארו בסוד רישא מגולה דעתיק בלתי התלבשות תוך אורות אחרים.

ועתה נבאר איך נעשו הכלים של הי"ס דעתיק יומין, דע כי השלשה כלים הראשונים שהיו בתחלה שלא מתו, מהם לבדם נעשה רישא דעתיק, אבל השבעה כלים התחתונים שלו נעשו מבחי' הכלים דעתיק שהיתה מעורבת בז' כלים הראשונים שמתו וירדו לעולם הבריאה ועתה נתבררו מתוכם ועלו למעלה בעולם האצילות, והג' כלים הראשונים שורשם ועיקרם נעשו ג' כלים הנק' רישא דעתיק יומין, ובתוכם שלשה אורות כח"ב דעתיק, ומהארה שלהם נתפשטה למטה ונתחברו עם הבחינה שנתבררה מתוך הכלים שמתו כנז' ומהתחברותיהן נעשו שבעה כלים אל ז' אורות תחתונות דעתיק יומין. והטעם למה עתה נתקיימו ז' כלים אלו ולא נשברו כבתחלה, הוא לפי שבתחלה היו כלים אל כל היו"ד אורות, אבל עתה אינן כלים רק אל שלשה אורות לבד הראשונות שנתפשטו ונעשו עתה יו"ד אורות דעתיק, ולכן יש עוד בהם כח לסובלם. ולכן צריך שנודיעך ענין מה שאמרנו לך לעיל, כי השלשה אורות הראשונות נתפשטו ונעשו יו"ד אורות של עתיק, וכן בכל מקום שנזכיר בו ענין בחי' התפשטות יהיה בידך הקדמה זו, כי אין הכוונה לומר שנתוסף בהם עוד אור חדש עליון נמשך מן הא"ס, דא"כ חזר הדבר לענין ראשון ויתרבה האור וימותו הכלים כבראשונה. אבל הענין לומר כי הג' אורות ראשונות הם עצמן לבדם נתחלקו ונעשו שלש על שלש ונשלמו לסך עשרה אורות, ובהמשך התחלקותם נתפשטו למטה עד סיום עולם האצילות, ועי"כ היה עתה כח ויכולת בז' כלים שלהם לסבלם בתוכם, והרי נשלם תיקון י"ס דעתיק.

והנה
נראה

אבל צריך עתה לבאר ענין הפרש אחד שיש בעתיק יומין בבחי' האורות שבו ובבחי' הכלים שבו, והוא כי הכלים כבר נתבאר ענינם איך עיקרם ושרשם של הג' כלים ראשונים שלא מתו מהם נעשית רישא דיליה, ומן ההארה שלהם שנתפשטה למטה ונתחברה עם הז' בחי' שהיו לעתיק יומין תוך ז' כלים הראשונים שמתו וירדו לעולם הבריאה, ונתבררו עתה ועלו ונתחברו למעלה עם הארת ג' כלים הראשונים, ומכל זה נעשו ז' כלים התחתונים דעתיק יומין. אבל בג' אורות הראשונים שביארנו כי נתחלקו ליו"ד אורות דעתיק יומין, יש בזה מבוכה גדולה וספק גדול איך היה התחלקותם. וז"ס מ"ש בריש אדרא זוטא דף (רפ) (רפ"ח) ע"א דהאי רישא איקרי רישא דלא אתידע מה דאית בהאי רישא וכו', פי' כי בחי' הרישא עצמה שהוא הכלי כבר נודע עניינה להיותה מגולית, אבל האורות שבתוכה להיותם אורות נעלמים מאוד בפנימיותה, לא היה מי שמשגיג ידיעתם איך נתחלקו וכמה חלקים מהם נשארו למעלה בתוך ההיא רישא וכמה חלקים ירדו

למטה בז"ת דעתיק. וב' ספיקות יש בזה, אם נאמר שכל הג' אורות ההם נשאר למעלה גו ההיא רישא ונעשו כח"ב דעתיק, ואח"כ נתפשטו בז"ת באופן זה, כי מן נקודת אור הכתר נתפשט כל קו האמצעי דעתיק והם ת"ת ויסוד דעתיק, ומן נקודת חכמה נתפשט קו הימיני והם חסד ונצח, ומן נקודת הבינה נתפשט קו שמאלי והיא גבורה והוד. ובחי' זו ממש ע"ד מה שביארנו בענין הכלים, כי שורש ג' כלים נשאר למעלה בראש, ומהארתם נתפשטה למטה בז"ת, וכן הענין ממש באורות כי שורש ג' נשאר למעלה בההיא רישא ומהם נתפשטו ג' קוים עד למטה בז"ת. או אם נאמר כי אין מציאות האורות כמציאות הכלים, אמנם מציאות האורות היה באופן אחר, כי אור הראשון הנקרא כתר הוא לבדו נשאר למעלה גו ההיא רישא דעתיק ושם נתחלקה לשלשה והם כח"ב שברישא דעתיק, ואור הב' הנקרא חכמה ירד למטה ונתחלק לג' חלקים ונעשו חג"ת דעתיק שהם ג' אמצעיות שבו, והאור הג' הנקרא בינה ירד למטה ונתחלק לג' חלקים ונעשו נה"י דעתיק שהם ג' אחרונות שבו. והטעם למה אין אנחנו מסופקים גם בבחי' הכלים אם גם בהם היה אופן הב' הנז"ל, והוא שהכלי הראשון לבדו ממנו נעשה רישא דעתיק כי נתחלק לג' חלקים, והכלי הב' נתחלק לג' אמצעיות, והכלי הג' נתחלק לג' תחתונות. והתשובה בזה הוא, כי אי אפשר להיות זה כלל, לפי שכבר נתבאר אצלינו כי כל בחי' השערות שנאצלו בכל מקום שהם בין ברישא דא"א או דז"א או דנוק', כולם נאצלו לצורך תיקון הכלים שמתו, כי לא היו יכולים לקבל האורות הגדולים, ובהיות נמשך להם האורות במעברים צרים דרך נקבי צנורות השערות כבר יכולים לקבל האור ולא ימותו. ועוד כי גם השערות עצמן כולם בכל מקום שהם אינם אלא מבחינת הכלים שמתו ומהם נעשו השערות בסוד הן עשו אחי איש שעיר⁴². גם נתבאר אצלינו כי רישא דא"א הוא בחסד וגבורה דעתיק יומין, והנה נתבאר באדרא כי גם ברישא דא"א יש שערות, וא"כ אי אפשר שהכלים דחג"ת דעתיק יומין נעשו מן הכלי הב' העליון הנקרא חכמה שירד כאן ונתחלק לג' כלים אמצעיים, כי הרי הג' כלים ראשונים הנז"ל לא מתו כנז"ל, וא"כ איך יצאו כנגדן מבחוץ שערות ברישא דא"א, וא"כ מוכרח שכל הג' כלים הראשונים שלא מתו מהם נעשית רישא דעתיק, וכל הז' כלים תחתונים נעשו מבירורי המלכים שהם ז' כלים שמתו ונשברו ונתבררו כנז"ל, ולכן יצאו שערות בראש א"א עם היותם חסד וגבורה דעתיק.

הכלל העולה כי יו"ד נקודות הראשונות כאשר יצאו ונאצלו בבחי' אורות וכלים,

42. בראשית כ"ז י"א.

הנה ג' נקודות הראשונות הם בחי' עתיק יומין לבדו, ומן ז' נקודות תחתונות נעשו ה' פרצופים הנק' [א"א]⁴³ או"א זו"ן, וגם אלו ז' נקודות התחתונות יש בהם בחי' עתיק יומין בין באורות בין בכלים. וכאשר מתו אלו הז' תחתונות נשברו הכלים שלהם וירדו כולם למטה בעולם הבריאה, וירידתם היא מיתה שלהם, וגם בחי' הכלים דעתיק יומין המעורב בתוכן גם היא ירדה עמהם למטה בעולם הבריאה, והאורות של ז' נקודות התחתונות האלו נשארו לבדם בלתי כלים למעלה בעולם האצילות, ובהם מעורב בחי' האורות דעתיק יומין המעורב בתוכן כנז'. וכשנתקן אז ג' הכלים הראשונים שלא מתו, מהם נעשית בחי' רישא דעתיק יומין לבד, ומבחי' הארתם נתחברה עם בחי' הכלים דעתיק יומין שירדו לעולם הבריאה ועתה הובררה ועלתה ומהם נעשו הז' כלים תחתונים דעתיק יומין. ובדבר הזה אין לנו ספק כלל, אבל בענין האורות יש לנו ספק, והוא כי גם באורות נודע לנו בבירור שמן הג' אורות ראשונות לבדם נעשו כל י"ס אורות פנימיות דעתיק יומין, ומן האורות דעתיק המעורב בז' האורות התחתונים שנשברו כליהם כנז' מהם נעשה אור המקיף של עולם האצילות כמשי"ת, והספק (ה) הוא בג' אורות הראשונים לבדם אם נאמר כי ג' נשארו ברישא והתפשטותם נעשו ז' אורות תחתונים דעתיק, או אם נאמר כי אור הראשון נחלק לג"ר ואור הב' נחלק לג' אמצעיות ואור הג' נחלק לג' תחתונות דעתיק. ודע שיש הפרש בין אור המקיף של עתיק יומין לבדו ובין אור המקיף שבכל שאר ה' פרצופים א"א ואבא וכו', כי דע דלעולם אור המקיף גדול מן אור הפנימי, אבל בעתיק לבדו אור הפנימי שבו גדול מן אור המקיף שבו, כי הנה אור הפנימי שבו נעשה מן ג' אורות עליונות לבדם שנתפשטו ליו"ד אורות פנימיים שבו כנז"ל, אבל אור המקיף נעשה מן ז' אורות תחתונות שבו כנז"ל.

ונבאר עתה אופן התלבשות עתיק יומין תוך א"א, דע [כי] כל בחי' עתיק שהם אורות וכלים שבו של ז"ת שבו, הם מתלבשים תוך יו"ד אורות דא"א. ואל תתמה מזה איך אורות הפנימיים דא"א שהם תוך הכלים שלהם יהיו נעשים לבושים אל הכלים המלבישים את האורות דעתיק, כי הנה זה דומה אל האדם התחתון הגופני אשר יש בו איברים פנימיים וחיצוניים, ובכולם יש בחי' אור נשמה פנימית המחיה אותם, והנה אבר הלב או הריאה וכיוצא מאלו האיברים הפנימיים יש בו אור וכלי, והנה הם נתונים ומלוכבים תוך גוף האדם שהוא איברים חיצונים

43. בלוח הטעיות: א"ה, נ"ל הנק' א"א או"א.

כלולים מאורות וכלים, ולא מפני זה יעלה בדעתנו לומר שכלי הלב או הריאה הם יותר מעולים וזכים מן האור והנשמה שבכלים האיברים החיצוניים הסובבים עליהם, אבל נאמר בו בלי ספק שכלי הלב זך יותר מאוד מן כלי הגוף החופה עליו, וכן אור נשמת הלב גדול וזך מאוד מאוד מנשמת הגוף החופה עליו ולכן ניתן בתוך הגוף הלב. וכן הדבר בעתיק וא"א, כי הם כדמיון ב' כלים זה לפנים מזה, ובתוך כל כלי מהם נתפשט האור והרוחניות שראוי לו. גם יהיה זה דומה לאשה מעוברת, כי העובר שבתוכה יש בו גוף ונשמה נתון תוך האשה שיש בה גוף ונשמה ג"כ, ואל יעלה בדעתך לומר כי גוף העובר הוא יותר רוחני מנשמת אמו להיותו נתון בתוכה ויותר פנימי ממנה, והדברים פשוטים.

ודע כי צריך להעתיק לך פה לשון רבינו זיע"א בעץ חיים בשער המ"ב, שהוא היכל הז' הנקרא שער דרושי אבי"ע פרק א' ופרק ב' ע"ש, ולא יכולתי כעת להעתיקו, ואתה הקורא ישר תעתיקנו⁴⁴ ותלמדנו בס"ד עם הדברים אלו הנזכרים פה.

[פרק א'. הנה יש מאציל ונאצל, והנאצל יש בו ד' יסודות אש רוח מים עפר, והם ד' אותיות הוי"ה, והם חו"ב תו"מ, והנה הם טנת"א, והם הם אבי"ע שהם הם ד' בחי' שבאדם, א' אדם הפנימי שהוא הרוחניות הנקרא נרנח"י, ב' הוא הגוף, ג' הוא המלבושים שע"ג הגוף, ד' הוא הבית שיושב בתוכו האדם וגופו ומלבושו. וכל בחינות אלו כלולות מד' בחינות ואלו הם, בחי' א' של הרוחניות הנה הם נשמה לנשמה ונר"ן. בחי' ב' שהוא הגוף הוא העצמות שבהם המוח מבפנים והגידין והבשר ועור, וכמש"ה⁴⁵ עור ובשר תלבישני ועצמות וגידין תסוככני. בחי' ג' שהם הלבושים, הנה הם נודעים שהם לבושים המוכרחים אל כהן הדיוט, כתונת ומכנסים מצנפת ואבנט, כי אותן הד' דכהן גדול הם לבושים היותר עליונים מאלו, כנזכר בזוהר⁴⁶ שאלו הם לבושי שם אדנ"י ואלו הם לבושי שם הוי"ה, אבל עיקרם אינם אלא ד' בחי'. בחי' הד' והוא הבית, יש בה בית וחצר ושדה ומדבר. אמנם בכל אלו הד' בחי' הפרטיות יש בחי' א' כוללת כולם והיא ממוצעת בין בחי' ובחי' הכוללת שתיהן. דוגמא מ"ש חכמי הטבע כי בין הדומם והצומח הוא הקוראל"י הנקרא אלמוגים, ובין הצומח והחי הוא אדני השדה הנזכר במסכת כלאים⁴⁷, שהוא כמין כלב גדל בקרקע וטבורו נשרש בקרקע ויונק משם, וכשחזותכין הטבור שלו הוא מת, ובין החי והמדבר הוא הקוף. וכעד"ז יש בכאן, כי בין הבורא יתברך ובין

44. פרקים אלו נוספו כאן בסמוך בתוך סוגר מרובע. 45. איוב י' י"א. 46. ח"ג דף רכ"ז ע"א.

47. פרק ח' משנה ה'.

הנברא שהיא הבחי' הכוללת הרוחניות יש בחי' באמצע אשר עליה נאמר⁴⁸ בנים אתם לה' אלהיכם, אני אמרתי אלהים אתם⁴⁹, ונאמר⁵⁰ ויעל אלהים מעל אברהם, וארז"ל⁵¹ האבות הן הן המרכבה. והכוונה כי יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחי' אלהות נמשך ממדרגה האחרונה שבבורא, וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ א' נברא שהוא נשמה דקה במאד מאד, ובניצוץ זה הנקרא יחידה יש בה שרשי ד' בחי' הרוחניות שהם נרנ"ח. וכן בין בחי' הרוחניות לבחי' הגוף יש בחי' א' כוללת שתייהן והוא בחי' רביעית דם של הנפש, כי יש בה ניצוץ אחרון של הנפש שהוא הרביעית שבנפש פי' בחי' נפש שבנפש ולכן נקראת רביעית, וזה הניצוץ מתלבש ברביעית דם הנזכר לעיל, והכל א', וכמ"ש⁵² כי הדם הוא הנפש, הנאמר על רביעית דם הזה, וזה הרביעית דם הוא היותר מובחר מכל ד' בחי' הגוף הנ"ל אשר כל חלק נחלק לד' כנ"ל, והוא הרביע הראשון והעליון מבחי' העצמות של המוחין, שהוא החיות שבתוכו שהוא הדם המתפשט בהם להחיותם, ובה הרביעית שבהם העליון כלול כל שרשי ד' בחינות הנ"ל, באופן כי הוא בחינה אמצעית בין הרוחניות אל הגוף והיא מורכבת משניהם. וכן בין בחי' הב' אל הג' יש בחי' ממוצעת והם שערות וצפרנים של האדם כנודע כי זה היה לבוש של אדה"ר בתחלה, והנה הם דבוקים בעור האדם ודומין אל הגוף של האדם עצמו. אמנם בהסתלקותן משם נעשה מהם לבוש מאותן השערות ע"ד שעושים מצמר הרחלים ועזים וכיוצא, ולא עוד אלא שאף גם בהיותן דבוקים בגוף האדם הם דומים למלבוש דמיון הבהמות וחיות ששערותיהן מלבושיהן. והמופת לזה הוא אדם הראשון בענין הצפורנים, ומצינו בנבוכדנצר שזה היה לבושו כמ"ש⁵³ עד די שערוי כנשריה רבה וטופרוהי כצפרים כו'. וכן בין בחינת הלבושים לבחי' הבית, הם אוהלים הנעשים מצמר ופשתים, שהם בחי' לבושים וגם הם משמשים לבחינת בתים. וזו הבחינה של אוהלים צריכה עדיין עיון אם הוא כך או אם יש בה דבר אחר.

ועתה נחזור לדבר בעולמות העליונים, אחר שבארנו המשל נבאר עתה הנמשל, ונאמר כי הנה הנאצל אינו רק מד' בחי' יסודות לבד שהם ד' אותיות הו"ה שהם חו"ב תו"מ כנ"ל, וע"כ נמצא שחכמה נקראת ראשית. גם בזה תבין מ"ש כי לעולם הכתר הוא בחי' עליונה שאינה מכלל העולם ההוא אלא דומה אל כתר המלך שהוא למעלה מראשו ואינו מכללות ראשו, ועל כן אינה מכלל הספירות, ובמקומו נמנה הדעת הנזכר בספר יצירה⁵⁴, ועל כל זה לפעמים אנו מונין אותו בכלל הי"ס.

48. דברים י"ד א'. 49. תהלים פ"ב ו'. 50. בראשית י"ז כ"ב. 51. בראשית רבה מ"ז ו'.

52. דברים י"ב כ"ג. 53. דניאל ד' ל'. 54. פ"א מ"ד.

והענין יתבאר עם הנ"ל שיש בחי' אמצעית בין כל בחי' ובחי', דומה למ"ש חכמי הטבע והביאו הרמב"ן ז"ל בתחלה הפסוק והארץ היתה תהו ובהו⁵⁵, וכתב ג"כ בשם ספר הבהיר, כי קודם שברא הד' יסודות, ברא חומר א' הנק' היול"י שהוא דבר מוכן לקבל צורת הד' יסודות אח"כ, אבל הוא אינו לובש שום צורה כלל ועיקר. ומה שהוא קודם התהו נקרא אפס, וכמו⁵⁶ מאפס ותהו נחשבו לו. והענין הוא כי הא"ס נקרא אפס כי אין בו שום תפיסה, שאין שם חומר ולא צורה כלל, ואחריו יצא התהו והוא הכתר, ואחריו יצא הבהו הכולל ד' יסודות חו"ב תו"מ.

וביאור הדבר כי הנה בהכרח הוא שתהיה מדרגה ממוצעת בין המאציל אל הנאצל, כי יש הרחק ביניהן כרחוק השמים מן הארץ, ואיך יאיר זה בזה ואיך יברא זה את זה שהם ב' קצוות אם לא היה דבר ממוצע ביניהן ומחברם, ויהיה בחי' קרובה אל המאציל וקרובה אל הנאצל. והנה בחי' זו הוא כתר הנקרא תהו כי אין בו שום יסוד, כי ע"כ אינו נרמז בשם הוי"ה כלל רק בקוצו של יו"ד, אמנם הוא בחינת אמצעי כנ"ל, והוא כי הנה כתר הוא דוגמת החומר הקודם הנקרא היול"י שיש בו שורש כל הד' יסודות בכח ולא בפועל, ולכן נקרא תהו כי הוא מתהא מחשבות בני אדם באמרם הנה אנחנו רואים שאין בו צורה כלל ועכ"ז אנחנו רואים שהוא נאצל ויש בו כח הד' צורות. נמצא כי אפשר לקוראו א"ס ומאציל כמו שהוא דעת קצת המקובלים שהא"ס הוא הכתר, ואפשר לקוראו בשם נאצל כי ודאי א"ס גדול ממנו, וע"כ הזהירו בו חכמים⁵⁷ במופלא ממך אל תדרוש, אמנם תכלית מה שאנו יכולים לדבר בו הוא כי הכתר הוא בחי' ממוצע ממאציל ונאצל, והטעם הוא כי הבחינה היותר האחרונה מכל האפשר בא"ס הוא אשר האציל בחי' א' אשר בה שורש כל הי"ס בהעלם ודקות גדול שאי אפשר להיות לנאצל יותר דקות ממנו, כי הוא תהו אשר למעלה ממנו אין עוד זולת האפס המוחלט כנ"ל. ונמצא כי יש בבחי' זו ב' מדרגות, א' הוא הבחי' היותר תחתונה ושפלה מכל בחי' א"ס, וכאלו נאמר דרך משל שהוא בחי' מלכות שבמלכות, ואע"פ שאינו כך כי אין שם דמות וספירה ח"ו כלל, רק לשכך האזן נדבר כך. והנה בזו המדרגה התחתונה שבא"ס יש בה כללות כל שלמעלה ממנה ומקבלת מכולם, כנודע שהמלכות מקבלת מכולם. ומדרגה זו התחתונה היא האצילה את בחי' השנית שהיא המדרגה העליונה מכל מה שבכל הנאצלים, ויש בה שורש כל הנאצלים, והיא משפעת לכולם. באופן שהיותר קטן מכל המאציל, האציל היותר מובחר שבכל הנאצלים, ואין ביניהן מדרגה אחרת

55. בראשית א' ב'. 56. ישעיה מ' י"ז. 57. חגיגה י"ג ע"א.

כלל, כי אחר המאציל הזה אין נאצל יותר קרוב אליו ודומה לו כזה. וכללות שתי אלה הבחי' היא בחי' א' הנקרא כתר, שבערך בחי' הא' אשר בה קראוה קצת מקובלים א"ס, ובערך בחי' ב' שבה קראוה קצת המקובלים כתר שהוא במנין הי"ס. אבל אנחנו סברתינו לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא היא בחי' אמצעית בין א"ס לנאצלים, ויש בה בחי' א"ס ובחינת נאצלים, וב' בחי' אלו הם הנקרא עתיק וא"א, ושניהן נקראים כתר כנודע אצלינו והבן זה מאד. וז"ש במ"א כי המלכות שבמלכות שבעולם האצילות המתלבשת בראש הבריאה שהוא הכתר הנקרא א"א, הוא בחי' עתיק של עולם הבריאה, והבן זה מאד.

הכלל היוצא מזה כי האמת הוא שהנאצל אין בו רק ד' מדרגות שהם ד' אותיות הוי"ה והם אבי"ע והם חו"ב תו"מ, כי לכן התורה התחילה מבראשית ואין ראשית אלא חכמה כמארז"ל⁵⁸, ואמרו כן בלשון שלילה כדי לשלול את הכתר, אמנם יש בחי' אמצעית כוללת ב' בחי' מאציל ונאצל והוא הנקרא כתר, וכתר זה יש בו כללות כל מה שלמעלה ממנו ואף אם הוא קטן מכולם ויונק מכולם, ויש בו שורש כל הי"ס הנאצלים והוא משפיע בכולם. ובזה אל תתמה אם לפעמים אנו אומרים כי י"ס דאצילות נחלקים לד' אותיות הוי"ה, ופעמים אנו אומרים שנחלקין לה' פרצופים. והוא כשאנו אומרים שהוא ד' הוא מנין הנאצלים ממש בפועל, וכשאנו מונין ה' פרצופים הוא כשאנו מונין שורש המאציל עם הנאצלים עצמם. ודע כי עד"ז הוא בכל הי"ס שבכל עולם ועולם, וכן בפרטות בכל פרצוף ופרצוף, כי לעולם כל בחי' ובחינה נקראת עליונה מאציל ותחתונה נאצל, ואין הנאצל פחות מד' אותיות הוי"ה אפילו ב"ס פרטיות ופרטי פרטיות, ויש בחי' אמצעי ביניהן הנקרא כתר, והבן זה מאד כי בו יובנו כל הדרושים שנבאר. וזהו אני ראשון ואני אחרון⁵⁹, כי הכתר הוא ראשון והוא אחרון, והוא אי"ן והוא אנ"י, כי בבחי' מלכות של מאציל אשר בו הוא אחרון ונקרא אנ"י שהוא המלכות, ובבחינת שורש הנאצלים אשר בו שהוא בחינת כתר הוא הראשון ונקרא אי"ן שהוא אותיות אני.

פרק ב'. ואחר שבארנו כי כל הנאצלים כולם בחי' א' הכוללת כל ד' יסודות, שהם ד' אותיות יהו"ה, שהם ד' עולמות אבי"ע, ושיש להם בחי' עליונה חמישית אמצעי בינם לבין א"ס, נבאר עתה כל עולם ועולם בכללות, ואח"כ נחזור בם בע"ה לבארם יחד כולם בכללות א'. הנה כל מה שנבאר בעולמות כולם אינם רק ד' בחינות שהם הוי"ה כנ"ל, והם בחי' רוחניות הנקראת נשמה, ובחי' איברי הגוף,

58. ספר הבהיר אות ג'. 59. ישעיה מ"ד ו'.

ובחי' המלבושים, ובחינת הבית. ונדבר בעולם האצילות ומשם יובנו כל השאר. כי הנה פנימית כל האצילות הוא הרוחניות הנקראת נשמה, והיא מלובשת תוך איברי הגוף הנקרא כלים, שהם הי"ס הנקראים ראש וזרועות וגוף. ונחזור לענין הגוף, כי זו הבחי' היא י"ס עשר מדות כי יש בהם גבול ומדה, כמ"ש בפרקי ההיכלות בשיעור קומה שהוא רל"ו אלפים רבבות פרסאות כו', וגוף הזה מלובש תוך לבושים דאצילות, וכמו שאמרו רז"ל בי' לבושים נתלבש הקב"ה, לבוש של גאווה שנאמר⁶⁰ ה' מלך גאות לבש, וז"ס הנזכר בפרקי היכלות כי שם החלוק של הבורא יתברך נקרא זהריא"ל כו'. אך בנשמה שבפנים אין מדה כלל, אמנם בערך הא"ס נוכל לכנותם בשם מדות וספירות גם אל הנשמה. והנה המלבושים האלה הם בתוך בחי' הבתים שהם ז' היכלות דאצילות, שהם בחינת העולם בעצמו שהם השמים והארץ והאוויר שביניהן, כי כל זה בחי' הבתים, והם נקראים עולם האצילות, אשר בתוכו יושב האדם העליון שהוא נשמה וגוף, ולבושי מלכות נתונים בהיכל מלך עליון שהוא כללות עולם האצילות. ואלו הד' בחי' הם בחי' הי"ס המתחילין מחכמה הנ"ל, ויש בהם ד' בחי' כנ"ל, ועוד יש בחי' הכתר שהוא בחי' הה' הנ"ל שורש לכולם, ויש בה ג"כ שורש ד' בחי' הנ"ל, ונמצא שבחי' האור והנשמה שבכתר, היא שורש לי"ס הנשמות דאצילות המתחילין מחכמה כנ"ל, ובחי' הגוף שבכתר הוא שורש לי"ס הגופות שבי"ס דאצילות המתחילין מחכמה כנ"ל, ובחי' הלבושים שבכתר הוא שורש לי"ס הלבושים שבי"ס דאצילות המתחילין מחכמה כנ"ל, ובחי' היכל שבכתר שורש לי"ס ההיכלות שבי"ס האצילות המתחיל מחכמה כנ"ל.

אח"כ נברא עולם הבריאה ע"ד הנ"ל ממש, כי דרך המסך שהוא קרקע ההיכל דאצילות האיר למטה ונחתם שם חותם כל מה שהיה בעולם האצילות, ונקרא עולם הבריאה יען הוא אור של תולדה ואינו אור עצמו העליון. ואמנם כיון שהוא חותם האצילות צריך שיהיו בו כל הבחי' אשר באצילות, והוא כי בחי' הכתר שהוא בחי' הה' הכלולה מד' בחי' הנ"ל החתים כתר בראש הבריאה כמוהו, ומאור הכתר דאצילות נחתם אור הכתר דבריאה, ומגוף כתר דאצילות נחתם גוף כתר דבריאה, ומלבוש כתר דאצילות נחתם לבוש כתר דבריאה, ומהיכל כתר דאצילות נחתם היכל כתר בריאה. אלא שלא נמשכו האורות אלו מכתר דאצילות ממש לכתר דבריאה, אלא ע"י מלכות שבמלכות דאצילות שהוא עתיק דבריאה כנ"ל המתלבש

בכתר דבריא, והיא המשיכה אלו ד' בחי' שבכתר דאצילות בראש דכתר דבריא. וכעד"ז עשו י"ס דאצילות והמשיכו אורם דרך המלכות הנ"ל אשר בכתר הנ"ל והחתימו חותם דאצילות דבריא, נשמה מנשמה, גוף מגוף, לבוש מلبוש, היכל מהיכל. ועל דרך זה ביצירה, כי המלכות דבריא היא עתיק מחוברת עם א"א דיצירה ושם נקראת כתר דיצירה, וה' פרצופים דבריא המשיכו והחתימו חותמם ביצירה ע"ד הנ"ל דבריא, נשמות מנשמות, וגופים מגופים, ולבושים מלבושים, והיכלות מהיכלות. וכן על דרך זה ה' פרצופים דיצירה החתימו בחינותיהן בעשיה, נשמות מנשמות, וגופים מגופים, לבושים מלבושים, והיכלות מהיכלות. וכעד"ז הנ"ל כל העולמות יחד בכללות א'.

והנה א"ק הוא כדמיון כתר אל הי"ס שבכל עולם ועולם באופן זה, כי א"ק הוא כתר לד' עולמות אבי"ע. נמצא כי א"ק הוא כולל שורש כל הה' בחי' הנ"ל שיש בכל עולם ועולם, כי כתר שבו הוא ד' שרשים אל ד' בחי' של י"ס שבו שהם נשמות וגופים ולבושים והיכלות, וזה דרך פרט. אמנם דרך כלל הוא מ"ש עתה בע"ה כי כללות בחינות נשמות אשר בא"ק יקראו שורש הנשמות, וכללות בחי' נשמות אצילות יקראו נשמות (דנשמות) ממש, וכללות נשמות בריא יקראו גופות לערך נשמות אצילות, וכללות נשמות דיצירה יקראו לבושים דנשמות, וכללות נשמות עשייה יקראו היכלות הנשמה. וכן כללות בחי' גופות דא"ק יקראו שורש (נשמות) דגופות, וכללות בחי' גופות דאצילות יקראו נשמות דגופות, וכללות בחינת גופות דבריא יקראו גופות דגופות, וכללות בחי' גופות דעשייה יקראו היכלות הגופות. וכן כללות בחי' לבושים דא"ק יקראו שורש (נשמות) הלבושין, וכללות לבושי דאצילות יקראו נשמות דלבושים, וכללות בחינת לבושי דבריא יקראו גופות דלבושין, וכללות בחי' לבושי יצירה יקראו לבושי דלבושין, וכללות לבושי עשייה יקראו היכלי דלבושין. וכללות בחי' ההיכלות דאצילות יקראו נשמות ההיכלות, וכללות היכלי דבריא יקראו גופות דהיכלות, וכללות בחי' היכלי דיצירה יקראו לבושי דהיכלות, וכללות היכלות דעשייה יקראו היכלות דהיכלות. וכשנדבר כל זה דרך כלל יהיה כן, כי ה' בחי' א"ק הם שרשים בין לנשמות בין לגופים בין ללבושים בין להיכלות, וה' בחי' דאצילות הם נשמות בין לנשמות בין לגופים בין ללבושים בין להיכלות, וה' בחינות דבריא הם גופים בין לשרשים בין לנשמות בין לגופים בין ללבושים בין להיכלות, וה' בחי' דיצירה הם לבושים בין

לשרשים בין לנשמות בין לגופים בין ללבושים בין להיכלות, וה' בחי' דעשיה הם היכלות בין לשרשים בין לנשמות בין לגופים בין ללבושים בין להיכלות. ובוזה תבין מאמר רז"ל⁶¹ אשתו כגופו דמיא, כי הבריאה אשת האצילות היא שהרי הם חכמה ובינה כנ"ל, ואפילו שיש ג"כ נשמות בבריאה נקראות גופות בערך נשמות דאצילות, כי כמו שהאשה מקבלת מבעלה כן הגוף מקבל מהנשמה. וכן מה שאמרו רז"ל⁶² אין בית אלא אשה, הוא בעשיה, כי הרי העשיה הוא הבית והיכל לכל ה' בחי' כנ"ל. והנה עשיה אשת היצירה כנודע, וזהו אין בית אלא אשה בבחי' העשיה, וכעד"ז בבחי' עשיה שבכל עולם ועולם יקרא בית לאותו עולם, ובחי' בריאה שבכל עולם ועולם יקרא גוף לאותו עולם.

נמצא דרך קיצור כל בחי' א"ק נקרא שרשים (לנשמות), וכל בחינות אצילות נקרא נשמות, וכל בחינת בריאה נקרא גופות, וכל בחי' יצירה נקרא לבושים, וכל בחי' עשיה נקרא היכלות. וז"ש בפרשת משפטים צ"ד⁶³ ומאן גופא דברתא דמלכא דא מט"ט, והאי גופא איהו אמה דשכינתא כו', ותלת אינון אמה עבר שפחה דברתא דמלכא. הרי כי אמה (ראש) מט"ט שבבריאה כנודע, והוא נקרא גופא, כי גם יש בחי' מט"ט בראש הבריאה והוא רישא דמט"ט, וכנו' פרשת תצא דף רפ"ג ע"א הכי לתתא באילנא דחיי דבריאה מסטרא דכורסא עלאה תפלין דראש מט"ט, תפלין דיד דיליה כסא תחתון. פירוש כי ראש מט"ט ז"א דבריאה, ובינה דבריאה תפלין בראש דהאי ז"א, וכן נוקבא דבריאה תפלה של יד דהאי ז"א. וכן בתקונים אמרו כי גופא דמלכא איהו כורסא. ולהבין כל אלו ה' בחי' שהם שרשים ונשמות וגופים ולבושים והיכלות ולפנים מכולם הוא הא"ס, כל זה יובן ממ"ש בתקונים דף ס"ה⁶⁴ קם ר"ש ואמר סבא סבא והא שכינתא איהו יחודא דקב"ה, איך גליפין בה דיוקנין דלתתא דלאו אינון מציאותה, א"ל ר' למלכא דיתב בהיכליה מנהון מסתכלין בלבושי, מנהון בגופא כו', לגאו מכולא ההוא דאחיד כולא וקשיר כולא דלא אתרמז בשום רמיזא, ע"ש היטב ותבין כל מה שהקדמנו. וכן אמרו שם איהו חותם מסטרא דגופא כו', ונודע כי חותם הוא בריאה כמ"ש בהקדמת התקונים דף ד'⁶⁵.

ואם נרצה נקח דרך אחרת, כי כל האורות דא"ק הם יחידה, ואורות דאצילות הם חיה, ואורות דבריאה הם נשמה, ואורות דיצירה הם רוח, ואורות דעשייה הם נפש. וכעד"ז בלבושין שבכל העולמות ובגופות ובהיכלות, כי כל לבושי א"ק הם לבוש א' העליון שבכל הה' לבושים, וכל לבושי האצילות לבושי השני כו'. וזה הדרך

61. מנחות צ"ג ע"ב. 62. יומא ב' ע"א. 63. ע"ב. 64. ע"א. 65. ע"א.

הוא הדרך הראשון, כי הרי הנפש נקרא היכל, רוח לבוש, והנשמה גוף, החיה נשמה, יחידה שורש הנשמה. נמצא כי כל הנ"ל הוא בדרך פרטות בכל עולם ועולם. כיצד, אור הכתר דאצילות נקרא שורש הנשמה ונקרא יחידה, ואור חכמה דאצילות נקרא נשמה לנשמה ונקרא חיה, ואור בינה דאצילות נקרא גופא ונקרא נשמה, ואור ת"ת דאצילות נקרא לבוש ונקרא רוח, ואור מלכות דאצילות נקרא נפש ונקרא היכל, וכעד"ז בפרטי פרטות וד"ל.

ואמנם הכלל הבינוני הקצר מכולם הוא זה כי כל הי"ס דאצילות וכתר ג"כ יש בכל אחד מהם שורש נשמה ונשמה גוף לבוש היכל, וכעד"ז ב"ע, וכעד"ז א"ק שהוא שורש לכל אבי"ע. נמצא כי כל מה שנאצל הוא הוי"ה א' כלולה מה' בחי', שהוא קוץ של י' בא"ק, י' באצילות, ה' בבריאה, ו' ביצירה, ה' בעשיה. וכל בחי' מאלו כלולה מכל הה', כי קוץ של י' שבא"ק יש בה הוי"ה א' של ה' בחינות אחרות שהם ה' בחי' הנ"ל בא"ק עצמו, שהם א"ק ואבי"ע שבו, שהם ה' בחי' שהם שורש ונשמה וגוף ולבוש והיכל, וכן היו"ד דאצילות יש בה הוי"ה אחת הכוללת כל הה' בחי' הנ"ל, וכן עד"ז שאר אותיות בבי"ע. באופן שהם ה' אותיות כלולים כל אחת מכולם שהם כ"ה בחי', ואח"כ עד"ד הנזכר יש כללות אחר שכל א' מהם כלולה מן כל ה"ה בחי', והוא כי י' דאצילות יש בה הוי"ה א' כלולה מכל ה' בחי', וכל בחי' מה' כלולה מה', שהם י"ס שורש וי"ס נשמה וי"ס גוף וי"ס לבוש וי"ס היכל, וכעד"ז בקוץ של י' בא"ק, י' באצילות, ועד"ז באות ה' בבריאה, ובאות ו' ביצירה כו'. נמצא כי הקיצור הוא זה, כי א"ק הוא קוץ הי' ויש בו הוי"ה א' כוללת ה' בחי' שורש ונשמה וגוף ולבוש והיכל, וכל בחי' מאלו כלולה מה' שהם י"ס שורש וי"ס נשמה וי"ס גוף וי"ס לבוש וי"ס היכל, וכל ספירה מאלו העשר ספירות נכללו בה' פרצופים שהם השורש ואבי"ע].

ועתה דע לך ידידי, כי כבר כתבנו לך בס"ד שאחר לומדו את כל זאת עשרה פעמים ויותר שיהיו סדורים וחרותים על לוח לבו, אז יחזור ללמוד התלמיד בעצמו את כל הכתוב בשער הא' הנקרא ראשית חכמה מאה ואחד פעמים, כדי שיהיו כל הדברים סדורים בעין שכלו ויקבעו בתוך לבו ומוחו לבלתי עבור בם אפילו רגע כמימריה שום מחשבה והרהור שאינו לכבוד ורצון הבורא ית'. ואל יתמה לבב אנוש בקרבו לאמר על מה חרדת עלינו כל החרדה הזאת, ומי לא ידע בכל זאת והדברים פשוטים הם לכל מבין, ועל מה אתה מכביד הענין כל כך לאמר שנו ושלשו, ועוד זאת היתה יתירה לגזור אומר במאה ואחד פעמים, והלא בעשרה פעמים נוכל ללמוד הכל בעל פה, ולמה בעית כולי האי. הנה דע לך ידידי שאל

תהי עצת הדיוט קלה בעיניך, ואם חכם אתה בעיניך ואינך צריך לכל זה מ"מ עשה עצמך ת"ח ואם לא תרויח בודאי הוא שלא תפסיד, וכ"ש וק"ו שבודאי תרויח.

ע"פ
דף ס"ז ע"ב

וזאת מן המודעים, שאם אנחנו כותבים בקולמוס על הנייר ובדיו איזה דברים אשר אין אנחנו ראויים לשמען וכ"ש לאמרם, הנה בחסדי השי"ת אנחנו בטוחים ועל רחמי הרבים אנחנו נשענים שנכוין על האמת תמיד בכל מכל כל, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, כי הוא ית' הנותן לנו כח לעשות חיל במחשבה ודיבור ומעשה, כן הוא ית' ברחמי וחסדיו יעדיף טובו עלינו ויעזורנו על דבר כבוד שמו מעתה ועד עולם, כמאמר נעים זמירות ישראל⁶⁶ גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, עזרינו אלהי ישעינו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא, אנא ה' ענינו ביום קראינו, לך ה' קוינו לך ה' חכינו לך ה' ניחל, יהא רעוא שתגלה ותראה מלכותו עלינו במהרה בימינו אמן, ויראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל משיח צדקינו במהרה בימינו אכי"ר.

ואתה ידידי הקורא משכיל, שים עיניך ולבך אל חדרת התנאים וחכמים הראשונים אשר היו נרעדים בעת עסקם בחכמה הזאת, ותן כבוד לאלהי ישראל, ותחדד מקדושת הדברים העומדים ברומו של עולם, ותתנהג בכל טכסיסים הצריכים ללמוד חכמה זאת. וקודם שתבוא ללמוד תאמר גילוי דעת זו, וז"ל: הריני מודיע ומגלה דעתי בפי ובלבבי, שאם יעלה בלבי ומחשבתי בעת לומדי בסודות התורה איזה מחשבה זרה והרהור רע שאינו לכבוד ורצון הבורא ית', הרי הוא בטל ומבוטל כדבר שאין בו ממש, כי כל מחשבה זרה שאינה לכבוד הבורא ית' היא מצד היצה"ר והרי היא בטלה ומבוטלת. והנה אנכי מודה ומאמין באמונה שלימה שהקב"ה מצוי ומשגיח והוא אחד ואין לו גוף ואין לו דמות הגוף ויודע מחשבות בני אדם ואין עבודה לזולתו, וכל מה שמדברים רז"ל על אורות שלמעלה בדברים ושמות גופניים, הכל הוא כדי לשכך את האוזן, ואין למעלה שום גופני ומעשה גופני חלילה, והאורות שלמעלה הם אורות גבוהים ורמים מאד, ואין בנו כח לחשוב בהם על מתכונתם, ואין בנו כח להשיג מהותם בשכלנו, ורק אנחנו מדברים בהם בדרך משל ברשות מלכא עילאה קדישא.

ע"פ
דף ס"ז ע"ב

כן תרגיל עצמך לומר בעת שתשב ללמוד בחכמת האמת. גם דע לך ידידי כי צריך

אתה ליזהר ולהשמר שלא תלמוד בספרי הקבלה של חכמי הזמן, כי אם דוקא נפשך תדבק בספר הקדוש עץ חיים ואוצרות חיים ומבוא שערים ושמונה שערים שסידר הרב מהר"ש ויטאל בכ"י, בהם תדבק ומתוכם לא תזוז, הפוך בה והפוך בה דכולה בה. וגם זאת מן המודעים שכל דברים האמורים בשער הזה, הכל הם דברי רבינו זיע"א ולא מזולתו, וע"כ אתה הקורא משכיל צריך אתה להשמר ולהזהר בזה שלא תלמוד כי אם בספרי רבינו זיע"א הנז"ל, ודי בהערה זו למי שחננו ה' דעת להבין.

גם הזהר והשמר מלעשות חילוק מכח סברא בחכמה זו, אלא כל הקדמה שלא תמצאנה מפורשת גמורה בדברי רבינו זיע"א בספרים הנז"ל אין לך לסמוך עליה. ודע כי הפלפול וחילוקי סברות וחריפות אינו כי אם בחכמת הפשט, ושם נאמר קוב"ה חדי בפלפולא, אבל כאן בחכמת האמת אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות בספר והסוד הנגלה לנו עליו אין להוסיף מדעתינו וממנו אין לגרוע ח"ו כלל. והנה במלכים א' י"ט⁶⁷ רמז הכתוב ברוח ורעש ואש, כי רוח רמז להמתרץ קושיות בדרך סברא ופשטות ישר, וזהו מפרק הרים ומשבר סלעים, דהיינו מתרץ הקושיות שהם מצד הקליפות. והרעש רמז להמתרץ קושיות בדרך חריפות וחידוד ופלפול. והאש רמז לתירוצי מורכב משניהם בדרך פלפול וחידוד וג"כ הוא על דרך ישר ופשטי שאינו יוצא מקו הסברא. ועל כולם אמר לא ברוח ה' לא ברעש ה' לא באש ה', ר"ל שם המיוחד אשר בשלימותו הוא רומז אל שלימות חלקי התורה והסוד בתוכם, יען שכל זה לא שייכי בדרך הסוד, ואמר אחר האש קול דממה דקה הנה בזה ה' עובר, כי הסוד הוא קול דממה דקה. וכן הוא הראוי להיות, כי התורה היא נדרשת בפרד"ס והסוד הוא לפני ולפנים, ולפני המלך אין לעשות מלחמה ומריבה אלא מדברים בנחת בדברים הגונים ומנוקים ב"ג נפה, וכל דברים אלו פשוטים הם למבין, ועל זה נאמר⁶⁸ ותנו לאלהיכם כבוד, ואשריו מי שזוכה לשמור הדברים בקדושה ובטהרה. וכבר ידעת שהפשט הוא בימי החול והסוד ראוי לשבת, וע"כ כמו שדברי חול אסור בשבת כן הטכסיס של הפשט אינו שייך בסוד.

ואטעים לך הענין יותר, דהנה דע כי הפשט הוא רמוז בתוכו סוד, אלא שהפשט הוא נעשה דוגמת המלבוש שמלובש בו הסוד, ונמצא כי הסוד הוא הגוף והפשט הוא המלבושים. והנה המלבושים ישתנו כל יום ויום וכל שעה ושעה, כי האדם יוכל ללבוש כמה מיני מלבושים, אבל הגוף אינו משתנה, אלא סדנא דארעא חד הוא, ואותה הצורה שבראו בו הבורא ית' מבטן אמו היא היא ג"כ ולא אפשר

לשנותה לעשות אותה בצורה אחרת, ומשא"כ המלבוש תוכל לשנותו לעשות אותו דוגמת מלבוש אחר ולצבעו צבע אחר, באופן שדרך הסוד הוא קו היושר אשר לא ימוט לעולם ועד כלל ועיקר, ולכן שים עיניך ולבך אליו והגית בו יומם ולילה. ובה' מחסינו שיעזרנו על דבר כבוד שמו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפינו ומפי זרעינו וזרע זרעינו לעולם, ויעזרנו על דבר כבוד שמו ויגאלנו גאולת עולם, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ונזכה למשמע רזין עילאין מפומא דרישא דמתיבתא עילאה אכי"ר.

השער הג' הוא הנקרא שכל טוב לכל עושיהם

וזה החלי © בעזר האל צורי וגואלי

הנה דע לך ידידי כי יש הרבה עניינים הצריכים מאוד לכל בעל נפש לנהוג עצמו בהם, והם דברים קלים בעשייתן אבל הם רב האיכות וגדולים מאוד בפעולתן. והנה בתחלה צריך לעוררך בס"ד על דבר גדול ועצום במאוד, ונעתיק לך בס"ד דברים כהווייתן דברי הקדוש רבינו האר"י זיע"א בספר הכוונות בדרוש ענין ק"ש על המטה, שכתוב שם בדרוש ז' וז"ל, הנה כבר נתבאר לעיל ענין הק"ש בדרושי ק"ש דשחרית וכו' (כאן צריך להעתיק כל דרוש ז' כולו עד דרוש ח' ואתה המעיין תעתיקנו²) [הנה כבר נתבאר לעיל ענין הק"ש בדרושי ק"ש דשחרית בתכלית הביאור בכל אותם הדרושים כולם, וע"ש היטב. גם לעיל בדרוש סדר הלילה בקצרה ביארנו כי הק"ש הזו ודשחרית כונתם שוה, זולתי בכמה פרטים שנתבארו שם באותם הדרושים דק"ש דשחרית וע"ש, וגם בקצת פרטים אחרים שהם בתיבות אלו ה' אלקינו ה', ובמילת לעולם ועד, כנ"ל בדרוש סדר הלילה בקצרה. והנני מבארם עתה בע"ה. אבל צריך שתדע שעיקר כונה זו היא כדי לתקן ולכפר על עון אחד חמור מאד אשר הוא המונע עליית הנשמה בלילה לאדוניה, וע"י כונה זו נתקן האדם מאד מאד ממה שחטא. ואע"פ שכבר נת' תיקונו בשער השביעי הנקרא שער רוח הקודש³ והוא תיקון המוציא שז"ל, הנה התיקון ההוא יועיל לנקות לו עונו שלא יכנס לגהינם ושימחלו לו עונותיו אלו, אבל עדיין צריך תיקון אחר גדול וחזק ממנו כמו שית' עתה בכונת ק"ש זו, והוא לתקן ולהחיות אותם הטיפות בעצמם שיצאו לבטלה ונכנסו בקלי', ולהחזירם אל הקדושה.

וזה ענינו. דע שבכל עבירות שבתורה אפילו החמורות, אין בהם מי שמוליד מזיקין ממש כמו המוציא שז"ל כמו שית', כי אפילו הבא על כל העירות שבתורה נולדים משם ממזרים גופניים בעוה"ז. והאמת הוא שמי שעובר שאר עבירות, מתלבשין

1. דף נ"ו ע"ב. 2. דרושים אלו נוספו כאן בסמוך בתוך סוגר מרובע. 3. דף כ"ג ע"א תיקון כ"ז.

בו המזיקין ונעשים קטגורים עליו, אבל המוציא שז"ל עונשו גדול לאין קץ. הלא תראה מה שהפליגו בזוהר במקומות רבים ובפרט בפרשת ויחי⁴, שאמרו שכל העבירות תליין בתיובתא, לבד ממוציא שז"ל דלית ליה תיובתא בר בטורח סגי ויתיר, ולא חזי אפי מלכא לעלמין כו' וע"ש. וזה ענינה. דע כי המוציא שז"ל פוגם במחשבה כי אינו משתמש בשום כלי ובשום ערוה, ועונשו גדול שפוגם בדעת עליון דאו"א, וכמו שמעשיו הם זכר בלי נקבה, כן כביכול גורם למעלה שממשיך אותה הטפה של אותה נשמה מן הזכר העליון, ואינה נשפעת במלכות אבל יוצא לחוץ אל הקלי' הנק' קליפת נוגה הנז' בזוהר פרשת ויקהל⁵, והיא ג"כ סוד אותה טיקלא דאזדמנת בההוא סטרא דעשיקת נשמתין כנז' בתחלת הסבא דפרשת משפטים דף צ"ה וצ"ו. והנה אשת זנונים דס"א פתי לחוה באמצעות קליפת נוגה כנז' שם פרשת ויקהל, ונמשכת אותה הנשמה אליה, ואז מתחבר בה כח מזיק אחד הנמשך מאותה אשת זנונים ונעשים בחי' גוף א' אל אותה הנשמה. נמצא שהמוציא שז"ל גורם שאותם טיפות של הנשמות שעתידות לצאת ממנו בבחי' בנים, שיתערבו בס"א, ושם יתלכשו בגופות הנעשות מסטרא דנחש אשת זנונים, ונמצא שהפך והחזיר הקדושה אל הטומאה והטוב אל הרע. והנה כדי לתקן עון זה צריך שימית אותם הגופות הטמאות המלבישים לאותם הנשמות, ועי"כ אותם הנשמות יברחו משם ויחזרו אל שרשם שבקדושה, ונמצא שצריך שני כונות, אחת להמית הגופות ההם, ב' להחזיר הנשמות ההם אל מקום הנוק' העליונה דקדושה שיתוקנו שם ויצויירו כשאר כל הנשמות, ואח"כ יבואו בעוה"ז כשאר כל הנשמות.

גם יש עון אחר דומה לזה, והוא מי שמשמש מטתו ואינו שוהא עד שיצאו כל הטפין לגמרי, כי אותם שיורי הטיפות היוצאות לבטלה, אע"פ שאינם ראויים להוליד, עכ"ז נבראים מהם ג"כ בחי' מזיקים ומשחיתים רעים ע"ד הנז'.

ובכל זה הנז' תבין סוד גדול הנז' בזוהר פרשת בלק⁶ על פסוק⁷ לא ישכב עד יאכל טרף כו', ובדרושי חז"ל⁸ בענין אותם אלפים ורבבות של מזיקין שהאדם ממית בכל לילה ע"י הק"ש של המטה. וצריך האדם לכוין בכל ק"ש שאומר על מטתו לכוין בתיקון עון זה, ולהמית כל אותם הגופות של מזיקין הנז', ויש אדם שגדול כח כונתו עד שיוכל להמית בכל לילה אלף וקכ"ה כנז' בפרשת בלק דף רי"א ע"ב, ויש אדם שלא יוכל להמית אלא דבר יום ביומו, וכמספר הימים שחטא כך צריך ימים אחרים כנגדם לתקן עון זה. ויש בענין הזה כמה פרטים ואין אנו עתה

4. דף רי"ט ע"ב. 5. דף ר"ג ע"ב. 6. דף רי"א סע"א. 7. במדבר כ"ג כ"ד. 8. ברכות ה' ע"א.

בביאורו. ונמצא כי עיקר התיקון הוא שיכוין להמית ע"י הק"ש של מטתו אותם הגופים של המזיקים, ועי"כ יוכל האיש הזה להעלות עם נפשו אותם הנשמות למעלה אל הקדושה לתקנם בכל לילה. ודע כי כמו שיוצאין המזיקין אלו מן האדם המוציא שז"ל להיותו בלא אשה, כך האשה בוראה מזיקין בלא איש. וזה נרמז בפסוק⁹ לא תאונה אליך רעה, ר"ל לא תאונה אליך שאתה זכר, הרעה שהיא לילית אשת זנונים, ונגע לא יקרב כו', ר"ל נגע שהוא סמא"ל דכורא, אל יקרב באהליך שהיא אשתך, כמ"ש¹⁰ שובו לכם לאהליכם.

ואמנם ענין כוונת מיתת הגופות הנז' הוא בכוונת שמות העולים בגימטריא כמנין וחרב פיפיות בידם כמו שית' בע"ה. וזה ענינו. הנה אחר אשר נת' כי עון זה פוגם עד או"א, אם כן צריכין אנו להוריד שפע מזלא קדישא עלאה דא"א הנקרא דעת עליון החופף על או"א, כנודע דבמזלא אתכלילן, ומרוב האור הגדול ההוא הנשפע משם אין יכולת אל הקלי' להתגבר ולקבל הארה ההיא כלל ועיקר, ואז הם מתים. וכבר הודעתך כי זה המזלא עלאה דדיקנא עילאה דא"א הוא נקרא דעת החופף על או"א, והוא בחי' שלשה הויות דיודין שכל א' בגימטריא ע"ב, ושולשתם בגימטריא רי"ו, וז"ס ע"ב רי"ו שנתבאר אצלנו בענין ויעבור¹¹. וע"ש שאותיות ע"ב רי"ו הם ויעבר, והם צירוף עיבור כי הוא עיבור של המשכת טיפת הנשמה משם, כי כללות כולם ביחד הם בחי' מציאות הויה דיודין העולה ע"ב, ובפרטן הם ג' הויות העולות רי"ו, ואם תחבר ע"ב רי"ו יהיו בגימטריא רפ"ח, וז"ס פסוק¹² והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, כי אהרן הוא חסד שהוא בגימטריא ע"ב, ולוי הוא גבורה שהוא בגימטריא רי"ו, ושניהם יחד בגימטריא פרח. גם ז"ס¹³ ורוח אלהים מרחפת, והיא מלה מורכבת מב' תיבות מ"ת רפ"ח, ואותיות מ"ת הם בר"ת וס"ת, ואותיות רפ"ח הם האמצעיות שבין אותיות מ"ת, והוא ענין קלי' נוגה הנק' בשם רוח אלהים מרחפת, לפי שע"י קלי' זו הנק' נוגה ונק' רוח אלהים, אותה הטיפה העליונה של הנשמה הנמשכת ויורדת מן רפ"ח העליון שהם ההויות הנ"ל של הדעת העליון הנקרא מזלא, הנה היא נמשכת למקום המיתה הנ"ל בענין עון המוציא שז"ל, ונמצא שהרפ"ח נכנסת באמצע המיתה שהם אותיות מ"ת של מרחפת. גם זהו סוד פסוק¹⁴ טרף נתן ליראיו, כי רפ"ח הנז' שהם בגימטריא טרף ע"ה, שהם אותה הטיפה הנז' אשר נטרפה בחיצונים ונעשית טרפה, חוזרין יריאיו של השי"ת וטורפין אותה מתוך הקלי'. באופן שיש ג' הבנות במילת טרף, הא' הוא

9. תהלים צ"א י'. 10. דברים ה' כ"ז. 11. שער הכוונות דף מ"ג ע"ג. 12. במדבר י"ז כ"ג.

13. בראשית א' ב'. 14. תהלים קי"א ה'.

בחי' רפ"ח עם הכולל נקרא טרף, הב' היא ענין היותם נטרפים מן החיצונים ולוקחים אותם, הג' היא ענין יראי ה' שחוזרין לטרופ אותם מהחיצונים ע"י כוונות ק"ש שעל המטה כנ"ל, וכמו שנבאר בפסוק¹⁵ לא ישכב עד יאכל טרף. וביאר הכתוב באיזה אופן ניתן הטרף הנז' ליריאו, ואמר כי הוא כאשר יזכור לעולם בריתו, ר"ל כאשר ימשיך שפע דעת העליון מזלא קדישא הנקרא זכור למטה ביסוד התחתון, וזהו בריתו. ונמצא כי ענין המשכה זו צריכה להתכוין בק"ש שעל המטה, וז"ס לא ישכב עד יאכל טרף, שע"י ק"ש שעל המטה טורף האדם אותם הטיפות הנמשכות מן רפ"ח עליון כנז' מיד המזיקים החיצונים ומחזירין אותם למקומם לקדושה, גם ז"ס¹⁶ יפול מצדך אלף כו', שהם אותם הגופות הטמאים שהלבישו לאותם הנשמות שימותו ויפלו, ואז לא תוכל עוד הקליפה לגשת אליך, רצונו לומר אל הנשמות הנז' היוצאות ממך לחזור להלבישם כיון שכבר מתו. ובזה יצדק לומר אליך לא יגש, דפשיטא היא כיון שיפול מצדך אלף ודאי הוא שאלו לא יגש, אבל הכוונה לומר שלא יחזרו להתחבר עם הנשמות הנז'. וגם ז"ס¹⁷ יעלו חסידים בכבוד כו', פי' כי הנה נת"ל שיש שני מיני איסורים בדבר זה, א' הוא המוציא שז"ל, והעושה זה נקרא רע כמ"ש בזוהר¹⁸ על פסוק¹⁹ לא יגורך רע, ועל פסוק²⁰ ויהי ער בכור יהודה רע, ועל פסוק²¹ אוי לרשע רע כו'. והטעם הוא מפני שכל כוונתו היא לעבירה גמורה. ועוד טעם אחר על פי הסוד, כי הטיפה ההיא מתלבשת באותה הקלי' דאשת זנונים בבחי' רע גמור בלי שום טוב כלל כיון שכל כוונתו היתה לרעה לבד. ורשע הב' נקרא מי שאינו משהא עצמו על הבטן עד שיכלו כל ניצוצות הזרע, ולאיש הזה אם אין בידו עבירה אחרת אלא זאת, ואפילו זאת אינה עבירה גמורה, אמנם היא כלולה מטוב ורע, כי כונתו בתשמיש ההוא היה לטובה בבת זוגו אלא ששיתף בו רעה זו, ולכן כנגד זה הנה שיורי הטיפות ההם מתלבשות בקלי' נוגה הנק' טוב ורע כנודע אצלינו, וזכור זה. וכיון שהוא כן נמצא שהעושים עבירה זו השנית וחוזרין עתה בתשובה ורוצים לתקנה ולחזור ולקחת הטיפות ההם מתוך הקלי', יקראו חסידים, וזמ"ש יעלו חסידים בכבוד כו', וזה דיבר על הכת השנית משני הכתות הנז'.

אמר חיים הכותב הנה לעיל בתחלת הדרוש נראה להפך, שכל שני מינים אלו נכנסים בקלי' נוגה. אבל מה שנלע"ד הוא שלעיל לא נאמרו הדברים בדקדוק,

15. במדבר כ"ג כ"ד. 16. תהלים צ"א ו'. 17. שם קמ"ט ה'. 18. בראשית נ"ז ע"א, נח ס"ב ע"ב, וישב קפ"ח ע"א, ויחי רי"ט ע"ב. 19. תהלים ה' ה'. 20. בראשית ל"ח ז'. 21. ישעיה ג' י"א.

וכאן הוא האמת, כי הנשמות הנמשכות משז"ל מקבלתם אשת זנונים אשת סמא"ל, ובה מצטיירות גופות לאותם הטיפות כיון שכולו רע, אבל שיורי הטיפות של אותם שלא שהו עצמן בעת הזווג, אותם אינם נמסרות אלא ביד קלי' נוגה הנק' טוב ורע, כנלע"ד.

אמר עוד ירננו על משכבותם, והיל"ל ירננו במשכבותם, אבל הכוונה לומר ירננו ויאמרו ק"ש כדי לתקן העון שעשו על משכבותם שלא המתינו עד שיכלו שיורי טיפי הזרע כנז'. וביאר באיזה אופן הוא הרינון הנז' כדי להמית הגופות ההם, ואמר רוממות אל בגרונם כו'. וביאורו יובן במה שנתבאר אצלנו בענין או"א כי שיעור קומתם הוא מן הגרון דא"א עד טבורא דלבא דא"א עצמו. והנה דיקנא קדישא דא"א אשר התיקון הא' שלו נק' א"ל, ועל שמו כל הדיקנא נק' א"ל, וזו הדיקנא הנק' רוממות א"ל הנה חפיה ותליא על הגרון דא"א, וזה מ"ש רוממות אל בגרונם, בגרון דא"א, שהחסידים הנז' מתחזקים על ידו ונק' גרונם, ומזו הדיקנא נמשך ההוא מזלא קדישא הנק' וחרב פיפיות, וחרב זה לוקחים אותו בידם, וזהו וחרב פיפיות בידם. והענין הוא כי ההוא מזלא קדישא הוא בחי' אותם הג' היות דיודין העולים רי"ו כנ"ל, וגם הוא גימטריא וחר"ב. והנה נמצא כי כל תיקון עון זה הוא ע"י המשכת שפע דעת עליון הנק' מזלא קדישא אשר הוא בחי' ג' היות דמילוי יודין כמנין וחרב, ולכן אנו צריכין עתה לבאר באיזה מקום מן הק"ש צריך לכוין כוונה זו. אמנם נבאר בדרך קצרה הענין, והוא כשאומר פסוק שמע ישראל כו' ומכוין בענין הזווג דאו"א בג' תיבות ה' אלהינו ה' כמו שית' בע"ה, אז צריך לכוין שאותם ג' היות דמילוי יודין העולים רי"ו אשר בדעת העליון מזלא עלאה, הם משפיעים שפע גדול בה' אלהינו ה' שהם או"א ודעת שלהם, והם מקבלים מאלו הג' היות ומושפעים מהם, ומאלו ג' היות הנז' יורד השפע עד ג' מוחין דנוק' דז"א, וע"י כל אלו ההשפעות מתבטלים החיצונים ומתים. וכבר ידעת שענין הדיקנא הוא לאכפיה דינין כנז' באדרא²², עכ"ל ע"ש. ועוד האריך רבינו זיע"א שם בכוונת ק"ש זו כמה פרטים, ואנכי לא העתקתי לך כי אם לשון הנז"ל כדי להודיעך שורש ועיקר ומהות הענין.

והנה דע לך ידידי כי עתה בזמן הזה לאו כל אדם זוכה לעשות כוונות שסידר רבינו זיע"א על מכונם, כי אין מי שיוכל להבין כוונת הענין והסוד על מכוננו, ולכן העצה היעוצה לאיש אשר כמוני גבר חלש הירא ורך הלבב להכניס עצמו בגדר זה

לעשות כוונת רבינו האר"י זיע"א, שיעשה הכוונה כפי הסדר אשר נכתוב בס"ד, והשי"ת יעזרנו על דבר כבוד שמו אכ"ר.

[קריאת שמע על המטה]²³

א' הנה תחלת הכל צריך שתדע כי בק"ש זו שאתה אומר על המטה אתה מתקן עצמך מעון הוצאת שז"ל שיצא ממך בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד בין על ירך בין על ידי אחרים. גם אתה מתקן עצמך עוד מעון הוצאת טיפות הזרע שיצאו ממך אחר ששמשות מטהך ולא שהית עצמך עד שיצאו כל הטיפין כולם.

ב' וכדי לתקן את כל הנזכר צריך שתכוין ב' כוונות, הא' צריך שתכוין שבכח ק"ש זו שאתה אומר ימותו אותם הגופות הטמאות המלכישות לאותם הנשמות שעשתה אותם הסט"א מכח אותם הטיפות שיצאו ממנו לבטלה, וכוונה הב' צריך שתכוין עוד שיחזרו אז אותם הנשמות ואח"כ יבואו בעולם הזה כשאר כל הנשמות. ודברים אלו שהעתקנו בשני סימנים אלו צריך שיהיו חרותים וסדורים על לוח לבך, וצריך שתלמוד לשון רבינו זיע"א שהעתקנו לך בס"ד כמה פעמים, כדי שאז ממילא יהיו הדברים האלו סדורים בכל פרטיהן על לוח לבך ואז תשכיל ותצליח במעשה ידיך.

ג' ואחרי אשר הכינות מחשבתך ורעיונך בכוונות הפשוטות הנז"ל, אח"כ פיק תפתח בחכמה ותאמר:

רבש"ע אתה יודע כי עפר אנחנו ולא בינת אדם לנו ואין אנחנו יודעים צירופי שמותיך הקדושים וכוונת כל ק"ש לפי זמנה וכוונת כל מעשה המצות בכל היחודים וזיווגי מדות הקדושות העליונות הראויות לבא על ידיהן, לכן יהי רצון מלפניך ה' (שילוב יאהדונהי) אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים קונה הכל וזוכר חסדי אבות מלך עוזר ומושיע ומגן, שתגביר רחמיך הרבים וחסדיך הפשוטים עלינו

23. סדר זה שלפנינו נעתק בשלימות ע"י מהר"ר בן ציון חזן בספרו תקון הכללי, ירושלים תרס"ב, עמ' פ"א ואילך. בראש הדברים כתב: 'א"ה, אשרי מי שזוכה לעשות סדר הק"ש עפ"י נוסח כוונת האר"י ז"ל, ולמשמע און דאבה נפשנו, כי אין אתנו יודע עד מה, עד יערה עלינו רוח ממרום בב"א. ולפי שמעלת הק"ש זו רבו למעלה, והקב"ה לא ימנע טוב, ומחשבה טובה מצרפה למעשה, אזכיר פה נוסח הק"ש בכונות פשוטות כפי סדר הרב החסיד כסא אליהו ז"ל (והביאה רבינו הגדול מאור הגולה כמוה"ר ר"ח טוב נר"ו בסדר היום בתוספת נופך).

אנחנו עבדיך עמך בית ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, ויהיה חשוב ומרוצה לפניך קריאת פרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע ופרשת ויאמר שאנכי אומר עתה בלילה קודם השינה, ויעלה לפניך כאלו כוונתי בכל צירופי שמות הקדושים העולים מתוכם ובכל היחודים וזיווגי מדות הקדושות העליונות הראויות לבא על ידיהן, ובכח קריאת פרשת שמע והיה אם שמוע ופרשת ויאמר שאני לומד עתה יתוקן הפגם אשר פגמתי בעונותי, ואל יהיו עונותינו מבדילים בינינו לבינך, וברוב רחמך וחסדיך תכונן את לבבינו ליראתך ולאהבתך, ותקשיב אזנך לדברינו אלה, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את המצוה הזאת ותעלה לרצון לריח נחוח לפניך, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

עשה למען שמך, עשה למען אמתך, עשה למען בריתך, עשה למען גדלך, עשה למען דתך, עשה למען הדרך, עשה למען ויעודך, עשה למען זכרך, עשה למען חסדך, עשה למען טובך, עשה למען ישרך, עשה למען כבודך, עשה למען לימודך, עשה למען מלכותך, עשה למען נצחך, עשה למען סודך, עשה למען עוזך, עשה למען פאריך, עשה למען צדקתך, עשה למען קדושתך, עשה למען רחמנותך, עשה למען שכינתך, עשה למען תורתך.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה (זו"ן יאהדוניה) בדחילו ורחימו (שילוב יאההויה) ורחימו ודחילו (שילוב איההיוה) ליחדא שם י"ה (או"א) בו"ה (זו"ן) ביחדא שלים (יהוה) בשם כל ישראל ובשם כל הנפשות והרוחות והנשמות המתייחסים אל שורש נפשינו ורחימו ונשמתנו ומלבושיהם והקרובים להם שמכללות אבי"ע, ומכל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה, הנה אנכי בא לקרות פרשת שמע ופרשת והיה אם שמוע ופרשת ויאמר שתיקנו לנו חכמי ישראל לאמרם על המטה קודם השינה, והנה אנכי מכיין בקריאת ג' פרשיות אלו לדעת רשב"י הקדוש ולדעת ר' אלעזר בנו הקדוש ולדעת רבינו יצחק לוריא אשכנזי ע"ה, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וכו', יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

ד' ואחרי אומרך התפלות אלו בס"ד, אח"כ תעורר במחשבתך עוד הכוונות הפשוטות הנזכרים לעיל בסי' א' וסי' ב'. ואם איש חכם אתה ויש לך ידיעה בשורש הסודות, תוסיף עוד תוספת כוונה בקיצור, שתכוין שע"י כח קריאת שמע זו שאתה לומד אזי אותם ג' היוו"ת דמלוי יודי"ן שהם כזה, יוד הי ויו הי, יוד הי ויו הי, יוד הי ויו הי, העולים רי"ו אשר בדעת העליון מזלא עילאה הם משפיעים שפע גדול

3" x 9"

24. בס' נפש החיים ש"ב פי"ג. 25. תהלים קי"ט צ"ו.

מתפלל ערבית עם מנחה ביחד, תאמר אחר ערבית ג"כ. וכן כשתתפלל מנחה בזמן א' וערבית בזמן א' תזהר לומר קודם התפלה ואחר התפלה. גם בעת שתבא לבית המדרש לעסוק בתורה, אזי קודם שתתחיל לעסוק תאמר נוסח זה מעומד, ועוד תאמר פסוקי' ויברך דוד עד ותקם את דבריך כי צדיק אתה, ובעת שתאמר ואתה מושל בכל תפריש ג' פרוטות כאשר אתה נוהג בשחרית, ותפרישם כסדר מ"ש רבינו האר"י זיע"א²⁶ ב' פרוטות ופרוטה, ותכוין בדעתך לתקן שורש מצוה זו במקום עליון, ואז ה' עמך גבור החיל להיות מעשיך רצויים לו ית' ויקבלם ברצון.

ואחר שתסיים הלימוד תאמר ברוך אלהינו שבראנו לכבודו וכו' עד כל המיחלים לה', ככתוב בסדור תפלה. ועוד תאמר אחר זה לפיכך אנחנו חייבים להודות לך ולשבחך ולפארך וכו' עד ואומרים פעמים באהבה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ככתוב בסדור תפלה. ואם יש עשרה תאמר רבי חנניה ותאמר קדיש על ישראל, וה' אלהיך ירצך.

והנה מעתה אגידה לך בס"ד קצת פרטי מצות ממצות עשה, וישמע חכם ויוסיף לקח להבין דבר מתוך דבר.

[מצות פריקה וטעינה ושכר שכיר]

הנה פירוק משא וטעינה ושכר שכיר יוכל האדם לקיים כל זמן שירצה, דהיינו שיעשה בביתו משוי מכרים וכסתות וכיוצא, ויביא ישראל ויתנה עמו שיוליך לו זה המשא לבית חבריו ראובן ויפסוק עמו שכירות על זה, ואז הוא יטעין אותו לזה המשא, וזה חבריו ראובן כשיביא לו זה המשא לביתו אז יקיים מצות פריקה, ואז אחר שינוח זה השכיר יחזור זה ראובן וישכיר אותו להוליך לו זה המשא בחזרה לבית חבריו ויפסוק עמו שכירות על זה ויקיים מצות טעינה, ואז כשיביא השכיר המשא לביתו של חבריו יקיים אז חבריו מצות פריקה, ואח"כ ישלימו לו השכירות באותו היום כל אחד כפי מה שפסק לו, ונמצא אלו ראובן ושמעון כל אחד מהם קיים ג' מצות טעינה פריקה שכר שכיר. וכן יעשו תמיד על זה הדרך, פעם ישלח זה תחלה משלו ופעם ישלח זה תחלה משלו. והנה חוץ מזה יש להם מצוה אחרת

26. שער הכונות ענין תפלת השחר דרוש א' דף י"ח ע"ג.

שממציאים שכר לזה העני השכיר שע"ז מרויח ומפרנס אנשי ביתו מיגיע כפיו בלתי בוושה כלל, משא"כ אם היה בתורת צדקה.

[מצות הלואה לעני ולא יגוש]

גם מצות הלואה לעני, זה יוכל לקיים האדם כל זמן שירצה, ובכל פעם ילוה לו סך מה לפי יכולתו. והאיש החרד על דבר ה' יניח אצלו כס אחד מעות כפי יכולתו ולא יטול ממנו כי אם לצורך הלואות חן וחסד, ועושה לזה פנקס וחשבון מיוחד מה שנותן ומה שמקבל, והנה ימצא שבאלף כסף יעשה האדם הלואות חן וחסד הרבה. דרך משל, אדם יצא לשוק לקנות צורך אכילה ולא היה לו מעות לקנות אותו היום, אם מלוה אותו סך מה לצורכו הנה בזה עושה הלואות חן וחסד, וזה יפרע לו תכף מאליו אחר יום או יומים מאחר שהוא דבר מועט והפרעון בטוח. ולכן הוא יאמר לאיזה בני אדם הידועים לו, שאם יצטרכו לקנות איזה דבר מן השוק ובפרט בע"ש ולא נמצא בידם אותה שעה אז יבואו וילוו ממנו. גם יש עוד מצוה נמשכת מזה שילווה לאיזה עני שיודע בו שאינו יכול לפרוע מהר, וילוינו סך מה כפי יכולתו, ואזי כל זמן ההלוואה שאינו תובע אותו הנה מקיים בזה מצות לא תגוש, אמנם יזהר לעשות זה עם עני שיודע בו שאם עיכב הפרעון לא יתבייש מזה כשרואהו.

[מצות הבאת ביכורים]

גם מצות הבאת ביכורים היקרה ונשגבה יוכל לעשות לה זכר בזמן הזה, והקב"ה מעלה עליו כאלו קיים מצות הבאת ביכורים ממש, והוא שבזמן חידוש הפירות ילך הוא בזריזות בכבודו ובעצמו לפרדס ויקנה לו פירות המחודשים אשר עדיין הם ביוקר, ויניחם בסל אחד ויכסנו במטפחת חדשה ונקייה, ויביא הסל ויתננו לתלמיד חכם שיהיה גדול בתורה ויראת שמים. וצריך לדקדק על יראת שמים יותר, שכל תלמיד חכם הגדול ביראת שמים הגם שיש גדול ממנו בתורה עם כל זה הוא המשובח והרצוי לפניו ית'. ואם ימצא לו ת"ח ויר"ש וגם שהוא כהן, הנה מה טוב ומה נעים ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל. ויעשה איזה המצאה קודם שילך הת"ח וישב בבית המדרש ואז יביא לו הסל לבית המדרש, וכשיגיע לפתח בית המדרש יניח הסל על כתפו והגם שהוא עשיר ומכובד, ויביא הסל ויניחנו לפני הת"ח, וטרם שיניח הסל לפניו יאמר:

רבש"ע אתה צויתנו לקיים מצות הבאת ביכורים ככתוב בתורתך, והנה בעוה"ר

חרב בית המקדש וגלינו מארצינו ואין אנחנו יכולים לעשות מצוה זאת כאשר צויתנו, לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהיה חשובה לפניך מצוה זו שאנכי מביא הפירות אלו לתלמיד חכם כהן זה בבית המדרש כאלו קיימתי מצות עשה של הבאת ביכורים כאשר צויתנו על ידי משה עבדך ככתוב בתורתך²⁷ והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך וכו', ויאמר כל הפרשה עד והגר אשר בקרבך, ואח"כ יאמר והריני עושה מצוה זו לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה בדחילו ורחימו ורחילו ליחדא שם הוי"ה ב"ה ביחדא שלים בשם כל ישראל, ויעלה לפניך כאלו כוונתי בכל הכוונות הראויות לכוין במצוה זו, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

ואח"כ יניח אז הסל לפני הת"ח, ויקח הת"ח מן הפרי ויברך עליהם ברכה ראשונה ואחרונה, ויבא השמש ויקח הסל ויוליכנו לבית הת"ח, ומובטחנו בשמו ית' שיקבל מצוה זו כהלכתה ממש, שאז [יש] פתחון פה למליצי יושר למעלה לטעון הנה ודאי אם היה בית המקדש ג"כ היה מקיים מצוה זו כתקנה, דמה חסר לו עתה הרי הוא טרח בגופו ובממונו, ורחמנא לבא בעי, ובטובו מעורר רחמיו ורוצה בזה כהבאת ביכורים ממש. ויזהר להביא תכף כשמתחדשים הפירות, כדי שקודם שיטעום הוא מהם יביא לת"ח, ויעשה זה ד' וה' פעמים ובכל פעם יביא לת"ח (אחד) [אחר], כי השי"ת הוא הבוחן לבות וכליות והאדם יראה לעינים.

[מצות בנין בית הכנסת]

גם כשיבנו בית הכנסת באיזה מקום, ישתדל לעסוק בכבודו ובעצמו בבנין ההוא להביא טיט ואבנים, וגם אם יש לו אומנות יד יבנה איזה שורות בנין, וקודם שיעסוק יאמר: יהי רצון מלפניך וכו' שתהיה חשובה ומקובלת ורצויה לפניך מצוה זו שאני עוסק בבנין בית הכנסת כאלו הייתי עוסק בבנין בית המקדש, ואנכי עושה מצוה זו לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה וכו', ויעלה לפניך כאלו כיוונתי וכו', ויהי נועם וכו'. ואז יתחיל לעסוק. גם ישתדל לקנות אבנים ועצים מכיסו ומממונו כפי יכלתו לבנות בהם בית הכנסת, ואז יחשוב לו הקב"ה כאלו קיים מצות עשה לבנות בית המקדש, יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו אכי"ר.

[הדלקת נרות בבית הכנסת]

גם ישתדל לקנות בידו ז' נרות ולקנות שמן זית להדליק בהם, ויניח בהם שיעור לילה ויום, והוא בכבודו ובעצמו יערוך את הנרות וידליקם בבית הכנסת, וגם הפתילות יעשה בידו או ע"י אשתו כדי לזכותה, וקודם הדלקה יאמר: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני מדליק ז' נרות אלו בבית הכנסת לכבוד השכינה, כדי לעשות נחת רוח ליוצרי ולעשות רצון בוראי, כדי לתקן את שורש מצוה זאת במקום עליון, ויעלה לפנך כאלו כוונתי בכל הכוונות הראויות לכוין במצוה זו, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'. ויתחיל להדליק, ואח"כ לא יקח הנרות לביתו אלא יניחם קודם לבית הכנסת. ולפחות יעשה מצוה זו פעם אחת בשנה, וישתדל לעשותה כליל שבת. ואם עושה פעם אחת בשנה, נכון לעשותה בתוך עשרת ימי תשובה כליל שבת בנתיים. ואם יעשה מצוה זו כמה פעמים בשנה, אשריו ואשרי חלקו, ומובטחנו שהקב"ה יחשוב לו כאלו קיים מצות עשה של נרות בית המקדש, ה' ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויזכנו לקיים מצותיו כראוי אכי"ר.

[מצות מחצית השקל]

גם מצות מחצית השקל ישתדל לקיים אותה יום ערב פורים קודם מנחה, והנה הדרך הנכון הוא שישתדל גבאי אחד בזה לעשות חתיכות כסף מזוקק שכל א' תהיה משקלה כשיעור מחצית השקל שהיו מפרישים ישראל, והשיעור יש בו דיעות ונזכר בפוסקים ז"ל²⁸, ויכתוב ויחקוק בכל חתיכה וחתיכה בזה"ל: צדקה לעניים זכר למחצית השקל. ואז יום ערב פורים ימכור הגבאי לכל איש החרד על דבר ה' חתיכה א' מזה, ויום ערב פורים קודם מנחה יבואו הקונים אצל הגבאי לבית הכנסת וימסרו לידו, וקודם שימסור החתיכה לידו יאמר: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני מפריש כסף זה צדקה לעניים זכר למחצית השקל שציונו ה' אלהינו בתורתו הקדושה, והריני מכוין במצוה זאת לעשות נחת רוח וכו', ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהיה חשובה ומקובלת ורצויה לפנך מצוה זאת ויעלה לפנך כאלו כווננו בכל הכוונות וכו', ויהי נועם וכו'. והגבאי יקבל מידם כל החתיכות ערב פורים קודם מנחה ויהיו אצלו, ולמחר ביום פורים יחזור אותם הקונים ויקנו אותם ממנו וישמרו אותם לשנה הבאה לחיים טובים ולשלום לעשות בהם הנהוג. ואחר שיקבל הגבאי המעות, אז יעשה חילוק המעות באופן

דף ע"א ע"ב

28. עיין שו"ת בית דוד יו"ד סי' קי"ח.

זה, דהיינו שישלח אותם המעות ליד ג' גבאים נאמנים בעה"ק ירושלים תוב"ב, ואותם הגבאים יבררו י"ב בני אדם יראי השם בתכלית ושפלים ונמוכי הרוח ובעלי זקנה, ויתענו בכל ערב ראש חדש, וישבו בערב ראש חדש לילה ויומם בבית הכנסת וילמדו תהלים ואדרות וזוה"ק, ואחר כל לימוד יאמרו תפלה בעד כל ישראל, ואותם הגבאים שבירושלים תוב"ב הם יקנו להם כמעות סעודה בשבילם ובשביל בני ביתם בשביל הלילה והיום של כל ערב ראש חדש, ויקנו להם הכל גם המים, אבל לא יתנו להם מעות והם יקנו אלא הכל יקנו הגבאים ויביאו להם מאכל ולא מעות, ושמור דבר זה כי הוא עיקר, ויש טעם כמוס אמיתי בדבר ואין רצוני לגלותו ודי למבין. והנה כפי המקובץ מזה ככה יעשו, שאם יש מעות מזה להספיק כמה בני אדם עוד הנה מה טוב ומה נעים, ורק שיעשו כסדר האמור ותו לא.

ודע דאם יש באותה העיר מנהג ידוע שיתנו המחצית השקל שגובים בפורים לאיזה ענין ידוע, והוא מנהג קדמונים, אזי האדם יתן מה שדרכו ליתן עם הקהל ולא ישנה, ואז ג"כ יעשה עוד כפי האמור בס"ד, ושתים הם בידו, והמוסיף מוסיפין לו מן השמים על כל פרוטה תרקבא דדינרי, ויתברך ברכת עליון ברכה המשולשת בני חיי ומזוני ורב טוב לבית ישראל.

[מצות כסוי הדם]

גם מצות כסוי הדם, מצוה זו שכיחה כל עת וכל זמן שירצה האדם, ויוכל האדם לקיימה בכל יום שילך לבית השוחט של העיר ויקיים המצוה, ויאמר קודם ליקבה"ו וכו'. ואם יוכל ללמוד שחיטת עופות ומובטח בעצמו שלא יבוא לידי מכשול מדברים הפוסלים השחיטה, הנה מה טוב ומה נעים שילך לבית השוחט וישחט בידו ויכסנו בעפר ושכר שתים בידו. ומה גם דמצות הכסוי יש בה הפרש גדול בין אם השוחט עצמו מכסה בין אם אחד שוחט ואחד מכסה²⁹.

[מצות הוכח תוכיח]

גם מצות הוכח תוכיח יוכל האדם לקיימה תמיד, וכשיראה אחד מישראל שאינו נוהג כשורה, קודם שיבא להוכיחו יאמר תחלה ליקבה"ו וכו', ובעזה"ו יצליח בתוכחתו ודבריו יעשו פירות לטובה.

לפי
דברי
הנ"ל

29. עיין טו"ש ע"ד ס"י כ"ח סעיף ח' ובפרי תואר שם סקי"א.

[מצות כבוד תלמידי חכמים]

גם מצות כבוד לת"ח, מצוה זו שכיחה בכל זמן ובכל עת, וכשיעשה האדם מצוה זו ג"כ יאמר תחלה ליקבה"ו וכו'.

[מצות צידוק המאזנים והמשקלות]

גם מצות צידוק המאזניים והמשקלות והמדות, מצוה זו יוכל לעשותה כל האדם בכל זמן שירצה, והעצה היעוצה לזה הוא שככה ינהגו החכמים זה עם זה, דרך משל, ראובן ושמעון דרכם לקנות בערב שבת כל אחד קב תמרים וקב תפוחים, הנה ככה יעשו שראובן יקנה ב' קבים תמרים ושמעון יקנה ב' קבים תפוחים, ואזי יבא אח"כ שמעון אצל ראובן ויקנה ממנו קב תמרים וישקול לו ראובן הקב במאזנים שלו, וכשישקול בצדק הנה זה מקיים מצות עשה של צידוק המאזנים והמשקלות, וכן שמעון ישקול לראובן קב תפוחים משלו וג"כ מקיים מצות עשה בזה, וככה ינהגו תמיד. ואם ירצו יעשו ככה בכל יום ויום הצריכים לקנות מאכל מן השוק, ונמצאו מקיימים מצות עשה זו היקרה מאוד.

[מצות שכר שכיר]

גם מצות שכר שכיר יוכל לקיים כל עת וזמן שירצה, שישכור אדם לצורך שעה לעשות לו איזה מלאכה או איזה עסק, וישכרנו הוא בעצמו ולא ע"י שליח³⁰, ויפסוק עמו שכרו, ואחר שישלים מלאכתו יתן לו שכרו, והנה הוא מקיים מצות עשה היקרה הזאת, ויאמר קודם הנתינה ליקבה"ו וכו'.

[איסור אכילת חדש]

גם מי שמדקדק במצות והוא יושב במקומות דלא שכיח אצלם דין החדש בתבואה, כי כל תבואתם מביאה שליש קודם הפסח ואינה נקצרת כי אם אחר הפסח, א"כ לדידהו לא שייך ליזהר בדין החדש, הנה המדקדק יזהר לקצור שבולים קודם הפסח כמו ערך סאה חטים וייבשם בשמש תלושים וידוש אותם ויברר החטים ויטחנם בריחיים וילוש אותם ויאפה אותם, וישמרם כשמירת המצות משעת קצירה עד אחר אפייה, ויאפה אותם קודם הפסח בשני ימים או בג' ימים, ויאכלם אחר י"ו

30. דע"י שליח אינו עובר על כל תלין, עיין שו"ע חו"מ סי' של"ט סעיף ו'.

בניסן כדין החדש, והנה בזה כשהוא נמצא אצלו מצה אפויה קודם הפסח והוא ואנשי ביתו נזהרים לבלתי אכול ממנה בשביל איסור החדש הנה בזה הוא מקיים המצוה בפועל. ואמנם צריך לזהר שהריחיים שטחנו בה חטים אלו לא יטחנו בה חטים עוד לאכלם קודם י"ו בניסן, שבודאי יתערב עם זה הקמח מקמח החדש, וזה החדש הוא דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל. והמדקדק יעשה דבר זה פעם א' בימיו, ולזכות יחשב לו שבא לידו חדש ונזהר בו בשביל מצותו ית'. ויזהר להזהיר אנשי ביתו שלא יאכלו, ויעשה לזה אמבואה גדולה בביתו לחבב המצות, וה' יהיה בעזרתנו אכ"ר.

[מצות שמיטת כספים]

גם מצות עשה של שמיטת כספים, ככה יעשה החרד על דבר ה', בסוף שנת השמיטה דהיינו ביום ערב ראש השנה של השנה השמינית יכתוב פרוזבול בעדים כאשר כתוב בשו"ע³¹, ואחר שיכתוב הפרוזבול ויחתמו העדים אזי אותו היום עצמו יבא להלוות איזה סך מה לאדם אחד, ואז כשיבא אחר ראש השנה לפרעו יאמר לו משמט אני ולא יקבל ממנו. וקודם שיאמר משמט אני, יאמר תכף בלחישא פסוק ויהי נועם וכו' בכוונת הלב³².

[מצות חלה]

גם מצות חלה יוכל האדם החרד על דבר ה' לקיימה בכל יום, כיצד, ילך אצל האופה שאופה בכל יום בשביל למכור, וקודם שיוציא זה האופה חלה מן העיסה יבא זה ויקנה ממנו העיסה בסך מה ויתן לו מעות ויגביה העיסה וימשכנה לקנותה, ואח"כ יאמר ליקבה"ו וכו' ויברך ויוציא חלה, ואח"כ יחזור וימכרנו באותם המעות שנתן לו מקודם, וטוב למכרה בפחות מעט ממה שקנאה ממנו קודם, שיהיה להאופה מעט ריוח בזה, ונמצא שבזה מקיים מצות עשה זו בכל יום.

[מצות לא יחל דברו]

גם טוב ונכון לידור איזה דבר לצדקה, ותכף אחר שנדר יביא הנדר לגבאי, ויאמר קודם: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני בא לקיים הנדר שנדרתי

31. חו"מ סי' ס"ז סעיף י"ט. 32. וע"ע בן איש חי שנה א' פרשת כי תבוא אות כ"ו.

לתת לצדקה סך כו"ב והריני מוסר הסך הזה ליד הגבאי, כדי לעשות נחת רוח ליוצרי ולעשות רצון בוראי כמו שציונו ה' אלהינו בתורתו הקדושה³³ לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, והריני מכוין לתקן שורש מצוה זו במקום עליון, ויעלה לפניך כאלו כוונתי בכל הכוונות הראויות וכו', ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

[מצות ברכת המזון]

גם מצות עשה של ברכת המזון ישתדל האדם לקיימה ביום ובלילה, ויברך בכוונה שיכין לבבו להיות מבין ויודע מה שמוציא מפיו, ובוזה יהיה רצוי לפניו יתברך.

[מצות הענק תעניק]

גם כשישכור האדם משרת טוב לשרתו בביתו, כשישלים זמן שכירותו וילך לו אזי יתן לו הבעה"ב מתנה בתורת נדבה מלבוש ומיני מאכל הנמצאים בבית, וקודם שימסרם לו יאמר: רבש"ע אתה צויתנו בתורתך הקדושה להעניק לעבד עברי ככתוב בתורתך הקדושה וכו', והנה בעתה בעוה"ר שחבר בית המקדש וגלינו מארצינו ואין אנחנו יכולים לקיים מצוה זו כתקנה, לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהיה חשובה ומקובלת ורצויה לפניך מתנה זו שאני נותן לזה השכיר ששירת אותי כאלו קיימתי מצות עשה של הענק תעניק לו כאשר צויתנו ע"י משה עבדך, והריני מכוין בזה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', ויהי נועם וכו'. ואז ימסור לידו המתנה.

[מצות ראשית הגז]

גם מצות ראשית הגז מצוה זו יוכל לקיימה כל אדם בנקל, שבעת הגיזה יקנה לו חמשה צאן שאינם גזוזים ויגזום ויקיים בהם מצות ראשית הגז, ואח"כ ימכור הצאן והצמר אם ירצה. ואם הוא יושב בחו"ל יעשה מצוה זו בחו"ל, וגם ימנה שליח בארץ ישראל לקנות לו צאן ולעשות מצוה בשליחותו, ועל הכל יאמר לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

33. במדבר ל' ג'.

[מצות הלואה לנכרי ברבית]

גם טוב ללוות לנכרי ברבית דבר מועט, וכשילוהו ברבית יאמר תחלה: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני מקיים מצות עשה להלוות לנכרי ברבית כמ"ש בתורתנו הקדושה³⁴ לנכרי תשיך, כדי לעשות נחת רוח וכו', ויהי נועם וכו'³⁵.

[מצות מוצא שפתיך תשמור]

גם כשהבטיח בדבריו לאיזה אדם, כשקיים דבריו יאמר תחלה: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני מקיים מצות עשה של מוצא שפתיך תשמור ועשית³⁶, כדי לעשות נחת רוח ליוצרי, ויהי נועם וכו'.

[מצות השבת אבידה]

גם מצות השבת אבידה כשתבא מצוה זו ליד האדם יקיימנה בשמחה ובזריזות, ויאמר תחלה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו'.

[מצות שילוח הקן]

גם מצות שילוח הקן, מצוה זו יקרת הערך ולא שכיחה, ורחמנא לבא בעי, על כן אסדר לך סדר נכון בעזה"ו. יעמוד באימה ויגיל ברעדה ויאמר:

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלינו ותמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל פשעינו, ותזכינו ברחמך לקיים כל מצותיך באהבה, וברוב רחמך וברוב חסדיך תזכינו לקיים מצות שילוח הקן כמו שצויתנו בתורתך ע"י משה עבדך³⁷ כי יקרא קן ציפור לפניך וכו' שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, ויהי נועם וכו'.

ואח"כ יחזור ויאמר פ' כי יקרא קן צפור וכו' עד תקח לך, שנים מקרא ואחד תרגום. ואח"כ יאמר בישעיה ל"א³⁸ פסוק כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלים גנון והציל פסוח והמליט, ויקראנו בניגון וטעמים, ויחזור ויקראנו תרגום ג"כ. ואח"כ יאמר פסוק³⁹ גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה וכו', ויקראנו בטעמים

34. דברים כ"ג כ"א. 35. עיין רמב"ם הלכות מלוה ולוה פ"ה ה"א, ובהשגת הראב"ד שם. 36. דברים כ"ג כ"ד. 37. שם כ"ב ו'-ו'. 38. פסוק ה'. 39. תהלים פ"ד ד'.

ויחזור ויקראנו תרגום. ואח"כ ילמוד משנה פרק שילוח הקן נוהג בארץ וכו' במסכת חולין פרק י"ב, וילמוד הפרק כולו בניגון נעים ובמתון יפה ויבין הדברים. ואח"כ ילמוד מימרא דפ"ג דחולין⁴⁰ אמר רב יהודה רחם זו שרקרק, ולמה נקרא שמה רחם א"ר יוחנן כיון (שראה) [שבא] רחם באו רחמים לעולם, אמר רב ביבי בר אבבי והוא דיתבי אמדי ועביד שרקרק, וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתי משיחא שנאמר⁴¹ אשרקה להם ואקבצם, ע"כ ע"ש.

ואח"כ יאמר לשון זה⁴² ביראה ויגיל ברעדה:

כתב⁴³ כי יקרא קן צפור לפניך, האי קרא אית ביה רזא עילאה, דהא עיקרא דזיווגא דאבא ואימא איהו כד אנון שוין בקומתא דלהון לעילא, דאז אית ש"ע נהורין באבא ואימא, אבל זיווגא תתאה דידהו דאיהו כשהאם רובצת על האפרוחים, דאז שיעור קומה דידה מן החזה ולתתא, ולית לה רק ק"ן רבוא נהורין, וזיווגא דא איהו לפרקים במקרה כד אית חובה דתתאין וצריכת איהי למייד למרבץ על האפרוחים לשמרא יתהון, ועל דא אתמר⁴⁴ כי יקרא דרך מקרה פרט למזומן, לפי דזיווגא דא איהו דרך מקרה. גם אז אתקריאת אימא קן צפור, לפום דלית לה רק ק"ן נהורין מכל הנהו ש"ע נהורין דאנהון בגימטריא צפ"ר, ואות וא"ו רמיזא אל אנפין דלהון דאנהון תקונא שביעאה דבתלת עשר תיקוני דיקנא, ובו אתכלילן שש תיקונין עילאין דעילאי. גם איתקרי זיווגא דא קן צפור, בהאי רזא דאתמר דאימא מקננא על בנין ולא יתבא אלא מקננא לאשתמודע דמזווגא זיווגא דא עם בעלה, ואתקרי זיווגא דא לשנא דקינן דאיהי רביצת על הציפור דאיהו ז"א ברא דלהון. ואמר קרא לפניך, למימר דהבינה דאתקריאת קן צפור ירדה ומקננא בזעיר דאיהו לפניך לתתא מנה. ואמר קרא בדרך, הכא אתרמיז דעיקרא דזיווגא דא דאתקרי קן צפור איהו למיהב מוחין לבנים דלהון זעיר ונוקביה, דהא כל זיווגא דאבא ואימא איהו למיהב לון מוחין, ואז בזמנא דמקבלין המוחין אתקריאו תרויהון הוי"ה אלהים, דכד אנהון אנפין באנפין אז אתמשכן המוחין לתרויהו כחדא, ודא רזא דענינא דיחודא דתרין שמהן הוי"ה אלהים, ובדא אית תרין רזין דיחודא, ועל דא תרין זמנן הוי"ה אלהים איהו בגימטריא דר"ך, ודא רזא דאתמר בדרך, וכל דא אשתמודע לן קרא בכללא. ותוב אדכר קרא בפרטא ואמר בכל עץ, למימר דלזמנן ירדה על העץ דאיהו ז"א, או ירדה על הארץ דאיהי נוקביה. ואומרו אפרוחים או

דף ע"ג ע"ב

40. דף ס"ג ע"א. 41. זכריה י' ח'. 42. מיוסד ע"פ עץ חיים שער ט"ו פ"ג ושער המצות פרשת כי תצא דף נ"ח ע"א. 43. דברים כ"ב ו'. 44. חולין קל"ט ע"א.

ביצים, הכא אתרמיז כד איהי ירדה על זעיר לחודיה אז אית לז"א שש קצוות עם גדפין בעין האפרוחים, וכד ירדה על נוקביה אז איהו בבחינת ביצים דאיהו שש קצוות בלא גדפין. ואומרו לא תקח האם על הבנים, כלומר דלא תקחם בגוונא דישתאר האם רובצת על הבנים, לפי דאיהו זווג גריע, אבל שלח תשלח את האם לעילא במקומה לאזדווגא עם אבא לעילא בזווגא עילאה דידהון, ואת הבנים דהון זעיר ונוקביה תקח לך לתתא באתריהון ולא יהון צריכין אל אמהון למרבץ עלייהו. ודא איהו למען יטב לך, כלומר דכד תשלח את האם את גרים למעבד זווגא באבא ואימא לעילא באתריהון, ובדא אתמשכן מוחין גמורים דאתקריאו טוב לזעיר אנפין, ובחינתא דא איהו תועלת דאתמשך לז"א ונוק' דאצילות, וכנגד תועלת דאתמשך מזווגא דא דאבא דבעלמא דבריא דלית ביה רק שש קצוות והון דאתקריאו ששת ימים עילאין, האי תועלת דיליה דאינהון ששת ימים עילאין דיליה יתארכון ויהון יניקן יניקה גדולה רבתי ושפע רב וסגי, ועל דא אתמר והארכת ימים.

ואח"כ יביא ק"ן פרוטות כסף ויפרישנה לצורך מזון תינוקות של בית רבן העניים דף ט"ד ע"א הלומדים בבית תלמוד תורה, והם הילדים הקטנים הבל שאין בו חטא, וימסרנה ליד הגבאי והוא יקנה להם אכילה בשביל סעודת הצהריים דוקא שאוכלים בבית התלמוד תורה. ובעת שיפרישנה יאמר: לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני מפריש ק"ן פרוטות כסף אלו לצורך מזון התינוקות של בית רבן העניים, כדי לעשות נחת רוח ליוצרי וכו', ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

ואחר שיאמר הנז' ויפריש אותם והם עדיין בידו אז תכף יאמר: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהיה שיח שפתותי שלמדתי בענין מצוה שצויתנו בתורתך כי יקרא קן צפור לפניך בדרך וכו' שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו קיימנו המצוה הזאת כתקנה כמו שצויתנו ע"י משה עבדך, וע"י שיח שפתותי וצדקה זאת שהפרשתי ברוב טובך תעזור רחמין לתקן שורש מצוה זאת במקום עליון, ויעלה לפניך כאלו כוונתי בכל הכוונות הראויות לכוין במצוה הזאת, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

ואז תכף ומיד יתן הק"ן פרוטות ליד הגבאי, ויוליך הגבאי תכף הק"ן פרוטות אצל החנוני ויקנה בהם אכילה בשביל סעודת הצהריים לילדים, ואזי זה בעל המצוה הוא יחזור ויקנה הק"ן פרוטות אם ירצה כדי שיעשה בהם פעם אחרת, ודבר זה יוכל האדם לעשות בכל יום אם ירצה, ואמנם יזהר לעשות סדר זה אחר זמן תפלת שחרית של הקהל⁴⁵ וקודם זמן תפלת מנחה, ומובטחנו בשמו ית' שיקבל הסדר הזה

כאלו קיים המצוה ממש, ורחמנא לבא בעי, והשי"ת ברחמיו יזכנו לקיים מצותיו ית' בפועל ולעובדו בלב שלם ויחיינו ויזכינו ויקרבינו לביאת הגואל משיח צדקינו שיבא במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

והנה בעתה אם איש חכם אתה, תבא ללמוד מזה כמה וכמה עניינים יקרים הנחמדים מזהב ומפז רב ועשה והצלח כי רחמנא לבא בעי, וזכות מעשה המצות יעמוד לנו לזכות ולראות בביאת הגואל במהרה בימינו אכי"ר.

[תיקוני עונות ופדיון תעניות]

גם עוד באתי להעריך בענין תיקוני עונות שגילה רבינו האר"י זיע"א, שכדורות
אלו אי אפשר לכל אדם לעמוד עליהם, וכמה חלושים יש אשר נפשם חפצה
לתיקוני האר"י זיע"א ולית בחילייהו לעשותם, ולכן העצה היעוצה הוא לפדות
התענית בממון, ולא ימעט מלפדות היום בק"ס פרוטות שיעור פדיון נפש, ויבא
כל יום לפני עשרה זקנים כשרים ת"ח, ויקח בידו הק"ס פרוטות ויאמר קודם:

ג' ע"ד ע"ד

רבש"ע הנה גלוי וידוע לפניך תקנת עבדיך חכמי ישראל שיוכל האדם לפדות בכסף
את התענית, והנה בעתה אנכי מפריש ק"ס פרוטות אלו לצדקה במקום התענית,
לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם יצחק ויעקב שתעלה
עלי כאלו התענית היום, ותהיה חשובה הצדקה שאני נותן בעבור התענית כאלו
התענית ונתמעט חלבי ודמי, ואתה בטובך תעורר רחמיך ויתוקן למעלה מה
שפגמתי בעון פלוני, עשה למען שמך, עשה למען אמיתך וכו', ויהי נועם וכו', יהיו
לרצון וכו'.

ואח"כ יתפשו כל העשרה המטפחת בידם ויניח זה בתוכה הק"ס פרוטות, וכה
יאמר כשיניחנה: קבלו ממני ק"ס פרוטות אלו בשביל פדיון התענית שיהיה נחשב
לי כאלו התענית תענית גמור בזה היום, יהיו לרצון וכו'. והם יאמרו לו אח"כ:
ברשות רבותינו חכמי ישראל העושים חיל בעזרת הבורא ית', קבלנו ק"ס פרוטות
אלו בשביל פדיון התענית שלך. ושוב יאמרו כל העשרה ביחד: יהי רצון מלפניך ה'
אלהינו ואלהי אבותינו שתהיה חשובה ומקובלת ורצויה לפניך הפרשת ק"ס

45. עיין עץ חיים שער ט"ו פ"ג ובהגהת השמ"ש שם, וע"ע הבן בחכמה ח"א סי' ט'.

פרוטות אלו שהפריש פב"פ מממונו במקום התענית, ויעלה לפניך כאלו התענה יום זה כולו תענית גמור ושלם, וברוב טובך תעורר רחמך ויתוקן אשר פגם בעון פלונו, ותעזרהו ותעזרינו על דבר כבוד שמך, ותמחול ותסלח לכל חטאתינו עונותינו ופשעינו, ותזכנו לעשות תשובה שלימה לפניך, כי בני אברהם יצחק ויעקב אנחנו, עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך, עשה למען שמך עשה למען אמתך וכו'. ויעשו הכל מעומד ובכוונת הלב. ודע שכל עבירה שצריך לה תיקון שלג ג"כ יש תקנה לזה שיפריש אח"כ של"ג פרוטות ויאמר זה בשביל פדיון השלג ויעשה כאמור⁴⁶.

גם עוד צריך להודיעך כי טוב ונכון לעשות כל אדם תיקון לעצמו בשביל כל עבירה ועבירה בפרטות, ובזה יהיה בנקל, ורק מתן דמים, גול על ה' דרכיך ועיניך לא תחוס על ממונך כי עליו כל מחסורך, ברוך הוא וברוך שמו המשביע לכל חי רצון.

גם זאת תדע כי רבינו האר"י זיע"א גילה תיקון למי שבא על הזכר שיתענה רג"ל תעניות וכו'. הנה דע דתיקון זה על הרוב צריך כל אדם לעשותו, כי הגם שלא בא על הזכר עם כל זה לא יבצר מהרהור של זכר ביום וראה קרי בלילה. וכמעט שקרוב לומר לזה רמז באמרם ז"ל⁴⁷ חייב אדם לטהר עצמו ברג"ל. ולכן התיקון לזה שיבכר ח"י בני אדם כשרים יראי השם ושפלים, ויצומו כולם תחלה יום אחד בשביל תיקון עצמם לכפרת עונות סתם, ואח"כ יביאם אצלו לבית מיוחד ויתענו ח"י ימים רצופים, והוא ג"כ יתענה עמהם ח"י ימים רצופים ביחד, והכוונה הוא שיצומו ימים דוקא ובכל לילה יאכלו. ובעת קבלת התענית יאמרו הקבלת תענית כל אחד יאמר בלשון זה:

רבון העולמים הריני לפניך בתענית למחר מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ויהי רצון מלפניך ה' או"א שתתן בי כח ובריאות ואזכה להתענות למחר ותקבל תעניתי באהבה וברצון, שתעורר רחמך ותגביר חסדיך לתקן את כל אשר פגם פב"פ בכללות אבי"ע, ובכל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, ובכל צלמי לבושי נרנח"י דאבי"ע, ותמלא ותאיר כל השמות שפגם בהם, ותתקן את כל אשר עויות ותלקט את כל אשר פיזר וישוב הכל לאיתנו הראשון ולא ידח ממנו נדח, ותמחול ותסלח לכל חטאתינו עונותינו ופשעינו, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את תפלתנו ותעלה לרצון לפניך, ויהי נועם וכו', יהיו לרצון וכו'.

46. עיין תשור' רב פעלים ח"ג או"ח סי' ל"ה, ובס' תקנת השבים סי' ח'. 47. ר"ה ט"ז ע"ב.

וכן יעשו כל יום בקבלת התענית. ואחר התענית כל יום קודם שיתחיל לאכול יאמר כל אחד ואחד כזאת: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיהיה מיעוט חלבינו ודמינו שנתמעט בתענית שהתענינו לפניך חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו על גבי מזבחך הקדוש בשליחות פב"פ קרבן אשה ריח נחוח לה', וברוב טובך תעזור ורחמיך ותגביר חסדיך לתקן את כל אשר פגם פב"פ בכללות אבי"ע ובכל פרטי אבי"ע וכו', וככתוב למעלה בקבלת התענית עד הסוף. וכן יעשו ח"י ימים רצופים. והוא גם הוא יתענה עמהם באותם הח"י ימים, וג"כ יאמר הקבלת התענית כאשר כתוב בס"ד למעלה, ורק הוא יאמר לתקן את כל אשר פגמתי וכו'. וכן נמי אחר כל תענית קודם האכילה יתחיל לומר ויר"מ הנז"ל.

והנה בכל אותם הח"י יום יניח בעל התיקון משגיח על אנשי ביתם לתת פרנסתם מכיסו כל אותם הח"י יום, והם לא ילכו אל ביתם כי אם מליל שבת לליל שבת, ויטבלו ביום שבת בבקר, ויהיו יומם ולילה עוסקים בתורה. והוא ג"כ יעסוק בתורה יומם ולילה, ולא ישים לב על מו"מ שלו אלא יניחם כעת ע"י אחרים, וימעט דבורו עם כל אדם, וישתדל לקום כל אותם הח"י יום בנקודת חצות באופן שלא יעבור עליו חצות לילה והוא ישן, ותקנתו להביא אצלו אדם אחד נעור כדי שבעת שיגיע קרוב לנקודת חצות יעוררנו, ויאמר תקן חצות, ואם ירצה ישן אח"כ, כן יעשה כל אותם הח"י יום, וישתדל להרבות בצדקות ומצות כפי כוחו. ובליל הח"י שהוא הסיום ישתדל הוא ואחוזת מריעיו לעשות אותה הלילה תקון כרת, שלא ישנו גם בלילה גם ביום הח"י עצמו ויעסקו בתורה יומם ולילה, ובהערב שמש של הח"י אזי יטבול במקוה כשר יו"ד טבילות או ג' טבילות ולפחות יהיה ב' טבילות, וילך לאכול בשמחה לחמו, ומובטחים אנחנו במי שאמר והיה העולם שיהיה לו תיקון עצום ונורא ושלם בזה הענין. ואם לא ימצא בעירו אנשים יראי ה' שיעשה ככל האמור, אזי תקנתו הוא שיעשה שליח בארץ ישראל ת"ו שיברר לו ח"י אנשים לעשות בעדו כנז"ל, ויכתבו לו זמן ההתחלה כדי שהוא ג"כ יתכוון במקומו לעשות מעשיו בזמן אחד וכן"ל, ואין זה לעיכובא כ"כ, ודי בזה לחכם וזריז וחרד על דבר ה'.

וכבר כתבנו בס"ד דתיקון זה של הרג"ל תעניות, הנה צריך כל אדם לעשות אותו, ואפילו אדם שיודע בעצמו שלא בא על הזכר, דהנה לא יבצר מאיזה יום הרהר בדעתו בזכר ובלילה ראה שז"ל מכח אותו הרהור, ולפעמים ימצא שבחלום הלילה יתדמה לו דמות זכר ויתאוה לו ותכף יוציא על מטתו שז"ל, ועל כן נכון הוא שכל אדם ישתדל לעשות תיקון זה בעזה"ו. גם דע דבכל התיקונים יוכלו לעשות באופן

זה, ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, כי רחמנא לבא בעי, ה' ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו מעתה ועד עולם אכי"ר.

אמור מעתה נדבר עם מעלת גדולי הדור כי חיובא רמיא עליהו מדין שמים שישתדלו לעשות תיקון זה, והוא שיבררו ששה משמרות בירושלים, כל משמרה יש בה כ"ד בני אדם יראי ה', כי יראת ה' היא אוצרו, וכל משמרה יתענו יום אחד בשבוע לילה ויום דהיינו שיפסקו מבעוד יום, ויתפללו בעד כל ישראל ועל הקץ. ויכתבו לכל תפוצות ישראל לעשות קופה בשביל פרנסת המשמרות אלו, שכל משמרה ומשמרה ביום משמרת יניחו משגיח לתת להם אכילת ביתם של אותה הלילה והיום שמתענים בהם. וביום ערב ר"ח יתענו כל הששה משמרות כולם ביחד. וכל אנשי המשמר לא ילכו לביתם בלילה וביום של תעניתם, אלא אחר שהפסיקו מבעוד יום ילכו לבית המדרש וישבו שם עד הערב שאחר התענית, וכל הימים ילמדו תהלים וזוהר דוקא, והשי"ת ברחמיו ישלח לנו הגואל בקרוב במהרה בימינו אכי"ר.

[הצעת ביטול ההפרזות בתוארים]⁴⁸

גם עוד אדברה משפט לפני מעלת המאורות הגדולים מרנן ורבנן חכמי הדור נ"י, הנה עליכם המצוה הזאת להסכים יחד בהסכמה גמורה בכל תוקף וחוק לבטל כל מיני הלצות ותוארים אשר כותבים מליצי הזמן בכתבים, הן לחכם הן לגביר הן לאהוב בינוני, כי אנכי הרואה בגלילות הספרדים וגם קצת בגלילות האשכנזים הולכים ומוסיפים בתוארים, וכל מה שהזמן מתמעט הם הולכים ומוסיפים בתוארים עשר ידות. ואם אחד כהן, מלקטים כל המעלות ותוארים שנאמרו בפסוק ובמדרשים ובש"ס השייכים לזה וכותבים לו, ממש עושים אותו קרוב לאהרן הכהן זיע"א, ואפחד לומר יותר. וכן כיון שנעשה מעט ת"ח כותבים לו תוארים ומליצות דברים אשר לא נכתבו על הראשונים אשר היו כמלאכים. וכן לגביר מלקטים לקוטי בתר לקוטי מן הפסוקים ומן דברי רז"ל וכותבים לו בכתב מפואר שיר ושירה, ויש שעושים בשביל הנאת ממון, ויש שעושים בשביל מציאות חן, ויש

ס"ו
נ"י

48. לשון רבינו כאן נעתק ברובו בס' שער החצר למהר"ר דודן' שמעון, בהשמטות אולם השער, ירושלים תרכ"ח, ס' ר"נ; ובשלימות בסוף ספר וכוח נעים למהר"מ עבאדי, ירושלים תרפ"ז, דף ס"ו ע"א.

בשביל אהבה, ויש בשביל שמראים עצמם שיש להם יד ושם באלו העניינים והם מליצים. גם ראיתי עוד שדברים ותוארים שנאמרו בפסוקים על מלכו של עולם, הם כותבים אותם על אדם או חכם או גביר, ושמו שמים על זאת תאכל הארץ, מה נענה ומה נאמר, אוי לעינים שכך רואות אוי לאזנים שכך שומעות. ואם באנו להביט בחומר העון הזה ועד היכן מגיע הנה כל אדם צריך לקרוע לבו י"ב קרעים, ומי יודע שמא ענין הזה הוא המעכב הגאולה, ובפרט כי רז"ל אמרו⁴⁹ אין בן דוד בא עד שיכלו וכו', וקרא כתיב⁵⁰ כי אתה עם עני תושיע, והנה מזה ימשך גאולה גדולה לאדם והוא מדקדק בכתביו לראות אם כתבו לו כהוגן, והנך רואה בעיניך כל עוד שהם מגדלים בתוארים העולם מתמעט ואיה סופר איה שוקל, תאמינו איני יכול לסבול דבר זה בדעתי, ושאלו נא למליצים האלו האם מימיהם עשו איזה שיר להקב"ה או איזה שיר בדרך מוסר כמו קערת כסף שחבר החכם הספרדי ז"ל⁵¹ וכיוצא. גם בקשו נא באמתחות הראשונים ותראו מה היו כותבים להם, ואיך לא תבושו לדבר על אחד מהאחרונים שבזמן הזה דברים המרעישים ההרים, ואם אחד שמו כמו אבותינו הקדושים זיע"א כותבים כל התוארים שנאמרו על האבות זיע"א, ואם שמו כמו משה רבינו ע"ה כותבים התוארים שנאמרו על משה רבינו ע"ה, וכן כיוצא בשאר שמות הראשונים, והם כ"כ בקיאים בעניינים כאלו יותר מהלכות קריאת שמע ותפלה. ואם האדם גביר יהיה מה שיהיה מאחר שיש לו פרוטות מגדלים אותו עד השמים וממש כאלו עליו עומד העולם, וכן על זה הדרך דברים אשר כל שומען תצילנה שתי אזניו, ומה אוסיף כח לדבר ולהאריך בזה, הנה אם אכתוב קונטרס מאה דפים בזה ג"כ לא אנוח על זה, והנה הערה הזאת לחכימי הזמן די להם.

וע"כ העצה היעוצה ממני השפל וקטן שבקטנים שיסכימו מרנן ורבנן הסכמה גמורה בכל תוקף וחוזק לבטל הדבר הרע הזה, וכל ההלצות והתוארים הנמצאים בקונטרסים ישרפו אותם ורוח תזרם, והם יעשו תיקון לכתוב תואר אמצעי כפי הזמן ב' דברים ותו לא, ויפרסמו זה בכל תפוצות ישראל ע"י דפוס, וכן יעשו ויקיימו כולם, וכל הזריז לעשות תיקון לזה יפה שעה אחת קודם הוא חס על כבוד קונו ועליו תבוא ברכת טוב ויאריך ימים ושנות חיים אכ"ר⁵².

⁴⁹ א"א, עיין בספר ברית עולם סי' תתקל"ו, ובהקדמת שו"ת רבי עקיבא איגר, שגם הם נתמרמרו מעון זה.

⁵⁰ תהלים י"ח כ"ח. ⁵¹ רבי יוסף האזובי. ⁵² סנהדרין צ"ח ע"א.

השער הד'

הוא הנקרא

תהלתו עומדת לעד

זזה החלי © בעזר האל צורי וגואלי

77 ע"ה ע"ה
והנה ראיתי בס"ד לכתוב לך תחלה סדר כתר מלכות שצריך אתה לומר ביום קדוש ונורא יום הכפורים אחר עמוד השחר קודם תפלת שחרית, וגם ביום א' של חג השבועות אחר הטבילה של עמוד השחר, ותאמר מלה במלה בגילה ורעדה, וזה תוארו בעזר האל אשר שחקים במאמרו:

אתה עליון על כל עליונים. אתה אחד ולא כאחד החשובים. אתה אחד ולא כאחד המנינים. אתה אחד ולא שנים. אתה אחד המאיר לעינים. אתה אחד ולא כאחד שהוא כולל אחדים הרבה. אתה אחד ולא כאחד הגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות הרבה. אתה אחד שאין כיחודך אחד מן האחדים הנמצאים בעולם. אתה אחד שאין כיחודך יחוד אחר בעולם. אתה אחד יחיד ומיוחד בכל דרכי היחוד. אתה אחד יחיד פשוט מוחלט יחיד שלם בתכלית היחוד. אתה אחד ואין מי שיוכל להשיג אחדותך. אתה אחד רם על כל רמים שאין כרוממותך. אתה אחד אשר בראת עולמות רבות. אתה אחד עילת על כל העילות וסיבת כל הסיבות. אתה אחד עליון על כל העליונים. אתה אחד קדמון לכל הקדמונים. אתה אחד ראשון לכל ראשונים ואחרון לכל אחרונים. אתה אחד שומע תפלות ותחנונים. העין לא תשוריד. ואין מי שיוכל להכירך. נסתר ברוב חביון. ונעלם מכל חוזה וחזיון. ולא ישיגוך שום שכל ורעיון. אין ערוך אליך. ואין דמיון אליך. ואין קץ לגדולתך. אתה הוא נשמה לכל הנשמות. ומאיר לכל השמות. ומחיה לכל העולמות. וממלא לכל המקומות. אתה הוא מרומם על כל ברכה ותהלה. ולך דומיה תהלה. אין לך קץ ותכלה. ולא סוף ולא תחלה. אתה הוא אחד המיוחד באהיה אשר אהיה. היה הוה ויהיה. לפניך לא נוצר אל ואחריך לא יהיה.

האצלת עשר ספירות. המאירות והמזהירות. אין כח השכל אנושי להכירם. ולא לשערם. ולא לבארם. הראשון אור הכתר. נסתר בסתר. והוא שלשה בחינות.

נעלמות ועליונות. ובקוצו של י"ד הם רמוזים. והחכמה והבינה ביו"ד ה"א הם נאחזים. וכחדא אינהון אחדים. והשש ספירות מחסד עד יסוד באות וא"ו מיוחדים. והמלכות הנקודה התחתונה היא אות ה"א האחרונה. הנה תמצא שם הוי"ה ב"ה כולל העשרה ספירות. והמה רבים ועצומים גדולי האורות. וגם בו רמוזים כל העולמות. הנעלמות והמפורסמות. האצילות ולמעלה בקוץ ובי"ד. והבריאה בה"א העליונה. ויצירה בוא"ו. ועשיה בה"א האחרונה. וכל עולם כולל כמה עולמות. וכולם בשם הוי"ה חקוקות ורשומות. אין מי שיוכל להשיגהו. מי יתן ידעתי ואבינהו.

אתה הוא מלך ושבחיך אין הפה יכולה להגיד. אתה הוא מלך על כל אבר ואבר ועל כל גיד וגיד. אתה הוא מלך אדון הכל. אתה הוא מלך ומושל בכל. אתה הוא מלך ברוך ומבורך לעד ולעולמי עולמים. אתה הוא מלך בשמים ובארץ ובכל ימים. אתה הוא מלך גדול ומהולל בתשבחות. אתה הוא מלך בשמים ובארץ ובארבע רוחות. אתה הוא מלך דגול מרובה. אתה הוא מלך אות בצבא. אתה הוא מלך הגבור והנורא. אתה הוא מלך בעוז ותפארה. אתה הוא מלך ומי יאמר לך מה תעשה. אתה הוא מלך ברוך אומר ועושה. אתה הוא מלך וזכר ברית אבות. אתה הוא מלך הגומל לחייבים טובות. אתה הוא מלך חי וקיים לעד. אתה הוא מלך שוכן עד. אתה הוא מלך טוב ומטיב למבקשיך. אתה הוא מלך נדרש לדורשיך. אתה הוא מלך יחיד ומיוחד. אתה הוא מלך אחד ושמו אחד. אתה הוא מלך כתר יתנו לך. אתה הוא מלך ואין דומה לך. אתה הוא מלך לעד לעולם. אתה הוא מלך על כל הנמצאים כולם. אתה הוא מלך מלכי המלכים. אתה הוא מלך המעמיד מלכים ונסיכים. אתה הוא מלך נורא ואיום. אתה הוא מלך המקיים לשמן כל היום. אתה הוא מלך סומך לכל הנופלים. אתה הוא מלך מחיה מתים ורופא חולים. אתה הוא מלך עוזר דלים. אתה הוא מלך ולך הכל מיחלים. אתה הוא מלך פודה וגואל. אתה הוא מלך קדוש ישראל. אתה הוא מלך צופה ומביט ורואה. אתה הוא מלך הרואה ואינו נראה. אתה הוא מלך קרוב לכל קוראיך. אתה הוא מלך העושה רצון יראיך. אתה הוא מלך רם על כל רמים. אתה הוא מלך ברוך חי העולמים. אתה הוא מלך שומר ישראל. אתה הוא מלך מצוי לכל שואל. אתה הוא מלך תומך הכל. אתה הוא מלך מלכת ותמלוך לעד סלה. אתה הוא מלך ומלכותך בכל משלה.

נ"ח ע"ה

בראת ויצרת עולמות. כולם בעשר מדות שלימות. אורך מאיר להם. כפי ערך הבחינות שבהם. כל בחינה כוללת שבעה היכלות. וכולם יונקים כאחד מרום המעלות. וכל בחינת הז' היכלין. הם כפולין ומכופלין. ההיכל הא' לבנת הספיר

שמו נקרא. כולל ב' היכלות והוא בחינת היסוד ומלכות שבו בסוד העשרה (צ"ל העטרה). למעלה ממנו היכל הב' עצם השמים והוא בהוד. למעלה ממנו היכל הג' היכל נוגה והוא בנצח. למעלה ממנו היכל זכות והוא גבורה. למעלה ממנו היכל הה' היכל אהבה והוא חסד. למעלה ממנו היכל הו' היכל רצון והוא תפארת. למעלה ממנו היכל הז' היכל ק"ק כולל ג' היכלין והוא בחי' כתר חכמה בינה. וזהו קודש אחד קדשים שנים. הרי העשרה נכללין בשבעתיים. והם של בחינת הוא"ו שבכללות שם הוי"ה ב"ה הנקרא שמים. והם ז' דיוצר דשחרית¹. וכנגדן יש שבעה היכלות דערבית². ועוד יש ז' היכלין של בחינת היו"ד דשם הוי"ה ב"ה. והם היכלין דיוצר דשבת דשחרית³. וכנגדן ז' היכלין דבחינת ה"א עילאה והם בסוד שבעה ושבעה מוצקות כי הם כפולות⁴. ועוד למעלה מהם ז' היכלות. של בחינה הרבה במעלות. מי עלה שמים שיוכל להכירם לבארם ולהגידם. ומי הוא זה אשר יכול לעמוד על סודם. גדול ה' ומהולל מאוד ואין חקר לגדולתו. ומי יוכל להכיר כבוד הדר מלכותו. המוני מעלה אותו יקדישו. וקדושה לו ישלשו. מלא כל הארץ כבודו. ומשרתיו שואלים איה מקום כבודו. מקדישים כולם כאחד. ביראה ורעדה באימה ופחד. והאופנים לעומתם רצים. באימה וביראה כולם כאחד מעריצים. אין הפה יכולה לספר. ואין האוזן יכולה לשמוע. מי ראה כזאת מי שמע כאלה. מה אנחנו שוכני ארץ. מה חיינו מה כוחנו מה גבורתינו. מה נאמר לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל.

דף ע"ט ע"א

אנת הוא מלכא מלך מלכיא. אנת הוא רב ושליט על כל רברביא ושלטניא. אנת הוא דבראת חשוכא ונהורא לילותא ויומייא. אנת הוא דבראת שמייא וארעא וכל מה דאית ביבשתא ובמייא. אנת הוא אלהא עילאה דשליט לעלם לעלמי עלמייא. מי אנכי שאזכה להתפלל לפניך. ואנכי תולעת ולא איש עפר ואפר. אבל נשענתי ברחמיך הרבים. וסמכתי על חסדיך הפשוטים. ובצדקתך הרבה והתמימה כסיתי את עצמי. כי אתה שומע תפלת כל פה. ומדתך לא כמדת בשר ודם. ככתוב בתורתך על ידי משה עבדך⁵ ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקד⁶ [יאמר אותו בטעמים וניגון].

1. עיין שער הכונות ענין תפלת השחר דרוש א' דף י"ח ע"ד. 2. עיין שער הכונות ענין תפלת ערבית דרוש א' דף נ"ב ע"ב. 3. עיין שער הכונות ענין שחרית של שבת דף ע"ג ע"א. 4. עיין שער הכונות ענין כונת העמידה דרוש ב' דף ל"ב ע"ד. 5. שמות ל"ד ו'-ד'. 6. עיין שער הכונות ענין תפלת השחר דרוש א' דף י"ח ע"ד.

ובכן אב הרחמן המרחם רחם נא עלינו, ותן בלבנו בינה להבין להשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך, וחנונו מאתך חכמה בינה ודעת להבין בסודות תורתך הקדושה, ודבק לבנו במצותיך, ויחד לבבינו לאהבה וליראה את שמך, ורחמיך הרבים אל יעזבונו נצח סלה ועד, כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ועינינו לך תלויות כי אתה אבינו. על כן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתשכן בפורינו אהבה ואחווה שלום וריעות, ותרבה גבולינו בתלמידים, ותצליח סופנו אחרית ותקוה, ותשים חלקנו בגן עדן, ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך, ונשכים ונמצא ייחול לבבינו ליראה את שמך, ותבא לפניך קורת נפשינו לטובה.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתציץ בבשתינו ותביט ברעתינו, ותתלבש ברחמיך ותתכסה בעווןך ותתעטף בחסידותיך ותתאזר בחנניותיך, ותבא לפניך מדת טובך וענותנותיך.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתהיה תורתך אומנותינו, ואל ידוה לבינו ואל יחשכו עינינו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים, מאדם רע ומפגע רע, מחבר רע מיצר רע משכן רע ומשטן המשחית, מדין קשה ומבעל דין קשה, בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. ובין התלמידים העוסקים בתורתך, בין עוסקים לשמה בין עוסקים שלא לשמה. וכל העוסקים שלא לשמה יהי רצון מלפניך שיהיו עוסקים לשמה.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתעמידנו בקרן אורה, ואל תעמידנו בקרן חשוכה, ואל ידוה לבינו ואל יחשכו עינינו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתתן לנו חיים ארוכים, חיים של שלום, חיים של ברכה, חיים של פרנסה, חיים של חילוץ עצמות, חיים שיש בהם יראת חטא, חיים שאין בהם בושה וכלימה, חיים של עושר וכבוד, חיים שתהיה

בנו אהבת התורה ויראת שמים, חיים שתמלא כל משאלות לבנו לטובה לעבודתך. אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה וכו' עד צורי וגואלי, ככתוב בסוף תפלת י"ח. עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן.

ועתה נבוא לבאר לך בס"ד ענין התפלה, ותחלה צריך להודיעך שחיובא רמיא על כל חרד על דבר ה' שיתפלל בסידור תפלה העשוי באופן זה, דהיינו שכל שם הוי"ה ב"ה הכתוב בסידור הן בברכות הן במזמורים הן בשאר סדר התפלה צריך שיהיה כתוב בפשוט ובשילוב כזה: יהוה יהוה יאהדונהי. ואם אין סידור נדפס כזאת, יכתוב לו סידור כתיבת יד, ואז יכתוב כל שם הוי"ה ב"ה הנזכר בו באופן הנז', כדי שבעת שיתפלל האדם מתוך הסידור יכוין כוונה זאת בעת שמוציא שם הוי"ה ב"ה מפיו, כי כונה זו היא צריכה במאד מאד. ולא דוקא בעת שמזכיר שם הוי"ה ב"ה בתפלתו, אלא גם בעת שלומד בתורה שבכתב בתנ"ך ובפרט בעת שלומד בתהלים ג"כ צריך לכוין שם הוי"ה ב"ה בכוונה זו. והנה זאת הכוונה היא כתובה בספר הקדוש פרי עץ חיים בתחלת הספר⁶ וז"ל, צריך שבכל פעם שאתה מברך ומזכיר שם הוי"ה ב"ה, שתכוין לכלול ביחד הוי"ה אדנ"י, והענין כי בכתיבתו הוא הוי"ה ובקריאתו הוא אדנ"י. וביותר מזה צריך שתכוין אפילו בכל פעם שאתה מזכיר שם הוי"ה ב"ה אפילו שאינו בברכה תכוין אל קשר המלכות אל ז"א באופן זה, כי הג' אותיות ראשונות יה"ו הוא דז"א, וה"א אחרונה היא מלכות, ותכוין שנעשית זאת ה"א אחרונה שם שלם הנקרא אדנ"י, והרי נתחברו יחד הוי"ה אדנ"י, עכ"ל ע"ש. והנה דע דגם מי שאין לו יד בקבלה, עם כל זה בעת שמזכיר שם הוי"ה ב"ה יצייר במחשבתו ציור ושילוב זה, ולכן צריך לכתוב כל שם הוי"ה ב"ה הנז' בסידור כזה: יהוה יהוה יאהדונהי, כדי שבכל פעם שמזכיר יכוין תקף המצוייר נגד עיניו, וצריך הוא מאוד.

ועתה אבאר לך הסדר שצריך אתה לנהוג בענין התפלה. הנה תחלת הכל אם תוכל לבוא לבית הכנסת בציצית ותפילין ותאמר פסוק⁷ ואני ברוב חסדך וכו', מה טוב ומה נעים. ואם קשה הדבר מאיזה סיבות, עכ"פ צריך אתה לטרוח על זאת ולא תשקוט ולא תנוח עד שתתקן הסיבה כדי לעשות מצוה זאת, ולפחות תנהוג בזה בחודש אלול ותשרי שהם ימים נוראים. ואחר שתבא לבית הכנסת תעמוד ביראה ותקבל עליך אלהותו ית' ואהבתו ויראתו, ותמליכנו על כל אבר ואבר ועל כל גיד

6. שער הברכות סוף פ"א דף י"א ע"ב. 7. תהלים ה' ח'.

וגיד מרמ"ח איברים ושס"ה גידים שבגופך ושבנר"ן, וכנז' באמרי צדיק בתיקון התפלה הנדפס מזמן רב ע"ש. וצריך לומר הדברים האלו בהתלהבות עצומה.

ואח"כ תאמר מעומד מודעא זאת:

הריני מגלה דעתי ורצוני לפני הקב"ה, שאם יעלה בלבי ומוחי בעת שאתפלל או בעת שאלמוד תורה או בעת שאני עושה מצוה מן המצות, איזה מחשבה זרה והרהור רע, הנה אותם המחשבות זרות והרהורים רעים יהיו בטלים ומבוטלים ביטול גמור מכל צד ופינה. והנה אנכי מודה הודאה גמורה ושלומה שרירא וקיימת לעד ולנצח נצחים בלב שלם ובנפש חפצה, שכל עבודתי להבורא ית' הן בתפלה הן בתלמוד תורה הן בעשיית המצות שמדאורייתא ושמדרבנן, הכל הוא ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם הוי"ה ב"ה י"ה בוי"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, כדי לעשות נחת רוח ליוצרינו ולעשות רצון בוראינו. ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתתן בלבנו בינה להבין להשכיל לשמוע ללמוד וללמד את כל דברי תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבינו לאהבה ליראה את שמך, ורחמיך ה' אלהינו אל יעזובנו נצח סלה ועד, אמן כן יהי רצון.

ואם אתה הקורא ישר וריז ונשכר, תשתדל לעשות מודעא זו לפני שלשה בני אדם בכל יום קודם התפלה, ולפחות אחר התפלה, ולפחי פחות בכל יום ערב שבת קדש, ותעמוד לפני השלשה בני אדם ותאמר להם בזה הנוסח:

הנה ידוע ומפורסם שדרך היצר הרע להחטיא את בני האדם בכמה דברים האסורים מן התורה ומדברי סופרים, ולכן הנה אנכי מוסר מודעא לפניכם בכל לבי ובכל נפשי, והריני מבטל מעתה ועד עולם כל מין מעשה של איסור אשר אעשה ח"ו, וגם אני מבטל כל מין דבור של איסור אשר יצא מפי ח"ו, הן מה שאסור מדאורייתא, הן מה שאסור מדרבנן, וגם אני מבטל כל מיני גאווה וכעס וקנאה ושנאה וחמדה ונקימה ונטירה, וכל מיני איסור שאעשה או אדבר או אחשוב אותם ח"ו, בין באונס בין ברצון, בין בשוגג בין במזיד, בין בכוונה בין שלא בכוונה, בין בחלום בין בהקיץ, והריני מתנה עליהם מעתה ומעכשיו שיהיו כולם בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין, ולא יהיו חלין כלל ועיקר, ובכולהו אתחרטנא בהון מעתה ועד עולם. ועוד אני מברר ומפרש היטב ואני מגלה דעתי ורצוני שאם יעלה בלבי ומוחי בעת שאתפלל או בעת שאלמוד תורה או בעת שאני עושה מצוה מן המצות וכו', וכנז' למעלה, ויאמר עד כדי לעשות נחת רוח ליוצרינו

דף פ"א ע"ב

דף פ"א ע"ב

ולעשות רצון בוראינו. ושוב יאמר ה' ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו מעתה ועד עולם אכ"ר. ואז אלו הג' השומעים דברים אלו מתחלה ועד סוף יאמרו לו: קבלנו מסירת המודעא.

ולכן דע דצריך שהשומעים יטו אזנם לכל הדברים שאומר, וישבו באימה ויראה לשמוע כל הדברים אות באות תיבה בתיבה, ודי בזה למבינים, והשי"ת לא ימנע טוב להולכים בתמים, רחמנא לבא בעי.

אמור מעתה נלכה נא ונשובה אל סדר התפלה אשר אנחנו עסוקים בו בס"ד, שאחר שיאמר הגילוי דעת הנז' יפריש איזה דבר לצדקה ויאמר ליקבה"ו וכו' הצריך

לזה⁸. ויזהר לעשות כל הפרשותיו תמיד ב' שלישים ושליש, בין בפרוטות בין במטבע אחר, וישים כיס של צדקה בתוך חיקו ויפריש לתוכו תמיד. ואח"כ ישב באימה ויראה ויתחיל ללמוד סדר פתיחת אליהו ז"ל הנזכר בתיקונים⁹ בישוב ומתון, ואם יוכל ללמוד גם זה מעומד הנה מה טוב. ואח"כ יאמר ליקבה"ו וכו' בשביל התפלה, ויאמר אותה מעומד, ואח"כ ישב באימה ויראה ויתחיל להתפלל מתוך הסידור בכוונת הלב ובמתון, ומוציא התיבות מפיו יותר מן המונה מרגליות. ויש מדקדקין לומר נוסח מי אנכי שאזכה להתפלל וכו' הנדפס בסידורים של הספרדים הי"ו, ואח"כ אומר ליקבה"ו ויתחיל להתפלל, ויפה הם עושים ה' עליהם יחיו אכ"ר.

והנה בענין כוונת התפלה, דע לך ידידי כי בכל אות ואות יש בו כמה כוונות ורזין עילאין, ובפרט בתפלת י"ח. ואמנם דע לך ידידי (שאפילו מי שיש לו יד בקבלה עם כל זה לא כל מוחא סביל דא לכוין הכוונות הראויות כמצטרך, ועל זה וכיוצא בזה נאמר ראיתי בני עליה והם מועטים, ובדורות אלו תמהני אם יש מי שיוכל לכוין הכוונות על מכונם כראוי וכהוגן)⁹ [כי בדור הזה עליו נאמר ראיתי בני עליה והנם מועטים, ולא כל הרוצה ליטול השם יבא ויטול, רק מי שחננו ה']¹⁰.

והנה הרואה יראה כמה כוונות עמוקות סדורות בספר הקדוש פרי עץ חיים, ויש בכתובת יד יותר ויותר, ועם כל זה מי הוא זה אשר יקרב לאש הגדולה הזאת. והגם שיש כמה חכמים בעיניהם ומכונים בכוונות אשר ימצא להם הן בדפוס הן בכתובת

8. דף י"ז ע"א. 9. הסוגריים בכ"י ונשמטו בדפ"ר. 10. המוקף בסוגר מרובע נוסף כאן בשולי גליון כתה"י כפי הנראה במקום השורות המוקפות בסוגריים עגולים.

יד כאשר יעלה האופן בתוך האופן, אין חפצינו לדבר בהם כאן, ואמנם אנחנו נדבר עם האנשים השלמים המטים אוזן לשמוע בעצת האנשים הקטנים מהם, וכמאמרם ז"ל¹¹ אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, הנה עמהם נדבר שיותר טוב להם שיכוונו פירוש המלות דוקא בתפלתם, ויאמרו התפלה אות באת תיבה בתיבה, ויצייר האותיות של כל תיבה ותיבה לנגד עיניו ובוזה ינצל מן המחשבות זרות, ואז כל אות ואות שמוציא מפיו יעלה לרצון לפני ה' ויעשה הפעולה היאותה לו. והנה כדי להבינך מגמת רצונינו בזה בס"ד, אעתיק לך בס"ד דברי מורי הגאון מהר"ח ז"ל בכ"י¹² בכדי שתבין הדברים על בריין וכן תעשה.

○ ועתה נדפוס וכו' ספר נפש ותצליח.

החיים שער ז' פרק י"ג.

וזה לשונו הטהור, ומה נאמר עתה בדורות הללו אשר כל איש הוא כשוכב בראש חבל ובלב ימים כל הימים מעול יגיעת הפרנסות, ולזאת אין איש שם על לב לפנות לבו ומחשבתו מבלבולי טרדותיו העצומים בהבלי זה העולם השפל, להכין עצמו לקראת אלהיו יתברך שמו. עם כל זה ודאי שכל אחד לפי שכלו והשגתו מחוייב לשית עצות בנפשו ולבקש תחבולות מלחמת מצוה, להמלט מבלבול המחשבות אשר לא טהורים, שתתחונן דעתו עליו לעבודת התפלה כראוי, כי עבודת התפלה היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן שהיה תלוי כולו במחשבתו של הכהן, שבמחשבתו היה יכול לפגול, וע"י קדושת מחשבתו היה הקרבן מתעלה לריח ניחוח לפניו ית"ש.

דף פ"א ע"א

והעצה היעוצה על זה הוא כמו שאמר המגיד להבית יוסף באזהרה ב' שבריש הס' מגיד מישרים ז"ל, ליזהר מלחשוב בשעת התפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצות כי אם בתיבות התפלה עצמם. דוק בדבריו שלא אמר לכוין בכוונת התיבות (א"ה נ"ל ט"ס וצ"ל במקום התיבות התפלה והי"ב), כי באמת בעומק כוונות התפלה אין אתנו יודע עד מה, כי גם מה שנתגלה לנו קצת כוונות התפלה מרבתינו הראשונים ז"ל קדישי עליונים, ועד אחרן הרב הקדוש איש אלהים נורא האר"י זלה"ה אשר הפליא הגדיל לעשות כוונות נפלאים, אינם בערך כטיפה מן הים כנגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנסת הגדולה מתקני התפלה, שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים. וכל מבין יבין דלא איתי אינש על יבשתא שיכול לתקן תיקון נפלא ונורא כזה, לכלול ולגנוז במטבע תפלה קבועה וסדורה בנוסח אחד התיקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים וסדרי פרקי מרכבה, ושכלל פעם

11. ראש השנה כ"ה ע"ב.

שמתפללין יוגרם תיקונים חדשים בסידור העולמות והכוחות, והמשכת מוחין חדשים אחרים, שמעת שתיקנוה עד ביאת הגואל במהרה בימינו אכ"ר לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרטות דומה לחבירתה שקודם לה ושאחריה כלל ועיקר, דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא, ודלביש ברמשא וכו', וכמ"ש בתיקונים תיקון כ"ב¹², וכן כל יום לחבירו שלפניו ולאחריו, ולכן אמרו רז"ל (חגיגה ט' ב') מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל קריאת שמע וכו' או תפלה וכו'. וזה הוא בלתי אפשר אם לא על ידי הנבואה העליונה ורוח קדשו ית' אשר הופיע עליהם הופעה עצומה בעת תיקון נוסח מטבע התפלה והברכות, שם הוא ית' בפיהם אלו התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התיקונים, לזאת מי הוא אשר עמד בסוד ה' על עומק כוונתו ית"ש איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם.

לפי
ס"ט
נ"ד

אלא העיקר בעבודת התפלה, שבעת שהאדם מוציא מפיו כל תיבה מהתפלה, יצייר לו אז במחשבתו אותה התיבה באותיותיה כצורתה, ולכוין להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם, שלכן נקראת התפלה דברים העומדים ברומם של עולם¹³, שכל תיבה בצורתה ממש היא העולה למעלה מעלה כל אחת למקורה ושרשה לפעול פעולות ותיקונים נפלאים. והיא סגולה נפלאה בדוק ומנוסה למרגילים בזה לבטל ולהסיר מעליו בזה כל מחשבות ההבלים הטורדות ומונעות טהרת המחשבה והכוונה, וכל אשר יוסיף הרגלו בזה יתוסף לו טהרה במחשבתו בתפלה, והיא כוונה פשוטת, עכ"ל לשון הזהב.

ואתה הקורא נעים הבט נא וראה בדברי מורינו הגאון זלה"ה הנז"ל, ותמצא שהם בנויים על קו האמת בטוב טעם ודעת, והם כגחלי אש עפ"י האמת והצדק ואין בהם נפתל ועקש, וע"כ הא ודאי כל איש תם וישר כן צריך לנהוג ואז ימצא נחת רוח בזה ובבא ותפלתו רצויה לפני המקום ב"ה.

ודע לך כי יש סמך לדברי מורי הגאון זלה"ה, מקרא מלא דבר הכתוב בישעיה ס"י מ"ה¹⁴ האותיות שאלוני על בני ועל פועל ידי תצוני, נמצא דהכל הוא מן האותיות והם הפועלים, וע"כ צריך האדם לקדש עצמו בזה, כי דבר זה הוא מקצוע גדול שאין כמוהו, וכל הנהוג בזה אשריו ואשרי חלקו ויחולו ברכת ה' על ראשו.

ומעתה נדבר בהנהגות התפלה, הנה כשיגיע לויברך דוד כשיאמר ואתה מושל בכל יניח בכיס של צדקה ב' פרוטות ופרוטה, וזה צורך גדול. ובשאר הנהגות התפלה

12. דף ס"ה ע"א. 13. ברכות ו' ע"ב. 14. פסוק י"א.

יזהר לנהוג ולדקדק כאשר הורה גבר אר"י הח"י זיע"א, וכאשר רמזו בשער הכוונות כ"י שסידר מהרש"ו זלה"ה זיע"א, לך נא ראה משם ובין תבין את אשר לפניך וכן תעשה.

ובשעת הוצאת ס"ת בשבת וי"ט ור"ח תאמר בריך שמיא דמארי עלמא וכו', ככתוב בסידורים, והוא צריך מאוד. וביום ר"ח תוסיף לומר ג"כ נוסח ויהי רעוא מקדם עתיקא קדישא וכו', והיא תפלת הפרנסה, וכתובה ג"כ בשער הכוונות הנז' ¹⁵. וכימי החול בשני ובחמישי אז תאמר בשעת הוצאת ס"ת נוסח זה: ברוב חסדך אלה עילאה שוית רוחצני בדיל שמך רבא מהר ענני. פתח לבי באורייתך. ויחד לבי למעבד רעותך. רחיצנא באלהא רב חסדא דאינדע ואבין בכולה תלמודא. בעזרת אדון על כולא אחדש חידושין בפלפולא. הוא יפתח עיני במלי דאורייתא. ואחדש ביציב וקשוט כל הלכתא. רבון עלמין אנת הוא מגלי עמיקתא ומסתרתא וגלי רוזיא. יהא רעוא קדמך דתפתח ליבן באורייתך ולאסברא מלין בפומנא ולקיימא בנא מקרא שכתוב ¹⁶ ואנכי אהיה עם פיך והוריתך (את) אשר תדבר. ולא ניעול בכיסופא קדמך. ונוכה למשמע רזין עילאין מפומא דרישא דמתיבתא עילאה אבי"ר אמן אמן סלה.

דף ס"ג ע"א

ואחר גמר התפלה תאמר מזמור לדוד ה' אורי וישעי וכו', גם מזמור ל"א שהוא מזמור בך ה' חסיתי אל אבושה לעולם וכו', ומזמור למנצח בנגינות וכו', ומזמור לדוד ה' רועי וכו'. ואח"כ תקיים מצות עשרה זכירות. גם תאמר נוסח הריני מאמין הכתוב בסידורים. גם תזהר מאוד ללמוד בכל יום החק לישראל שסידר רבינו האר"י זיע"א כי הוא צורך גדול.

גם מלבד זה ג"כ טוב לנהוג תמיד לומר בכל יום אחר התפלה זה הסדר, ביום ראשון בראשית ברא וכו' ויסיים ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. וביום הב' יתחיל מן בראשית ברא ויסיים ויהי ערב ויהי בוקר יום שני. וביום הג' ג"כ יתחיל מן בראשית ויסיים ויהי בוקר יום שלישי. וכן על זה הדרך בכל יום יתחיל מן בראשית ויסיים במעשה אותו יום עצמו. וביום הששי יסיים ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי. ואח"כ ילמוד בנביאים במרכבה דיחזקאל, ויתחיל מן ויהי בשלושים שנה וכו', ויסיים ברוך כבוד ה' ממקומו. ואח"כ ילמוד בתהלים שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל ענותו וכו'. ואח"כ ילמוד משנה בריש מסכת אבות משה קבל תורה מסיני,

15. ענין הקידוש דף ע"א סוף ע"ד. 16. שמות ד' י"ב.

ויסיים ועשו סייג לתורה. ואח"כ ילמוד גמרא במסכת חולין פרק ג'¹⁷ אמר רב יהודה זו שרקרק ולמה נקרא שמה רחם וכו', ויסיים אשרקה להם ואקבצם. ואח"כ ילמוד פתיחת אליהו זכור לטוב במתון. ואח"כ ילמוד בדברי הרמב"ם ז"ל הלכות תשובה פרק ב' הלכה א' והלכה ב' והלכה ג' והלכה ט' והלכה יו"ד והלכה י"א, ובפרק ג' הלכה י"ד, ובפרק ז' הלכה ז', ע"ש.

ואח"כ יעמוד על רגליו ויאמר פ' ויברך דוד מעומד, וכשיגיע לואתה מושל בכל יפריש שני פרוטות ופרוטה, ויאמר עד ותקם את דבריך כי צדיק אתה. וכן ינהוג תמיד בכל יום, והשי"ת יהיה בעזרתו ויברכהו ברוב עוז וחיים ושלום, ויהיה אהוב ונחמד לפניו ית"ש.

גם דע כי לימוד התהלים הוא דבר גדול ונורא, ועל כן טוב ללמוד בכל יום מזמורי תהלים, ויגמרהו פעם אחד בשבוע, ולפחות פעם אחד בחודש שיאמר ה' מזמורים בכל יום, והעיקר שילמדנו במתון ובישוב.

ואחרי שידעת כל האמור בס"ד בתפלת שחרית, הנה דע לך כי גם בתפלת המנחה תזהר לומר קודם התפלה קבלת אלהותו ית' ותמליכהו כנז"ל. גם תאמר פתיחת אליהו ז"ל. גם תפריש דבר מה לצדקה ותאמר ליקבה"ו וכו'. גם על התפלה עצמה תזהר לומר ליקבה"ו. ואחר התפלה ג"כ תאמר המזמורים הנ"ל, והריני מאמין, ומצות עשרה זכירות. ואם אתה רצונך להתפלל מנחה וערבית ביחד, תאמר אותם אחר תפלת ערבית, ואמנם עכ"פ צריך אתה להפריש צדקה בין תפלת מנחה לערבית, ותאמר ליקבה"ו על התפלה. וכבר ידעת שהפרשת הצדקה תהיה שני שלישים ושליש.

גם אודיעך עוד כי לימוד משנה הוא ענין גדול מאד להאיר לנשמה, ולכן משנה אותיות נשמה, וכאשר האריכו חכמי המוסר ז"ל בזה וטעמם ונימוקם עמהם. וכבר ידעת הפלאות שראה מרן זלה"ה זיע"א מן לימוד המשנה וכו' במגיד מישרים ז"ל. אמנם דע שהעיקר הוא שיבין משמעות הדברים מה שמוציא מפיו. והנה אותם אשר זיכה ה' אותם בתורה ומבינים הפירוש ולומדים בסדר, אשרם ואשרי חלקם. אבל אותם בעלי בתים אשר אינם משיגים להבין הפירוש ולומדים אחת למעלה ושבע למטה, הנה הדרך הנכון שילמדו המשניות כאשר מסודר בקריאי מועד, והם ראש וסוף כל מסכת ומסכת דווקא, שזה יוכלו להבין בנקל ע"י איזה

מלמד שילמדם הפירוש כי מעט הם. ואחר שילמדו אותם כסדר ימי השבוע, דהיינו יום אחד בש"ק ילמדו סדר זרעים, ויום ב' בש"ק ילמדו סדר מועד, ויום ג' סדר נשים, ויום ד' סדר נזיקין, ויום ה' סדר קדשים, ויום ו' סדר טהרות, ואם יש להם פנאי ביום ש"ק אז ילמדו כל הששה סדרים יחד. ודע שצריך ללמוד המשניות בנעימה, כי עיקר לימוד המשנה צריך שיהיה בנעימה, וכדמוכח בסוף מסכת מגלה¹⁸ ע"ש, ובזה מה טוב חלקם ומה נעים גורלם עליהם תבא ברכת טוב.

גם דע כי יש נוהגים ללמוד זוה"ק כולו בכל השנה, שמחלקים הדפים כפי הימים של כל השנה, ואשריהם ואשרי חלקם. גם יש נוהגים ללמוד מאמר עין יעקב של כל הש"ס בשנה כולה, וג"כ מחלקים אותו כפי סדר הימים, ומנהג נכון ויפה הוא אשריהם ואשרי חלקם. ודע דג"כ חיובא רמיא על כל אדם ללמוד סדר נביאים וכתובים בכל השנה כולה. ועל כולם יחולו ברכות התורה ויתברכו ממקור הברכות ירבו ימיהם בטוב ויוסיפו להם שנות חיים אכ"ר.

עוד ראיתי לכתוב כאן תוכחת מגולה מאהבה לחכמי הזמן, אשר הוכיח במישור רב אחד מרבני הספרדים, הוא נר המערבי אשר תורתו זורחת בעה"ק, כאשר מצאתי כתוב בקונטרס קטן כתיבת יד העתק דבריו הנעימים¹⁹ וז"ל, גמרא למיימינים בה וכו', מכאן תוכחת מגולה לכת של תלמידי חכמים אשר לומדים בתענוג, וכאשר תרצה להתבונן עמו בעומק הש"ס מלאה ילאה ויתעצל ויתרשל, ואם תימצא לומר במקרה כשול יכשל באיזה קושי שאינו מניחו לעבור עליו, יבקש לדחות איזה דחייה קלה ומקולקלת לבלתי יטרח, והיא בעינו וכו', אוי לו אוי לגופו, בודאי עליו נאמר נגידות למשמאיל שנעשית לו סמא דמותא, ובהתהלכו לא תניחהו ולא תשמור עליו, אדרבא כלפי לייא רחמנא ליצלן, אלא דצריך לטרוח בכל כוחו אשר נתון בימין. וא"ת למה תלה במיימינים ובמשמאלים, הוה ליה למימר העוסק בכל כחו וכו'. נראה דתרתני קאמר והא בהא תליא, וכאשר טורח לא יחוס על גופו, ומה גם אם [יפעיל] היצה"ר בידיעתו בהיותו בחברת החבירים כיוצא בו לבל יכון דעתו שמא לא יעלה בידו דבר הנשאל בו, ולזה קודם הוא מתרשל וטעמו בנואמו בז לדבר יחבל לו²⁰ כי זה דקדוקי עניות, ועל עצמו ניבא ע"י [הדעת] העלום, וזה הולך אחר עצת היצה"ר הנתונה בשמאל אשר יעצו לטובתו בשני עניינים, אחד כדי שישאר בכבודו במקומו [מונח], והב' למה ליה להג הרבה יגיעת בשר, משא"כ ההולך אחר עצת היצה"ר הנתון בימין ותהי עצתו [כמה] כאשר

פ"ד ע"ב
דף

18. דף ל"ב ע"א. 19. והוא בספר חפץ ה', למהר"ר חיים נ' עטר, שבת פ"ח ע"ב. 20. משלי י"ג י"ג.

ישאל איש וכו', אשר יטרח במלאכת שמים בכל כוחו הנתון בו מאת ה', ומה גם חש בראשו יעסוק וכו' [רפאות תהי וכו'] והיא סם חיים. ועוד אני אומר שזהו עצמו אומרו סמא דחיים, דכאשר אינו חש על עצמו להתיש כח פשיטא דלהיותו מאמין שהתורה היא המרפאתו וכן יהיה, וזהו סמא דחיי, משא"כ מי שהוא חס על עצמו לבל יטרח מגלה דעתו שאינו מאמין בדברי חז"ל דרפאות וכו', ולזה נעשית לו סמא דמותא, ותהיה תושיה ומתשת כוחו ויקרב עתו. ולכן עצה טובה מהכא גמרינן לה, כי לא עליך המלאכה לגמור, וצריך המעיין לבדוק עד [מקום] שידו מגעת, ואם ידע דאיכא ת"ח מעיין יותר ממנו בפלפול וסברא, בוא יבוא אצלו לידע עומק הש"ס ומוצאיו ומובאיו ותבוא עליו ברכה, ופשוט. עד כאן לשון הזהב הטהור.

על כן אתה קורא ישר שים עיניך ולבך אל הדברים היוצאים מן הלב הטהור, דברי פי חכם חן, וא"כ אתה בעתה עד מתי עצל תשכב, מתי תקום משנתך, עד מתי תהיה כשכור נרדם וכאיש נדהם, עד מתי תאבד הזמן אנה ואנה. ואם יבטיחך יצרך לאמר הן עוד היום גדול להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, הגידה לי מי שמע לעצת יצרו והצליח, מי קיים דבריו והרויח, מי הלך בדרכיו ולא ראה חושך, הלא ידעת הלא שמעת כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב²¹, הזהר אחי הזהר לבל תלכד במצודתו. ואל תאמר לרעך הוא היצה"ט לך ושוב ולמחר אתן כוחי בעמלה של תורה ועדיין עת לעשות לה', שאם כה תאמר דע כי מעתה הפרו תורתך, כי לא תדע מה ילד יום, ומשחרב בית המקדש אין לך יום וכו'²², ויום אתמול לא ישוב, ועל זה וכיוצא בזה אמר הכתוב²³ מעוות לא יוכל לתקון, ובכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות וכו'²⁴, החנות פתוחה והחנוני מקיף וכו' והגבאים מחזירין בכל יום ונפרעין וכו'²⁵. נא ונא חזק עצמך דבר יום ביומו, כי כצפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו, ואם אאריך לך בדברים כאלו לא תכילם כמה וכמה דפים, ורמז לחכמים די. והנה אם יפתוך רעיונות זדונים לאמר ראה עצמך טרוד בהבלי הזמן ושמעתתא בעיא צילותא, הנה אל תשית לבך לדבריהם ואל תלכד במצודתם, כי מוקש הם לך, ואם בעל שכל אתה תבין כי תחבולה גדולה זאת, כי הא ודאי שההתרשלות שאתה עושה לא יהיה לך ממנה ריוח. אבל אם תשתדל בתורה, הנה תחלת הכל אתה מרויח שמחה וששון לגופך נר"ן, כי פקודי ה' ישירים משמחי לב, ובפרט כשילמוד האדם בהשתדלות עצומה ויחדש חידושין דאורייתא ודאי יהיה שמח כשמחה בקציר יותר מאיש עשיר, ודבר

21. הושע י"ב ח'. 22. סוטה פ"ט משנה י"ב. 23. קהלת א' ט"ו. 24. אבות פ"ו משנה ב'. 25. שם פ"ג משנה ט"ז.

זה ברוק ומנוסה ונראה בחוש. גם עוד כי הא ודאי שהקב"ה יראה בעניין ויפתח לך שערי שמים להריק לך ברכה, ויזמין לך ריוח והצלה ממקום אשר לא תדענו ועל לבך לא תשימנו, והוא יישר אורחותיך, ואז תלך לבטח דרכיך קוה אל ה' ויאמץ לבך.

ואם כן כמה וכמה צריך אתה להשתדל השתדלות רב בעסק התורה, ולשוט בים התלמוד הגדול והרחב לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ולחדש חידושין דאורייתא בכמה הלכתא גברותא, ובחון ונסה ותראה שכל שעה ושעה ממש כעין עוה"ב. והנה סדר הלימוד הנכון כך הוא, כי תחלה תקרא עם התלמידים או עם החברים הסוגיא בפירוש רש"י ז"ל מתחלה ועד סוף, ואחר כך תחזור פעם שנית ללמדה כנז', אח"כ תחזור פעם ג' ללמדה עם התוספות ז"ל, ותלמוד התוספות בעצמו ב' פעמים זא"ז, ובפעם זאת הג' תלמוד ג"כ במפרשים המפורסמים, אח"כ תחזור ללמוד הסוגיא פעם ד' ג"כ עם התוספות ותחזור להזכיר חידושי המפרשים שלמדת מקודם ועוד תוסיף ללמוד מפרשים חדשים, ואחר כך תלמוד ראשונים ז"ל הרי"ף ז"ל הרא"ש ז"ל הרמב"ם ז"ל וסביבותיהם, כל אחד תלמדנו ב' פעמים זא"ז, ואחר כך תלמוד טור וב"י ושו"ע וכל הסביבות השייכים להם ראשונים ואחרונים, ואחר כך תחזור ללמוד הסוגיא פעם ה' עם התוס' ז"ל ועם כל המפרשים השייכים לסוגיא, וגם תזכיר השקלא וטרייא שעשו גדולי הפוסקים ז"ל בסוגיא ומה שנתחדש כמה חדושי הלכות בזאת הסוגיא, ובודאי לא יבצר שתחדש כמה חדושים אתה והחברים. ואז אחר שגמרת כל זאת תתחיל לכתוב החדושים שחדשתם בסוגיא ותתיישב בהם. ואז אחר כך תחזור ללמוד הסוגיא דברי הגמרא דווקא דרך ישר, ואז יהיה כסף צרוף מזוקק שבעתים, וכמ"ש הכתוב²⁶ חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, ובזה תראה כל ימיך פלאות ופלאי פלאות מתורתינו הקדושה. ואמנם דע שצריך אתה לעשות קביעות שני שעות ביום ללמוד גמרא לימוד פשטי דהיינו פירוש רש"י ז"ל דווקא, ובזה תתחיל על סדר התלמוד כולו, כי בזה יהיה לך בקיאות. גם תעשה קביעות ערך ג' רביעי שעה ביום ללמוד שו"ע או"ח ויו"ד לימוד פשטי עם באר היטב דוקא, וכן תעשה ותצליח.

ואם זיכך ה' ללמוד בחכמת האמת, הנה העצה היעוצה היא שכל סדר הלימוד אשר כתבנו בס"ד תתנהג בו ביום דוקא, אבל בלילה תלמוד בחכמת האמת, ועיקר הלימוד אחר חצות, כי זה הלימוד צריך ישוב דעת הרבה וכשיקיץ האדם אז דעתו

דף פ"ד ע"ב

מיושבת עליו יותר. גם זה הלימוד צריך הסתר והצנע, וכל דבר שיהיה בלילה ובפרט אחר חצות יהיה נסתר יותר מן היום. ותעשה ועד עם החברים בבית המדרש אם הוא צנוע או בביתך ותלמדו בכל לילה. ובלילי הקיץ אזי תהיה ניעור כפי יכולתך, ואז תעשה קביעות כמו שעה וחצי אחר התפלה ללמוד בהם חכמת האמת. ובחודש אלול חצי היום תלמוד חכמת האמת, וחצי היום תלמוד טור וב"י ושו"ע הלכות ר"ה וכפור וסוכה ולולב, עם כל הפוסקים השייכים להם. ובעשרת ימי תשובה לא תלמוד כי אם חכמת האמת דוקא. ובימים שבין כפור לסוכות תרבה בלימוד התהלים והזוהר וכיוצא, ובעזה"ו כל אשר תפנה תשכיל ותצליח אכ"ר.

וראיתי להעתיק לך פה אמרות טהורות דברי רשב"י זיע"א המפליא לדבר במעלת חידושי תורה, והוא בהקדמת הזוהר²⁷ וז"ל, ר' שמעון פתח ואשים דברי בפ"ך²⁸, כמה אית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליליא, בגין דקודשא בריך הוא ציית לקליהון דאינון דמתעסקי באורייתא, ובכל מלה דאתחדש באורייתא על ידי דההוא דאשתדל באורייתא, עביד רקיעא חדא. תנן בההוא שעתא דמלה דאורייתא אתחדש מפומיה דבר נש, ההיא מלה סלקא ונשיק לה ועטר לה בשבעין עטרין גליפין ומחקקן. ומלה דחכמתא דאתחדש, סלקא ויתבא על רישא וכו', וטסא מתמן ושטט בשבעין אלף עלמין, וסליקת לגבי עתיק יומין. וההיא מלה סתימא דחכמתא דאתחדשת הכא, כד סלקא אתחברת באינון מלין דעתיק יומין, וסלקא ונחתא בהדיהו, ועאלת בתמניסר עלמין גניזין דעין לא ראתה וכו', נפקין מתמן ושטאן ואתיין מליאן ושלמין, ואתעתדו קמיה עתיק יומין, בההיא שעתא ארח עתיק יומין בההיא מלה וניחא קמיה מכלא, נטיל לההיא מלה ואעטר לה בש"ע אלף עטרין, ההיא מלה טסט וסלקא ונחתא ואתעבירת רקיעין קיימין בקיומא שלים קמי עתיק יומין, והוא קרי לון שמים חדשים וכו', סתימין דרוזין דחכמתא עילאה. וכל אלין שאר מלין דאורייתא דמתחדשין, קיימין קמי קודשא בריך הוא וסלקין ואתעבירו ארצות החיים, ונחתין ומתעטרין וכו', ואתחדש ואתעביד כולא ארץ חדשה מההיא מלה דאתחדש באורייתא, ועל דא כתיב²⁹ כי כאשר השמים החדשים וכו' אשר אני עושה וכו', עשיתי לא כתיב אלא עושה, דעביד תדיר מאינון חידושין ורוזין דאורייתא, ועל דא כתיב³⁰ ואשים דברי בפ"ך וכו' לנטוע שמים וליסוד ארץ וכו'. אמר ר' אלעזר מהו ובצל ידי כסיתך³¹, אמר ליה וכו' והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימא קמי קודשא בריך הוא, איהו חפי על

דף פ"ו ע"א

27. דף ד' ע"ב. 28. ישעיה נ"א ט"ז. 29. שם ס"ו כ"ב. 30. שם נ"א ט"ז. 31. שם.

ההיא מלה וכסי על ההוא בר נש וכו', עד דאתעבד מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה וכו'. ולאמר לציון עמי אתה וכו', אל תקרי עמי אלא עמי, למהוי שותפא עמי, מה אנא במילולא דילי עבדית שמים וארץ וכו', אוף הכי את, זכאין אינון דמשתדלין באורייתא וכו', ע"ש.

גם בזוה"ק בפרשת ויחי (דף רמ"ב ב') איתא וז"ל, כתיב³² הדודאים נתנו ריח וכו' ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים, כמה מלי חדתאן ועתיקין דאורייתא דאתגלייא על ידיהו וכו'. דודי צפנתי לך, מהכא אוליפנא כל מאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות, וידע למחדי מלין, ולחדותי מלין כדקא יאות, אינון מלין סלקין עד כורסייא דמלכא, וכנסת ישראל פתח לון תרעין וגניז לון, ובשעתא דעאל קודשא בריך הוא לאשתעשעא עם צדיקיא בגינתא דערן, אפיקת לון קמיה ומסתכל בהו וחדי, כדין קודשא בריך הוא מיעטר בעטרין עילאין וחדי וכו', ומההיא שעתא מלוי כתיבין בספרא וכו', זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא כדקא יאות, זכאה הוא בהאי עלמא וזכאה הוא בעלמא דאתי, ע"ש. ועוד הפליגו רז"ל לדבר במעלת חידושי תורה במדרשים ובתנא דבי אליהו, ועל כן השמר והזהר בזה כי היא חייך ואורך ימך ובכל אשר תפנה תשכיל ותצליח.

והאדם צריך ללמוד בכל ענייני התורה, וכמו דאיתא במדרש משלי³³ אר"י בא וראה כמה קשה יום הדין שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם כולו וכו', בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו ומצירי גיהנם מתגברין בו וכו' והם נוטלין אותו ומשליכים אותו לגיהנם. בא מי שיש בו ב' סדרים או ג', הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו'. בא מי שיש בידו הלכות, א"ל בני תורת כהנים למה לא שנית שיש בו וכו'. בא מי שיש בידו תורת כהנים, הקב"ה א"ל בני חמשה חומשי תורה למה לא שנית שיש בהם ק"ש תפילין ומזוזה. בא מי שיש בידו חמשה חומשי תורה, א"ל הקב"ה למה לא למדת הגדה וכו'. בא מי שיש בידו הגדה, הקב"ה א"ל בני תלמוד למה לא למדת וכו'. בא מי שיש בידו תלמוד, הקב"ה א"ל בני הואיל ונתעסקת בתלמוד צפית במרכבה וכו' כסא כבודי האיך הוא עומד וכו' חשמל היאך הוא עומד וככמה פנים הוא נתהפך וכו', ע"ש הדברים באורך. ועל כן נא אחי הפוך בה והפוך בה דכולא בה, וסיב ובלי בה ומנה לא תזוע, שאין לך מדה טובה ממנה, ובדבר הזה תאריך ימים ושנות חיים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, ודי בזה לחכם ומבין מדעתו.

32. שיר השירים ז' י"ד. 33. פרשה י'.

קי
פ"ז ע"א

אחר הדברים האלה צריך עתה להזהירך אזהרה גדולה בענין מה שדרכם להפסיק בלימודם בדברי חולין, ודע לך כי עון זה הוא רע ומר, ובפרט כשאומרים תחלת למודם ליקבה"ו. ובודאי הגמור שאם היית רואה כל מ"ש רז"ל בעון זה בזה"ק ומדרשים וחכמי המוסר ראשונים ואחרונים ז"ל, היה אוחזך פחד ורעדה, והיית מכה ראשך בארץ אלף פעמים זה אחר זה, כי תתבהל על חומר העון. על כן שמע והזהר בזה ותרגיל עצמך באזהרה, והרגל על כל דבר נעשה טבע, והשי"ת יהיה בעזרתנו ויתקננו בעצה טובה מלפניו ויעזרנו על דבר כבוד שמו אמן נצח סלה ועד אכ"ר.

עוד ראיתי לכתוב כאן בס"ד ענין אחד, והוא דבר גדול להיורדים על תכונתו, כי שמעתי וגם ראיתי לחזני הזמן ביום ראש השנה לדרוש לקהל קודם תקיעת שופר פסוקים דרך דרש והלציי וכיוצא, תמהני על המראה, כי מה מקום יש לדרשות בעת הדין והמשפט, וגם לא יבצר שיבא לזה החזן שמץ גאווה אם ידרוש היטב, שאח"כ מספרים הקהל של בתי כנסיות זה לזה באמרם זה החזן דרש טוב וזה לא טוב וכיוצא באלו. והנה עיקר זה המנהג נתייסד לדרוש אותה העת דברי כבושין המעוררים הלב בתשובה, ולא ללמוד דרשות כדי לשמח נפש החזן והמתאווים לדרשותיו, וכל איש ישר ישפוט בצדק כי לא נכון לעשות כן, אלא צריך לומר דברים מוסר פשטי המכניע יצר לב האדם כדי שישב אל ה' וירחמהו, ומה מקום לדרשות באותה העת אשר כל השנה תלויה בה, ולכן תקנתי בס"ד סדר נכון לזה, וחיובא רמא על כל חזני הזמן לנהוג בזה שנה אחר שנה עד ביאת הגואל במהרה בימינו אכ"ר.

והנה תחלה יפתח פיו בחכמה לדרוש בסוד השופר דברים אשר יבין אותם השומע בנקל, כי דברים אלו יהיו מעוררים כח למעלה, וכה יתחיל בעזה"ו:

הנה לא נעלם מה שגילה רבינו האר"י זיע"א בשער הכונות³⁴, כי סוד השופר עצמו הוא כללות כל הגבורות והדינים, כי הנה שופר בגימטריא תקפ"ו, והוא אותיות תוק"ף, להורות כי הוא בחי' הדינין תקיפין כולם. והוא סוד ג' אלהים, הא' הוא אלהים במלוי יודי"ן העולה בגימטריא ש' דשופר, והב' הוא אלהים בריבוע פשוט והוא בגימטריא ר' דשופר, והג' הוא אלהים שהוא בגימטריא פ"ו דשופר.

קי
פ"ז ע"ב

גם לכך נקרא שופר, כי פ"ר דשופר הם רמז לה' גבורות מנצפ"ך שעולים פ"ר, וב'

אותיות ש"ו מן שופר הם סוד הש"ך דינים, והם נשלמים לחשבון זו ע"י היד של האדם האוחזת בשופר לתקוע בו, כי היא כלולה מי"ד פרקין שבחמשה אצבעות היד עם ש"ו הרי ש"ך. וה' אצבעות היד משלימים לה' גבורות מנצפ"ך שהם פ"ר, ונעשים פרה אדומה, הרי נתבאר השופר וענין היד האוחזת בו.

והנה נודע כי ז' הוי"ת דס"ג הוא גימטריא אמת, והמלוי של ס"ג הוא גימטריא הב"ל, ונמצא כי ז' המילויים שבשבעה הוי"ת הנז' הם סוד ז' הבלים דקהלת, וכולם הם בגימטריא ר"ס עם הכולל שלהם, וע"י ז' הבלים אלו נתקנים בחינות ו"ה שבשם הוי"ה ב"ה, והנה בהתחלקם הר"ס הנז' לחצאין היו ב' פעמים ק"ל ק"ל, והנה בחי' הוא"ו דכללות הוי"ה ב"ה לוקח החצי ונעשים קול, והה"א לוקחת החצי שהוא ק"ל ונעשים קל"ה, וזהו סוד קול השופר.

ונבאר ענין אדם התוקע אשר פניו מתאדמים בעת שתוקע, והוא כי בהיותו תוקע להוציא ז' הבלים וקולות אלו מחוץ לשופר, אז יתעוררו מקוריהם ושרשיהם שהם ז' הוי"ת דס"ג ומאירין ומתאדמין פניו, וז"ס הארת פני התוקע. וגם לסיבה זו נקרא שופר, מלשון שופריה דאדם, כי ע"י השופר יתעורר היופי העליון. ה' ברחמיו יאיר כוונתנו ויכונן מחשבתנו, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, כי מעשה המצות מתקנים לעושיהם ומתקנים המדות למעלה, ולכן אמר ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, וכמ"ש הכתוב³⁵ באלהים נעשה חיל, וכתוב³⁶ תנו עוז לאלהים, וכתוב³⁷ הוא עשנו ולו אנחנו, השי"ת יעזרנו על דבר כבוד שמו אכ"ר.

והנה מה מאוד צריך להתעורר בתשובה בעת הזאת שהוא עת תקיעת שופר, ואיתא בילקוט פרשת אמור³⁸ בחודש השביעי באחד לחדש³⁹ ר' [יהודה] בשם רב נחמן פתח עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר⁴⁰ בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא הדין, בדין הוא עולה, דכתיב עלה אלהים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין שופר ותוקעין, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים, ואימתי בחודש השביעי, עכ"ל ע"ש.

ובזוה"ק איתא⁴¹ וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף⁴², דבית יוסף להבה הוא יומא

דף פ"א ע"א

35. תהלים ס' י"ד. 36. שם ס"ח ל"ה. 37. שם ק' ג'. 38. רמז תרמ"ה. 39. ויקרא כ"ג כ"ד. 40. תהלים מ"ז ו'. 41. פרשת מקץ דף ר"א ע"ב. 42. בראשית מ"ג י"ח.

דדינא קשיא, כד"א⁴³ הנה היום בא בוער כתנור, ווי לון לבני נשא דלא ידעי ולא מסתכלין בארחי דאורייתא, ווי לון בשעתא דקודשא בריך הוא ייתי למתבע דינא על עובדיהון, יומא רבא יומא דחושבנא יומא דספרין פתיחין ומאריהון דדינא קיימין, בגין דההוא זמנא קיימי נחש בקיומיה לנשכא ליה, וכל שיפוי מתרגשין לגביה, ונשמתא אזלא ושטייא ולא ידעא לאן ארחא תיהך ולאן אתר סלקין לה, בגין כך איבעי ליה לבר נש לארגזא יצריה כל יומא, ולאדכרא קמיה ההוא יומא דיקום בדינא דמלכא, דקא עאלין ליה תחות ארעא לארקבא ונשמתא אתפרשא מניה. ותנן לעולם ידגיו אדם יצה"ט על יצה"ר וישתדל אבתריה וכו', ע"ש.

ועל כן שובו בנים שובבים, שובו שובו בית ישראל, כי עיקר התשובה הוא חרטה וידוי עזיבת החטא, וכל אדם צריך לחוס על עצמו, וכמאמר הלל⁴⁴ אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי, ר"ל שאבקש בשביל העצם והבשר שלי, מה אני, שכל זה הבל, אלא העיקר שצריך לבקש על הנפש אשר חצובה מתחת כסא הכבוד, ועליו ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה להחזיר פקדונו שלם, ואם יחסר ממנו קצת מן המקצת מה יענה כי יקום אל וכי ישפוט מה ישיבנו, מי ילוה לו החסרון הזה כדי שישלמנו, או מאיזה מו"מ ירויח לשלם, הלא ידעת הלא שמעת מקרא מלא דבר הכתוב⁴⁵ ואם אין לו ונמכר בגניבתו, והא ודאי שאתה תצדיק הדין עליך לימסר ביד המקטרג ולעשות בך כרצונו במשפטים קשים ומרים, ולכן סיים הלל במאמריו ואם לא עכשיו אימתי, וכן הוא עתה אם לא עכשיו שהוא עת תקיעת שופר שהרפואה מצויה בשופר אימתי.

ולכן מורי ורבותי לכו ונשובה אל ה' וכו', יחיינו מיומים⁴⁶ אלו ב' ימים של ראש השנה שנשוב לפניו בתשובה שלימה, ואז וביום השלישי שהוא יום הכפורים יקימנו ונחיה לפניו, שיחתמנו בספר חיים טובים, בספר צדיקים וחסידים, בספר מחילה וסליחה וכפרה, בספר גאולה וישועה. ויראו עינינו וישמח לבינו בשמחת שכינת עוזינו ובבנין בית מקדשינו, ושם נעשה קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן. יהא רעוא שימליך מלכותיה ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה בעגלא ובזמן קריב במהרה בימינו אכ"ר.

43. מלאכי ג' י"ט. 44. אבות פ"א משנה י"ד. 45. שמות כ"ב ב'. 46. הושע ו' א-ב'.

אמר המעתיק, הנה עוד ראיתי פתקא אחת לוטה תוך הספר הבהיר הזה, ולא ידעתי אם היא נשמטה ממנו או אם היא מזולתו, וכה תוארה:

גם זאת אדרוש מכם הרי ישראל, שבכל מקום שיש חבורת חכמים שיש להם ידיעה בספר הקדוש עץ חיים למהרח"ו זיע"א, והנה יחלקו הספר כולו כפי מגין אנשי החברה, ויעשו ממנו קביעות בכל יום שילמוד כל אחד לבדו, ואם הם הרבה יגמרו אותו פעם א' ביום, ואם לא יוכלו יגמרו אותו פעם א' בשבוע, ולפחות פעם א' בחודש. ואחת שאלתי מאת ה' יאריכו ימיהם בטוב ושנותם בנעימים ויזכו לראות בביאת הגואל במהרה בימינו אכי"ר. גם אלה לחכמים ראשי ומנהיגי כל עיר ועיר וכל פלך ופלך, ששימו לב לחלק דפי הזוה"ק ג' חלקים לכמה חלקים, ולרשום כל חלק על פתקא אחד, ויחלקו הפתקאות לאנשי עירם החרדים על דבר ה' ללמוד כל אחד חלק הרשום בכל יום, ובזה יוכלו לעשות שיגמרו בין כולם כל הזוה"ק בכל יום ויום, וכבר נודע כי בזכות לימוד הזוה"ק יבא הגואל במהרה בימינו אכי"ר, ע"כ מצאתיו.

וסמוך לחתימה ברכה, אחת שאלתי מאת ה' ינחנו במעגלי צדק וישים בלבינו אהבתו ויראתו, ויאר עינינו בתורתו לידע ולהבין ולהשכיל אמרי בינה, ותגלה ותראה מלכותו עלינו ובמהרה בימינו, ויקיים בנו מקרא שכתוב⁴⁷ ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ונזכה ללמוד וללמד בשערים המצויינים בהלכה שערי ציון ונגילה ונשמחה בביאת הגואל במהרה בימינו אכי"ר.

| תושלב"ע |

מפתחות

מקרא

בראשית

א, ב	והארץ היתה תוהו ובוהו	ק"ג
א, ב	וחושך על פני תהום וגו' על פני המים	ה, קלא
א, ג	ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור	ק"ג
א, כ	על פני רקיע השמים	ה
א, כז	ויברא אלהים את האדם בצלמו וגו'	יב, קא
א, כט	אשר על פני כל הארץ	ו
ב, ו	והשקה את כל פני האדמה	ו
ב, י	ומשם יפרד	מה
ד, ז	לפתח חטאת רבץ	סג
ד, יא	מן האדמה אשר פצתה את פיה	ה
ח, כא	וירח ה' את ריח הניחוח	יב
ט, ו	כי בצלם אלהים עשה את האדם	פה
יז, כב	ויעל אלהים מעל אברהם	ק"ט
יח, טז	וישקיפו על פני סדום	ו
יט, כג	השמש יצא על הארץ	ו
כז, יא	הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק	קטז
כט, ב	והאבן גדולה על פי הבאר	ה
לא, י	והנה העתודים העולים על הצאן	קו
לא, יב	כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך	קו
לג, יא	קח נא את ברכתי	כח
לו, לא	ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום	סז
לח, ז	ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'	קלב
לח, כא	איה הקדשה היא בעינים	ה
מא, ג	על שפת היאור	ה
מב, כז	והנה הוא בפי אמתחתו	ה

שמות

ג, יג	אלהי אבותיכם שלחני אליכם	כט
ד, יב	ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר	קסב
ט, ג	הנה יד ה'	ז
י, ה	וכסה את עין הארץ	ה
יד, ב	ויחנו לפני פי החירות	ה

יד, טו	מה תצעק אלי	מז
יז, ז	היש ה' בקרבנו אם אין	מז
כ, ב	אנכי ה' אלהיך	ח
כ, ג	לא יהיה לך אלהים אחרים על פני	ח
כב, ב	אם אין לו ונמכר בגנבתו	קעא
כב, ה	כי תצא אש	ו
כג, כה	וברך את לחמך	כח
כד, י	ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר	ז, כ
כח, לב	והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו וגו'	ה
לא, יח	כתובים באצבע אלהים	ז
לד, ו-ז	ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון וגו'	קנה

ויקרא

ד, יג	ונעלם דבר מעיני הקהל	קיג
יא, ב	זאת החיה אשר תאכלו	לא
יד, ז	על פני השדה	ו
כג, כד	בחדש השביעי באחד לחדש	קע
כו, ד	ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו	ו
כו, לח	ואכלה אתכם ארץ אויביכם	ו

במדבר

יא, א	רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו וגו' ותאכל בקצה המחנה	ו, ז, יב
יג, לב	ארץ אכלת יושביה היא	ו
טו, כד	והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה	קיג
טז, ל	ופצתה האדמה את פיה	ה
יז, כג	והנה פרח מטה אהרן לבית לוי	קלא
כג, כד	לא ישכב עד יאכל טרף	קלא, קלב
ל, ג	לא יחל דברו	קמד

דברים

א, יז	והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי	ו
ד, ח	כה' אלהינו בכל קראנו אליו	מח
ד, טו	כי לא ראיתם כל תמונה	ז, יב
ד, לה	אין עוד מלבדו	ח
ה, כז	לך אמור להם שובו לכם לאהליכם	קלא
ו, ד	שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד	ח
ז, יג	וברך פרי בטנך	כח

ח, י	ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך	כח, לב
ט, ט	ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה וגו'	נה
יא, יב	תמיד עיני ה' אלהיך בה	ז
יא, יג	ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם	כח
יב, כג	כי הרם הוא הנפש	קיט
יד, א	בנים אתם לה' אלהיכם	נא, סב, ע, עז, קיט
טז, כ	צדק צדק תרדוף	צב
כב, ו-ז	כי יקרא קן צפור לפניך וגו'	קמה, קמו
כג, כא	לנכרי תשיך	קמה
כג, כד	מוצא שפתיך תשמור ועשית	קמה
כו, א	והיה כי תבוא אל הארץ וגו'	קלט
כז, טו	ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו'	יב, פט
כח, סג	והיה כאשר שש ה' עליכם	ז
לב, כא	כיעסוני בהבליהם	ז
לב, לט	ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי וגו'	עח
לב, מא	אם שנותי ברק חרבי	ז

יהושע

ב, יא	כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל וגו'	ז
-------	--	---

שמואל א

ב, ג	אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם וגו'	נא
י, כב	הנה הוא נחבא אל הכלים	קיא

שמואל ב

יב, יא	לעיני השמש הזאת	ה
--------	-----------------	---

מלכים א

יט, יא-יב	לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש וגו'	קכז
-----------	-------------------------------	-----

מלכים ב

ב, יג	וישב ויעמד על שפת הירדן	ה
-------	-------------------------	---

ישעיה

ב, ג	כי מציון תצא תורה	ו
ג, יא	אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו	קלב
יא, ט	כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'	קעב

יט, א	הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים	יד, כג
כא, ט	ויען ויאמר נפלה נפלה בכל	ו
כד, טז	מכנף הארץ זמירות שמענו	ה
לא, ה	כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלם וגו', ותרגום	קמה
מ, יז	מאפס ותוהו נחשבו לו	קכ
מ, יח	ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו	יב, כו
מ, כה	ואל מי תדמיוני ואשוע	ז, יב, יט, כו
מב, ח	וכבודי לאחר לא אתן	סג
מד, ו	אני ראשון ואני אחרון	קכא
מה, יא	האתיות שאלוני על בני ועל פעל ידי תצוני	קסא
נ, א	ובפשעכם שולחה אמכם	סב, ע
נא, טז	ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך וגו'	קסז
נה, י	כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה	ו
נח, ח	אז יבקע כשחר אורך	קז
סג, א	מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה	ז
סו, ח	כי חלה גם ילדה ציון את בניה	ו
סו, כב	כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה	קסז

ירמיה

ז, יט	האותי הם מכעיסים נאום ה'	ז
י, י	וה' אלהים אמת	ח
יג, טז	תנו לה' אלהיכם כבוד	קכז
לב, יד	למען יעמדו ימים רבים	ו
מח, יא	על כן עמד טעמו בו	ו

יחזקאל

א, י	ודמות פניהם פני אדם	כה
מ, טו	ועל פני השער	ו
מא, ד	אל פני ההיכל	ו
מא, כה	אל פני האולם מהחוץ	ו

הושע

ד, יז	חבור עצבים אפרים הנח לו	סב, עד
ו, א-ב	לכו ונשובה אל ה' וגו'	קעא
י, ב	חלק לבם עתה יאשמו	סב, עד
יב, ח	כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב	קסה
יב, יא	וביד הנביאים אדמה	ל

יונה

ב, ג מבטן שאול שועתי ו

זכריה

ד, י עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ
י, ח אשרקה להם ואקבצם
יד, ט ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד

מלאכי

ג, ו כי אני ה' לא שנתי
ג, יט כי הנה היום בא בוער כתנור

תהלים

ב, ד יושב בשמים ישחק
ב, ז ה' אמר אלי בני אתה
ב, יב נשקו בר פן יאנף וגו'
ה, ה כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע
ה, ח ואני ברב חסדך אבוא ביתך וגו'
יח, יב ישת חשך סתרו
יח, כח כי אתה עם עני תושיע
יח, לא אמרת ה' צרופה
כב, טו היה לבי כדונג נמס בתוך מעי
כב, כא מיד כלב יחידתי
לד, טז עיני ה' אל צדיקים
מז, ו עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר
ס, יד באלהים נעשה חיל
סח, לה תנו עז לאלהים
פא, ד בכסה ליום חגנו
פב, ו אני אמרתי אלהים אתם
פד, ד גם צפור מצאה בית ודרור קן לה, ותרגום
פט, ג כי אמרתי עולם חסד יבנה
פט, נג ברוך ה' לעולם אמן ואמן
צא, ז יפול מצדך אלף ורכבה מימינך
צא, י לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך
צג, א ה' מלך גאות לבש
ג, ק הוא עשנו ולו אנחנו

קג, א	ברכי נפשי את ה'	כח, לב
קד, כד	כלם בחכמה עשית	לד, לט, מב
קיא, ה	טרף נתן ליראיו	קלא
קיט, יח	גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך	קכו
קיט, פט	לעולם ה' דברך נצב בשמים	עז
קיט, צו	רחבה מצותך מאד	קלו
קיט, צט	מכל מלמדי השכלתי	נו
קמט, ה	יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם	קלב

משלי

ה, ה	רגליה יורדות מות	סג, ע
ח, כא	להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא	כה
ט, א	חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה	קסו
ט, יב	אם חכמת חכמת לך	לא
י, א	ובן כסיל תוגת אמו	סג, ע
יג, יג	בו לדבר יחבל לו	קסד
כז, א	כי לא תדע מה ילד יום	ו
כז, ח	כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו	סב
כח, כד	גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע	לב
ל, לג	כי מיץ חלב יוציא חמאה	קי

איוב

י, יא	עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסככני	קיה
יד, יא	אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש	יג, כב
יז, א	החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא	ז
יט, כו	ומבשרי אחזה אלוה	יא
לג, כט	הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר	פו
לה, ו-ז	אם חטאת מה תפעל בו וגו'	לא, סו, עב

שיר השירים

ה, ב	אני ישנה ולבי ער	קיג
ה, י	דודי צח ואדום דגול מרכבה	מו
ז, יד	הרודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים	קסח

איכה

ד, ז	ספיר גיזרתם	כ
------	-------------	---

קהלת

א, טו	מעות לא יוכל לתקן	קסה
ה, ז	כי גבוה מעל גבוה שומר	לד
ז, יב	החכמה תחיה בעליה	מג

אסתר

א, יז	כי יצא דבר המלכה	ו
ז, ח	הדבר יצא מפי המלך	ו

דניאל

ד, ל	עד די שיערה כנשרין רבה וטפרוהי כצפרין	קיט
ד, לב	וכל דירי ארעא כלה חשיבין וגו'	כה, כו
ז, ט	לבושה כתלג חור	ז

נחמיה

ט, ו	ואתה מחיה את כולם	כו, לג
ט, י	ומרומם על כל ברכה ותהלה	לא

דברי הימים א

כט, י	ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו וגו'	לב
-------	-----------------------------------	----

משנה

כלאים

ח, ה	אדני השדה	קיח
------	-----------	-----

אבות

א, יד	אם אין אני לי מי לי	קעא
ג, טז	והגבאים מחזירים תדיר בכל יום ונפרעין מן האדם וכו'	קסה
ד, א	איזהו חכם הלומד מכל אדם	נו
ד, טו	והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים	מ
ה, א	בעשרה מאמרות נברא העולם וכו'	סה, עא
ו, ב	בכל יום ויום בת קול יוצאת וכו' אוי להם לבריות וכו'	קסה

תלמוד בבלי ומסכתות קטנות

ברכות

ה, א	כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו וכו'	קל
ו, ב	אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובנ"א מזלזלין בהן	קסא
ז, א	א"ר ישמעאל בן אלישע פ"א נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וכו' כז, מה	מה
ז, א	ישמעאל בני ברכני	כח, לב
לה, ב	כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכו'	לב
סג, א	גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי	יז

שבת

צז, א	כל פחות משלושה כלבוד דמי	סא, סה, עג
-------	--------------------------	------------

ראש השנה

טז, ב	חייב אדם לטהר את עצמו ברגל	קמט
יז, ב	מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור	ז
כה, ב	אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים	קס

יומא

ב, א	ביתו זו אשתו	קכד
------	--------------	-----

תענית

ז, א	ומתלמידי יותר מכולן	נו
------	---------------------	----

מגילה

סב, א	כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה וכו'	קסד
-------	--	-----

חגיגה

ט, ב	מעות לא יוכל לתקן זה שביטל ק"ש של שחרית וכו'	קסא
יב, א	אור שברא הקב"ה ביום ראשון וכו' עמד וגנזו מהן	פה
יג, א	במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור	כב, קכ

יבמות

סב, א	אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף	פו
-------	---------------------------------------	----

נדרימ

כח, א דינא דמלכותא דינא כה

סוטה

מח, א מיום שחרב בהמ"ק אין יום שאין בו קללה וכו' קסה

בבא מציעא

קיד, א וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה כח

סנהדרין

ז, א לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וכו' צב

לב, ב צדק צדק תרדף הלך אחר בית דין יפה צב

צח, א אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל קנב

מנחות

צג, ב אשתו דכגופיה דמיא קכד

חולין

ס, ב אמר לה לכי ומעטי את עצמך מ, סג, ע

סג, א רחם זו שרקרק וכו' קמו, קסג

קלט, א כי יקרא קן צפור פרט למזומן קמו

מדרשים וזוהר

ספרי

דברים ד, ז בכל קראנו אליו ולאו למדותיו כז, לב, נז

פסיקתא רבתי

כב, ז מפני מה ישראל מתפללים ואינן נענים וכו' מפני שאינם יודעים וכו' מז

מדרש רבה

בראשית

כא, ה כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה לז

מד, א	רב אמר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות	לא
מז, ו	האבות הן הן המרכבה	קט

שמות

ג, ה-ו	אותה שעה נתברר משה על עסקיו שנתיירא אם ישאלו לו וכו'	כט
--------	--	----

ויקרא

לו, ד	שמים וארץ לא נבראו אלא בזכות ישראל וכו'	לב
-------	---	----

מדרש תנחומא

שמיני ח	הא לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות	לא
---------	---	----

מדרש משלי

י	כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו וכו'	קסח
---	---	-----

מדרש שוחר טוב - תהלים

יח	אמר רב לא נתן הקב"ה את המצות אלא לצרף בהן את ישראל	לא
----	--	----

פרקי רבי אליעזר

ג	עד שלא היה העולם היה הקב"ה הוא בשמו בלבד	כט
---	--	----

ילקוט שמעוני

אמור תרמה	בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא דין בדין הוא עולה וכו'	קע
-----------	--	----

זוהר

הקדמה ד, ב	כמה דאית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליליא וכו'	קסז
בראשית יט, ב	וכלא מוחא לגו וכמה קליפין חפאי למוחא וכו'	ק
בראשית כב, ב	דא הוא עלת על כל עלאין ההוא דאתקרי עלת העלות וכו'	עח
בראשית כג, א	ת"ח כמה עלות אנון סתימין דאנון מתלבשין וכו'	קב
בראשית נז, א	לא יגורך רע ודא אקרי רע ולא אקרי רשע	קלב
נח סה, ב	אמר רבי שמעון ארימת ידאי בצלותין לעילא וכו'	קב
וירא קיב, ב	דהא פולחנא לא שריא באת	מט
תולדות קלד, ב	דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שייפין וכלהו קיימין וכו'	קא
ויחי ריט, ב	לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי וכו'	קל
ויחי רכ, א	ת"ח האי צלם קדישא וכו'	פה
ויחי רלג, ב	ומדת ימי מה היא דא הוא דדגא דעלמא סתימא וכו'	פג
ויחי רמב, ב	כתיב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים וכו'	קסח

שמות כא, ב	ולא קם נביא וכו' באו"ה קם ומנו בלעם	קי
בא מב, ב	ומאן דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא אסור למעבד ליה וכו' נ	נ
בא מב, ב	אלא כד נחית לאמלכא על בריין ויתפשט עלייהו יתחזי וכו' ל	ל
בא מב, ב	אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה נחית תמן וכו' יז, נז, צד	יז, נז, צד
בא מב, ב	כגון המקור דימא הא חד נפיק מיניה מעין כפום אתפשטותא וכו' יג, כד	יג, כד
בא מב, ב	כל שכן לבני האדם אשר בעפר יסודם דכלים ונפסדים	כ
בשלח נב, ב	אלי דייקא בעתיקא תליא כלא	מז
בשלח סד, ב	בעו למנדע בין עתיקא סתימאה דכל סתימין דאקרי אין וכו' מז	מז
משפטים צד, ב	מאן גופא דברתא דמלכא וכו' קכד	קכד
משפטים צה, ב	אית טיקלא חדא בהאי סטרא וכו' קל	קל
ויקהל רג, ב	דאע"ג דלית סטרא דא אלא סטרא דמסאבו נגה לו סביב קל	קל
ויקהל רי, א	ותמן כל אינון לבושין דנשמתין וכו' פה	פה
פקודי רנד, ב	נציצין זריק לתלת מאה ועשרין עיבר קי	קי
פקודי רסב, ב	מחשבה אפיק רעותא וכו' לז	לז
פקודי רסח, ב	א"ר שמעון ארימת ידי בצלותין לעילא דכד רעותא עלאה וכו' קב	קב
ויקרא ט, ב	וכלהו רקיעין אלין על אלין כגלדי בצלים ק	ק
ויקרא יא, א	י' אפיק ה' כהאי גוונא פא	פא
ויקרא יז, א	בגין דחכמה איהי י' בינה ה' שית ספיראן ו' מלכות ה' בתראה נט	נט
תזריע מג, ב	כד נפיק לעלמא אזדמן ההוא צולמא לגביה וכו' פה	פה
אחרי סא, ב	ואשתכחו ברעותא דלא מתפרשין תדירא חד מחד עט	עט
אחרי סה, ב	לבתר ה' כגוונא דא וכו' פא	פא
אחרי עג, א	ג' דרגין אינון מתקשרן דא בדא קוב"ה אורייתא וישראל לג	לג
אמור צו, א	דכל קשירו דעלאי ותתאי בהאי אתר דאקרי ישראל אשתכח וכו' מח	מח
אמור צח, ב	כמה דשמא קדישא סתים וגלייא כט	כט
אמור קד, ב	שדר קב"ה חד דיוקנא כפרצופא דב"נ רשימא חקיקא בצולמא פה	פה
נשא קכו, ב	פתח ואמר ארור האיש וכו' יב, פט	יב, פט
נשא קכח, א	ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום סז, קי	סז, קי
נשא קכט, א	לית שמאלא בהאי עתיקא סתימאה כלא ימינא וכו' מז, עט	מז, עט
נשא קמא, א	כללא דכל מלין עתיקא דעתיקין וזעיר אפין כלא חד כלא הוה יב, נא	יב, נא
נשא קמז, א	י"ג מכילן וכו' לאתר דדינא אשתכח לאכפיא להו קלג	קלג
בלק קצא, א	והא ישראל כל מפתחן דמהימנותא ביה תליין נ	נ
בלק ריא, א	בכל ליליא וליליא כד בר נש איהו אזיל וכו' קל	קל
פנחס רכה, א	אבל עלות העלות על כלא דאתקרי הוי"ה וכו' כו	כו
פנחס רכה, א	איהו תפיס בכלא ולית מאן דתפיס ביה יח	יח
פנחס רלט, א	עלת על כלא לא אשתכח בעלאין ותתאין פחות מנה וכו' נ	נ
פנחס רנז, ב	פקודא תליסר ק"ש ואית למנדע דאיהו אתקרי חכם וכו' כד, צד, צט	כד, צד, צט
פנחס רנז, ב	אלא קודם דברא עלמא אתקרי הוא בכל אלין דרגין וכו' צה	צה

עקב רע, ב	בגין דברכאן דבריד ב"נ לקוב"ה אתי לאמשכא חייז ממקורא דחיי	כח
עקב רעא, א	ומאן דמברך לקוב"ה אתברך ונטיל חולקיה מאינזן ברכאן בקרמיתא וכו'	נ
תצא רפג, א	הכי לתתא באילנא דחיי דבריאה מסטרא דכרסייא עלאה וכו'	קכד
האזינו רפח, א	תלת רישין אתגלפן וכו'	סא
האזינו רפח, א	רישא דכל רישא וכו'	קטו
האזינו רפח, ב	רישא דלאו רישא ולא ידע ולא אתידע וכו'	סז, קיג
האזינו רצ, א	כל מה דאמינא דעתיקא קדישא וכל מה דאמינא דזעיר אנפין וכו'	יב, נב
האזינו רצ, א	חכמה ובינה בחד מתקלא אתקלו	עט
האזינו רצב, ב	כהאי אומנא וכו' נפקין להיטין ונהירין ודעכין לאלתר	קי

זוהר חדש

שיר השירים עד, ב	רזא הכא לידעי מדין. תנועי דאיהו שלימו דכלא וכו'	פה
רות פו, ג	רבי נחמיה פתח ואמר ואכלת ושבעת וכו'	לב

תיקוני זוהר

הקדמה א, ב	ולית צפור אלא שכינתא	סב
הקדמה ג, א	בכל אתר ובכל ממלל צריך לכוונא דיבור וכו'	נז
הקדמה ג, ב	דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיה חד	כו, לח, לט, מה, פג
הקדמה ד, א	ובספריאן דבריאה חותמא דמלכא	לג, קכד
הקדמה יז, א	פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן וכו'	יד, קנט
ו כג, א	דשכינתא דאימא עלאה מקננא בכורסייא בתלת ספירן עלאין	לה, לט, מ
ו כג, א	שית ספירן מקננן במט"ט	מא
יט מב, א	אשתמודע דאית אדם קדמון לכל קדומים	צג, קג
כא נה, ב	רשות היחיד דגבהו עשרה וכו'	עד
כב סה, א	והא שכינתא איהי יחודא דקודשא בריך הוא איך גליפין בה וכו'	קכד
כב סה, א	ולבושין דאיהו לביש בצפרא לא לביש ברמשא	קסא
מג פב, ב	כל חד לפום דרגיה מאן דפגים לתתא פגים לעילא לאתר דאתגזר נשמתיא	נ
סט קו, ב	ועוד אני ישנה שניה ודאי	קיג
ע קכ, א	אמון מופלא רקים וצייר ציורא בהיכלא דאדם קדמא דכל קדומים	צג, קג
ע קכח, ב	וינדע למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות ליה	ל
ע קכט, א	בכל ספירה וספירה נקודה דייליה וכו'	מג
ע קלא, ב	מתעלה על כלא הוא בריך לכלא ולעילא מכל ברכאן	לא
ע קלג, א	אשכחנא במתניתין ברזא דשרטוטין וציורין וגוונין בסתרא דרזין וכו'	קג
ע קלה, ב	תא חזי כמה עלות סתימין דאינזן מתלבשין ואינזן מורכבין וכו'	קב

תיקוני זוהר חדש

קט, א	ואית למישאל למה מצלאין לקב"ה בכמה דרגין וכו'	לב
-------	--	----

קפז

כסא אליהו • מפתחות

קטו, א בריך ברי לעתיק יומין בודאי זקיפה והכרעה תניינא וכו' מו

ספר הבהיר

ג אין ראשית אלא חכמה קכא

פרקי היכלות

קכב

תרגום

דברי הימים-א א מג בלעם בר בעור רשיעא קי

מפתח ספרי ראשונים ואחרונים וכתבי יד

נפש החיים		אבן עזרא
כח	שער ב, א	במדבר טז, ל
קס	שער ב, יב	
ספר הדרושים		בחינת עולם
נ		יג
ספר יצירה		הדרת מלך
כ	פ"א מ"ב	קיב, ב
פ	פ"א מ"ג	
קיט	פ"א מ"ד	פרדס רמונים
כג	פ"א מ"ז	שער לב, ב
		שער לב, ב
כו, מה	עולת תמיד	שער לב, ב
עמק המלך		יושר לבב
צ	עץ חיים	בית ב ג, ו
צא	הקדמה	מבוא שערים
כח, נז	שער עצמות וכלים	ש"ב ח"א ו
פא	שער סדר אצילות ג	ש"ב ח"ב א
קיב	שער טנת"א א	ש"ב ח"ב ב
קז	שער מטי ולא מטי א	ש"ג ח"א א
קט, קיב	שער הנקודים א	ש"ג ח"ג ב
קי	שער הנקודים ב	ש"ד ח"ג ז
קי	שער הנקודים ד	ש"ה ח"א ב
קיא	שער הנקודים ו	ש"ה ח"א ד
עח	שער התיקון א	מגיד מישרים
קז, קט, קי, קיג	שער המלכים א	
עז	שער המלכים ו	נהר שלום
פ	שער עתיק ב	ח, ג
פא	שער הזיווגים ד	יב, ב
עו	שער המוחין א	לג, ד
עו	שער מוחין דצלם ה	לד, ב
עו	שער מוחין דצלם ח	מה, ג
פב	שער הצלם א-ב	

שער יעקב ולאה א		פא	שער ההקדמות
שער פנימיות וחיצוניות ב		פא	ה, ב
שער דרושי אבי"ע א-ב		קיה	ו, ד
שער דרושי אבי"ע ה		עז	מח, ד
שער השמות א		עז	נד, ב
פרי עץ חיים			פז, ב
הקדמה		כט	פט, א
שער הקדישים א		כח	
שער הק"ש כט		כט	שער הכונות
שער העמידה ב		כט	ח, ג
שער העמידה ג		כט	יב, א
שער השבת יב		כט	יז, ג
שער תפלת ר"ה ג		כט	יח, ג
שער הברכות א		קנז	לג, ג
קול ברמה			מג, ג
פז, ב		נ	נו, ב
קערת כסף		קנב	עא, ד
רמב"ם			צז, ד
יסודי התורה א, ז		יד	קו, ד
יסודי התורה א, ח		ז	
יסודי התורה ב, י		יח	
רמב"ן			מז, א
בראשית א, ב		קכ	שער מאמרי רשב"י
שו"ת הרשב"א			כה, ד
ח"ה נ-נא		כט	לב, ב
של"ה			לד, א
תולדות אדם, בית נאמן		יב	מד, א
שלחן ערוך			שער רוח הקודש
חז"מ סז, יט		קמג	כג, א
			שפע טל
			א, א
			תורת חכם
			לח, ב
			מט, ב
			ע, ב

יא
כג
לג
סו
לד
לט

עד
פב
פב
קלז, קנט
קז
קלא
קכט
קסב
קסט
פה

מט
פו
לט
נא

קכט

יט

קנט

כז

כז

פז, ב	כז	קנו, א	לט
צח, ב	כז	קסד, ב	לט
קנא, א	לט		

מפתח מובאות, אישים ומקומות

הרב מהר"ר אברהם הלוי זלה"ה	צ
מורי הגאון מהר"ח ז"ל [מוואלוז'ין]	קס
מוריננו הרב הגאון מהר"ח זלה"ה	קלו
רבינו מהרח"ו זלה"ה	ג, פט
מרן [הב"י] זלה"ה זיע"א	קסג
רבינו אר"י החי זלה"ה; רבינו האר"י זיע"א; האר"י זלה"ה	ג, ח, כט, מט, נ, פט, צ, קלז, קמח, קמט, קס
רבינו זיע"א; רבינו הגדול זיע"א; רבינו הגדול זלה"ה; רבינו זלה"ה זיע"א	מו, נח, סו, קה, קט, קיא, קכז, קלג, קלד
גבאים נאמנים בעה"ק ירושלים תוב"ב	קמא
המקובלים החכמים הראשונים והאחרונים ז"ל	צג
חכמי הטבע	קיח, קכ
חכמי המוסר	קסג
חכמי ספרד	צ
פוסקים ז"ל	קמ
קצת מקובלים	קכא
רב אחד מרבני הספרדים הוא נר המערבי אשר תורתו זורחת בעה"ק	קסד
רבותינו הראשונים ז"ל קדישי עליונים	קס
ארץ ישראל ת"ו	קנ
גלילות האשכנזים	קנא
גלילות הספרדים	קנא

נספח

מאמר בענין סדר הכניסה ללימוד חכמת הקבלה

מאת הגאון המקובל רבי יעקב משה הלל שליט"א
ראש ישיבת "חברת אהבת שלום"

בהיות שהשבתי תשובה לחכם אחד ששאל ממני עצה בדרך הכניסה אל תוך גן הפרד"ס, והדברים שכתבתי לו נוגעים מאד לנושאי הספר הזה, אמרתי להעתיק בכאן ממה שכתבתי לזכות הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה. וזה החלי בס"ד:

בענין ההקדמות הנחוצות למתחילים בחכמת האמת, זאת היא העצה היעוצה.

ידיעת שורשי יסודי האמונה היא תנאי הכרחי אל הבא להתעסק בחכמת הקבלה

הנה, אין ראוי להתחיל כלל בלימוד ספרי רבינו האר"י ז"ל, עד שבתחילה ילמד בסה"ק "שומר אמונים" למהר"י אירגאס ז"ל, ויחזור עליו כמה פעמים, עד שידע הקדמותיו היקרות כמעט בעל פה. ושוב ילמד בספר "כסא אליהו" הנוכחי המיוחס למהר"א מני ז"ל [ויקדים שער יראת ה' לשער ראשית חכמה]. ושוב ילמד בסה"ק "דעת ותבונה" למרן הרי"ח טוב ז"ל, [ובפרט בהקדמות הספר והפרקים הראשונים]. וכן ילמד מ"ש בקונטרס "חוט המשולש" שבסה"ק "עוד יוסף חי", ובתשובה שבספר רב פעלים (חלק ג', קונטרס סוד ישרים סימן א'), אשר בהם נתבארו יסודי האמונה לאור תורת הקבלה, כי מהם פינה ויסוד לכל המבקש ליכנס בהיכלי חכמה זו.

וכבר ידוע ומפורסם בשער בת רבים נחיצות הקדמות אלו, ושהם תנאי הכרחי לכל מבקש ובא ליכנס לפרד"ס החכמה, ובפרט להחפצים ללמוד בכתבי האר"י ז"ל, שקיצר מאד בפתחות ובהקדמות הצריכות למתחילים, להיותם אצלו ממושכלות ראשונות והתחלות החכמה. דלהיות שהיו תלמידיו גדולי המקובלים שבדור, ומתלמידי הרמ"ק, לכן לא נצרכו לידיעת הקדמות ראשונות אלו, וכמו שנביא לפנינו עוד בזה אי"ה. ואם יבוא אדם לטייל בפרד"ס החכמה ובפרט בכתבי האר"י ז"ל בלי ידיעות ברורות בענינים אלו, המאפשרות לו להבין הקדמות הקבלה על פי יסודי התורה וכללי האמונה, יטעה בלימודו, ויעלה חרס בידו, להבין דברים אשר לא כן על ה', ויחשב כקוצץ בנטיעות רח"ל.

וכן כתב הרח"ו ז"ל בהקדמתו לעץ חיים וז"ל: לכן אסור לעסוק בחכמה זאת אם לא שכבר נכנס בחקירות ויצא בשלום, ולא נשאר בתוכו מבוכות וספקות. ונלע"ד שאין הכוונה כפשוטו, שאם כן לא ימצא בדור הזה כמו רשב"י שיבאר לו ספקותיו. לכן לענ"ד, שגם אם האדם מובטח שאף על פי שיראה לו כמה ספקות ודברים

תמוהים [כאשר יעמיק עיונו בספרי הקבלה, שכידוע אין דברי המקובלים כפשטם כלל], יאמר בלבו רק מחסרון שכלי אני לא משיג, ולא שח"ו בדבר עצמו יש פקפוק, לזה האיש מצוה ללמוד עמו, שמתוך כך, מתוך שלא לשמה בא לשמה. ואין אסור אלא למי שאין לו כח לעמוד בהיכל המלך, ויבא לידי כפירה ח"ו, וזה בחשבו כי הוא חכם גדול ואין העדר מצידו, עכ"ל.

והנה ראיתי איזה מן הלומדים הרוצים לסמוך על דברי הרח"ו ז"ל אלו, להצדיק דרכם המעוקש, שעוסקים בלימודי האר"י ז"ל בלי שום הקדמות וידיעות נחוצות בעניני שורשי האמונה ועיקרי הדת ויסודי התורה כפי שנתבארו בספרי המקובלים הראשונים, ובפרט מן הפרט בספריו הכבירים של הרמ"ק ז"ל. וטועים בזה, שאין התמימות ותליית חסרון ההבנה בו בעצמו, מתרת הכניסה אל היכלי המלך פנימה, אלא רק למי שאצלו יסודי האמונה המקובלים הם בהירים ונהירים לאמיתתם, דאז כשרואה בכתבי המקובלים דבר המנגד לעיקרי האמונה שיודע אותם בלא ספקות ופקפוקים, יתלה החסרון בעצמו, ואינו נתפס על אי הבנת הדבר. אבל אותם שנעדרת מהם כל ידיעה בעניני עיקרי ויסודי האמונה, ולומדים כתבי האר"י ז"ל מלכתחילה כפשוטן, הרי שהם נופלים בפח ובפחת, שבהרבה ענינים כשלומדם בשטחיות, הרי הם אומרים בפה מלא דברים שהם ההיפך הגמור מעיקרי האמונה, אלא שמצדיקים עצמם ברוב ענוה, באומרים, שיודעים ומאמינים שכל מה שהם מבינים אין הענין כך, ויש לדבר הבנה אחרת עמוקה, את"ד. ומי התיר להם זה. דהרי אנשים כאלו מעולם לא יבינו דבר אמת לאמיתו. ומראש, כל לימודם הוא רק לכשלון להם, ולומדים על מנת לטעות ולהשתבש, ומי ביקש זאת מידם. ובלי ספק אצלי שמגדולי אומתנו כהריב"ש (סימן קנ"ז) ודכוותיה, זעיר שם זעיר שם, שכתבו כנגד לימוד הקבלה, כוונתם היתה לעומת אותם הלומדים באופן משובש ומוטעה וכנ"ל. ודו"ק כי אכמ"ל. ועיין בספרי שרשי הים (חלק א' ענף א' עיונים וביאורים אות י') שהבאתי שם כמה דוגמאות מדברים הכתובים בספרי האר"י שהיה מקום לטעות בהם טעיות חמורות, לולי שבקי ויודע בעיקרי האמונה.

וכבר הזהיר רבינו הרמ"ק ז"ל בכגון דא, שעיקר הזהירות הצריכה בענין יסודי האמונה, ובפרט אמונת היחוד, הוא אל לומדי הקבלה, כי הם הקרובים לטעות בזה, והמכשלה הזאת תחת ידם תמיד, כיון שכתבי הקודש שבחכמה זו כתובים על הרוב בקיצור ובהעלם, וסומכים החכמים הבקיאים וכותבי הספרים על כך שהחכם ומבין מדעתו ידע איך לפענח הצפונות על נכון, ולדרוש כתרי אותיות, כדי להבין הטמון ברמז דק וקל כל שהוא תחת לשונם, ולא יטעו. ועיין בספר "אלימה" (פרק

ב') שכתב שם רבינו הרמ"ק ז"ל בענין אמונת היחוד וז"ל: והנה בכלל אזהרה זו הוא אל המקובלים שלא יאמינו שהספירות חלק מעצמותו הדבק בו, ונשתלשל ונפרד ממנו וכו'. ולא יעלה על הדעת שמפני שירחיקו בלשונם הריבוי מהספירות, ויאמרו אחדותם, יצאו מהטעות הזה וכו', עכ"ל עיש"ב. וידוע להבקיאים כי הרבה לשונות ישנן בכתבי האר"י ז"ל שכתוב בהן להדיא ובפשיטות שהספירות משתלשות מהאין סוף. ולפי האמור בדברי הרמ"ק ז"ל הנ"ל הרי שלהבין כך הוא כפירה ממש. ועיין בספר "שומר אמונים" להר"י אידגאס ז"ל (ויכוח א' אות נ"ה), ובחוקר ומקובל להרמח"ל ז"ל (דף ב'). הרי שדוקא לומדי חכמת הקבלה כאשר הם עוסקים בה בלי ההקדמות הנחוצות בענין עיקרי ויסודי האמונה, הם שעלולים לטעות בזה והמכשלה הזאת תחת ידם, וזה ברור.

ועיין להרמח"ל ז"ל בריש ספרו חוקר ומקובל (שם), שהגדיר גדר חכמת הקבלה ותכליתה וז"ל: דע שכל ענין חכמת הקבלה אינו אלא לברר משפטו יתברך שמו, ושהוא אחד בתכלית היחוד האמיתית, ואין בו שינוי ואחד ממקרי הגוף ח"ו, ולהורות אותנו מחכמה ומשפטי תמים דעים סדר חוקת הנהגה, איך ית"ש מסדר ומנהיג את עולמו בגודל שלימות חכמתו עכ"ל. והנה זה ברור לכל מודה על האמת, שהלומדים קבלת האר"י ז"ל בלי ההקדמות הצריכות והנחוצות בעניני יסודי האמונה, מעולם לא יבינו ולא יראו מתוך לימודם אחדות הבורא יתברך וכו', אלא ההיפך ממש. וטח מראות עיניהם ומהשכיל לבותם, שאין לך טפשות גדולה מזאת, שמסיקים ומעלים בידם מתוך לימודם ההיפך הגמור מהתכלית המבוקש והמקווה.

וכבר האריך בכל זה הגאון המקובל מהר"י אידגאס ז"ל בספרו "שומר אמונים" שחיברו בעיקר למטרה זו, לתת לפני הנכנסים ללימודי האר"י ז"ל, איזו הקדמות נצרכות והכרחיות המלוקטות מספרי המקובלים הראשונים, המקשרות את אמונת הספירות וגילוי יחוד ה' והנהגתו על ידן, עם עיקרי וכללי האמונה שנתבארו ונתפרשו בספרי היסוד לרבותינו הראשונים העוסקים בביאור נושאים אלו על פי קבלת חז"ל בנושאי יסודי התורה, כדי שלא ישתבשו הנכנסים ללימוד הקבלה בלימודם, ויבואו ח"ו לאיבוד האמונה, וכשמו כן הוא "שומר אמונים".

וכן כתב בהקדמתו שם בענין זה וז"ל: גם במקצת מהחכמים הלומדים בחכמת הקבלה, ראיתי שעורריה. כי מיד בהתחלת לימודם, הם קופצים ללימוד חכמת האר"י זלה"ה, ולאכול משוב פריה, טרם היותם שלמים בדיעת התחלות החכמה ועיקרי האמונה, אשר המקובלים ביארום בספריהם, להודיע איזה דרך ישכון אור

ואיזה מקום בינה. אמנם אלה האנשים באים מחמת טענה, כי האר"י זלה"ה אמר לתלמידו הרב חיים ויטאל ז"ל, כי כל הספרים של קבלה שלאחר הרמב"ן זלה"ה, אינם ביושר החכמה הזאת, ושהם בנויים בשכל האנושי, ולא מקובלים מפי הראשונים ולא מפי עליונים עכ"ל. והם לא ידעו ולא יבינו, כי דברי האר"י הללו הם אמורים על הקדמות פרטיות מהחכמה, ומימי בריכה העליונה, אבל לא בשרשי החכמה ועיקרי האמונה, כי באלה לא תמצא שינוי ומחלוקת בין הראשונים והאחרונים. רק שיש מהם אשר רמזום בסודות להחכימנו, ויש מהם אשר האריכו בדיבורם והרחיבו בביאורם, למען לא תשכח מפי זרענו. ומכאן מודעא, כי תורת האר"י ז"ל תמימה למי שכבר למד וידע התחלות החכמה, וכמו שהיו תלמידיו בעת שהלכו ללמוד לפניו חכמים מחוכמים בחיבורי הקדמונים, ומפני כך, לא הוצרך האר"י רבם לדבר בם, ולבאר את נתיבם, כי אם לנטוע נטעי נאמנים, ולעשות כיוונים, ודרושים יקרים מפנינים. ועם כל זה, באו בכתבי קדשו הרבה ענינים, בם יבין המבין, כי לא נטה האר"י זלה"ה מדרכי המקובלים הראשונים בשרשי האמונה לפני ולפנים. ואשר לא שם לבו לעלות דרך מסילותיהם, [להכיר מתוך כתבי האר"י ז"ל איך שכל דבריו יסדם ובססם על אדני האמונה הצרופה על פי יסודי האמונה] הוא מפני שלא למד מקודם עיקרי החכמה וענפיהם, [מתוך ספרי המקובלים הראשונים], ובוזה טח מראות עיניהם, אבדה האמונה מפייהם [מחמת שמבנים כל דברי האר"י ז"ל כפשוטן, ולפי האמת אינם אלא רמזים דקים העולים בקנה אחד עם דברי הראשונים על פי יסודי התורה הנאמנים]. על כן העירוני מחשבותי, והקיצוני מזימותי, לחבר מאמר קצר רב האיכות, כדי להעיר לב כל אחד מאנשי הכתות הנ"ל, ההולכים בדרך לא סלולה, בהאמנת פינות הדת נתונה לעם סגולה, ובו אכלול ההקדמות ומפתחות שראוי לכל הבא ליכנס אל חכמת האר"י זלה"ה, לדעת אותם תחילה, וקראתי שמו "שומר אמונים", יען בו עיקרי האמונה שמורים וצפונים וכו', עכ"ל לעניננו.

ובימים טרופים אלו, בעוה"ר רבה השערוריה והבלבול והטשטוש בכל התחומים, ואפילו עד לנקודה הפנימית של חכמת האמת, חדרו אינשי דלא מעלי, המזלזלים בדברים העומדים ברומו של עולם, ומתפרצים בגדרים ליכנס לפני ולפנים ולטייל בגן הפרד"ס בשטחיות וללא ההכנות הצריכות. וצריכין אנו להתחזק כנגדם, ולהעמיד סייגים וגדרים רבים כדי להרחיק אלו הנזקים. ובראש ובראשונה צריך כל הרוצה לטעום מנופת צוף פנימיות החכמה, להתחזק ולהשתרש בדיעת שרשי ועיקרי האמונה, שהם תכלית הידיעה של חכמת הקבלה וכנ"ל, ודי בזה בכאן.

ואמרתי לרשום כאן עוד כמה עצות והדרכות פשוטות ונחוצות אל המתחילים בלימודים, כדי שלא ילאו למצוא הפתח, ויגששו כעיוורים קיר בלא השכלה ודעת. וזאת לאחר קרוב לשלשים וחמש שנים שזיכני בוראי להגיד שיעורים בכתבי האר"י ז"ל, ולכן מנסיוני בסוגיית זו אמרתי לזכות את הרבים בידיעות חשובות אלו, וזה החלי בס"ד.

הנה הנכון ביותר הוא להתחיל ללמוד מפי רב מוסמך בחכמה זו אשר פקיע שמה ששמש תלמידי חכמים בחכמה זו, ויש לו נסיון גם במסירת שיעורים למתחילים. וכמובן, צריך שיהיה תלמיד חכם מובהק גם בתורת הנגלה, בעל מדות טובות ומעשים טובים ומדקדק בכל ענייניו בקלה כבחמורה. כי לכתחילה חכמת הקבלה כשמה כן היא, חכמה המסורה מפה הרב לאזן התלמיד, ובחשאי. והרבה הבנות עדינות ודקות לא ניתנו לכתיבה, וצריכים לקבלם מרב. מה גם שבחכמה זו כבכל מקום בתורה, דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, ורק מי שנסיונו רב בידיעתה יוכל לפנות ממקום אל מקום כמצטרך להבנת הסוגיא.

וכבר ביאר מרן הרי"ח טוב ז"ל (שו"ת רב פעלים חלק ג' סוד ישרים סימן י"ג) על הפסוק (שמות י"ט כ"א): פן יהרסו לעלות אל ה' לראות ונפל ממנו רב, דתיבת "ונפל" דנקט ר"ל מלשון חסרון. ופירש דהניגש מעצמו אל לימודי הסוד "לראות" את ה' הגדול והנכבד, בלי לקבל החכמה מפי רב, ראייה זו באור ה' בהיותה שלא כדת, "הריסה" מתקרייא, והיא לקלוקל ולא לתיקון.

ויעוין בהקדמת ספר דעת ותבונה להרי"ח טוב ז"ל, מה נקרא רב אמיתי שראוי ללמוד ממנו חכמת האמת, וז"ל: עוד אבא בהקדמה זאת לדבר דבר אחד באזני הקורא, ואספר מעשה שהיה, והוא ת"ח שאל ממני עצה וכו'. ויאמר אם אזכה ואעלה לירושלים תוב"ב שעליה נאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, ושם החכמים שלומדים בחכמה הזאת הם רבים, איך אדע מי הוא החכם המובהק שאסמוך עליו, ואשב לפניו ללמוד ממנו חכמה זו. אמרתי לו קח בידך ספר "נהר שלום" ותשאל את החכם המקובל על מ"ש שם בדף קי"ב סוף ע"ב: הקדמה שהיא בסדר תיקון מחצב הנשמות כפי סדר תיקונם בשרשם העליון, מן דבור המתחיל "ידוע כי התורה עצמה הוא גוף הקדוש וכו'" עד דף קט"ו ע"א בסופו. אם הוא ביאר כל הדברים שזכר רבינו הרש"ש ז"ל שם, ומאיזה מקום בספרי רבינו האר"י

זלה"ה חצבם ולקחם אחת לאחת, ואם יאמר לך שהוא יודע וקבל מן רב מוסמך מקורם וביאורם של הדברים האלה, אז תאמין בו מחמת יראת שמים שבו ותלמוד לפניו. גם עוד תשאל אותו אם נתיישב דעתך להשוות כל דברי הרש"ש ז"ל עם ספרי רבינו האר"י ז"ל. דהא מצינו לרבינו הרש"ש ז"ל בעצמו ב"נהר שלום" דף ח"ן ע"א² שכתב לחכמי המערב וז"ל: וראיתי את השאלות אשר שלחו מעכ"ת מהתם לשאל דברים העומדים ברומו של עולם ממני חרפת אדם נבזה ונמאס בער ולא אדע, אמנם ראיתי כי לא עת השב, כי נלע"ד דעדיין לא נשתונו בסדר לימוד "עץ חיים" והבנת דבריו, על כן אמרתי אל לבי לשלוח להם קונטרס של ברכות השחר וכו', ובכן ישתוו דעותינו בהבנת דברי הרב ז"ל ע"כ. ואם רבינו הרש"ש עצמו טרח להשוות דבריו וכוונתם עם ספרי רבינו האר"י זלה"ה, מה יענו חלושי השכל שבדורות אלו. עוד אם ידעת ושמעת ישובים אמתיים לקושיות הרב בעל "שמן זית זך" שנתקשה בדברי רבינו הרש"ש ז"ל, שהראה שהם הפך דברי רבינו [האר"י] זלה"ה, על כן אתה רבני המלמדני חכמת האמת שגילה רבינו האר"י זלה"ה, אם דעתך נתיישרה בכל הדברים הנז"ל הנה מה טוב, אנכי שותה בצמא דברי רבינו האר"י זלה"ה אשר תלמדני, ואם ח"ו דעתך מבלבל בהם, למה תבלבל אותי, אמנם אפשר שתלמדני כלומר פרשה עם תרגום אונקלוס, שאינו משים לב על עומק פסוקי התורה ופרטים הגנוזים בהם, ואני מקבל בכך. ככה תדבר עם המלמד שאתה הולך אצלו ללמוד בחכמה. זה הוא דברי אשר דברתי עם הת"ח שבא ליקח עצה טובה ממני על לימוד הקבלה, עכ"ל.

והגם שבזמננו נדפסו הרבה ספרי יסוד בקבלה, וגם כמה וכמה ספרי פירושים לדברי האר"י ז"ל בעץ חיים ובשאר הספרים, ובהעדר הקבלה מרב, כבר אמרו חכמי הדורות דאפשר לקבל החכמה מתוך העיון שבספרים, דההולך לאור דברי המפרשים, הרי שילך בדרך ישרה, ויבין עומק כוונת הדברים כפי שביאורם חכמי הדורות, ולא ילך שולל אחרי דמיונותיו וסברותיו, עם כל זה בודאי שהטוב והנכון ביותר הוא ללמוד מפי רב, ומזה ומזה אל תנח ידיך.

ואכן ישנם כמה ספרים שחברו גדולי המקובלים במיוחד למתחילים בלימודים אלו, בעיון ישר וסברה נכונה, אשר אין ספק שמי שראה אור הפלפול מימיו בחלק הנגלה שבתורתנו הקדושה, יוכל להבין דבריהם על נכון, ולמצוא על ידם פתח ודרך כניסה אל הקודש פנימה, וכמ"ש (דניאל ב' כ"א): יהיב חכמתא לחכימין.

2. שם דף ל"ב ע"א.

ואם אכן מתחיל ללמוד מפי רב, לענ"ד הטוב ביותר ללמוד מיד בספר עץ חיים, שהוא הספר המושלם ביותר בהקדמות האר"י ז"ל, ומסביבו חונים רוב ככל המפרשים המה בספרתם. ועל הרוב הדרושים הם מסודרים על הסדר, חוץ מכמה פרקים שעדיף לדלגם בתחילת הלימוד, כמו המ"ב שבפרק א' דשער טנת"א, ששייכת לתחילת שער דרושי הנקודות, וכן פרקים ג' עד ז' שם, שהם פירושים והקדמות לספר יצירה, ואינם שייכים כלל בסדר האצלת העולמות, ובודאי לא לדרושים שבעולם העקודים. וטוב ללמוד אותם בסיום חלק א' דעץ חיים, לאחר שרכש ידיעות רחבות בכל סוגיות עולם התיקון על הסדר. ומלבד פרקים אלו יכולים גם המתחילים הלומדים מפי הרב ללמוד על הסדר. וכך ישתרשו יפה יפה בהקדמות האר"י ז"ל בהיקפם המושלם ביותר, ולאור דברי המפרשים הגדולים שכולם חונים מסביב לפרקי ספר זה.

וטוב מאד שבעת לומדם בספר עץ חיים, ישוו הלשונות שבאותם הדרושים שבספר עץ חיים, עם הלשונות וסדרי הדרושים שבשער ההקדמות להר"ש ויטאל, וכן עם הלשונות שבספר מכוא שערים, שבהם ימצא המעיין הרבה פנינים ואוצרות גנוזים לדייק ולהבין מתוך העיון בדבריהם בתוספת ובמגרעת מהכתוב בספר עץ חיים, שהוא בעצמו כלול מארבעה ספרים, שהם משלש מהדורות שונות, שהרי כולל בתוכו ספר אוצרות חיים, קהילת יעקב, אדם ישר, וחלקים מספר הדרושים, וכאשר ביארתי בארוכה בספרי כתבוני לדורות. וטוב שהנכנסין אל הקודש פנימה בלימודי האר"י ז"ל, ילמדו בתחילה ספרי הנ"ל, כדי להבין ענין כתבי האר"י ז"ל למהדורותיהם, ויוכלו להבין ענייני שינויי הלשונות, ולפעמים חילוקי השמועות והסתירות, ולדעת האיך צריכין להכריע בהם כפי סמכויות המהדורות השונות, עיין שם ותבין.

אולם המתחילים בלימוד מעצמם בלא לשמוע שיעורים מפי רב מוסמך, הנה, לפני שילמדו בספרי האר"י ז"ל צריכים הם לדעת הרבה הקדמות נחוצות, ולכן יש לייעץ להם שילמדו בתחילה בספר "שומר אמונים" כמה פעמים. ולאחר מכן, ילמדו בספר "כסא אליהו", וספר "דעת ותבונה". וגם טוב ללמוד בתוספת בספר "הקדמות ושערים" מבעל הלשם. ולאחר מכן יכנסו ללמוד בכתבי האר"י ז"ל.

וטרם שיתחילו ללמוד בהם על הסדר, טוב ללמוד בתחילה בספרי "שרשי הים" ח"א פירוש על עץ חיים שער א', אשר הוא מלא על כל גדותיו מהקדמות נחוצות וכללים חשובים של יסודי האמונה, והתחלות החכמה. ואף על פי שהוא ספר עמוק

ומפולפל, הוא כתוב בלשון ברורה, ובאריכת שפתיים, המיישרת את הבנת המעיינים בו. ומשם ואילך יבחין בעצמו אם ראה סימן יפה בתלמודו, ויחליט אם יכול להתקדם ללמוד עוד מעצמו או לא. ואם חפצו להמשיך בלימודים, אזי ילמד בספר "אוצרות חיים", ויעיין באותם הפרקים במה שפירש בספר "בית לחם יהודה", ובספרי "שרשי חיים", ושוב ילמד בפירוש ה"כרם שלמה". וימצא דבריהם בספריהם על כל פרק שרשום עליו "מהדורא תניינא" בספר "עץ חיים", שמקורו מספר "אוצרות חיים" כנודע. ולאחר שיסיים ספר אוצרות חיים על הסדר כנ"ל, עם דברי המפרשים כנ"ל, אם רוצה להתקדם עוד בלימודו ועדיין אין לו רב, אז יתחיל ללמוד בספר "עץ חיים" על הסדר, עם המפרשים.

ואכן כבר המליצו חכמי הדורות שראוי ללמוד בתחילה בספר אוצרות חיים, שהוא בנוי על עיקרי ההקדמות של האצלת העולמות על סדר האילן מעילא לתתא על הסדר, ואין בו דרושים מפולפלים, כמו דרושי ספר אדם ישר, ובמקצת גם בספר קהילת יעקב. ולשונו מובן היטב ופרקיו מסודרים. ולכן הוא מקנה להמעין בדרך קצרה הידיעות הנחוצות ביותר והעיקריות, בלי להסתעף לדרושים העוסקים בהיקף החכמה בשלימותה, שמקשים על הלומד המתחיל לברו מלהבינם. ואחר שרכש המעיין ידיעה כללית ומסודרת בסדר ההשתלשלות, שוב יוכל ללמוד בספר עץ חיים כמ"ש לעיל, כדי להשלים ולהרחיב ידיעותיו כמצטרך, כי לעולם עיקר הלימוד חייב להיות בספר עץ חיים.

וישנם הרבה לומדים שטחיים שלומדים תחילה בספר אוצרות חיים, ושוב פונים עצמם ללימודי הכוונות, בחושבם שכבר סיימו בכך את חובתם בידיעת הקדמות הקבלה, ואין זו הדרך הנכונה, ומעולם לא יראו מאורות, כי יחסרו להם המון ידיעות חשובות שהם יסודי החכמה, ובפרט כדי להבין ולדעת עומק סדרי הכוונות. אולם השטחיות היא מסך על פניהם, ולא ידעו לעולם במה יכשלו. וילכו בחושך, שמחים בצאתם ששים בבואם, ואינם שמים על לב שחסרים להם ידיעות היסודיות המונעות אותם מלהבין אמיתות הדברים על נכון. וכבר אמרו חז"ל (עירובין דף נ"ג ע"ב) יש דרך ארוכה וקצרה, ודרך קצרה וארוכה. ורגיל אני לפרש בס"ד, שהדרך הארוכה, בסוף מגיעים בה אל התכלית, ולכן היא הקצרה. אבל דרך הקצרה, אין מגיעים בה לעולם לשום מקום ותכלית, ותמיד ישאר ההולך בה בגן המבוכות, ולכן היא ארוכה, שאינה מוליכה לשום תכלית, ודו"ק.

ואכן אחר שהשתרש הלומד יפה יפה בידיעת ספר עץ חיים עם המפרשים, שוב

יכול ליכנס בלימודי הכוונות, שהם התכלית של החכמה, כי תכלית תורה תשובה ומעשים טובים, והם עיקר הפרי הצומח מן עץ החיים. ויחד עם זאת צריך עתה שישתלם בידיעת שאר הקדמות חכמת הקבלה הכלולות בשמונה השערים כולם, כי בכל שער ושער מהם ירכוש ידיעות נחוצות ונפלאות המשלימות לכלל ידיעת תורת האר"י ז"ל.

ומצוה בחזרת להודיע נכון הדבר שגם לאחר שיכנס האדם כדין וכהלכה בלימודי הקבלה, לא יזניח את לימודיו בחלק הנגלה, ולעולם יהיה עיקר עיונו בש"ס ובפוסקים בעיון ובבקיאות, בלא שום רפיון. אלא שיקבע עיתים ידועים ללמוד שיעורים בחכמת הקבלה, וקובץ על יד ירבה. וראינו תלמידים הרבה שעשו חיל בלימודם בדרך זו, כי הברכה תשרה על לימודי הסוד, בכח היגיעה המתמדת בתורת הנגלה. ויתקיימו שניהם בידו.

והעיקר הגדול כדי לראות סימן ברכה בלימודיו בתורת הקבלה, הוא ללמוד תמיד בעיון הדק היטב, ולהשתדל בכל מה שילמד לסכם לימודו לקראת מסקנא מבוררת עד מקום שיד שכלו מגעת. ויקבע עיתים לחזרות תמיד, כדי שישארו הידיעות מחודדות בפיו ולא ישכחם. ואם לומד עם רב, ישמע ממנו, ויוסיף לקח מדיליה, כאשר יחזור על השיעורים, כפי שיעלה במצודתו בכח עיונו ויגיעו, להיות תמיד מוסיף והולך מחיל אל חיל. והסומך רק על שמיעת השיעור ולא ישקיע זמן מעצמו לחזור ולהכין, בסוף ירפה ידו מהלימוד ולא ימצא בה ברכה.

ולענין הלימוד בספרי המפרשים, הנה לאחר שרכש בכח עיונו הבנת פשיטות לשון הרב ז"ל דרך כלל באותו הפרק, יעיין בספר "בית לחם יהודה" לראות שם אם בהבנת פשטי הדברים כוון אל האמת. כי ספר זה נתחבר על יושר העיון הפשטי, ולכן גם במקומות שפירש דברי הרב ז"ל בדרך פשוטה, ולא על פי שיטת מרן הרש"ש ז"ל העמוקה, בכל זאת דרכו היא דרך ישרה על פי הפשט, ותועיל למתחילים שלא יצאו בלימודם לטייל בפרדס החכמה בנתיבות לא סלולות, ודרכים לא בטוחות. ולאחר שלמד בדברי המפרשים המבארים דברי האר"י ז"ל על פי דרך הפשט הפשוט, שוב יוכל לעיין גם באותם ספרים המבארים דברי הרב ז"ל על פי עומק הפשט (כהגהות השמ"ש, ויפה שעה, וספר דגלי אהבה. ובפרט יש לעיין בספרים המבארים דברי הרב ז"ל עפ"י שיטת מרן הרש"ש ז"ל, כמו ספר "שמן ששון", "ושפת אמת", "ומזכיר שלום", "ואיפה שלימה", "וכרם שלמה", "ובאתי לגני" וכהנה), כפי מה שיכיל שכלו לשאת, כדי לכוון לימודו מעיקרא אל

מסילת האמת, ולהשוות דעתו לדעת מרן הרש"ש ז"ל, ולהחליט בדרכו בקודש נהדר.

אמנם אין נכון לו לפנות לעיין בדברי המפרשים, אלא רק לאחר שבתחילה התייגע בעצמו והשתדל להבין דברי הרב ז"ל עד מקום שיד שכלו מגעת, כי אם לא יעמוד בתחילה מעצמו, גם את הקושי שהרגיש בו המפרש, לא ישים אליו לב, ולא יבין על נכון את כוונת המפרש, ומה הניאו לכתוב כך, ומה כוונתו לתרץ. וגם לא יוכל לבחון את דברי המפרש, האם דבריו מוכרחים או לאו. כי אולי אפשר ליישב ולצדד באופן אחר בדברי הרב ז"ל מכפי שהבין אותו המחבר, ואולי קושיא מעיקרא ליתא. וכן כתב להזהיר גם הרב בית לחם יהודה בהקדמת ספרו.

ואחר כך טוב לעיין במ"ש בעניותי בספרי "שרשי הים" בביאור הרהוט ו"בעיונים וביאורים", שהוא מאסף לכל המחנות, ועל הרוב דברי בו מיוסדים על אדני פז דברי מרן הרש"ש ז"ל, והלשון בו הוא ברור ומדוקדק בס"ד. ובו יקנה הלומד להכיר ולדעת הרבה הקדמות נחוצות, ויבין בס בדרך ישרה את עומק דברי הרב ז"ל. ואז ימצא נחת לכל הדיוקים וההבהרות שבהם, ויבין שבכאן הכוונה רצויה לקרב פירוש זה, וכאן הכוונה לאפוקי ממי שפירש אחרת, ויבין מה שקשה בסוגיא, ומה רוצים המפרשים ליישב, מה הוא החידוש, ומה הוא מסקנת המפרשים, ואיזו היא הדרך הסלולה להבין בסוגיא, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

ומענין לענין באותו ענין אמרתי להעתיק בכאן לשונו של הרב "כרם שלמה" ז"ל בראש ספרו, שערך תכנית וסדר ודרך כניסה להשגת והבנת דברי האר"י ז"ל למתחילים בלימודם, וז"ל: למוד בתחלה "שער ההקדמות"³ כפי יכולת טורחך להבינו, והדבר שלא תבינהו, תניחהו ותעזבהו לפי שעה, ותחזור עליו על כל פרק ופרק שתיים או שלש פעמים, ותבין ממנו מה שתוכל להבין. ואחר כך תוכל ללמוד "עץ החיים" על הסדר, ותטרח בכל יכולתך להבינו כפי היכולת שלך. ודבר שלא תבינהו תניחהו לפי שעה, ואחר כך יובן ממילא על ידי משך זמן למודך, כי כל פרק ופרק תלוי בפרקין של אחריו. ואחר שתסיים אותו תחזור עליו מראשו ועד סופו. ואחר כך תלמוד את השמונה שערים על הסדר. ואחר שתסיים אותם, תחזור על "עץ החיים" ותראה נפלאות מתורתו יתברך, ותראה שלא הבנת כלום בתחלה,

3. לענ"ד עדיף טפי ללמוד בתחילה בספר "אוצרות חיים" וכמ"ש לעיל, שהוא מסודר יותר מספר שער ההקדמות, והדרושים שבו הם יותר מרוכזים, ומקנים להלומד כל הידיעות הנחוצות והעיקריות על סדר האילן הקדוש, כדי שיצויר בשכל הלומד עיקרי ההקדמות בסדר נכון, וככל הנ"ל בדברינו.

כי אם עכשיו אתה מבין קצת פשט. ואחר שתסיים אותו תלמוד ההקדמות של ומרן הרש"ש ז"ל [רחובות הנהר". ואחר כך "שער הכוונות", ואחר כך "נהר שלום", כי הוא שייך לשער הכוונות, ואחר כך הסידור של הרש"ש ז"ל, ואז תראה שלא הבנת כלום מימך מדברי הרב ז"ל, ותבין יותר. ואחר כך תלמוד הרב "תורת חכם", ותראה נפלאות בתורתו ז"ל, והרבה חידושים, ותבין שמ"ש בדברי הרב ז"ל ובדברי הרש"ש ז"ל אינם כפשוטם. וכל אלו לא די בגרסא בעלמא ובזמן מועט, כי אם צריך יגיעה הרבה ביום ובלילה. ולא תשליך אותם אחרי גויך, ותאמר באורך הזמן אוכל ללמוד אותם מפני שהם מעט, שהם ט' ספרים לבד, לא כן אחי, כי הלכות גדולות תלויות בהם וכו', וצריך לחזור עליהם כמה פעמים. אם יש לך זכות יהיה לך פנאי בלימודך וכו', עכ"ל.

ופשיטא שאין כוונתו לומר שבכל פעם שילמד ויחזור וילמד את דברי האר"י ז"ל בשעריו המצויינים כפי הסדר שקצב למעלה, לא יעיין גם בספרי המפרשים ז"ל שדבריהם מיוסדים על שיטת מרן הרש"ש ז"ל, מכיון שהם מביאים בתוך דבריהם מהקדמות מרן הרש"ש ז"ל והתורת חכם ז"ל, שלדעתו יש ללמוד בדבריהם רק אחר כך כאשר ישתלם בלימודו, כי הרי הספר "כרם שלמה" בעצמו שחברו למתחילים ממש, כמ"ש בכמה מקומות, הרי הוא מביא וקורא בו כמה וכמה הקדמות מדברי הרש"ש ז"ל והתורת חכם ז"ל, ומפרש על פי הרוב דברי הרב ז"ל לאור תורתם כנודע. אלא כוונתו שעיקר קביעת הלימוד בייחוד בספרי הרש"ש והתורת חכם הוא שייך בשלב יותר מאוחר בסדר הלימוד. ולעולם בכל פעם שילמד דברי הרב ז"ל בספריו ושעריו, יעיין על סדר לימודו גם בדברי המפרשים, אם ישנם, באותם ספרים והסוגיות, הגם שדבריהם מיוסדים על תורת הרש"ש והרב תורת חכם. כי טוב לכוון לעולם כל מהלכיו ודרכיו לעלות במסילה העולה בית אל ימצאנו.

תנאים בענייני התנהגות במדות טובות ובדקדוקי מצוות

והנה ההנהגות הטובות ומילי דחסידותא אשר ראוי להחזיק בהם קודם כניסתו לחכמה זו, אשר בסגולתן להכין נפשו להיות מסוגלת להשכיל בחכמה זו, הם בעיקר מה שכתב הרח"ו ז"ל בהקדמתו לספר "עץ חיים", בקטע המתחיל "עוד הקדמה למהרח"ו זלה"ה" (דף ה' ע"ג), והיא הקדמת סור מרע ועשה טוב. והגם שהדברים ידועים לכל ונמצאים לרוב, אמרתי להעתיק דבריו בכאן למען אהבת השלימות והתועלת. וז"ל שם:

אני הכותב, משביע בשמו הגדול יתברך לכל מי שיפלו קונטריסים אלו לידו, שיקרא הקדמה זאת, ואם אותה נפשו לבוא בחדרת החכמה הזאת, יקבל עליו לגמור ולקיים כל מה שאכתוב, ויעיד עליו יוצר בראשית שלא יבוא אליו היוזק בגופו ונפשו ובכל אשר לו, ולא לאחרים, תחת רודפו טוב.

והבא ליטהר ולקרב, ראשית הכל יראת ה', להשיג יראת העונש, כי יראת הרוממות שהוא יראה הפנימית, לא ישיגוהו רק מתוך גדלות החכמה.

ועיקר מגמתו בידיעה הזאת יהיה לבער קוצים מן הכרם, כי לכן נקראים העוסקים בחכמה זאת "מחצדי חקלא". ובודאי שיתעוררו הקליפות נגדו לפתותו ולהחטיאו, לכן יזהר שלא לבוא לידי חטא אפילו שוגג, שלא יהיה להם שייכות בו. לכן צריך ליזהר מהקולות, כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. לכן צריך לפרוש עצמו מבשר ויין כל ימות השבוע, וצריך הזהרת סור מרע ועשה טוב ובקש שלום.

בקש שלום: צריך להיות רודף שלום, ולא להקפיד בביתו על דבר קטן וגדול, וכל שכן שלא יכעוס ח"ו.

וצריך להתרחק בתכלית הריחוק, סור מרע:

א. ליזהר בכל דקדוקי מצות, ואפילו בדברי חכמים שהם בכלל לא תסור.

ב. לתקן המעוות קודם שיבא לעוה"ב.

ג. יזהר מהכעס, אפילו בשעה שמוכיח את בניו לא יכעוס כלל ועיקר.

ד. גם צריך ליזהר מהגאווה ובפרט בענין הלכה, כי גדול כחה, והגאווה בזה עון פלילי.

ה. בכל צער שיבא לו, יפשפש במעשיו, וישוב אל ה'.

ו. גם יטבול בעת הצורך לו.

ז. גם יקדש את עצמו בתשמיש המטה שלא יהנה.

ח. שלא יעבור כל לילה, ויחשוב בכל לילה מה שעשה ביום ויתודה.

ט. גם ימעט בעסקיו, ואם אין לו פרנסה כי אם על ידי משא ומתן, יכין יום ג' יום ד' מחצי היום ואילך, ובכונה שהוא לעבודת קונו.

י. כל דבור שאינו של מצוה והכרחי יהיה זהיר ממנו, ואפילו דבר מצוה ימנע בשעת התפלה.

ועשה טוב:

א. לקום בחצי הלילה ולעשות הסדר בשק ואפר ובכי גדול ובכונת כל אשר יוציא בשפתיו. ואחר כך יעסוק בתורה כל זמן שיוכל להיות בלי שינה, ובלבד שחצי שעה קודם עלות השחר יתעורר לעסוק בתורה.

ב. ילך לבית כנסת קודם עלות השחר, קודם חיוב טלית ותפלין, להזהר שיהיה מעשרה ראשונים.

ג. קודם שיכנס ישים אל לבו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ואחר כך יכנס.

ד. להשלים רמז צדי"ק בכל יום, שהוא צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים, ק' ברכות.

ה. שלא להסיח דעתו מהתפלין בעת התפלה, זולת בעת העמידה ועסק התורה.

ו. צריך שיהיה עוסק בתורה מעוטף בטלית ותפלין.

ז. לכוין בתפלה הכונות כמ"ש ב"עץ החיים".

ח. שישים תמיד נגד עיניו שם בן ארבע אותיות הוי"ה, ויזדעזע ממנו, כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד.

ט. שיכוין בכל הברכות, בפרט ברכת הנהנין.

י. צריך שיהיה עמל בתורה פרד"ס, שנאמר או יחזיק במעוזי, ואל יחשוב שיגלו לו רזי התורה בהיותו ריק, כדכתיב יהב חכמתא לחכימין. וצריך לזהר שלא יוציא בשפתיו בחכמה זו מה שלא שמע מאדם שראוי לסמוך עליו, וכאזהרת רשב"י וחבריו.

השגת החכמה:

תנאי הראשון, צריך למעט דבורו ולשתוק כל מה שיוכל כדי שלא יוציא שיחה בטילה, כמאמר רז"ל סייג לחכמה שתיקה.

גם תנאי אחר, על כל דבר תורה שלא תבינהו תבכה עליו כל מה שתוכל.

גם עלית הנשמה בלילה לעולם העליון שלא תשוט בהכלי העולם תלוי שתישן בבכיה.

ומדת עצבות מגונה עד מאד, ובפרט להשיג חכמה והשגה, אין לך דבר מונע השגה יותר מזה.

גם בענין השגת האדם, אין לך דבר שמועיל כמו הטהרה והטבילה שיהיה האדם טהור בכל עת. ומורי זלה"ה, עם היות שהיה לו חולי השבר שהקור מזיק לו, עם כל זה לא היה מונע מלטבול בכל עת.

אלו הם עיקרי ההנהגות שהתנה רבינו הרח"ו ז"ל בעצמו כתנאים הכרחיים אל כל הנכנס אל לימודי הח"ן, והזהיר להרוצה ללמוד בכתבי האר"י ז"ל על שמירתן בשבועה חמורה, והבטיח אל המקיימם שלא ינזק בלימודו, והזהיר אל הבלתי מקיימם, שאין אחריותו עליו, ויש לו להזהר מלהטת החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים מאותם שאינם ראויים לטייל בה.

ועיין בספרי אהבת שלום (עמ' רמ"א) בריש מאמר "הכונה בשמים עליותיו", מ"ש בענין שבועה זו ותוקפה וכחה, וז"ל שם: ועל עצם ענין השבועה שהשביע מהרח"ו ז"ל, ראיתי להעתיק כאן מ"ש בזה בספר "שתי הלחם" למהר"ם חגיז ז"ל (סימן ל"ה) וז"ל בקיצור: ועל דבר אשר שאלתני בשבועת הרמב"ם ז"ל הכתובה בתחילת ספר המורה לצדקה בזה הלשון: ואני משביע באלהי ישראל כל מי שיקרא במאמרי זה וכו', איך תחול השבועה כשאין הנשבע עונה אמן. דע ידיד נפשי, שדבר זה הוקשה לי בדברי ה"ה הרח"ו ז"ל שגם הוא השביע כעין שבועה זו, ובעוה"ר לא ענו אחריו אמן, וכמה פורצי גדר נמצאו נכשלים ורובצים תחת גדר שבועות אלו. ולבי אומר לכל שבועות שתים אלו שהן הרבה, שהן הן כשבועות יהושע ושאול שכתב הרא"ש ז"ל (כלל ה' סימן ד') על שבועת דפילגש בגבעה, שאמרו במדרש ילמדנו, שלא היתה שבועה, אלא גזרת חרם ונידוי על דורות הבאים וכו'. ואין ספק אצלי דהואיל וק"ל בהרמב"ם ז"ל שלא היה מפיק דבריו לבטלה, ושיחתו קלה צריכה למוד, שבועה זו שהשביע אינה אלא גזרת חרם ונידוי כההיא דפילגש בגבעה אשר הביא הרא"ש ז"ל בתשובה, וממנו למד הרח"ו ז"ל. ובכן אני את נפשי הצלתי, ואתה את נפשך שמור, ואל תזלזל בשבועה זו בטענה נכזבת שכתבת לי שלא ענו אחריו אמן, כי אינו אלא חרם ונידוי שהיה לאל ידם לגזור על הדורות הבאים למגדר מילתא וכו'. וכבר הודעתך חומר החרם והנידוי וכו' עד היכן מגיעים, השי"ת יצילך ויצילנו בכלל כל עמו ישראל אפילו מנוזפת חכם, כל

כיוצא מאלו דשבועתם היתה לשם שמים, עכ"ל. ודי בזה לחזק הלומדים הי"ו לכונן דרכם בלמודם במסילה העולה בית אל, בקיום התנאים שמנאם הרה"ו ז"ל.

עוד כתבתי שם דיש להרגיש לכאורה, בענין מ"ש בעשה טוב (אות ז') לכוין בתפלות על דרך הסוד, דאיך שייך להתנות תנאי כזה מוקדם אל הלימוד, דהרי אם עדיין לא למד איך יוכל לכוין. ונראה פשוט שכוונתו היא שיקבל על עצמו ללמוד על מנת לעשות, והעשייה היא קיום התורה והמצוות עם כוונותיהם, דלכן מעיקרא חשב הרה"ו ז"ל לקרוא להספר שבו ליקט וריכז דרושי והקדמות רבו האר"י ז"ל בשם "דרך עץ חיים", ואילו את ספר הכוונות, שהוא ההוצאה לפועל של לימוד ההקדמות של חכמת האמת, לקרוא בשם "פרי עץ חיים", (עיין בהקדמת הרה"מ פאפרש ז"ל שבריש ספר עץ חיים ד"ה והנה אנכי הצעיר), כי הכוונות הן הפרי והתכלית של ידיעת חכמת הרז.

ומצאתי למהרה"א פירירא ז"ל בספרו מעיל קודש ובגדי ישע (דף א' סוף ע"א) שעמד בזה, וכן כתב כדברינו וז"ל: זה יצא ראשונה בהקדמת מהרה"ו ז"ל על פסוק סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (סימן ז'): לכוין הכוונות וכו' נ"ב: היינו שיקבל [על עצמו] כשיתחיל ללמוד, שהוא על מנת לכוין הכוונות כשיתלמד, ואם אין בדעתו זה באמיתות לא יכנס ללמוד החכמה הזאת, ולא יעבור כתיב על השבועה הנזכרת שהשביע מהרה"ו לעיל תחילת ההקדמה. וכל אדם אינו חייב אלא כפי שיעורו והשגתו, ודוק היטב אם הם דברי אמת ושלום, עכ"ל.

הרי קמן דס"ל למהרה"א פירירא ז"ל שהנגש ללמוד בשעריו המצויינים של רבינו האר"י ז"ל, מושבע ועומד לקבל על עצמו, טרם כניסתו אל הקודש פנימה לטעום מאילנא דחיי ההקדמות המופלאות של חכמת הרז שגילה, ללמוד על מנת לעשות, ועשיה זו הוא מעשה רב של כוונות התפלות והמצוות והתורה הקדושה, שע"י נעשה ונפעל בירור בנין ותיקון של העולמות העליונים, שלתכלית זו נבראו העולמות כנודע. דבזה מוציא לפועל ידיעותיו שרכש והשיג בידיעת הקדמות הקבלה למטרתם האמיתית, בבחינת עץ פרי (הוא העץ הגדול והנורא עץ החיים) עושה פרי (הם כוונות התפלות והמצוות), והיינו כגדר ה"לשמה" הנדרש בלימוד פשטי התורה, שהוא על מנת לעשות ולקיים מה שלומד, הוא הדין כאן שידיעת החכמה הפנימית תתקיים ותצא לפועל בכוונות התפלות והמצוות, ואם אינו עושה כך נקרא שעובר על השבועה שהשביע מוהרה"ו ז"ל.

אמנם סיים שם מהרה"א פירירא ז"ל בטוב טעם ודעת וז"ל: וכל אדם אינו חייב אלא

כפי שיעורו והשגתו, ע"כ. וכוונתו רצויה, דאין הכי נמי, שאם מצד חסרון השגת ידיעתו את ההקדמות לעומקן ולרומן, או מפני חסרון תיקון מצבו והכנתו הרוחנית להיות מבני עליה המועטים עובדי ה' בכוונה, נמנע מליטול את השם בכוונות תפלותיו, אז אדרבא, יקבל שכר טוב על הפרישה יותר מעל הדרישה, מאחר שמעיקרא קבל על עצמו לקיים התנאי הנזכר אם יזכה, וכוון לבות וכליות אבונא רחמנא לבא בעי, ותו לא מדי. ועיין בהוספות מהרצ"א בספר "סור מרע ועשה טוב" (סור מרע אות י"ח וכ"ד).

עוד כתבתי שם כמה שיש להרגיש בכל אלו ההנהגות הנ"ל, דמהו המיוחד בתנאים אלו שכתב הרח"ו ז"ל, והרי הם מילי דחסידותא כעין המוזכרים בספרי המוסר לרוב. והבאתי שם מספר "כסא אליהו" המיוחס להגאון מהר"א מני ז"ל (ריש שער ב' שער יראה ה'), שצידד לומר בזה שנשתנו אזהרות אלו להיות הלימוד תלוי בהם, מפני שסגולתן לזכך המחשבה, וממילא למנוע ההגשמה בעת לימוד הסודות עי"ש. ונלע"ד שאף על פי שנראה שכן האמת שאכן הנהגות הנזכרות הן מסוגלות לטהר המחשבה, אבל מכל מקום דבריו דחוקים מעט לפרש שרק לזה כיון מהרח"ו ז"ל בחיוב התנאים הנ"ל וכמו שיראה כל מעיין.

איך שיהיה יוצא לן, דלכולי עלמא רובץ חיוב על הרוצה לאכול מעץ החיים, לקיים תנאי מוהרח"ו ז"ל דסור מרע ועשה טוב, ורק אחרי היישוב היטב בכוכר ראש ובמקום אונס, ימצא האדם המבקש האמת איזה קולא וצד פטור מקיומם. וכן כתב בפשיטות מהר"י אידגאס ז"ל בספרו "שומר אמונים" (הקדמה ב' הצעה ג'), שאחר שהעתיק שם כל אזהרותיו של מהרח"ו הנזכרים דסור מרע ועשה טוב, סיים וז"ל: עד כאן אזהרת האר"י ז"ל, וצריך להשתדל לקיימה, ולא יפיל ארצה שום דבר מכל דבריו, עכ"ל. ועיין בפתיחה קטנה שבספר מרכבה שלמה (דף י"א ע"א). ועיין בזה באורך בספר סור מרע ועשה טוב. ודי בזה לפי שעה.

הטעם שנקראת תורת הקבלה "חכמת האמת"

וכיון שמוגדרת תורת הקבלה תמיד בשם "חכמת האמת", לכן אמרתי לבאר בס"ד טעם למה נקראת חכמת הקבלה "חכמת האמת". והגם שהדברים פשוטים ומבוארים לעצמם, בכל זאת לא אמנע עצמי מלהביע רגשי לבבי.

ונלע"ד דשלוש חלוקות יש בדבר: חלוקה ראשונה היא כלל החכמות החיצוניות, פילוסופיות ומדעיות, שהן נלמדות מן המאוחר אל המוקדם, בדרך חקירת שכל

אנושי, ולכן הן כולן בגדר השערות, ועל הרוב בטעות יסודן, ודור הולך ודור בא, והאחרונים מוכיחים הטעיות של הראשונים.

החלוקה השנית היא כללות התורה הנגלית לנו ולבנינו שנמסרה למשה מסיני, בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, שכולה בגדר "אמת לאמיתה" ומושפעת מן השמים. אולם, כיון שבלימודי תורת הנגלה יש מקום לסברות והבנות המתחדשות בשכל אנושי, שהרי ניתנה התורה להדרש ולהתפרש על ידי חכמי הדורות, ולפי תנאי ונתוני התקופות, וכמ"ש הריטב"א בחידושו לעירובין (דף י"ג ע"ב), על מאמר חז"ל: אלו ואלו דברי אלהים חיים, שכתב וז"ל: שאלו רבני צרפת ז"ל איך אפשר שיהיו אלו ואלו דברי אלהים חיים, וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור, ומ"ט פנים להיתר. ושאל להקב"ה על זה, ואמר לו שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור, ויהיה הכרעה כמותם, עכ"ל. וכן כתב רבינו האר"י ז"ל בטעמי המצות שבלקוטי תורה פרשת כי תצא, בביאור אזהרת אתנן זונה, שביאר שם מחלוקת ב"ש וב"ה בפירוש הפסוק "גם שניהם", אם לרבות שינויהם או לא (ב"ק דף צ"ד ע"א), וסיים וז"ל: וזה שאמר: כי אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי כל אחד ואחד דובר אמת לפי מקומו, אלא שההלכה היא לפי הזמן, עכ"ל. וכ"ה בשער הליקוטים בפרשה זו, עי"ש. הרי תורת הנגלה וההלכה מתפרשת ונקבעת לפי שיקול דעת החכמים, דור דור ודורשיו, מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, לפי המקום והזמן. באופן שהן אמת ממש לשעתן ולמקומן, כאשר קבעו גדולי חכמי הדורות אשר להם המסורת האמיתית והסמכות להכריע ולקבוע ההלכה לישראל.

אכן עיקר כינוי "חכמת האמת" מתייחס דוקא אל החלוקה השלישית שהיא חכמת הקבלה, הנמסרת מדור לדור מפה לאזן, עד לקבלת משה רבינו ע"ה מסיני, בלי שום שינויים מחמת השפעות חיצוניות, ותנאים עולמיים, שלכן על לימודה נאמר שהסברא בה היא סכנה ואיוולת, כל שאיננה מבוססת על הקדמות מקובלות. וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בסוף הקדמתו לפירושו על התורה וז"ל: ואני הנני מביא בברית נאמנה, והיא הנותנת עצה הוגנת, לכל מסתכל בספר הזה, לבל יסבור סברה ואל יחשוב מחשבות בדבר מכל הרמזים אשר אני כותב בסתרי התורה. כי אני מודיעו נאמנה שלא יושגו דברי ולא יודעו כלל בשום שכל ובינה, זולתי מפי מקובל חכם, לאוזן מקבל מבין, והסברה בהן אוולת ומחשבה מועלת רבת הנזקין ומונעת התועלת. אל יאמין בשוא נתעה, כי לא תבואהו בסברותיו רק רעה, כי ידברו אל ה' סרה אשר לא יוכלו כפרה, שנאמר אדם תועה מדרך השכל בקהל

רפאים ינוח, אל יהרסו אל ה' לראות וכו', עכ"ל. וכן כתב רבינו הרח"ו ז"ל בהקדמתו לספר שער ההקדמות, סמוך לסופו וז"ל: ואם יעלה בדעתך לחשוב שתוכל לברור הטוב ולהניח הרע, על בינתך אל תשען, כי אין הדברים האלו מסורים אל לב האדם כפי שכל אנושי, והסברא בהם סכנה עצומה, ויחשב בכלל קוצץ בנטיעות ח"ו, עכ"ל. ולכן חכמת הקבלה היא לבדה נקראת באמיתות "חכמת האמת", וניתנה לבעלי נבואה ולבעלי רוח הקודש המשיגים את פנימיות תוכן החכמה בכח ההשפעה העליונה, באופן שיוצאת ומתגלית בעולם מן המוקדם אל המאוחר ומן השורש אל הענף, באופן בלתי תלוי כלל בשכל אנושי, בזמן ובמקום.

עוד יש לפרש ולהבהיר הנ"ל, והוא מכיון שכאשר מביט האדם וחוקר על ענייני עולמו החיצוני הגשמי, הרי עלול לטעות וכן"ל, שהרי היא חקירה מן המאוחר אל המוקדם, אשר שם בחיצוניות העולמות "סביב רשעים יתהלכון", המה הקליפות הרעות המטעות את ראיית האדם מלהבין האמת (עיין בספר לשם שבו ואחלמה, בספר הדעה, דרושי עולם התוהו, ח"א דרוש ה' סימן ז' אות ח', דף נ"ז ע"ג). אבל חכמת הקבלה מלמדת אותנו לדעת את שורשי כל הנבראים כפי שהם בשורשם למעלה בעולם האצילות, וכאשר משיגים אותם מלמעלה, אזי נדע את אמיתות כל הנבראים, ואין מקום לטעות. ולכן לומדי חכמת הקבלה נקראים "חכמי האמת", כיון שהם משיגים ויודעים כל הנעשה ונפעל בעולם התחתון, לאור השורשים של אותם המעשים והפעולות שבעולם האצילות, ששם אין קליפה, שעליה נאמר "לא יגורך רע", ולכן ההשגה וההסתכלות הבאה משם היא שורשית ואמיתית. מה שאין כן אותם שאין להם ידיעה אמיתית ועמוקה מחכמה זו, שהסתכלותם בנויה על מה שנראה בעינים הגשמיים.

והנה, לכן המקובלים האמתיים חיים את חייהם ומתייחסים אל ענייני העולם הזה, רק בהתאם אל הירדוע ומבורר אליהם מצד ידיעת השורשים, וכל מעשיהם אמת לאמיתה. ולכן אצלם העולם הזה הוא מבוטל, וכל מאווים ורצונם רק להדבק למעלה, וגם בהתעסקם בענייני העולם הגשמי, וגופם מוצב ארצה, תמיד ראשם מגיע השמימה. וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער המצוות (פרשת משפטים) על מאמר חז"ל (ב"ק דף קי"ט ע"א): כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, וכן על מה שאמרו (חולין דף צ"א ע"א): מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממנום יותר מגופם, ופירש, כי ממון האדם הוא נמשך לו משפע האורות שבשורש נשמתו למעלה, וכל שיחסר מממונו שלא בשביל קיום התורה והמצוות הוא חסרון והפסד שפע אורות שבשורש נשמתו, עי"ש. הרי לך מזה שהצדיק אינו

מתייחס אל ממונו מצד ערכו הגשמי, שהרי הוא מבזבז ממונו בשמחה בשביל קיום התורה, ואינו מרגיש בהפסד, אבל להפסידו בידים, או שיגזל ממנו, הוא חושש בדבר כאילו הפסיד חלק מנשמתו. וכן הוא בכל ענייני העולם הזה שהצדיק מתייחס אליהם כפי ידיעת ערך ותיקון שורשם העליון, והוא בז לערכם הגשמי, ואין להאריך כאן עוד בזה. מה שאין כן בני אדם הקובעים סדר חייהם והתייחסותם לכל מיני הנבראים והמצבים שבעולמנו רק לפי הנראה אל העין הגשמית, בלי להשיג ולדעת את האמת השורשית שבאותם העניינים, שהם עושים את הטפל עיקר, להחשיב ולהעריך את העולם הזה ותאוותיו, לפני ולמעלה מן ענייני הרוח, ולכן הם אינם יכולים לכוין אל האמת הגמורה השורשית, והם נמשכים ונגררים ונדבקים בתאוות העולם, ובשאר נגיעות לתועלת עצמם.

ולאור דברים אלו כמה קשה לן חילול ה' הנורא המתחולל בעולם, כאשר דוקא חכמת הקבלה הנקראת "חכמת האמת", יש שהוגים בה ומתעסקים בענייניה למטרת שקר, והפכו חכמת האמת אל חכמת השקר. וזה בכמה אופנים, אם כאשר עוסקים בה בני אדם שאינם מהוגנים וראויים לה, ומזלזלים בה, והיא בת מלך, להפשיטה ערומה בפני עמי הארץ שאינם משיגים בה מאומה בדרך האמת, אלא מגשימים אותה ומשבשים אותה בלימודם השטחי, ואם מפני המראים עצמם כיודעי סתרי בני אדם, וכפועלי ישועות, ומשתמשים בה להטעות הבריות, ולמטרות כבוד וכסף ושליטה על בני אדם תמימים, שכל זה הוא שקר מוחלט.

וכבר היה לעולמים כדבר הזה, וכנודע מענין אנשי כת הצבי השבור, שהשתמשו במושגי תורת הקבלה למטרות שפלות להתיר להם כל מין תאוה אסורה ובזויה, כאשר הליבשו מעשיהם הנבזיים, במעטה של הסברים רוחניים הגנובים מספרי הקבלה, שעותו ועקמו אותם כדי להצדיק מעשיהם ולהטעות את הבריות התמימות אחריהם, רח"ל מהאי דעתא משבשתא. וכבר ידוע כי אחרי האירועים הקשים שבאותה התקופה, קמו מגדולי הדור והרחיקו והגבילו את לימוד תורת הקבלה מההמונים והבלתי ראויים, שלא יבואו לחלל את כבודה, ולהשתמש בה כקרדום לחפור בה.

וכבר הזהירו המקובלים במשך כל הדורות, והיא צוואה נצחית לדורות עולם עד זמן הגאולה, ושורשה בדברי חז"ל במשנה בריש פרק שני דמסכת חגיגה, ובכמה מקומות בספר הזוהר, ובכתבי המקובלים ראשונים ואחרונים, שכולם הזהירו על חומר האיסור לגלות סתרי תורה לאנשים שאינם ראויים להם. ואין נקרא ראוי

אלא אותם שיגעו כל ימיהם ועדיין הם יגעים בתורת הנגלה, ואינם שטחיים בעיונם, אלא מעמיקים ומפולפלים, חריפים ובקיאים, וגם בעבודת ה' המה שלמים בקיום המצוות, ובהשקפתן הטהורה, ובמידותיהן הנעלות והתרומיות. ומי שאינו בר הכי, ולומד בה, פוגם אותה, ומחמת הנגיעות שלו מצד חוסר תיקון המדות, וחוסר ידיעתו והבנתו בתורת הנגלה, משתבש בה, ותהפך משנתו מאמת לשקר ומאור לחושך.

וכמה יש להתאונן על גודל החורבן הנעשה בזה בימינו, עד שכמעט התואר "מקובל" ניתן לכל ריק ופוחז, וכל מין תמהוני ומוזר, ועונים אחריהם ההמונים מקודש מקודש, ומכריזים עליהם בחוצות שאלו הם חכמי האמת מקובלים אלהיים. והאמת, כי הם גונבים דעת הבריות ומהפכים חכמת האמת לחכמת השקר, ומחללים שם חכמת הקבלה וחכמת האמת, לעשות תורת הקבלה שהיא קודש הקדשים קרדום לחפור בה, לצורכם ולתועלתם, לא קבלה אלא חבלה, לא מקובלים אלא מקבלים. והרי שבדורות שלפנינו היה ניתן התואר "מקובל" רק ליחידי סגולה, כמו רבינו האר"י ז"ל והרח"ו ז"ל ושאר גדולי גאוני הדורות, ומאורי האומה, שהיו צנועים מופלאים, ומסתירים עצמם בתכלית, ובורחים מפני הכבוד, ומליהנות שום הטבה מהזולת. ובימינו מדביקים ההמונים תואר נפלא וקדוש זה, בשקר ממש, לכל מיני בני אדם שוטים וריקים ופוחזים, שאינם לא במקרא ולא במשנה. ואם גרסו מעט בספרי הקבלה, הרי לא השיגו בה מאומה, וטועים ביסודותיה. ורק לזה הועיל לימודם, שמשתמשים בו כדי להגדיל כבודם והונם, ועושים העיקר מתאוות העולם הזה, ומשתמשים במושגי רוחניות ואמת, כדי להגביר הגשמיות והשקר. והלב נקרע לעומק מגודל חילול תורתנו הקדושה, ובפרט חילול תורת הקבלה עצמה. ומצוה לחנך את אנשי דורנו, שרק תלמידי חכמים גדולים ויראים ושלמים הנודעים ומפורסמים בחכמתן, ובמעשיהם הטובים ובמדותיהן המתוקנים, להם יאות ללמוד תורת הנסתר, וכאשר ילמדו יקראו הם בשם חכמי אמת באמת. ודי באזהרה זו בכאן לכל אוהבי האמת והשלום.

אשר לכן חובה קדושה מוטלת עלינו, שבתקופתנו זו, שאנו בעיצומם של ימי עקבתא דמשיחא, ובעוונותינו הרבים הצרות תכופות ובאות, וחובת כל איש לעורר זכויות כדי שנזכה לגאולה שלימה בקרוב, ובפרט הראויים והמחוייבים ללמוד סתרי תורה, שיקבעו זמנים ללימודי קודש אלו, אשר סגולתם להחיש הגאולה כמ"ש הרשב"י דביה יפקון ישראל מגלותא. ולקבוע לימודים אלו בצניעות, לקיים מ"ש ואת צנועים חכמה, ובקדושה וטהרה ברתת וזיע, ובעת רצון,

ולשם שמים, בלי שום פניות לפרסם עצמו ולגדל שמו, ולהרבות הונו ח"ו. וללמוד בעיון ובהבנה עמוקה, בקיום כל תנאי הלימוד שכתב הרח"ו ז"ל באזהרתו בראש ספרו עץ חיים, בסור מרע ועשה טוב, ובענוה ובשפלות, ובתיקון המדות, וקיום כל המצוות בהדור, ודקדוקיהם, ולהתחסד עם קונו, ואז ילמד ויטעם מפרי עץ החיים, ויזכה להיות מרכבה למעלה, ותשרה עליו קדושה עליונה, ויזכה להשגות נכונות באמיתות עומק סודות התורה, ויעורר זכויות לכלל ולפרט, לזכות לגאולה השלימה בקרוב ממש.

אלו הן קצות דרכי איש, דברים הנחוצים והכרחיים לכל הבא למלאות ידו להתעסק בקדשי שמים בלימודי האצילות בדרך עץ החיים. וההולך בדרך אתם, יקויים בו מ"ש חז"ל (שבת ק"ד ע"א): הבא ליטהר מסייעין לו, שמן השמים יזכו אותו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ו' משנה א'): כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ומגלים לו רזי תורה וכו'. ויעשה כמעין המתגבר וילך לבטח דרכו מחיל אל חיל במסילה העולה בית אל ימצאנו, ואשריו בזה ובבא.